

บทกวี หนึ่งระสุ จาก โคะกิงวะกะณ ในบทละครโน

นายวินัย จามรสุนทรียา

สถาบันวิทยบริการ
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1057-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE NANIWAZU POEM OF THE KOKINWAKASHUU IN NOH PLAYS

Mr. Winai Jamornsuriya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Japanese Language and Literature
Department of Eastern Language

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1057-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์   บทกวี นະนิวะสุ จาก โคะกิงวะกะฉุ ในบทละครโน
โดย   นายวินัย จามรสุริยา
สาขาวิชา   ภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ลัดดา แก้วฤทธิเดช)

วินัย จามรสूरिया : บทกวี นะนิวะสุ จาก โคะกิงวะกะฉุ ในบทละครโน. (THE NANIWAZU POEM OF THE KOKINWAKASHUU IN NOH PLAYS) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล, 152 หน้า. ISBN 974-17-1057-7

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของบทกวี นะนิวะสุ จาก โคะกิงวะกะฉุ และเปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวีนี้ในบทละครโนจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องอะฉิมิกะริ เรื่องอุเมะ เรื่องอุนรินอิน เรื่องชะกุระงะวะ เรื่องเซะกิเดะวะ โคะมะชิ เรื่องนะนิวะ และเรื่องโยะโรโอะฉิ โดยพิจารณาความหมายของบทกวี นะนิวะสุ ในบทละครโนทีละเรื่องจากข้อความที่มีการอ้างอิงบทกวีนี้ หลังจากนั้นพิจารณาเปรียบเทียบภาพพจน์ของบทกวี นะนิวะสุ ในบทละครโนแต่ละเรื่อง

จากการศึกษาพบว่ามีการอ้างอิงบทกวี นะนิวะสุ ในบทละครโนดังกล่าวทั้งหมด 4 ประเภทคือ การอ้างอิงทั้งบทกวี การอ้างอิงเพียงบางส่วน การอ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวี และการอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี โดยความหมายของบทกวี นะนิวะสุ ในบทละครโนเหล่านี้มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามประเภทของการอ้างอิง และภาพพจน์ของบทกวี นะนิวะสุ ในบทละครโนต่างเรื่องกันมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาภาษาตะวันออก

สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4380233422 : MAJOR : JAPANESE LANGUAGE AND LITERATURE

KEY WORD : ALLUSION / NANIWAZU / NANIWAZU POEM / KOKINWAKASHUU /
KANAJO / NOH PLAY / ASHIKARI / UME / UNRIN'IN / SAKURAGAWA / SEKIDERA
KOMACHI / NANIWA / YOROBOSHI

WINAI JAMORNSURIYA : THE NANIWAZU POEM OF THE KOKINWAKASHUU
IN NOH PLAYS. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.SAOWALAK
SURIYAWONGPAISAL,PH.D., 152 pp. ISBN 974-17-1057-7

This thesis aims at studying meanings of the Naniwazu poem of the Kokinwakashuu and comparing the allusion of this poem in 7 Noh plays: Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa and Yoroboshi, by analyzing the meanings of the Naniwazu poem quoted in each Noh play, then comparing the images of the Naniwazu poem in each play.

The study finds that there are 4 types of the allusion of the Naniwazu poem in these Noh plays: full quotation, partial quotation, allusion to the poem's title, and allusion to the poem's meaning. The meanings of the Naniwazu poem in these Noh plays differ according to the type of allusion. Images of the poem portrayed in each play are sometimes identical, but sometimes different.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department : Eastern Languages

Student's signature.....

Field of study : Japanese Language
and Literature

Advisor's signature.....

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาลเป็นอาจารย์ท่านแรกที่ทำให้คำแนะนำเรื่องการศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตแก่ผู้วิจัย ต่อมาในขณะที่ผู้วิจัยศึกษารายวิชาต่างๆ ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำชี้แนะและถ่ายทอดความรู้ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ความรู้เกี่ยวกับละครโนที่ได้รับจากท่านเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทละครโนโดยละเอียดยิ่งขึ้น เมื่อผู้วิจัยแสดงความจำนงจะวิจัยด้านบทละครโน ท่านก็ให้ความอนุเคราะห์โดยให้หนังสือ ให้ยืมตำราตลอดจนให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ท่านเสียสละเวลาตรวจเนื้อหา แก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยฉบับนี้จนกระทั่งเสร็จทันกำหนด ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาโดยตลอดของท่าน ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ Mikami Tadashi แห่งมหาวิทยาลัย Daitou Bunka ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดความรู้ และชี้แนะแนวทางการวิจัยขณะที่ท่านเดินทางมาบรรยายเรื่องละครโนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะศาสตราจารย์อาคันตุกะ นอกจากนี้ท่านยังแนะนำ และช่วยผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลขณะผู้วิจัยเดินทางไปรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมที่ประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ Nobuhiro Shinji แห่งมหาวิทยาลัย Teikyoo ประเทศญี่ปุ่นที่กรุณาอธิบายความหมายของบทกวี นะนิวะสุ และให้คำปรึกษาเรื่องการอ้างอิงบทกวีในบทละครโน ขณะที่ท่านเดินทางมาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะศาสตราจารย์อาคันตุกะ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่อบรม สั่งสอนผู้วิจัยให้มีความรู้ ความสามารถในการทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จได้

ขอขอบคุณมูลนิธิญี่ปุ่นที่อนุเคราะห์ทุนให้ผู้วิจัยไปรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมที่ประเทศญี่ปุ่น

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
1.9 แนะนำบทละครโนโดยสังเขป.....	19
2 แนะนำบทกวี Naniwazu และบทละครโน 7 เรื่อง.....	25
2.1 แนะนำบทกวี Naniwazu.....	26
2.2 บทละครโนเรื่อง Ashikari.....	34
2.2.1 แนะนำบทละครโนเรื่อง Ashikari โดยสังเขป.....	34
2.2.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครโนเรื่อง Ashikari.....	38
2.3 บทละครโนเรื่อง Ume.....	41
2.3.1 แนะนำบทละครโนเรื่อง Ume โดยสังเขป.....	41
2.3.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครโนเรื่อง Ume.....	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4 บทละครในเรื่อง Unrin'in.....	45
2.4.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Unrin'in โดยสังเขป.....	45
2.4.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Unrin'in.....	48
2.5 บทละครในเรื่อง Sakuragawa.....	51
2.5.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Sakuragawa โดยสังเขป.....	51
2.5.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Sakuragawa.....	52
2.6 บทละครในเรื่อง Sekidera Komachi.....	56
2.6.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi โดยสังเขป.....	56
2.6.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi.....	57
2.7 บทละครในเรื่อง Naniwa.....	59
2.7.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Naniwa โดยสังเขป.....	59
2.7.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Naniwa.....	60
2.8 บทละครในเรื่อง Yoroboshi.....	64
2.8.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Yoroboshi โดยสังเขป.....	64
2.8.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Yoroboshi.....	66
3 บทกวี Naniwazu ในบทละคร.....	69
3.1 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ashikari.....	69
3.2 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ume.....	75
3.3 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in.....	79
3.4 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa.....	84
3.5 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi.....	90
3.6 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Naniwa.....	95
3.7 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Yoroboshi.....	104

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 เปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโน.....	109
4.1 การอ้างอิง ‘ Naniwazu ni ’ ในบทละครโน.....	112
4.2 การอ้างอิง ‘ saku ya ko no hana ’ ในบทละครโน.....	113
4.3 การอ้างอิง ‘ fuyugomori ’ และ ‘ ima wa harube to ’ ในบทละครโน.....	116
4.4 การเปรียบเทียบภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่องต่างๆ.....	121
4.4.1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิ ที่มีดอกบ๊วยผลิบาน.....	121
4.4.2 ภาพพจน์ความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku.....	122
4.4.3 ภาพพจน์อื่นๆ.....	122
5 บทสรุป.....	124
รายการอ้างอิง.....	128
บรรณานุกรม.....	131
ภาคผนวก.....	132
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	152

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงรายชื่อบทละครในที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu ตามที่ปรากฏใน แหล่งข้อมูลต่างๆ และรายชื่อบทละครในที่ศึกษาในงานวิจัยนี้.....	5
2 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ashikari.....	73
3 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ume.....	78
4 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in.....	82
5 แสดงจำนวนครั้งที่ปรากฏคำว่า hana และ sakura ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa.....	88
6 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa.....	89
7 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi....	94
8 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Naniwa.....	103
9 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Yoroboshi.....	107
10 แสดงข้อความของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครในเรื่องต่างๆ.....	109
11 แสดงกาลเวลาและฉากดำเนินเรื่อง จำแนกตามชื่อบทละครใน.....	111
12 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ Naniwazu ni ในบทละครใน 7 เรื่อง.....	112
13 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ saku ya ko no hana ในบทละครใน 7 เรื่อง.....	114
14 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ fuyugomori ในบทละครใน 7 เรื่อง.....	117
15 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ ima wa harube to ในบทละครใน 7 เรื่อง.....	118

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครโนเป็นหนึ่งในศิลปะการละครของญี่ปุ่น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังมีการแสดงนี้อยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่าละครโนเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่อาจกล่าวได้ว่า ละครโนมีต้นกำเนิดมาจากการแสดง 散楽¹ [Sangaku] ซึ่งเป็นศิลปะของจีนที่ญี่ปุ่นรับเข้ามาในสมัย 奈良 [Nara] (ค.ศ.645-794) ต่อมาในสมัย 平安 [Heian] (ค.ศ. 794-1185) ได้พัฒนาการแสดงและใช้ชื่อว่า 猿楽² [Sarugaku] หลังจากนั้นในสมัย 室町 [Muromachi] (ค.ศ.1333-1600) การแสดง Sarugaku ได้รับการพัฒนาโดย 観阿弥清次³ [Kan'ami Kiyotsugu] และบุตรชายคือ 世阿弥元清⁴ [Zeami Motokiyo] ทั้งคู่เป็น

---

¹ Sangaku คือศิลปะการแสดงสมัยโบราณอย่างหนึ่งของจีน เป็นการแสดงหลายอย่างประกอบเสียงดนตรีเช่น กายกรรม มายากล การเลียนแบบท่าทาง

² Sarugaku คือศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งในสมัย Heian ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา แสดงตามวัดและศาลเจ้าในเวลากลางคืน เน้นการเลียนแบบท่าทางและศิลปะการใช้คำพูดเพื่ออธิบายความหมายของพิธีกรรมทางศาสนาให้ผู้คนทั่วไปเข้าใจได้ อักษร 漢字 [kanji] ของ Sarugaku มี 2 แบบคือ 猿楽 และ 申楽

³ Kan'ami หรือ Kan'nami (ค.ศ.1333-1384) มีชื่อทางการแสดงว่า 観世 [Kanze] เป็นนักแสดงละครโนและนักประพันธ์บทละครโน Kan'ami คือผู้ก่อตั้งสำนัก 結崎 [Yuuzaki] ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนัก 観世 [Kanze] ตัวอย่างบทละครโนที่แต่งโดย Kan'ami ได้แก่ 「自然居士」 [Jinenkoji], 「卒塔婆小町」 [Sotoba Komachi], 「通小町」 [Kayoi Komachi], 「松風」 [Matsukaze] เป็นต้น

⁴ Zeami (ค.ศ.1363?-1443?) เป็นนักแสดงละครโนและนักประพันธ์บทละครโน เป็นหัวหน้าสำนัก Yuuzaki รุ่นที่ 2 ต่อจาก Kan'ami ผู้เป็นบิดา ขณะที่ Zeami มีอายุราว 12 ปี (ประมาณปีค.ศ.1375 หรือก่อนหน้านั้น) ได้แสดงละครโน (สมัยนั้นยังเรียกว่า Sarugaku) ร่วมกับบิดาที่พระนคร 平安京 [Heiankyou] (ปัจจุบันคือจังหวัด 京都 [Kyoto]) สร้างความพอใจ ให้แก่ 足利義満 [Ashikaga Yoshimitsu] (เป็น 将軍 [shogun] รุ่นที่ 3 ของการปกครองแบบ 幕府 [bakufu] ในสมัย Muromachi ดำรงตำแหน่งระหว่างค.ศ.1368-1394 มีชีวิตระหว่างค.ศ.1358-1408) ต่อมา Ashikaga Yoshimitsu เป็น

ผู้เพิ่มความประณีตงดงามทำให้การแสดงนี้เป็นที่แพร่หลาย กลายเป็นละครของชนชั้นขุนนาง มีขุนนางเป็นผู้อุปถัมภ์ รูปแบบที่ได้รับการพัฒนาโดยพ่อลูกคู่นี้สืบทอดมาให้เห็นได้ในการแสดงยุคปัจจุบัน ต่อมาในสมัย 江戸 [Edo] (ค.ศ.1600-1868) ชื่อการแสดง Sarugaku ได้เปลี่ยนเป็น 新猿楽 [Shin sarugaku] และเป็น 猿楽の能⁵ [Sarugaku no nou] และในสมัย 明治 [Meiji] (ค.ศ.1868-1912) ได้เปลี่ยนเป็น 能楽 [Nougaku] Nougaku เป็นชื่อเรียกรวมของการแสดง 能 [Nou] และ 狂言⁶ [Kyogen] การแสดง Nou นั้นเรียกเป็นภาษาไทยว่า ละครโน

การศึกษาละครโนสามารถกระทำได้หลายแนวทาง เช่น ศึกษาเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครโน ศึกษาท่ารำรำของแต่ละสำนัก ศึกษาบทละครโนเพื่อให้เข้าใจความหมาย ศึกษาความแตกต่างของบทละครโนของแต่ละสำนัก ศึกษาประวัติความเป็นมาพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของบทละครโนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน นอกจากนี้การศึกษาการอ้างอิงบทกวีในบทละครโนก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญ บทกวีที่นำมาอ้างอิงในบทละครโนเป็นบทกวีโบราณ ผู้แต่งบทละครโนจะเลือกบทกวีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักคุ้นหูของผู้ชมละครโน และเป็นบทกวีที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทละครโน การนำบทกวีมาอ้างอิงในบทละครโนไม่ว่าจะเป็นการยกข้อความมาทั้งบทกวีหรือยกข้อความเพียงบางส่วน ต่างช่วยเพิ่มความไพเราะและความหมายที่ลึกซึ้งให้บทละครโนได้ ความหมายของบทกวีที่นำมาอ้างอิงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของบทละครโนแต่ละเรื่อง บทกวีบทเดียวกันแต่ปรากฏในบทละครโนต่างเรื่องกันก็อาจแสดงความหมายที่แตกต่างกันได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าบทกวีญี่ปุ่นแม้จะมีจำนวนน้อยพียงค์แต่

ผู้อุปถัมภ์การแสดงของ Kan'ami และ Zeami แต่ชีวิตในบั้นปลายของ Zeami ไม่ได้หนัก shougun คนหลังๆ ไม่สนับสนุนเขาเหมือนที่ผ่านมา ผลงานของ Zeami นอกเหนือจากบทละครโนแล้วยังเขียนทฤษฎีการละครเอาไว้ด้วยเช่น 風姿花伝 [Fuushikaden], 能作書 [Nousakusho], 花鏡 [Kakyou] เป็นต้น ตัวอย่างบทละครโนที่แต่งโดย Zeami ได้แก่ 「高砂」 [Takasago], 「井筒」 [Izutsu], 「老松」 [Oimatsu], 「清経」 [Kiyotsune] เป็นต้น

⁵ เศอะมิ, พุฉิมิเกะเด็น ทฤษฎีการละครญี่ปุ่นของเศอะมิ, เขียนและแปลโดย เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, 2533), หน้า 226.

⁶ Kyogen คือละครชวนหัว ดำเนินเรื่องโดยใช้การพูดคุย แสดงท่าทางประกอบ ไม่ใช่ศิลปะการร้องและการรำรำ เป็นละครที่เล่นสลับฉากกับละครโนเพื่อผ่อนคลายอารมณ์

สามารถพิจารณาความหมายได้มากมาย นำไปใช้ได้หลายสถานการณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้งบทกวีและบทละครโนต่างมีส่วนเสริมความหมายซึ่งกันและกัน

ในบรรดาบทกวีญี่ปุ่นที่มีอยู่จำนวนมาก บทกวี 難波津 [Naniwazu] ได้รับความยกย่องว่าเป็นบทกวีที่มีชื่อเสียงมากและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานบทหนึ่ง ในพจนานุกรม 和歌大辞典⁷ [Waka daijiten] ของสำนักพิมพ์ 明治書院 [Meiji shoin] ซึ่งเป็นพจนานุกรมบทกวีญี่ปุ่น กล่าวถึงบทกวี Naniwazu ว่าเป็นบทกวีต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นในสมัยโบราณ และมีการค้นพบซากโบราณที่มีบางส่วนของบทกวี Naniwazu เขียนเอาไว้ด้วยตัวอักษร 万葉仮名⁸ [man'yōgana] สันนิษฐานว่าเป็นของสมัย Nara ซึ่งข้อความนี้สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในพจนานุกรม 広辞苑 [Koujien] 第五版 [dai go han] ของสำนักพิมพ์ 岩波書店 [Iwanami shoten] ที่ให้คำจำกัดความหนึ่งของ Naniwazu ว่าเป็นบทกวีที่เป็นต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา และในสมัย Nara ก็มีกาใช้บทกวีนี้เป็นต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาแล้ว

บทกวี Naniwazu ปรากฏในวรรณกรรมต่างๆตลอดจนมีการนำบทกวีนี้ไปอ้างอิงในบทละครโนหลายเรื่อง ในพจนานุกรมบทกวีญี่ปุ่น 名歌辞典⁹ [Meika jiten] ของสำนักพิมพ์ 東出版 [Higashi shuppan] ได้แสดงรายชื่อวรรณกรรมต่างๆที่มีบทกวี Naniwazu ปรากฏอยู่เช่น ใน 仮名序¹⁰ [kanajo] ของประชุมบทกวี 古今和歌集¹¹ [Kokinwakashuu], ในประชุมบทกวี 和漢朗詠集¹² [Wakan roueishuu] เล่มหลัง, 大鏡¹³ [Ookagami]

⁷ Kiyoshi Inukai et al., Waka daijiten (Tokyo: Meiji shoin, 1989), p.767.

⁸ man'yōgana คืออักษรที่เขียนโดยใช้ตัวอักษร 漢字 [kanji] (อักษรจีน) แทนเสียงอ่านของคำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นเช่นเขียนว่า 奈美 [nami] หมายถึง 波 [nami] แปลว่าคลื่น

⁹ Nakamura Kaoru, Meika jiten (Tokyo: Higashi shuppan, 1995), p.384.

¹⁰ kanajo คือบทนำที่เขียนด้วยอักษร 仮名 [kana] ในประชุมบทกวี 古今和歌集 [Kokinwakashuu]

¹¹ Kokinwakashuu คือประชุมบทกวีญี่ปุ่น เสร็จสมบูรณ์ราวค.ศ.905 มี20 เล่ม บทกวีประมาณ 1,100 บท

¹² Wakan roueishuu คือประชุมบทกวีญี่ปุ่นและจีน รวบรวมโดย 藤原公任 [Fujiwara no Kintou] (ค.ศ. 966-1041) เสร็จสมบูรณ์ราวค.ศ.1012 มี 2 เล่ม ประกอบด้วยบทกวีจีน 588 บท บทกวีญี่ปุ่น 216 บท

¹³ Ookagami คือนิยายประวัติศาสตร์ ปกติมี 8 เล่ม ไม่ทราบนามผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่งอย่างแน่ชัด ฉากของเรื่องอยู่ที่วัด 雲林院 [Unrin'in] รูปแบบการเขียนใช้การสนทนาระหว่างชายชรา 2 คนขณะระหว่งพระออกเทศนา เนื้อหากการสนทนาเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้ง

เล่มที่ห้า, 枕草子¹⁴ [Makura no soushi] บทที่ยี่สิบ, 源氏物語¹⁵ [Genji monogatari] ตอน 若紫 [Waka murasaki], บทละครในเรื่อง 「難波」 [Naniwa], บทละครในเรื่อง 「芦刈」 [Ashikari] และอื่นๆอีกเป็นจำนวนมาก

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโนมีทั้งการอ้างอิงทั้งบทกวีและการอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี การรู้เพียงข้อความของบทกวี Naniwazu โดยไม่มีความหมายอย่างละเอียด อาจไม่เพียงพอสำหรับการศึกษามบทละครโนที่อ้างอิงบทกวีนี้ เพราะบทละครโนเหล่านี้แต่งขึ้นในสมัยโบราณและผู้ชมในสมัยนั้นมีความรู้เรื่องบทกวีโบราณเป็นอย่างดี แม้ผู้แต่งบทละครโนจะอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี แต่ก็สามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกถึงผู้ชมในสมัยนั้นได้ ดังนั้นการศึกษาศึกษาและเข้าใจความหมายของบทกวี Naniwazu จึงมีส่วนทำให้สามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทละครโนที่อ้างอิงบทกวีนี้ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 ศึกษาความหมายของบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ที่อ้างอิงในบทละครโน จำนวน 7 เรื่อง

2 ศึกษาเปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ในบทละครโน จำนวน 7 เรื่อง

¹⁴ Makura no souchi คือวรรณคดีประเภทความเรียง แต่งโดยนางสนองพระโอรสของพระมเหสี 定子 [Teishi] ในจักรพรรดิ 一条 [Ichijou] ไม่ทราบชื่อนาง แต่เรียกตามส่วนหนึ่งของชื่อสกุลและชื่อตำแหน่งว่า 清少納言 [Sei Shounagon] เสร็จสมบูรณ์ราวปีค.ศ.1000 แบ่งได้ประมาณ 300 บท มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบรรยายธรรมชาติที่สวยงาม ทศนคติในการดำรงชีวิตและบันทึกเรื่องราวชีวิตในวัง

¹⁵ Genji monogatari คือวรรณคดีประเภทนิทานหรือเรื่องเล่า แต่งโดยนางสนองพระโอรสของพระมเหสี 彰子 [Shoushi] ในจักรพรรดิ 一条 [Ichijou] ไม่ทราบชื่อนาง แต่เรียกกันว่า 紫式部 [Murasaki Shikibu] คำว่า Murasaki สันนิษฐานว่ามาจากชื่อตัวละครหนึ่งในเรื่อง Genji monogatari หรือมาจากสีม่วงของดอก 藤 [fuji] ซึ่งเป็นชื่อสกุลของนางคือ 藤原 [Fujiwara] เรื่อง Genji monogatari สันนิษฐานว่าเริ่มเขียนตั้งแต่ปีค.ศ.1001 แต่ไม่ทราบปีที่เสร็จสมบูรณ์ มี 54 ตอน ตัวละครราว 400 คน นอกจากเป็นวรรณคดีชิ้นเลิศของญี่ปุ่นแล้วยังได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของโลกด้วย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1 บทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ที่อ้างอิงในบทละครโนมีการนำไปใช้หลากหลายความหมายนอกเหนือจากความหมายตามที่ปรากฏใน Kokinwakashuu

2 บทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ที่ปรากฏในบทละครโนต่างเรื่องกันแสดงภาพพจน์ที่ไม่เหมือนกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อบทละครโนที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu ตามที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลต่างๆ และรายชื่อบทละครโนที่ศึกษาในงานวิจัยนี้

ชื่อบทละครโน	แหล่งที่ 1	แหล่งที่ 2	แหล่งที่ 3	แหล่งที่ 4	งานวิจัยนี้
「芦刈」 [Ashikari]	☐	☐		☐	☐
「梅」 [Ume]			☐		☐
「雲林院」 [Unrin'in]	☐	☐		☐	☐
「桜川」 [Sakuragawa]	☐	☐			☐
「関寺小町」 [Sekidera Komachi]				☐	☐
「難波」 [Naniwa]	☐	☐	☐	☐	☐
「弱法師」 [Yoroboshi]		☐		☐	☐

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าในเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ 4 แหล่งว่ามีการระบุชื่อบทละครในเรื่องใดบ้างที่นำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิง โดยผลการค้นคว้าแสดงในตารางข้างต้น

แหล่งข้อมูลที่ 1 คือหนังสือ 笠間選書 5 2 和歌文学の世界 第 4 集¹⁶ [Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu] ของ 田中允 [Tanaka Makoto] และคณะ ระบุบทละครใน 4 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa และ Naniwa

แหล่งข้อมูลที่ 2 คือหนังสือ 謡曲大観 (首卷)¹⁷ [Youkyoku taikan (shukan)] ของ 佐成謙太郎 [Sanari Kentarou] ระบุบทละครใน 5 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Naniwa และ Yoroboshi

แหล่งข้อมูลที่ 3 คือหนังสือ 能楽全書 (第 3 卷)¹⁸ [Nougakuzensho (dai 3 kan)] ของ 野上豊一郎 [Nogami Toyochirou] ระบุบทละครใน 2 เรื่องได้แก่ Ume และ Naniwa

แหล่งข้อมูลที่ 4 คือพจนานุกรม 名歌辞典¹⁹ [Meika jiten] ของ 中村薫 [Nakamura Kaoru] ระบุบทละครใน 5 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi

ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลทั้งหมดข้างต้นปรากฏในหัวข้อ 1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีความแตกต่างด้านจำนวนของบทละครในจากแต่ละแหล่งข้อมูล แม้จะมี 2 แหล่งที่แสดงจำนวนบทละครในเท่ากันคือแหล่งที่ 2 และ 4 แต่รายชื่อบทละครในแตกต่างกัน 1 เรื่อง

เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าในเบื้องต้นมีความหลากหลาย รายชื่อบทละครในไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือรวมบทละครใน 謡曲二百五十番集²⁰

¹⁶ Tanaka Makoto et al., Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu (Tokyo: Kasama, 1976), pp.13-33.

¹⁷ Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (shukan) (Tokyo: Meiji shoin, 1954), p.278.

¹⁸ Nogami Toyochirou et al., Nougakuzensho (dai 3 kan) (Tokyo: Tokyo sogensha, 1995), pp.116-118.

¹⁹ Nakamura Kaoru, Meika jiten, p.384.

²⁰ Nonomura Kaizou, Youkyoku nihyakugojubanshuu (Kyoto: Akaoshou bundou, 1978).

[Youkyoku nihyakugojuubanshuu] ของ 野々村戒三 [Nonomura Kaizou] โดยอ่านบทละครในทุกเรื่องในหนังสือเล่มนี้ซึ่งตามสารบัญชของหนังสือมี 253 รายการ รวม 翁²¹ [Okina] เอาไว้ด้วย ผู้วิจัยอ่านบทละครในทั้งสิ้น 252 เรื่องพบว่ามี 7 เรื่องที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu ได้แก่ เรื่อง Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้จึงศึกษาบทกวี Naniwazu ในบทละครในจำนวน 7 เรื่องซึ่งครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1 ศึกษาความเป็นมาของบทกวี Naniwazu และรวบรวมรายชื่อบทละครที่นำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิง
- 2 ศึกษาบทละครในแต่ละเรื่องและแปลสรุปเนื้อเรื่องเป็นภาษาไทยโดยย่อ
- 3 วิเคราะห์ความหมายและการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครในแต่ละเรื่อง
- 4 สรุปเปรียบเทียบการแสดงผลงานของบทกวี Naniwazu ในบทละครในแต่ละเรื่อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 รู้คุณค่าและประโยชน์การอ้างอิงบทกวีในบทละครใน เห็นความเหมือนและความแตกต่างของการใช้บทกวีบทเดียวกันในบทละครในแต่ละเรื่อง
- 2 เข้าใจบทกวีของญี่ปุ่นมากขึ้น แม้บทกวีของญี่ปุ่นจะมีจำนวนน้อยพยางค์ แต่สามารถนำไปใช้ได้หลายสถานการณ์
- 3 เป็นแนวทางการศึกษาการอ้างอิงบทกวีอื่นๆในบทละครใน
- 4 เข้าใจเนื้อเรื่องของบทละครในที่ศึกษา เป็นประโยชน์ต่อการอ่านบทละครใน และชมละครในให้ได้รับความเพลิดเพลินยิ่งขึ้น

²¹ Okina แปลว่าชายชรา เป็นการแสดงอย่างหนึ่ง ไม่จัดอยู่ในบทละครใน 5 ประเภท จะแสดงเป็นอันดับแรกของรายการแสดงในวันนั้น ไม่มีเนื้อเรื่องหรือบทกวีที่สละสลวย เป็นการสวดของชายชราผู้หนึ่ง ขณะรำยาและขับร้องจะประสาทรให้จักรพรรดิและไพร่ฟ้ามีความเจริญรุ่งเรือง ในปัจจุบันจะแสดงเฉพาะโอกาสพิเศษเช่น วันขึ้นปีใหม่ วันครบรอบ เป็นต้น

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

- 1 อักษรภาษาญี่ปุ่นที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ 「 」 คือชื่อบทละครโน
- 2 อักษรโรมะจิที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ [ ] หลังอักษรภาษาญี่ปุ่นคือวิธีอ่านคำหรือข้อความภาษาญี่ปุ่นนั้น
- 3 คำ ข้อความหรือตัวเลขที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ ( ) คือรายละเอียดที่ต้องการอธิบายเพิ่มเติม
- 4 ตัวเลขที่อยู่หลังเครื่องหมาย # คือลำดับที่ผู้วิจัยกำหนดเองเพื่อใช้อธิบายข้อความหรือบทกวีในงานวิจัยนี้ ตัวเลขที่กำหนดขึ้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับหมายเลขบทหรือเลขที่ของบทกวีในต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น การกำหนดตัวเลขจะเรียงลำดับจากน้อยไปหามากและเริ่มต้นด้วยเลข 1 ทุกครั้งเมื่อเริ่มบทละครโนเรื่องใหม่
- 5 คำหรือข้อความภาษาญี่ปุ่นที่ปรากฏในงานวิจัยนี้จะใช้อักษรภาษาญี่ปุ่น และมีอักษรโรมะจิซึ่งเป็นวิธีอ่านกำกับไว้ในวงเล็บด้านหลัง หากมีการใช้คำหรือข้อความนั้นอีกอาจใช้วิธีการเขียนแบบเดิมหรือเขียนด้วยอักษรโรมะจิเท่านั้น
- 6 กรณีที่แปลบทกวีญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยจะใช้ฉันทลักษณ์ประเภทกลอนแปด แต่การแปลเพียงบางส่วนของบทกวีญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย บางกรณีอาจแปลเป็นร้อยแก้วเพื่อให้เข้าใจง่าย ส่วนคำหรือข้อความที่ต้องการใช้ทับศัพท์เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อดอกไม้ จะใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นอักษรไทยซึ่งเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น (ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ผศ.ดร.สุภาพร วัฒนียานาวิน) และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (ผศ.คุณิพร ชำนิโรคนานต์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายละเอียดดังนี้

สระ

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)	
a, aa	อะ, อา
i, ii	อิ, อี
u, uu	อุ, อู
e, ee	เอะ, เอ
o, oo	โอะ, โอ

อักษรโรมัน	อักษรไทย
-ya, -yaa	เยียะ, เยีย
-yu, -yuu	ยิว, ยิว
-yo, -you	เยียว, เยียว

พยัญชนะ

อักษรโรมัน		อักษรไทย
p	เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	พ ป
b		บ
m		ม
f		ฟ
w		ว
t	เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ท ต
ts		ทซ์
ch		ช
d		ด
n		น
n	(ที่เป็นพยัญชนะก่อกพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด) เมื่อเกิดหน้า p, b, m เมื่อเกิดหน้า k, g, w เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ม ง น
n'	(ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s		ซ
sh		ฌ
z		ซ
j		จ
r		ร
y		ย

อักษรโรมะจิ		อักษรไทย
k	เมื่อเกิดต้นคำ	ค
	เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ก
g	เมื่อเกิดต้นคำ	ก
	เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ง
h		ฮ

หมายเหตุ : ในงานวิจัยฉบับนี้ การถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีสระเสียงยาวซึ่งเขียนด้วยอักษรโรมะจิ ou จะใช้อักษรไทยสระโอะ เช่นเดียวกันกับอักษรโรมะจิ oo

ตัวอย่างคำที่ใช้ระบบถอดอักษรนี้

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
higan	ฮิงัน
kanajo	คะนะโอะ
Naniwazu	นะนิวะสุ
sakura	ซะกุระ
sarugaku	ซะรุสะกุ
shite	ชิเตะ
waki	วะกิ
Yoroboshi	โยะโระโอะชิ
Zeami	ซะอะมิ

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ละครโนมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน รูปแบบการแสดงที่เห็นในยุคปัจจุบันเป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 14 ดังนั้นการศึกษาละครโนและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การขับร้อง การรำท่า จึงมีมาเป็นเวลานานแล้วเช่นกัน บทความ หนังสือหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ที่เป็นภาษาญี่ปุ่นมีเป็นจำนวนมาก กระจายเก็บรักษาตามสถานที่ต่างๆ เช่น ห้องสมุดขององค์กร ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย เป็นต้น บางฉบับอธิบายการแสดง

ในฉากต่างๆของละครโน บางฉบับเป็นการสรุปเรื่องโดยย่อของบทละครโน ส่วนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับละครโนที่เป็นภาษาไทยยังมีจำนวนน้อยอยู่ ในที่นี่จะนำเฉพาะฉบับที่เกี่ยวข้องกับบทละครโน 7 เรื่องในงานวิจัยนี้เท่านั้น โดยแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ประเภทคือ

1.8.1 เอกสารและงานวิจัยภาษาญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับบทกวี Naniwazu และการอ้างอิงบทกวีในบทละครโน ได้แก่

งานวิจัยเรื่อง 難波津の歌の生成：古今集仮名序古注をめぐる一断章²² [Naniwazu no uta no seisei: Kokinshuu kanajo kochuu o meguru ichi danshou] ของ 新谷秀夫 [Shintani Hideo] กล่าวถึงบทกวี Naniwazu ว่าในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1998 มีการขุดค้นพบซากโบราณซึ่งมีบทกวี Naniwazu เขียนเอาไว้อยู่ ค้นพบที่จังหวัด 徳島 [Tokushima] (ชื่อเดิมคือ 阿波 [Awa]) บทกวีเขียนด้วยอักษร man'yōgana สภาพที่ค้นพบเหลือเพียงช่วงแรกของบทกวีเท่านั้นคือ Naniwazu ni saku ya ko no hana ส่วนช่วงหลังพังสลายไป ซากโบราณนี้สันนิษฐานว่าเป็นของปลายศตวรรษที่ 7 จึงนับว่าเป็นหลักฐานที่ปรากฏบทกวี Naniwazu ขึ้นโบราณที่สุดเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน Shintani Hideo ศึกษาบทกวี Naniwazu 3 ประเด็นคือหนึ่ง การใช้บทกวี Naniwazu ในการศึกษาของคนสมัยโบราณ สอง บทกวี Naniwazu แต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญพระบารมีแห่งองค์จักรพรรดิ 仁徳 [Nintoku] และสาม 王仁 [Wani] เป็นผู้แต่งบทกวี Naniwazu

ผลสรุปของการศึกษาประเด็นแรกคือ สันนิษฐานว่ามีการใช้บทกวี Naniwazu เป็นต้นแบบในการศึกษาตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นในราวปลายศตวรรษที่ 7 ถึงต้นศตวรรษที่ 8 คือในสมัย Nara แต่ซากโบราณที่ขุดค้นพบนี้ยืนยันไม่ได้ว่าบทกวี Naniwazu ที่ใช้เป็นแบบเรียนนั้นเป็นบทเดียวกับที่ปรากฏใน Kokinwakashuu หรือไม่ การศึกษาในประเด็นที่สองสรุปว่า แม้จะมีความเป็นไปได้ว่าบทกวี Naniwazu อาจแต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญจักรพรรดิองค์อื่นเช่น จักรพรรดิ 孝徳²³

²² Shintani Hideo, “ Naniwazu no uta no seisei: Kokinshuu Kanajo kochuu o meguru ichi danshou , ” Nihon bungei kenkyuu 51 no.2: 25-42.

²³ จักรพรรดิ Koutoku เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 36 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.645-654 ในรัชสมัย 大化 [Taika] (ค.ศ.645-649) และรัชสมัย 白雉 [Hakuchi] (ค.ศ.650-654)

[Koutoku] หรือจักรพรรดิ 聖武²⁴ [Shoumu] แต่จักรพรรดิ Nintoku มีความเป็นไปได้สูงสุด เนื่องจากมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ Naniwa มากที่สุดและประเด็นสุดท้ายเรื่องผู้แต่งบทกวี Naniwazu สรุปได้ว่ามีเพียงบทนำของ Kokinwakashuu เท่านั้นที่กล่าวโดยตรงว่า Wani คือผู้แต่งบทกวีนี้ซึ่งเป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากการที่มีหลักฐานว่า Wani คือผู้นำหนังสือ 千字文²⁵ [Senjimon] เข้ามาที่ประเทศญี่ปุ่นเมื่อปีค.ศ.285

พจนานุกรม Meika jiten ของ Nakamura Kaoru เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมรายชื่อบทกวีที่มีชื่อเสียงเรียงตามลำดับอักษรญี่ปุ่น และบอกรายละเอียดว่าบทกวีนั้นมีปรากฏในวรรณกรรมเรื่องใดบ้าง สำหรับบทกวี Naniwazu พจนานุกรมเล่มนี้ระบุว่าปรากฏในวรรณกรรมต่างๆจำนวนมาก เช่น ในส่วนบทนำของ Kokinwakashuu, บทละคร 浄瑠璃²⁶ [Joururi] หลายเรื่อง รวมทั้งบทละครโนด้วย ซึ่งมีทั้งสิ้น 5 เรื่อง ได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi

หนังสือ Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu ของ Tanaka Makoto และคณะ ในบทที่ชื่อ 謡曲と和歌 [Youkyoku to waka] (บทละครโนกับบทกวี) ของ Tanaka Makoto กล่าวว่า Zeami เป็นผู้ให้ความสำคัญกับบทกวีเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการแต่งบทละครโน Tanaka Makoto ระบุจำนวนบทละครโนที่แต่งขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากบทกวีว่ามี 62 เรื่องจากบทละครโนในปัจจุบันทั้งหมด 236 เรื่อง ในจำนวน 62 เรื่องนั้นมี 4 เรื่องที่อยู่ในขอบเขตของงานวิจัยนี้คือเรื่อง Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa และ Naniwa

นอกจากนั้นยังสรุปจำนวนบทกวีที่ปรากฏในบทละครโนโดยแยกตามแหล่งที่มา ปรากฏว่าจาก Kokinwakashuu มากที่สุดคือ 179 บท รองลงมาได้แก่ Shinkokinwakashuu และ Wakan roueishuu จำนวน 87 และ 60 บทตามลำดับ อย่างไรก็ตาม Tanaka Makoto ตั้งข้อสังเกตว่าแหล่งที่มาของบทกวีนั้นบางครั้งตัดสินลำบากเนื่องจากบทกวีบางบทปรากฏในหลายแหล่ง

²⁴ จักรพรรดิ Shoumu เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 45 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.724-749 ในรัชสมัย 神亀 [Jinki] (ค.ศ.724-729) และรัชสมัย 天平 [Tenpyou] (ค.ศ.729-749)

²⁵ Senjimon คือหนังสือที่ใช้เป็นแบบเรียนอักษร 漢字 [kanji] ในสมัยโบราณ มี 1 เล่ม ประกอบด้วย 250 วลี และแต่ละวลีประกอบด้วยอักษร 4 ตัว รวมทั้งสิ้นมีอักษร 1,000 ตัว

²⁶ Joururi คือการขับลำนำโดยมีตุ๊กตาหุ่นและเครื่องดนตรีประกอบคือ 三味線 [shamisen] (เครื่องดนตรีอย่างหนึ่งของญี่ปุ่น อยู่ในประเภทเครื่องสาย มี 3 สาย) ปัจจุบันเรียกการแสดงนี้ว่า 文楽 [Bunraku]

หนังสือ Youkyoku taikan ของ Sanari Kentarou เป็นหนังสือชุดรวมบทละครโน ในส่วนท้ายของ 首卷 [shukan] (เล่มนำ) มีหมวดสรุปรายชื่อบทละครโนที่อ้างอิงบทกวีจากแหล่งต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ Kokinwakashuu และบทละครโนที่นำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิงมีทั้งสิ้น 5 เรื่อง ได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Naniwa และ Yoroboshi

หนังสือ Nougakuzensho (dai 3 kan) ของ Nogami Toyochirou ในบทที่ชื่อ 謡曲と和歌 [Youkyoku to waka] (บทละครโนกับบทกวี) ตอนที่สอง เป็นตารางแสดงตัวอย่างรายชื่อบทละครโนบางส่วนที่มีแก่นเรื่องมาจากบทกวี หรือเป็นบทละครโนที่มีความสัมพันธ์กับบทกวี ตารางแบ่งออกเป็น 5 แถว แถวแรกแสดงชื่อบทละครโน แถวที่สองเป็นชื่อผู้แต่งบทละครโน แถวที่สามเป็นเนื้อหาของบทกวีที่เป็นแก่นเรื่องหรือมีความสัมพันธ์กับบทละครโน แถวที่สี่เป็นแหล่งที่มาของบทกวีนั้น และแถวสุดท้ายเป็นชื่อผู้แต่งบทกวี จากตารางนี้ พบว่ามีบทละครโน 2 เรื่องที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ได้แก่ Ume และ Naniwa

หนังสือ 和歌と謡曲考²⁷ [Waka to youkyoku kou] ของ 松田存 [Matsuda Tamotsu] กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีและบทละครโน โดยบทที่ 2 เป็นเรื่องประชุมบทกวี Kokinwakashuu กับบทละครโน Matsuda Tamotsu อธิบายความเป็นมาและรายละเอียดของ Kokinwakashuu ในตอนต้นบท ต่อมาได้สรุปจำนวนบทละครโนที่นำบทกวี 4 บทของ Kokinwakashuu ในส่วน kanajo ไปอ้างอิงว่ามีทั้งสิ้น 17 เรื่อง และในจำนวน 17 เรื่องนี้เป็นบทละครโนที่นำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิง 5 เรื่อง ได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Naniwa และ Yoroboshi หลังชื่อบทละครโนมีวงเล็บระบุชื่อผู้แต่งและประเภทของบทละครโน หลังจากนั้นคือคำอธิบายแยกรายละเอียดโดยสรุปเนื้อเรื่องอย่างย่อ บอกแหล่งที่มาและยกข้อความที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu โดยระบุว่ามาจากเนื้อเรื่องช่วงใดของบทละครโน

วารสาร 観世 [Kanze] มีบทความชุด 能と歌---二十四²⁸ [Nou to uta---nijuuyon] ตอน 芦刈 [Ashikari] ของ 馬場あき子 [Baba Akiko] กล่าวถึงเรื่อง Ashikari ว่ามีฉากอยู่ที่ Naniwa เมืองหลวงเก่าสมัยจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านทิวทัศน์ของดอกบัวและ ashi (พืชจำพวกข่อยหรือกก) ดังนั้นจึงมีบทกวีจำนวน

²⁷ Matsuda Tamotsu, *Waka to youkyoku kou*. (Tokyo: Oufuusha, 1987), pp. 65-77.

²⁸ Baba Akiko, " Nou to uta---nijuuyon: Ashikari, " *Kanze* (March 2001): 52-55.

มากที่กล่าวอ้างถึงทิวทัศน์ของชายหาดที่นี่ และบทละครในเรื่อง Ashikari ในส่วน 久七²⁹ [kuse] ได้อ้างถึงบทกวี Naniwazu และบทกวี 安積山 [Asakayama] จาก kanajo ของ Kokinwakashuu

Baba Akiko แสดงความคิดเห็นว่ากรณีที่สามีภรรยาต้องแยกจากกัน ต่อมาสามีผู้ตกยาก และภรรยาผู้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นได้กลับมาพบกันอีกครั้งหนึ่งและเข้าใจกันได้ มีความสุขก็ด้วย อารมณ์ภาพของบทกวี

1.8.2 เอกสารและงานวิจัยภาษาญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับการศึกษาบทละครเฉพาะ 7 เรื่องนี้ได้แก่

หนังสือ 世阿弥は天才である³⁰ [Zeami wa tensai dearu] ของ 三宅晶子 [Miyake Akiko] กล่าวถึงแหล่งที่มาของบทละครในเรื่อง Ashikari ว่ามาจากวรรณคดี 大和物語³¹ [Yamato monogatari] ตอนที่ 148 Miyake Akiko แสดงความคิดเห็นส่วนตัวว่าไม่ชอบเนื้อหาที่ปรากฏใน Yamato monogatari เพราะการที่ฝ่ายหญิงไปหาสามีเก่าแต่เมื่อได้พบกันแล้วกลับแยกจากกันอีก การกระทำเช่นนี้ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด Miyake Akiko กล่าวถึงข้อแตกต่างระหว่างวรรณคดี Yamato monogatari ตอนที่ 148 และบทละครในเรื่อง Ashikari ว่าฝ่ายหญิงในวรรณคดี Yamato monogatari เดินทางไปเมืองหลวงและได้เป็นภรรยาของขุนนางท่านหนึ่งแต่ในบทละครในเรื่อง Ashikari เป็นแม่นมให้บุตรของขุนนาง การวางตัวละครเช่นนี้ในบทละครทำให้การได้กลับมาพบกันอีกครั้งหนึ่งของภรรยาและสามีเก่ามีความหมาย

Miyake Akiko กล่าวในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่าเรื่อง Yoroboshi มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพบกันอีกครั้งหนึ่งของบิดาและบุตร การแสดงละครในเรื่อง Yoroboshi ในสมัยหลังๆนี้ไม่แตกต่างจากละครในเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับคนวิกลจริตคือ 道俊 [Michitoshi] ผู้เป็นบิดาของ 俊徳丸

²⁹ kuse คือการขับร้องพรรณนา มีขนาดยาว เป็นการขับร้องหลักที่สำคัญของการแสดงละครใน Kan'ami เป็นผู้นำเข้ามาในละครโน

³⁰ Miyake Akiko, *Zeami wa tensai dearu* (Tokyo: Sushisha, 1995), pp.141-145.

³¹ Yamato monogatari คือวรรณคดีประเภทนิยายปจนบทกวีในสมัย Heian ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นราวปีค.ศ. 951 และมีการเพิ่มเติมในภายหลังอีก ครั้งแรกเป็นการบรรยายร้อยแก้วแทรกด้วยบทกวีซึ่งมีวิธีการคล้ายวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ส่วนครั้งหลังเป็นตำนานต่างๆ ลักษณะเด่นของวรรณคดีนี้อยู่ที่บทกวีเกี่ยวกับความรักซึ่งมีอยู่ถึง 60 %

[Shuntokumaru] กล่าว **名乗り**³² [nanori] ตั้งแต่ตอนต้นเรื่อง ผิดกับฉบับคัดลอกจากต้นฉบับลายมือของ Zeami ซึ่ง Michitoshi ปรากฏตัวบนเวทีโดยไม่ได้กล่าวอะไรเลย แม้กระทั่งถึงตอนท้ายของเรื่องก็ไม่ได้อธิบายถึงเหตุผลต่าง ๆ ดังนั้นผู้ชมจึงไม่ได้รับรู้ด้วยคำพูดของผู้แสดง แต่รับรู้ผ่านทางกรแสดง เป็นความประทับใจที่ล้ำลึก

หนังสือ **謡曲百選 (上)**³³ [Youkyoku hyakusen (jou)] ของ **里井陸郎** [Sato Rikuro] กล่าวถึงบทละครในเรื่อง Unrin'in ฉบับปัจจุบันว่ามีข้อสันนิษฐานถึงผู้แก้ไขจากฉบับเดิมเป็นฉบับปัจจุบันว่าเป็น **禅竹**³⁴ [Zenchiku] เนื่องจากรูปแบบการดำเนินเรื่องมีความคล้ายคลึงกับบทละครในเรื่อง **「小塩」** [Oshio] ซึ่ง Zenchiku เป็นผู้แต่งและตัวละครเอกของทั้งสองเรื่องคือ **在原業平**³⁵ [Ariwara no Narihira] เหมือนกัน

Sato Rikuro เปรียบเทียบส่วนที่เหมือนและต่างกันของบทละครในเรื่อง Unrin'in ฉบับเดิมและฉบับปัจจุบัน พร้อมเสนอความคิดเห็นว่าฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมที่จะใช้ถ่ายทอดเรื่องราวของวรรณคดีเรื่อง **伊勢物語**³⁶ [Ise monogatari] ได้ดีกว่า เพราะฉบับปัจจุบันมีตัวละครเอกในองก์ที่ 2 เป็น Narihira เนื้อเรื่องจึงดูต่อเนื่องจากองก์ที่ 1 ส่วนฉบับเดิมนั้นตัวละครเอกในองก์ที่ 2 คือ **藤原基経**³⁷ [Fujiwara no Mototsune] พี่ชายของ **二条の後**³⁸ [

³² nanori คือการกล่าวแนะนำตัวและอธิบายถึงสาเหตุ วัตถุประสงค์ของการเดินทางหรือการกระทำของตน

³³ Sato Rikuro, *Youkyoku hyakusen (jou)* (Tokyo: Kasama shoin, 1979), pp.88-93.

³⁴ **金春禅竹** [Konparu Zenchiku] (ค.ศ.1405-1470) เป็นนักแสดงและนักประพันธ์บทละครโนในช่วงกลางสมัย Muromachi เป็นบุตรเขยของ Zeami ตัวอย่างบทละครโนที่แต่งโดย Zenchiku เช่น **「芭蕉」** [Bashou], **「楊貴妃」** [Youkihi]

³⁵ Ariwara no Narihira เป็น 1 ใน 6 ของยอดกวีสมัย Heian ช่วงต้น มีชีวิตอยู่ระหว่างค.ศ.825 – 880 เป็นบุตรคนที่ 5 ของเจ้าชาย **阿保親王** [Abo Shinnou]

³⁶ Ise monogatari คือวรรณคดีที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงกลางสมัย Heian ไม่ทราบนามผู้ประพันธ์แน่ชัดแต่เชื่อว่าตัวเอกของเรื่องคือ **在原業平** [Ariwara no Narihira] มี 1 เล่มประกอบด้วย 125 ตอน ไม่ต่อเนื่องกัน ตอนต้นจะบรรยายเหตุการณ์ด้วยร้อยแก้วแล้วแทรกด้วยบทกวี เนื้อเรื่องโดยทั่วไปกล่าวถึงความรักระหว่างหญิงชายคู่หนึ่ง วันเวลาและสถานที่จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆตามการเดินทางของตัวเอกในเรื่อง

³⁷ ชุนนางในช่วงต้นสมัย Heian มีชีวิตระหว่างค.ศ.836 - 891

³⁸ พระมเหสีของจักรพรรดิ **清和** [Seiya] (จักรพรรดิองค์ที่ 56 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 858-876 ในรัชสมัย **貞観** [Jougan]) ก่อนถวายตัวรับใช้ในวัง เคยมีความสัมพันธ์กับ Narihira มาก่อน

Nijou no Kisaki] เนื้อหาจึงดูไม่ต่อเนื่องจากองก์ที่ 1 และยิ่งกว่านั้น Mototsune คือยักษ์ที่กลืนหญิงสาวเข้าไปในคำเดียวตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏใน Ise monogatari ตอนที่ 6 จึงได้ความรู้สึกของความเป็นวิญญานอาฆาตพยาบาท

หนังสือ 能のドラマツルギー³⁹ [Nou no dramatsurugii] ของ 渡辺保 [Watanabe Tamotsu] กล่าวแสดงความคิดเห็นต่อบทละครในเรื่อง Yoroboshi ว่าไม่ได้จบลงอย่างมีความสุข (happy ending) การที่ Michitoshi ขับไล่ Shuntokumarุ ซึ่งเป็นลูกของตนออกจากบ้านไป ก่อให้เกิดความรู้สึกสิ้นหวังภายในใจของ Shuntokumarุ อย่างรุนแรง และเป็นเหตุให้ Shuntokumarุ กลายเป็นผู้ไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมปกติได้ สิ่งเดียวที่เป็นความหวังที่เหลืออยู่สำหรับ Shuntokumarุ คือการทำ 日想観⁴⁰ [jis'soukan] ตอนจบของเรื่องนี้ Michitoshi พา Shuntokumarุ กลับไปที่ 高安 [Takayasu] แคว้น 河内 [Kawachi] (พื้นที่ทางตะวันออกของจังหวัด 大阪 [Oosaka] ในปัจจุบัน) เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตจากนี้ไประหว่างลูกผู้ไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมปกติได้กับพ่อผู้ทำให้ลูกต้องตกอยู่ในสภาพนี้

นอกจากนี้ Watanabe Tamotsu ได้กล่าวถึงบทละครในเรื่อง Sakuragawa ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้⁴¹ Watanabe Tamotsu กล่าวว่าฉากของบทละครในเรื่องนี้อยู่ในโลกแห่งจินตนาการ ทุกอย่างล้วนเกี่ยวข้องกับดอก 桜 [sakura] ทั้งสิ้น ไม่มีพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ไม่มีภูเขา ไม่มีท้องทุ่ง จุดหมายที่ Sakurago เขียนถึงแม่มีข้อความบอกให้แม่ออกมาชม แสดงว่าแม่คงมีอาชีพเป็นหญิงคณิกา หาเงินมาประทังชีวิต เรื่อง Sakuragawa มีความเกี่ยวข้องกับดอก sakura มาก เริ่มตั้งแต่ชื่อลูกคือ Sakurago สถานที่ที่แม่อยู่คือ Sakura no baba สถานที่ที่แม่ลูกได้มาพบกันคือแม่น้ำ Sakuragawa

หนังสือ 能百番 (下) ⁴² [Nou hyakuban (ge)] ของ 増田正造 [Masuda Shouzou] กล่าวถึงบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi ว่ามีการแสดงเรื่องนี้บ่อยครั้ง

³⁹ Watanabe Tamotsu, *Nou no dramatsurugii* (Tokyo: Kadogawa shoten, 1996), pp.59-64.

⁴⁰ Jis'soukan เป็นหนึ่งใน 16 วิธีปฏิบัติเพื่อให้ไปถึงแดนสุขาวดีหลังจากเสียชีวิตแล้ว ปฏิบัติโดยหันหน้ามองพระอาทิตย์ที่กำลังจะลับขอบฟ้าทางทิศตะวันตกและระลึกถึงสวรรค์

⁴¹ Watanabe Tamotsu, *Nou no dramatsurugii*, pp.192-197.

⁴² Masuda Shouzou, *Nou hyakuban (ge)*, 2nd ed.(Tokyo: Heibonsha, 1983), pp.22-24.

มาก เป็นบทละครโนที่เป็นความลับคือจะถ่ายทอดจากหุ่นสู่หุ่น และการที่มีการแสดงเรื่องนี้บ่อยครั้ง เพราะเทคนิคการแสดงยาก ผู้แสดงต้องอาศัยระยะเวลาในการสะสมประสบการณ์การแสดง

หนังสือ 能鑑賞案内：岩波講座 能 狂言 V I ⁴³ [Nou kanshou annai: Iwanami kouza Nou Kyougen VI] ของ 小山弘志 [Koyama Hiroshi] และคณะ กล่าวถึงบทละครในเรื่อง Naniwa โดยเริ่มจากการสรุปเนื้อเรื่องย่อของบทละคร ต่อมาอธิบายลำดับการแสดงบนเวที และสุดท้ายเป็นอธิบายเพิ่มเติมว่าการแสดงเรื่องนี้ของทุกสำนักในปัจจุบัน มีตัวละครที่เป็นผู้ติดตามในองก์ที่หนึ่งเป็นชายในวัยเยาว์ ส่วนผู้ติดตามในองก์ที่สองแสดงเป็นผู้หญิงคือเทพเจ้าผู้สถิตย์อยู่ที่อ่าว Naniwa มานานแล้ว มีชื่อว่า 木華開耶姫 [Konohana Sakuya Hime]

วารสาร Kanze มีบทความเรื่อง 作品研究 「梅」 ⁴⁴ [Sakuhin kenkyuu 'Ume'] (งานวิจัยบทประพันธ์เรื่อง Ume) ของ 清田啓子 [Kiyota Keiko] กล่าวถึงบทละครในเรื่อง Ume ว่าเป็นผลงานการประพันธ์ของ 観世大夫元章 [Kanze dayuu Motoakira] และกล่าวถึงสาเหตุที่ Kanze dayuu Motoakira ใช้ดอกบ๊วยเป็นแก่นเรื่องเพราะในบรรดาดอกไม้ที่มีมากมาย ดอกบ๊วยเป็นดอกไม้ที่งดงาม เป็นที่ชื่นชอบและได้รับการยกย่อง Kiyota Keiko กล่าวว่าที่ประเทศญี่ปุ่นมีดอกบ๊วยมาตั้งแต่ยุคเทพเจ้าแล้ว เมื่อกล่าวถึง 木の花 [ko no hana] ก็จะมีหมายถึงดอกบ๊วย

หนังสือ 能楽史新考 (1) ⁴⁵ [Nougakushishinkou (1)] ของ 表章 [Omote Akira] ในบท 世阿弥作能考 [Zeami saku nou kou] (แนวคิดต่อละครโนที่เป็นผลงานของ Zeami) กล่าวถึงการศึกษาบทละครโนว่าเป็นผลงานของ Zeami หรือไม่และในตอนท้ายของบทได้สรุปรายชื่อบทละครโนโดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

1 บทละครโนที่เชื่อว่าเป็นผลงานประพันธ์ของ Zeami เช่น 「高砂」 [Takasago], 「老松」 [Oimatsu] เป็นต้น

⁴³ Koyama Hiroshi, et al., Nou kanshou annai: Iwanami kouza Nou-Kyougen VI, 3rd ed. (Tokyo: Iwanami shoten, 1999), pp.41-43.

⁴⁴ Kiyota Keiko, " Sakuhin kenkyuu ' Ume ', " Kanze (January 1989): 38-49.

⁴⁵ Omote Akira, Nougakushishinkou (1) (Tokyo: Wanya shoin, 1979), pp.483-504.

2 บทละครโนที่มีความเป็นไปได้สูงมากว่าเป็นผลงานประพันธ์ของ Zeami เช่น 「関寺小町」 [Sekidera Komachi], 「桜川」 [Sakuragawa], ส่วน kuse ของ 「弱法師」 [Yoroboshi] เป็นต้น

3 บทละครโนที่มีความเป็นไปได้สูงว่าเป็นผลงานประพันธ์ของ Zeami เช่น 「難波」 [Naniwa], 「田村」 [Tamura] เป็นต้น

4 บทละครโนที่ Zeami เป็นผู้ดัดแปลงแก้ไขจากงานประพันธ์เดิมเช่น 「芦刈」 [Ashikari], 「松風」 [Matsukaze] เป็นต้น

1.8.3 เอกสารและงานวิจัยภาษาไทยที่เกี่ยวกับการศึกษาบทละครโน 7 เรื่องนี้ ได้แก่

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตเรื่อง การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มีที่มาจากเรื่อง อิเซะ โมะโนะงะตะริ⁴⁶ ของสุนิศา ธรรมาวีวัฒน์ ศึกษาบทละครโนจำนวน 2 เรื่อง 3 จำนวนคือ 「杜若」 [Kakitsubata], 「雲林院」 [Unrin'in] ฉบับเดิมและฉบับปัจจุบัน สุนิศา ธรรมาวีวัฒน์กล่าวว่าในบทละครโนเรื่อง Unrin'in มีการนำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิงตั้งแต่บาทแรกจนถึง Ima wa ในบาทที่ 2 และตั้งแต่ harubeto saku ya ko no hana ได้เปลี่ยนเป็น Ima wa utsutsu ni miyakoji no เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของฉากการเดินทางไปสู่เมืองหลวง เนื้อหาของบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu เป็นการบรรยายทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ผลิ และมีความหมายแฝงถึงการเริ่มต้นรัชสมัยของจักรพรรดิ Nintoku แต่ในบทละครโนเรื่อง Unrin'in นำเฉพาะความหมายตรงตัวคือกล่าวถึงดอกไม้ที่เริ่มเบ่งบานเท่านั้น คำว่าดอกไม้ (hana) ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วยแต่บทละครโนเรื่อง Unrin'in นำคำว่าดอกไม้มาใช้ในความหมายของดอก sakura แทนเพราะเนื้อหาทั้งเรื่องโดยรวมนั้นกล่าวถึงแต่ดอก sakura และบทกวีที่อ้างอิงมาจาก Kokinwakashuu ในบทละครโนเรื่อง Unrin'in เกือบทุกบทจะกล่าวถึงดอก sakura ยกเว้นบทกวีใน kanajo เท่านั้น ทั้งนี้เพราะวัด Unrin'in เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเรื่องความงามของดอก sakura

⁴⁶ สุนิศา ธรรมาวีวัฒน์, “การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มีที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะงะตะริ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 82-86.

สุนิศา ธรรมาวีวัฒน์กล่าวว่าในบทสรุปของงานวิจัยว่าวิธีการอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนมี ทั้งการอ้างอิงจากบทกวีทั้งบทและอ้างอิงเพียงบางส่วน การนำบทกวีมาอ้างอิงเพียงบางส่วนใน บางกรณีทำให้อารมณ์ความรู้สึกและความหมายของบทกวีแตกต่างไปจากต้นฉบับเดิม แต่กลม กลืนไปกับบริบทใหม่ในบทละคร ซึ่งข้อความที่ว่าอ้างอิงเพียงบางส่วนทำให้ความหมายเปลี่ยน ไปนั้นใช้ได้กับบทละครเรื่อง Unrin'in ฉบับปัจจุบันเท่านั้น

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย พบว่าไม่มีเอกสารและงานวิจัยภาษาญี่ปุ่นฉบับใดเลยที่อธิบายลักษณะการอ้างอิง หรืออธิบายว่า บทกวีนี้แสดงภาพพจน์อย่างไรในบทละครโนเรื่องนั้น และไม่มีฉบับใดเลยที่เปรียบเทียบการอ้างอิง บทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนเรื่องต่างๆว่าแสดงภาพพจน์แตกต่างกันอย่างไร ส่วน เอกสารและงานวิจัยภาษาไทยพบว่ามีงานวิจัย 1 ฉบับเรื่อง ' การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มี ที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะงะตะริ ' ของสุนิศา ธรรมาวีวัฒน์ที่กล่าวถึงการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Unrin'in แต่สุนิศา ธรรมาวีวัฒน์ไม่ได้อธิบายว่าบทกวีนี้แสดงภาพพจน์อย่างไร ในบทละครโนเรื่อง Unrin'in เพียงแต่กล่าวถึงความแตกต่างของความหมายของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนเรื่องนี้และความหมายของบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu

จึงอาจกล่าวได้ว่างานวิจัยฉบับนี้เป็นฉบับแรกทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นที่ศึกษา ความหมายและภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ในบทละครโน และเปรียบเทียบภาพพจน์ของ บทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่องต่างๆด้วย

1.9 แนะนำบทละครโนโดยสังเขป

องค์ประกอบของละครโนมี 4 อย่างคือการขับร้อง การร่ายรำ ดนตรี และการแสดงเรื่องราว องค์ประกอบสุดท้ายมีความสำคัญน้อยที่สุด จุดประสงค์ของละครโนคือการเสนอความงาม ผ่านสื่อการขับร้อง การร่ายรำและดนตรี ละครโนในปัจจุบันแสดงบนเวทีที่มีลักษณะเฉพาะหลาย ประการเช่น ความกว้างของเวทีหลัก 5.4 เมตร มีฉากหลังเป็นรูปต้นสน มีบันได 3 ชั้นขนาดเล็ก ด้านหน้าของเวที ผู้แสดงละครโนเป็นชายล้วน แบ่งออกเป็น シテ [shite] (ตัวละครเอก ซึ่ง หากปรากฏในองก์ที่สองของบทละครโนที่มีสององก์จะเรียกว่า ノチシテ [nochi shite]), ワキ [waki] (ตัวรอง), ツレ [tsure] (ผู้ติดตาม ซึ่งผู้ติดตามตัวรองเรียกว่า ワキツレ [waki zure]) หากบทละครโนเรื่องนั้นมี tsure ในองก์ที่หนึ่งและสองเป็นคนละคนกัน จะเรียก tsure ในองก์ที่หนึ่งว่า マエツレ [mae zure] และ tsure ในองก์ที่สองว่า ノチツレ

[nochi zure]), 狂言 [kyougen] (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้แสดงคั่นระหว่างองก์ที่หนึ่งและสองในเรื่องที่มีสององก์), 子方 [kokata] (ผู้แสดงเด็ก) บทบาทของผู้แสดงจะถูกกำหนดเอาไว้ โดยเฉพาะ ผู้แสดงเป็น shite ก็จะมีฝักฝนนบทของ shite ไปตลอด ปัจจุบันมีผู้แสดงบท shite ทั้งสิ้น 5 สำนักคือ 観世流 [Kanze ryuu], 宝生流 [Houshou ryuu], 金春流 [Konparu ryuu], 金剛流 [Kongou ryuu] และ 喜多流 [Kita ryuu] นอกจากนี้ผู้แสดงในบทบาทต่างๆแล้วยังมีผู้ร้องประสานเสียงที่เรียกว่า 地謡 [jiyuu] มีประมาณ 6-10 คน นั่งอยู่ด้านข้างของเวที ทำหน้าที่ร้องบรรยายเรื่องและพูดแทนตัวละคร ดนตรีของละครโน (囃子 [hayashi]) ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 4 ชิ้นคือ 笛 [fue] หมายถึงขลุ่ย, 小鼓 [kotsuzumi] หมายถึงกลองเท็นโหล, 大鼓 [ootsuzumi] หมายถึงกลองหนีบสี่ข้าง, 太鼓 [taiko] หมายถึงกลองที่ดีด้วยไม้ 2 อัน ผู้บรรเลงดนตรีเรียกว่า 囃子方 [hayashikata]

บทละครที่ใช้ในการแสดงเรียกว่า 謡曲 [youkyoku] (บทละครโน) ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่มีผู้นำมาศึกษา วิเคราะห์และตีความแตกต่างหากจากการแสดงละครโน Zeami กล่าวว่าโครงสร้างของบทละครโนตั้งอยู่บนหลักของ 序破急 [jo ha kyuu] ส่วนแรกของบทละครที่เป็นบทนำคือ jo การแสดงจะเป็นไปอย่างช้าๆ ต่อมาการแสดงจะมีจังหวะหลากหลาย เนื้อหาจะพัฒนาคลี่คลายเป็นส่วนที่เรียกว่า ha และสุดท้าย kyuu คือส่วนสรุป จะมีจังหวะที่รวดเร็ว บทละครโนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพิจารณาว่าการแสดงละครโนนั้นอยู่ในระดับใด Zeami กล่าวไว้ใน 風姿花伝⁴⁷ [Fuushikaden] ว่าการแสดงละครโนมีทั้งหมด 3 ระดับ โดยพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการแสดง หากบทละครโนดีเลิศมีการอ้างอิงจากแหล่งที่เชื่อถือได้และนักแสดงสามารถแสดงได้อย่างดีเยี่ยมแล้วก็ถือว่าเป็นละครโนระดับที่หนึ่ง หากบทละครโนไม่ดีเลิศ แต่ไม่มีข้อผิดพลาดและนักแสดงสามารถแสดงได้ดีก็ถือว่าเป็นละครโนระดับที่สอง ส่วนละครโนระดับที่สามคือมีบทละครโนที่ไม่ดีนัก แต่นักแสดงพยายามแสดงอย่างดี⁴⁸

⁴⁷ Fuushikaden คือทฤษฎีการละครที่ Zeami เขียนขึ้นเป็นเล่มแรก สันนิษฐานว่าเขียนเสร็จราวปีค.ศ.1403 มี 7 บท บทที่ 1 กล่าวถึงการฝึกอบรมในวัยต่างๆ บทที่ 2 กล่าวถึงการสวมวิญญาณตัวละครในบทบาทต่างๆ บทที่ 3 เป็นการถามตอบเรื่องต่างๆ บทที่ 4 เป็นประวัติความเป็นมาของละครโน บทที่ 5 กล่าวถึงความสำคัญของการสามารถแสดงได้ครบทุกกระบวนลีลา บทที่ 6 กล่าวถึงปัญหาพื้นฐานในการเขียนบทละครโน บทที่ 7 กล่าวถึงหัวใจของ 花 [hana] (hana หมายถึง การสร้างความน่าสนใจ ความแปลกใหม่ให้แก่ผู้ชม)

⁴⁸ เสะอะมิ, ฟุฉิกะเด็น ทฤษฎีการละครญี่ปุ่นของเสะอะมิ, เขียนและแปลโดย เสวลักษณะณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล, หน้า 92.

การแต่งบทละครโนมักใช้ชื่อสถานที่ที่มีชื่อเสียง เรื่องราวที่รู้จักกันดี เชื่อถือได้ใส่ไว้ในตอนสำคัญของเรื่อง บทละครโนมักอ้างอิงจากวรรณกรรมโบราณ ตำนานหรือเรื่องเล่าต่างๆและมีบทละครโนจำนวนมากที่ผู้แต่งได้แรงบันดาลใจจากบทกวี ตัวอย่างบทละครโนที่มีแรงบันดาลใจจากบทกวีได้แก่ บทละครโนเรื่อง 「三山」 [Mitsuyama] มีแรงบันดาลใจจากบทกวีบทที่ 13 ในประชุมบทกวี 万葉集⁴⁹ [Man'youshuu], บทละครโนเรื่อง 「松虫」 [Matsumushi] มีแรงบันดาลใจจากบทกวีบทที่ 202 ในประชุมบทกวี Kokinwakashuu และบทละครโนเรื่อง 「江口」 [Eguchi] มีแรงบันดาลใจจากบทกวีบทที่ 978 และ 979 ในประชุมบทกวี 新古今和歌集⁵⁰ [Shinkokinwakashuu]

Zeami เป็นผู้ให้ความสำคัญกับบทกวีมาก Zeami กล่าวห้ามผู้แสดงละครโนไปศึกษาศิลปะแขนงอื่นอย่างลึกซึ้ง ยกเว้นศึกษาด้านบทกวี การศึกษาบทกวีเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์มาก ข้อดีของการมีความรู้ด้านบทกวีคือทำให้สามารถแต่งบทละครโนได้โดยง่าย⁵¹

จำนวนบทละครโนที่แต่งขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 14 ถึงปลายศตวรรษที่ 16 มีประมาณ 1,000 เรื่อง และนับต่อมาอีกราว 150 ปีหรือถึงช่วงกลางของสมัย Edo มีบทละครโนที่แต่งใหม่เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 2,000 เรื่อง รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 3,000 เรื่องแต่จำนวนบทละครโนที่แสดงโดย 5 สำนักในปัจจุบันมีเพียงประมาณ 240 เรื่องและเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 14-16 ทั้งสิ้น บทละครโนมีหลายประเภทและมีวิธีการแบ่งได้หลายวิธี แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์หรือเป้าหมาย เช่น หากแบ่งตามฤดูกาลก็สามารถแบ่งเป็นบทละครโนที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในฤดูใบไม้

⁴⁹ Man'youshuu คือประชุมบทกวีญี่ปุ่นเก่าแก่ที่สุดที่มีอยู่ในปัจจุบัน มี 20 เล่ม บทกวีประมาณ 4,500 บท เขียนด้วยอักษรจีนทั้งหมด ไม่ทราบระยะเวลาที่เริ่มรวบรวมแน่ชัดแต่สันนิษฐานว่าเสร็จสมบูรณ์ราวครึ่งหลังของศตวรรษที่ 8 ในสมัย Nara โดยมี 大伴家持 [Ootomo no Yakamochi] เป็นผู้รวบรวมขั้นสุดท้าย ผู้แต่งบทกวีมีหลายชนชั้นตั้งแต่จักรพรรดิ ชุนนาง ชาวบ้าน รวมแล้วประมาณ 500 คน บทกวีบางบทก็ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง บทกวีใน Man'youshuu สื่อความรู้สึกง่ายๆ ตรงไปตรงมา ส่วนใหญ่เป็นการชมธรรมชาติ

⁵⁰ Shinkokinwakashuu คือประชุมบทกวีญี่ปุ่นในสมัย 鎌倉 [Kamakura] (ค.ศ.1185-1333) เริ่มรวบรวมในปีค.ศ.1201 และเสร็จสมบูรณ์ในปีค.ศ.1205 มี 20 เล่ม บทกวีประมาณ 1,900 บท มีความเรียบง่าย ถ้อยคำไพเราะงดงาม ในบทนำกล่าวถึงประวัติและลักษณะคำประพันธ์ของบทกวีญี่ปุ่น

⁵¹ Tanaka Makoto et al., *Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu* (Tokyo: Kasama, 1976), pp.16-17.

ผลิ ฤดูไบไม่ร่วง เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งบทละครโนตามลำดับการแสดงใน 1 วัน วิธีการนี้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัย Edo ซึ่งแสดงละครโนวันละ 5 เรื่อง เป็นการแสดงอย่างเป็นทางการ โดยชื่อประเภทของบทละครโนจะเรียกเรียงลำดับจากเรื่องที่แสดงเป็นอันดับที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตัวละครเอกหรือ shite ของแต่ละประเภทคือ เทพเจ้า ผู้ชาย ผู้หญิง คนวิกลจริตและปีศาจ ตามลำดับ ปัจจุบันแบบแผนการแสดงตามลำดับเช่นนี้ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ แต่มักลดจำนวนลงเหลือเพียง 2 หรือ 3 เรื่องใน 1 วัน รายละเอียดของบทละครโนทั้ง 5 ประเภทมีดังนี้

1 脇能物 [waki nou mono] หรือ 初番目物 [shobanme mono] (บทละครโนประเภทที่ 1) คือ เรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกของโปรแกรมการแสดง บางครั้งเรียกว่า 神能 [kami nou] (kami แปลว่า เทพเจ้า) ส่วนมากแล้ว shite ในองก์แรกมักปรากฏตัวในร่างคนชรา ซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพเจ้า และในองก์ที่สองจะปรากฏตัวในร่างของเทพเจ้า บทละครโนประเภทนี้เกี่ยวกับพิธีกรรม แสดงเพื่อบูชาเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อวยพรให้แผ่นดินมีความสงบสุข บทละครโนประเภทนี้มีทั้งสิ้นประมาณ 40 เรื่องเช่น 「高砂」 [Takasago], 「老松」 [Oimatsu], 「難波」 [Naniwa] เป็นต้น

2 修羅物 [shura mono] (shura หมายถึง 阿修羅道⁵² [ashura dou] เป็นส่วนหนึ่งของนรกภูมิ) หรือ 二番目物 [nibanme mono] (บทละครโนประเภทที่ 2) shite เป็นวิญญาณของนักรบ และปรากฏตัวอธิบายความคับแค้นหรือความทุกข์ยากก่อนเสียชีวิต ส่วน waki มักเป็นพระกุดงค์ เมื่อได้ยินเรื่องราวของ shite จนจบแล้ว จะสวดมนต์ให้แก่ shite บทละครโนที่จัดอยู่ในประเภทนี้มีเพียง 10 กว่าเรื่องเท่านั้นเช่น 「清経」 [Kiyotsune], 「箆」 [Ebira], 「八島」 [Yashima] เป็นต้น shite ของบทละครโนประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นนักรบของสงคราม 源平⁵³ [Genpei]

3 三番目物 [sanbanme mono] (บทละครโนประเภทที่ 3) หรือ 鬘物 [kazura mono] (kazura แปลว่า วิกใส่ผม) ปกติแล้ว shite จะเป็นผู้หญิง ส่วนใหญ่เป็น

⁵² ashura dou คือส่วนหนึ่งของนรกภูมิ เป็นที่สถิตยของวิญญาณนักรบหลังเสียชีวิตแล้ว เป็นดินแดนที่มีการสู้รบกันตลอดกาล ด้วยเหตุนี้บทละครโนประเภทที่ 2 จึงเรียกเป็นชื่ออื่นได้ว่า 修羅能 [shura nou] หรือ 修羅物 [shura mono]

⁵³ สงครามระหว่างตระกูล 源 [Minamoto] หรือ 源氏 [Genji] กับตระกูล 平 [Taira] หรือ 平家 [Heike] ซึ่งจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของตระกูล Taira ที่ขึ้นมามีอำนาจอยู่ในระยะเวลาอันสั้น

วิญญาณ ปรากฏตัวเป็นร่างหญิงชาวบ้านในองค์แรกเพื่อเล่าเหตุการณ์ในอดีตและปรากฏร่างที่แท้จริงในองค์ที่สอง บทละครประเภทนี้มีความงดงามสูง ถือเป็นยอดแห่งบทละครทั้งหมด มีบทละครประเภทนี้ประมาณ 40 เรื่องเช่น 「松風」 [Matsukaze], 「井筒」 [Izutsu], 「関寺小町」 [Sekidera Komachi] เป็นต้น

4 四番目物 [yonbanme mono] (บทละครประเภทที่ 4) บทละครโนที่จัดอยู่ในประเภทนี้มีจำนวนมาก ประมาณ 90 เรื่อง มีหลากหลายชนิดเช่น shite เป็นคนวิกลจริต จิตใจฟั่นเฟือนด้วยความทุกข์โศกจากการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น สามิ ภรรยา บุตร หรือ shite เป็นวิญญาณที่มีความอาฆาตพยาบาท หรือเป็นบทละครโนที่ไม่จัดอยู่ในประเภทที่ 1,2,3,5 ก็ให้จัดอยู่ในบทละครโนประเภทที่ 4 นี้ ตัวอย่างของบทละครโนประเภทนี้เช่น 「隅田川」 [Sumidagawa], 「芦刈」 [Ashikari], 「梅」 [Ume], 「雲林院」 [Unrin'in], 「桜川」 [Sakuragawa], 「弱法師」 [Yoroboshi] เป็นต้น

5 切能 [kiri nou] หรือ 五番目物 [gobanme mono] (บทละครโนประเภทที่ 5) คือ เรื่องที่แสดงเป็นอันดับสุดท้าย shite มีหลายแบบ ทั้งภูติผี ปีศาจ สัตว์ประหลาดที่ไม่มีในโลกนี้ การร่ายรำจะรวดเร็ว ครึกครื้น บทละครโนประเภทนี้มีทั้งสิ้นประมาณ 50 เรื่อง เช่น 「融」 [Tooru], 「黒塚」 [Kurozuka], 「船弁慶」 [Funabenkei] เป็นต้น

จุดเด่นของบทละครโนคือมีขนาดสั้น ส่วนใหญ่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างตัวละคร เรื่องราวไม่สลับซับซ้อน ผู้แต่งบทละครโนที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่มีชีวิตราวศตวรรษที่ 14-15 เช่น Kan'ami Kiyotsugu, Zeami Motokiyo, 観世十郎元雅⁵⁴ [Kanze Juuro Motomasa] บทละครที่ใช้ในการแสดงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผลงานของท่านเหล่านี้ ภาษาที่ปรากฏในบทละครจึงเป็นภาษาในยุคสมัยนั้น (ภาษาญี่ปุ่นโบราณ) หากชมละครโนหรืออ่านบทละครโนโดยไม่เข้าใจความหมายของคำหรือข้อความที่ปรากฏในบทละครอย่างลึกซึ้ง ย่อมทำให้การชมหรือการอ่านนั้น

⁵⁴ Kanze Juuro Motomasa (1400?-1432) เป็นนักแสดงละครโนและนักประพันธ์บทละครโนในช่วงกลางสมัย Muromachi เป็นบุตรชายคนโตของ Zeami ปีเกิดของ Motomasa ไม่ทราบแน่ชัดแต่ทราบว่ามีอายุน้อยกว่า 音阿弥 [On'ami] (1398 - 1467) ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกันและ Motomasa เสียชีวิตขณะมีอายุไม่ครบ 40 ปีบริบูรณ์เมื่อวันที่ 1 เดือน 8 ปีค.ศ.1432 ที่อำเภอ 伊勢 [Ise] (บริเวณจังหวัด 三重 [Mie] ในปัจจุบัน) Motomasa ได้เป็น 観世大夫 [Kanze dayuu] (หัวหน้าสำนัก Kanze) รุ่นที่ 3 ประมาณปี ค.ศ.1422 ตัวอย่างบทละครโนที่แต่งโดย Motomasa เช่น 「隅田川」 [Sumidagawa], 「盛久」 [Morihisa]

ขาดความสมบูรณ์ไป การเข้าใจความหมายของคำหรือข้อความที่ปรากฏในบทละครโน รวมถึง การเข้าใจในบทกวีที่อ้างอิงในบทละครโนด้วย ในตอนสำคัญของบทละครโนจะมีการอ้างอิงบทกวี ซึ่งบทกวีญี่ปุ่นมีหลายประเภทเช่น 短歌 [tanka] คือบทกวีที่ประกอบด้วย 5 วรรค จำนวน พยางค์ของข้อความในแต่ละวรรคคือ 5 – 7 – 5 – 7 – 7 พยางค์ตามลำดับ เป็นบทกวีที่มีขนาดสั้น และมีการอ้างอิงบทกวีประเภทนี้ในบทละครโนจำนวนมาก แต่บางครั้งไม่ปรากฏข้อความของ บทกวีทั้งบท ปรากฏเพียงบางส่วนของบทกวี ซึ่งการปรากฏเพียงบางส่วนนี้สามารถสื่อความหมาย ได้กับผู้ชมละครโน หรือผู้อ่านบทละครโนผู้มีความรู้เรื่องบทกวีโบราณเป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษา และเข้าใจความหมายของบทกวีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากไม่เข้าใจความหมายของบทกวี อย่างดีแล้ว เมื่อชมละครโนหรืออ่านบทละครโนและเข้าใจเฉพาะข้อความบางส่วนของบทกวีที่ ปรากฏในบทละครโน อาจทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทละครโนได้อย่างลึกซึ้ง

ในงานวิจัยนี้ ศึกษาบทกวี Naniwazu ในบทละครโน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการชมละคร โนหรืออ่านบทละครโน 7 เรื่องที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu นี้และเป็นแนวทางศึกษาการอ้างอิงบทกวี อื่นๆในบทละครโน นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจบทกวีญี่ปุ่นมากขึ้นว่าสามารถแสดงความหมายได้ หลากหลาย นำไปใช้ได้หลายสถานการณ์ ความหมายของบทกวีขึ้นอยู่กับบริบท โดยเปลี่ยนแปลง ไปได้ตามบริบทในบทละครโนแต่ละเรื่อง และการปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวีสามารถ สื่อความหมายของบทกวีทั้งบทได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนะนำบทกวี Naniwazu และบทละครโน 7 เรื่อง

ในบทนี้จะแนะนำบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu และบทละครโน 7 เรื่องโดยเรียงลำดับตาม 五十音図¹ [gojuu'onzu] ดังนี้ Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi บทละครโนแต่ละเรื่องแบ่งเป็น 2 หัวข้อย่อยคือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการแนะนำบทละครโนเรื่องนั้นๆโดยสังเขป ประกอบด้วยความหมายของชื่อ บทละครโน แหล่งที่มา ผู้แต่งบทละครโน เป็นต้น ส่วนที่สองแสดงเนื้อเรื่องย่อของบทละครโน การแบ่งเนื้อเรื่องเป็นตอนจะยึดตามต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นเป็นหลัก โดยต้นฉบับบทละครโนที่ใช้ในการแปลคือหนังสือ Youkyoku taikan ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1 เรื่อง Ashikari มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 41-63

2 เรื่อง Ume มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 423-434

3 เรื่อง Unrin'in มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 457-470

4 เรื่อง Sakuragawa มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 2 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 1223-1240

5 เรื่อง Sekidera Komachi มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 3 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 1609-1623

6 เรื่อง Naniwa มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 4 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 2325-2340

7 เรื่อง Yoroboshi มาจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 5 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 3315-3329

---

¹ gojuu'onzu คือแผนภาพแสดงตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น 47 ตัว แบ่งเป็น 10 แถว เริ่มตั้งแต่ あ [a], い [i], う [u], え [e], お [o], ..., わ [wa], を [o], ん [n]

2.1 แนะนำบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu

古今和歌集 [Kokinwakashuu] หรือเรียกโดยย่อว่า 古今集 [Kokinshuu] คือประชุมบทกวีญี่ปุ่นเล่มแรกที่จักรพรรดิทรงโปรดฯให้รวบรวมขึ้น ซึ่งเสร็จสมบูรณ์ราวค.ศ.905 จักรพรรดิ 醍醐² [Daigo] ทรงโปรดฯให้กวี 4 คนเป็นผู้รวบรวม ได้แก่ 紀友則 [Ki no Tomonori], 紀貫之 [Ki no Tsurayuki], 凡河内躬恒 [Ooshiko'uchi no Mitsune] และ 壬生忠岑 [Mibu no Tadamine] โดยมี Ki no Tsurayuki³ เป็นผู้นำในการรวบรวม

Kokinwakashuu มีบทกวีประมาณ 1,100 บท ส่วนใหญ่เป็นบทกวีประเภท tanka ผู้แต่งบทกวีเป็นชนชั้นสูง ถ้อยคำที่ใช้ในบทกวีมีความไพเราะ สละสลวย มีความหมายลึกซึ้ง บทกวีแบ่งออกตามเนื้อหาแยกเป็น 20 เล่ม ได้แก่ 春歌 (上) [haru no uta (jou)] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูใบไม้ผลิ (เล่มต้น)), 春歌 (下) [haru no uta (ge)] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูใบไม้ผลิ (เล่มท้าย)), 夏歌 [natsu no uta] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูร้อน) , 秋歌 (上) [aki no uta (jou)] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูใบไม้ร่วง (เล่มต้น)), 秋歌 (下) [aki no uta (ge)] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูใบไม้ร่วง (เล่มท้าย)), 冬歌 [fuyu no uta] (บทกวีเกี่ยวกับฤดูหนาว) , 賀歌 [ga no uta] (บทกวีเกี่ยวกับความยินดี) , 離別歌 [ribetsu no uta] (บทกวีเกี่ยวกับการพลัดพราก) , き旅歌 [kiryo no uta] (บทกวีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว) , 物名 [mono no

² จักรพรรดิ Daigo (ค.ศ.885-930) เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 60 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.897-930 ในรัชสมัย 昌泰 [Shoutai] เป็นพระราชโอรสองค์หนึ่งในจักรพรรดิ 宇多 [Uda] (จักรพรรดิองค์ที่ 59 ของญี่ปุ่น)

³ Ki no Tsurayuki (ค.ศ.868?-945?) เป็นกวีและผู้ศึกษากวีในสมัย Heian ช่วงต้น ได้รับการยกย่องให้เป็น 1 ใน 36 ยอดกวี และมีโอกาสถวายงานแก่จักรพรรดิ 2 พระองค์คือจักรพรรดิ Daigo และจักรพรรดิ 朱雀 [Suzaku] (จักรพรรดิองค์ที่ 61 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.930-946 ในรัชสมัย 承平 [Shouhei] เป็นพระราชโอรสในจักรพรรดิ Daigo) นอกจากนี้เป็นผู้เขียน kanajo ของ Kokinwakashuu แล้วผลงานอื่นของ Ki no Tsurayuki ก็มีเช่นเป็นผู้รวบรวมประชุมบทกวี 新選和歌集 [Shinsenwakashuu] (มี 4 เล่ม 360 บท รวบรวมขึ้นสนองพระบรมราชโองการของจักรพรรดิ Daigo) และเป็นผู้เขียนบันทึก 土佐日記 [Tosa nikki] (บันทึกที่เขียนด้วยอักษรญี่ปุ่นหรือที่เรียกว่า 仮名 [kana] เล่มแรกของญี่ปุ่น มี 1 เล่ม เขียนในฐานะสตรี เป็นบันทึกการเดินทางกลับจาก Tosa ซึ่งปัจจุบันคือแคว้น 高地 [Kouchi] มายังเมืองหลวงคือ Heiankyou ซึ่งปัจจุบันคือจังหวัด Kyoto)

na] (ชื่อสิ่งของ), 恋歌 [koi no uta] (บทกวีเกี่ยวกับความรัก) มีเล่ม 1-5, 哀傷歌 [aishou no uta] (บทกวีเกี่ยวกับความทุกข์ตรมขมขื่น), 雑歌 (上) [zou no uta (jou)] (บทกวีเกี่ยวกับเรื่องเบ็ดเตล็ด (เล่มต้น)), 雑歌 (下) [zou no uta (ge)] (บทกวีเกี่ยวกับเรื่องเบ็ดเตล็ด (เล่มท้าย)), 雑体 [zattei] (บทกวีต่างๆนอกเหนือจากแบบ tanka) และ 大歌所御歌 [oo'utadokoro no oon'uta] (บทกวีเพื่องานพิธีและงานเลี้ยง)

ใน Kokinwakashuu มีบทนำที่เรียกว่า 仮名序 [kanajo] หมายถึงบทนำที่เขียนด้วยอักษร 仮名 [kana] (อักษรของญี่ปุ่น) และ 真名序 [manajo] หมายถึงบทนำที่เขียนด้วยอักษร 漢字 [kanji] (อักษรของจีน) ผู้เขียน kanajo คือ Ki no Tsurayuki กล่าวถึงความ เป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของของบทกวีแบบญี่ปุ่น รวมทั้งมีบทวิจารณ์ผลงานในเล่มด้วย นับ เป็นบทวิจารณ์วรรณคดีชิ้นแรกของญี่ปุ่น

Ki no Tsurayuki กล่าวไว้ใน kanajo ว่าบทกวี Naniwazu เป็นบทกวีเฉลิมฉลองการเริ่มต้นรัชสมัย โดยข้อความมีดังนี้

1

なにはづのうたは、みかどのおほんはじめなり。
おほささぎのみかどの、なにはづにて、みこと
きこえけるとき、東宮をたがひにゆづりて、くらみ
につきたまはで、みとせに成にければ、王仁といふ
人の、いぶかりおもひてよみてたてまつりけるうた
なり。この花は、梅の花をいふなるべし⁴。

[Naniwazu no uta wa, Mikado no oon hajime nari.

Oosasagi no mikado no, Naniwazu nite, miko to kikoe keru toki, Touguu o tagai ni yuzurite, kurai ni tsukitamawa de, mitose ni nari ni kereba, Wani to iu hito no, ibukari omoite yomite tatematurikeru uta nari. Ko no hana wa, ume no hana o iu naru beshi.]

บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีเฉลิมฉลองการเริ่มต้นรัชสมัย

จักรพรรดิ おほささぎ [Oosasagi] (หมายถึงจักรพรรดิ 仁徳 [Nintoku]) ประทับอยู่ที่อ่าว Naniwa ขณะเป็นพระราชโอรสอยู่นั้น พระองค์ต่างเกี่ยว กั้นที่จะเป็นมกุฎราชกุมารเพื่อขึ้นครองราชสมบัติ (ระหว่างพระราชโอรส Oosasagi

⁴ Yamagishi Tokuhei, Hachidaishuu zenchuu, 13th ed. (Tokyo: Yuuseidou, 1985), p.10.

และพระอนุชา 菟道稚郎子 [Uji no Wakiiratsuko]) เป็นเวลา 3 ปี บทกวีนี้ Wani แต่งขึ้นถวายด้วยความรู้สึกกังวล (หมายถึงความกังวลในช่วง 3 ปีที่พระราชโอรส Oosasagi ไม่ขึ้นครองราชย์) ko no hana น่าจะหมายถึงดอกบ๊วย

จักรพรรดิ Oosasagi หมายถึงจักรพรรดิ Nintoku ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์ที่ 16 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.313-399 ก่อนที่จะขึ้นครองราชย์มีพระนามว่า Oosasagi (หรือออกเสียงว่า Oosazaki ในงานวิจัยนี้จะใช้เสียงอ่านว่า Oosasagi) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 4 ในจักรพรรดิ 応神⁵ [Oujin] เมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิ Nintoku แล้วมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้ยกเว้นภาษีแก่ราษฎรเป็นระยะเวลา 3 ปี

王仁 [Wani] (หรือออกเสียงว่า Ou'nin ในงานวิจัยนี้จะใช้เสียงอ่านว่า Wani) เป็นชาว 百濟 [Kudara] (หรือออกเสียงว่า Hyakusai หรือ Hakusai ในงานวิจัยนี้จะใช้เสียงอ่านว่า Kudara คำว่า Kudara คือชื่อในสมัยโบราณของดินแดนส่วนหนึ่งที่เป็นประเทศเกาหลีใต้ในปัจจุบัน) เดินทางเข้าประเทศญี่ปุ่นในรัชสมัยของจักรพรรดิ Oujin (ครองราชย์ระหว่างค.ศ.270-310) และได้นำหนังสือ 論語 [Rongo] (หนังสือรวมคำสอนของขงจื้อ) กับ 千字文 [Senjimon] (หนังสือเกี่ยวกับตัวอักษร) มาถวาย Wani เป็นครูสอนหนังสือให้กับพระราชโอรส Uji no Wakiiratsuko

หลังจากข้อความ # 1 แล้ว ใน kanajo ของ Kokinwakashuu ยังไม่ได้แสดงเนื้อหาของบทกวี Naniwazu ทันที แต่กล่าวถึงบทกวี 安積山 [Asakayama] ว่าแต่งโดยหญิงคนหนึ่งที่เคยเป็น 采女⁶ [uneme] ที่มาของบทกวี Asakayama คือมีครั้งหนึ่งเจ้าชายชื่อ 葛城⁷ [Kazuraki] ได้รับมอบหมายให้ไปที่ 陸奥⁸ [Michinoku] แต่ขุนนางเดิมของเมืองนั้นแสดง

⁵ จักรพรรดิ Oujin เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 15 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.270-310

⁶ uneme คือหญิงสาวที่คัดเลือกลงจากครอบครัวของขุนนางที่ไม่ได้อยู่ในเมืองหลวงให้เข้าไปถวายงานในวัง

⁷ Kazuraki หรือ 橘諸兄 [Tachibana no Moroe] (ค.ศ.684-757) เป็นขุนนางสมัย Nara บิดาของ Moroe คือ 美努 [Minu] ซึ่งเป็นหลานรุ่นที่ 4 ของจักรพรรดิ 敏達 [Bidatsu] (จักรพรรดิองค์ที่ 30 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.572-585)

⁸ Michinoku หรือออกเสียงว่า Michi no oku และมีอีกชื่อหนึ่งว่า 奥州 [Oushuu] คือชื่อของดินแดนทั้ง 5 ในอดีตได้แก่ 磐城 [Iwaki] (ปัจจุบันคือพื้นที่ทางตะวันออกของจังหวัด 福島 [Fukushima] และทางใต้ของจังหวัด 宮城 [Miyagi]), 岩代 [Iwashiro] (ปัจจุบันคือพื้นที่ตอนกลางและตะวันตกของจังหวัด

กิริยาไม่ดีนักทำให้เจ้าชาย Kazuraki รู้สึกไม่พอใจและไม่ยอมดื่มเหล้าที่จัดเตรียมไว้ ขณะนั้นเองมีหญิงคนหนึ่งที่เคยเป็น uneme มาก่อน นางถือแก้วเหล้ามาในมือซ้ายและน้ำเปล่ามาในมือขวา เข้าไปเคาะที่หัวเข่าของเจ้าชาย Kazuraki และแต่งบทกวี Asakayama ขึ้นมา ทำให้เจ้าชาย Kazuraki หายจากความไม่พอใจ

บทกวี Asakayama คือบทกวีบทที่ 3807⁹ ในเล่มที่ 16 ของประชุมบทกวี Man'youshuu แต่ใน kanajo ของ Kokinwakashuu ไม่ได้แสดงเนื้อหาของบทกวี Asakayama มีเพียงข้อความอธิบายที่มาของบทกวีเท่านั้น ข้อความถัดมาใน kanajo กล่าวถึงบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama ทั้ง 2 บทไว้ดังนี้

2

此ふたうたは、歌のちちははのやうにてぞてならふ人のはじめにもしける¹⁰。

[Kono futa uta wa, uta no chichi haha no you ni te zo tenarau hito no hajime nimo shi keru.]

บทกวีทั้ง 2 บทนี้เป็นเสมือนพ่อบทและแม่บทสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาเป็นครั้งแรก

ข้อความหลังจาก # 2 ใน kanajo เป็นการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างรูปแบบของบทกวี 6 ประเภทได้แก่ そへ歌 [Soe uta] (บทกวีที่แต่งขึ้นแสดงความรู้สึกโดยเปรียบเทียบกับวัตถุ), かぞへ歌 [Kazoe uta] (บทกวีที่แต่งขึ้นแสดงความรู้สึกโดยกล่าวถึงเหตุการณ์หรือวัตถุหลายๆอย่าง), なすらへ歌 [Nazurae uta] (บทกวีที่แต่งขึ้นแสดงความรู้สึกออกมาโดยตรง มีการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์หรือวัตถุอื่น), たとへ歌 [Tatoe uta] (บทกวีที่แต่งขึ้น

Fukushima), 陸前 [Rikuzen] (ปัจจุบันคือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด Miyagi และบางส่วนของจังหวัด 岩手 [Iwate]), 陸中 [Rikuchuu] (ปัจจุบันคือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด Iwate และบางส่วนของจังหวัด 秋田 [Akita]), 陸奥 [Mutsu] (ปัจจุบันคือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด 青森 [Aomori] และบางส่วนของจังหวัด Iwate)

⁹ เลขที่ของบทกวีนี้ มาจากหนังสือ 萬葉集 (四) — 日本古典文学全集 5 [Man'youshuu (4) — Nihon koten bungaku zenshuu 5] ของ 小島憲之 [Kojima Noriyuki], 木下正俊 [Kinoshita Masatoshi], 佐竹昭広 [Satake Akihiro] หน้า 119

¹⁰ Yamagishi Tokubei, *Hachidaishuu zenchuu*, 13th ed. , p. 11.

โดยไม่แสดงความรู้สึกโดยตรง แต่เปรียบเทียบกับวัตถุที่มองเห็นได้ภายนอก), *ただこと歌* [Tadakoto uta] (บทกวีที่แต่งขึ้นแสดงความรู้สึกออกมาโดยตรง ไม่มีการเปรียบเทียบ) และ *いはひ歌* [Iwai uta] (บทกวีอวยพร)

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะบทกวี Naniwazu เท่านั้น เนื่องจากบทกวีอื่นๆไม่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ข้อความของบทกวี Naniwazu มีดังนี้

3

そへうた、おほささぎのみかどをそへたてまつ
れるうた、
なにはづにさくやこの花冬ごもりいまははるべ
とさくやこのはな¹¹

[Soe uta, Oosasagi no mikado o soe tatematsureru uta,

Naniwazu ni saku ya ko no hana fuyugomori ima wa harube to saku ya
ko no hana]

บทกวีประเภท Soe uta บทกวีเปรียบเทียบจักรพรรดิ Oosasagi (หมายถึง
จักรพรรดิ Nintoku)

ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบุปผา ช่อผลกาผลิบานสะพรั่งไสว
หลังคุดคู้ในหมันต์อันยาวไกล สู่ฤดูใบไม้ผลิยามนี้แล

ข้อความของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนบางแห่งปรากฏเพียงบางส่วนของบทกวีเท่านั้น การนำความหมายของบทกวี Naniwazu ที่แปลเป็นภาษาไทยโดยใช้ฉันทลักษณ์ประเภทกลอนแปดตั้งปรากฏข้างต้น โดยนำบางส่วนของกลอนแปดไปอธิบายในบทต่างๆของงานวิจัยฉบับนี้อาจประสบปัญหาและทำความเข้าใจได้ยาก เนื่องจากจำนวนวรรคและจำนวนพยางค์ของบทกวีญี่ปุ่นประเภท tanka และบทกวีไทยประเภทกลอนแปดแตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงแปลความหมายของบทกวี Naniwazu แต่ละวรรคเป็นร้อยแก้วเพื่อนำไปอธิบายในส่วนต่างๆดังนี้

Naniwazu ni	ที่อ่าว Naniwa
saku ya ko no hana	ดอกไม้ผลิบาน
fuyugomori	การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว
ima wa harube to	บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว

¹¹ Ibid. , p.12.

saku ya ko no hana ดอกไม้ผลิบาน

Naniwazu แปลว่าอ่าว Naniwa คำว่า zu แปลว่าอ่าว คำว่า Naniwa เป็นชื่อเฉพาะของสถานที่ ปัจจุบันคือพื้นที่บริเวณจังหวัด 大阪 [Oosaka] และจังหวัด 兵庫 [Hyougo]

saku เป็นคำกริยา แปลว่าผลิบาน ya เป็นคำช่วย (助詞 [joshi]) แสดงความรู้สึกประทับใจหรืออารมณ์สะเทือนใจ ใกล้เคียงกับคำว่า ใจ ในภาษาไทย

ko ของ ko no hana ใน # 3 นั้นเขียนด้วยอักษร 平仮名¹² [hiragana] แต่บทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในแหล่งอื่นบางแหล่ง เขียนด้วยอักษร kanji เช่น 此 [ko] และ 木 [ko] โดย 此の花 [kono hana] แปลว่า ดอกไม้นี้ แหล่งที่ใช้อักษร kanji ตัว 此 [ko] เช่น พจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten ส่วน 木の花 [ko no hana] แปลว่าดอกไม้ที่ผลิบานอยู่บนต้นไม้ ส่วนใหญ่หมายถึงดอกบ๊วยหรือดอก sakura แหล่งที่ใช้อักษร kanji ตัว 木 [ko] เช่น พจนานุกรม Waka daijiten ของสำนักพิมพ์ Meiji shoin นอกจากนี้แล้วยังมี ko no hana ที่เขียนด้วยอักษร man'yōgana ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของซากโบราณที่ขุดค้นพบได้ที่จังหวัด Tokushima เมื่อปีค.ศ.1998 เป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดในปัจจุบันที่มีบทกวี Naniwazu ปรากฏอยู่ อักษร man'yōgana ของ sa ku ya ko no ha na ที่ปรากฏบนซากโบราณนี้คือ 作久矢己乃波奈¹³

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวหรือเหตุการณ์สมัยโบราณของญี่ปุ่น เมื่อปรากฏคำว่า hana หากเป็นสมัย Nara มักหมายถึงดอกบ๊วย เพราะเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิในสมัยนั้น หากเป็นสมัย Heian อาจหมายถึงดอก sakura ได้ด้วย ในพจนานุกรม 古語辞典 [Kogo jiten] ของสำนักพิมพ์ 旺文社 [Oubunsha] ซึ่งเป็นพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นโบราณ อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำว่า hana ว่า hana ที่ใช้เฉพาะความหมายของดอก sakura เท่านั้นคือ hana ที่ปรากฏ

¹² hiragana คือตัวอักษรญี่ปุ่นประเภทหนึ่ง ประดิษฐ์ขึ้นจากอักษร Kanji ในสมัย Heian ช่วงต้น เป็นอักษรที่ผู้หญิงใช้จึงเรียกอักษรประเภทนี้ว่า 女手 [onnade] ในสมัยต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อจากอักษร onnade เป็นอักษร hiragana

¹³ Shintani Hideo, " Naniwazu no uta no seisei: Kokinshuu Kanajo kochuu o meguru ichi danshou , " Nihon bungei kenkyuu 51 no.2: 38.

ในวรรณกรรมช่วงระยะเวลาเดียวกับประชุมบทกวี 拾遺和歌集¹⁴ [Shuu'iwakashuu] ส่วนยุคก่อนหน้านี้นั้นเช่นประชุมบทกวี Kokinwakashuu หรือประชุมบทกวี 後撰和歌集¹⁵ [Gosenwakashuu] คำว่า hana นอกจากหมายถึงดอก sakura แล้วยังหมายถึงดอกบ๊วยได้ด้วย และในพจนานุกรม 日本国語大辞典 (第十六卷)¹⁶ [Nihon kokugo daijiten (dai 16 kan)] ของสำนักพิมพ์ 小学館 [Shougakukan] ระบุว่าตั้งแต่ช่วงปลายของสมัย Heian เป็นต้นไป คำว่า hana ส่วนใหญ่จะหมายถึงดอก sakura

ดอกบ๊วยจะบานในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ ก่อนต้นบ๊วยจะผลิใบใหม่ ลักษณะของดอกมี 5 กลีบ ส่งกลิ่นหอม สีของดอกมีทั้งสีแดง สีขาวและสีชมพู มีหลายพันธุ์ทั้งแบบที่มีกลีบดอกชั้นเดียว และกลีบดอกซ้อนกันหลายชั้น ต้นบ๊วยเป็นไม้ผลัดใบขนาดใหญ่ อยู่ในตระกูลเดียวกับกุหลาบ มีต้นกำเนิดจากประเทศจีน นำเข้าประเทศญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ลำต้นมีสีน้ำตาลไหม้เกือบดำ ผลบ๊วยสามารถนำไปดองรับประทานได้ แต่หากนำผลอ่อนไปรับประทานสดๆจะมีพิษ ในสมัย Nara นับว่าต้นบ๊วยเป็นพันธุ์ไม้ที่หาได้ยาก อักษรภาษาญี่ปุ่นของคำว่าบ๊วยคือ 梅 [ume] เดิมออกเสียงว่า mume แปลว่าบ๊วย อาจหมายถึงต้นบ๊วย ดอกบ๊วยหรือผลบ๊วยก็ได้

fuyugomori (เดิมออกเสียงว่า fuyukomori) เป็นคำนาม หมายถึงการหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว คือการที่พวกพืชหรือสัตว์หยุดการเคลื่อนไหวหรือเจริญเติบโต หรือการที่คนไม่เดินทางออกจากบ้านในช่วงที่อากาศเย็นจัดในฤดูหนาว คำว่า fuyugomori ในบทกวี Naniwazu เป็น 枕詞¹⁷ [makura kotoba] ของคำว่า harube

¹⁴ Shuu'iwakashuu คือประชุมบทกวีที่รวบรวมเสร็จสมบูรณ์ราวค.ศ.1005-1007 มีทั้งหมด 20 เล่ม บทกวีประมาณ 1,300 บท ส่วนผู้รวบรวมนั้น บ้างก็ระบุว่าคือจักรพรรดิ 花山 [Kazan] (จักรพรรดิองค์ที่ 65 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.984-986 ในรัชสมัย 寛和 [Kanna]) บ้างก็ระบุว่าคือ 藤原公任 [Fujiwara no Kintou] (ค.ศ.966-1041)

¹⁵ Gosenwakashuu คือประชุมบทกวีญี่ปุ่น มี 20 เล่ม บทกวี 1,426 บท รวบรวมเสร็จสมบูรณ์ราวค.ศ.951 ตามพระราชดำรัสของจักรพรรดิ 村上 [Murakami] (จักรพรรดิองค์ที่ 62 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.946-967) มีผู้รวบรวม 5 คนแต่ไม่มีบทกวีที่แต่งโดยผู้รวบรวม

¹⁶ Nihon daijiten kankoukai, Nihon kokugo daijiten (dai 16 kan) (Tokyo: Shougakukan, 1976), p.343.

¹⁷ ยอดสุวรรณค์ อิกุจิ, “แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองใน อิเซะ โมะโนะงะตะริ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 64. ให้คำจำกัดความ makura kotoba หรือคำประดับว่าหมายถึงการนำคำหรือวลีที่มีขนาดความยาวประมาณ 5 พยางค์มาวางประดับไว้ด้านหน้าของคำหรือวลีต่างๆที่เป็นความหมายสำคัญในบทกวีนั้นๆ

ima เป็นคำนาม แปลว่าขณะนี้ บัดนี้ wa เป็นคำช่วย ใช้เน้นสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง ส่วน คำว่า harube (เดิมออกเสียงว่า harue) เป็นคำนาม แปลว่าฤดูใบไม้ผลิหรืออยู่ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ผลิเป็นฤดูแรกสุดใน 4 ฤดูของญี่ปุ่น ฤดูใบไม้ผลิเริ่มจากเดือน 1 ถึงเดือน 3 ตามปฏิทิน จันทรคติ แต่ถ้าตามปฏิทินสุริยคติแล้วจะเริ่มจากเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

to เป็นคำช่วย ใช้แสดงผลของการเปลี่ยนแปลง harube to หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของบทกวี Naniwazu ใน Kokinwakashuu จากหนังสือและงานวิจัยของนักวิชาการชาวญี่ปุ่นหลายแหล่ง และนำมาสรุปว่าบทกวี Naniwazu มีทั้งความหมายในระดับต้นและความหมายในระดับลึก ความหมายในระดับต้น หมายถึงความหมายที่ได้จากการพิจารณาความหมายตามตัวอักษรที่ปรากฏในบทกวี ความหมายในระดับต้นของบทกวีนี้คือการแสดงถึงลักษณะทางธรรมชาติของดอกไม้ (หมายถึงดอกบ๊วย) บริเวณอ่าว Naniwa ว่าเมื่อเปลี่ยนจากฤดูหนาวที่มีระยะเวลายาวนานเป็นฤดูใบไม้ผลิก็จะผลิดอกบานไปทั่วบริเวณ ส่วนความหมายในระดับลึก หมายถึงความหมายที่แฝงอยู่ในคำหรือข้อความของบทกวี ซึ่งการพิจารณาความหมายนั้นต้องรู้ความเป็นมาของบทกวี และหากเป็นการพิจารณาความหมายในระดับลึกของบทกวีที่ปรากฏในบทละครโน จะต้องพิจารณาร่วมกับบริบทของบทละครโนด้วยจึงจะสามารถเข้าใจได้ ความหมายในระดับลึกของบทกวี Naniwazu ใน Kokinwakashuu คือการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ผู้แต่งบทกวีนี้ (Wani) ไม่กล่าวออกมาโดยตรง เปรียบเทียบจักรพรรดิ Nintoku เป็นดอกบ๊วย การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ซึ่งตรงกับฤดูใบไม้ผลิ เปรียบเสมือนดอกบ๊วยที่ผลิบานในตอนต้นของฤดูใบไม้ผลิ เหตุที่ Wani แต่งบทกวีนี้เพราะเฝ้ารอการขึ้นครองราชย์ของพระองค์มานานถึง 3 ปี ระยะเวลาที่ดูฤดูหนาวอันยาวนาน เปรียบจักรพรรดิ Nintoku เสมือนดอกบ๊วยที่งดงามและมีกลิ่นหอมแต่ซ่อนตัวในฤดูหนาว

ความหมายในระดับลึกของ Naniwazu ni คืออ่าว Naniwa ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระราชโอรส Oosasagi ประทับอยู่ เมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิ Nintoku แล้วทรงสถาปนา Naniwa ขึ้นเป็นเมืองหลวงและมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้สร้างพระราชวัง 高津 [Takatsu] ขึ้นที่ Naniwa

ความหมายในระดับลึกของ saku ya ko no hana นั้น Wani เปรียบจักรพรรดิ Nintoku ว่าเสมือนดอกบ๊วย ความหมายระดับลึกจึงหมายถึงการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

ความหมายในระดับลึกของ fuyugomori คือระยะเวลา 3 ปีที่จักรพรรดิ Nintoku ยังไม่ยอมขึ้นครองราชย์ เป็นระยะเวลาที่ยาวนานสำหรับ Wani

ความหมายในระดับลึกของ ima wa harube to คือเวลาที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ซึ่งตรงกับฤดูใบไม้ผลิ

2.2 บทละครในเรื่อง 「芦刈」 [Ashikari]

2.2.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Ashikari โดยสังเขป

คำว่า ashi หมายถึงพีชจำพวกข้อหรือกก kari หมายถึงตัด ashikari จึงแปลว่าตัดพีชจำพวกข้อหรือกก ในเรื่องนี้หมายถึงตัวละครเอกของเรื่องหรือ shite ซึ่งมีฐานะยากจนต้องไปเป็นคนตัด ashi มาขายเพื่อประทังชีวิต เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 องก์ องก์แรก shite อยู่ในสภาพคนขาย ashi ฐานะยากจน องก์ที่สอง nochi shite ได้พบกับภรรยาแล้วและเตรียมตัวเดินทางไปเมืองหลวง

ใน 五音 [Go on] ซึ่งเป็นงานเขียนของ Zeami ได้กล่าวถึงเนื้อหาส่วนที่เป็น サシ¹⁸ [sashi] ของ shite ตั้งแต่ข้อความที่ว่า 或は男山の昔を [Aru wa otoko yama no mukashi o] จนถึง 縁こそ嬉しかりけれ [en koso ureshikari kere] ใน クセ [kuse] ข้อความดังกล่าวนี้เป็นเนื้อหาที่อยู่ในบทละครในเรื่อง Ashikari แต่ใน Go on ระบุชื่อบทละครในว่าเป็นบทละครในเรื่อง 難波 [Naniwa] จึงสันนิษฐานว่าบทละครในเรื่อง Ashikari มีชื่อเดิมว่า Naniwa เกี่ยวกับชื่อเดิมของบทละครในเรื่องนี้ ในหนังสือ 能楽手帖¹⁹ [Nougakutechou] กล่าวว่ามียุคที่เรียกบทละครในเรื่อง Ashikari ว่า 難波の芦 [Naniwa no ashi] และเรียกบทละครในเรื่อง Naniwa ในปัจจุบันว่า 難波の梅 [Naniwa no ume] เพื่อแยกไม่ให้เกิดความสับสน

ผู้แต่งบทละครในเรื่อง Ashikari นั้นในหนังสือ 能鑑賞案内：岩波講座 能狂言 V I²⁰ [Nou kanshou annai: Iwanami kouza Nou-Kyogen VI] กล่าวว่า Zeami

¹⁸ sashi คือการขับร้องกิ่งพุด เริ่มต้นด้วยเสียงสูงและจบลงด้วยเสียงต่ำ อาจขับร้องโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน หากเป็น sashi ของ jiutai (ผู้ร้องประสาน) แล้วจะอยู่ก่อน kuse

¹⁹ Gondou Yoshikazu, *Nougakutechou* (Tokyo: Shinshindou shuppan, 1979), p.17.

²⁰ Koyama Hiroshi, et al. *Nou kanshou annai: Iwanami kouza Nou-Kyogen VI*, 3rd ed. (Tokyo: Iwanami shoten, 1999), p.316.

ไม่ใช่ผู้แต่งบทละครในเรื่อง Ashikari แต่เป็นผู้ดัดแปลงแก้ไขโดยยึดตามบทละครในดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก และมีเป็นบางส่วนที่เป็นผลงานของ Zeami แต่งเพิ่มขึ้นมา ส่วนที่เป็นผลงานของ Zeami คือตั้งแต่ サシ [sashi] ของ shite ถึง クセ [kuse] ดังกล่าวแล้วข้างต้นใน Go on ซึ่งสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏใน 申楽談義²¹ [Sarugaku dangi] ที่ว่ามีบันทึกการแสดงเรื่อง Ashikari ตั้งแต่สมัยของ Kan'ami ซึ่งเป็นบิดาของ Zeami แสดงว่าในสมัยของ Zeami มีบทละครในเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงคาดว่า Zeami เป็นผู้ดัดแปลงแก้ไขบทละครในเรื่อง Ashikari ฉบับปัจจุบันและ Omote Akira กล่าวไว้ในหนังสือ Nougakushishinkou (1) ว่าบทละครในเรื่อง Ashikari นี้จัดอยู่ในประเภทบทละครในที่ Zeami เป็นผู้ดัดแปลงแก้ไข

แหล่งที่มาของบทละครในเรื่อง Ashikari นั้นมาจากตำนานหรือวรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพลัดพรากและได้กลับมาพบกันอีกของสามีภรรยา ซึ่งเนื้อหาแบบนี้มีปรากฏในวรรณคดีหลายเรื่องเช่น วรรณคดี Yamato monogatari ตอนที่ 148 เนื้อหาของตอนนี้กล่าวถึงสามีภรรยา คู่หนึ่งอาศัยอยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น 摂津²² [Settsu] แต่ด้วยความยากจนจึงต้องแยกจากกัน สามีบอกให้ภรรยาไปเมืองหลวงและหากโชคดีมีความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วให้ส่งข่าวมา ถ้าหากฝ่ายตนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นจะไปปรับกลับมาอยู่ด้วย หลังจากให้คำมั่นสัญญา ร่ำลากันด้วยความเศร้าโศก แล้วภรรยาก็เดินทางเข้าเมืองหลวงและเป็นภรรยาของขุนนางท่านหนึ่ง เมื่อฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น หญิงผู้นี้คิดถึงสามีเก่า นางเดินทางกลับไปอ่าว Naniwa พร้อมด้วยบริวารแต่สามีใหม่ไม่ได้ร่วมเดินทางด้วย ระหว่างทางนั้นชายผู้ประกอบอาชีพตัด ashi ก็ปรากฏตัวขึ้น นางมองออกมาจากพาหนะที่นั่งเห็นหน้าตาชายคนนั้นคล้ายสามีเก่า นางส่งบริวารให้เรียกชื่อ ashi จากชายผู้นั้น เมื่อฝ่ายชายเห็นหน้านางก็จำนางได้ ทิ้ง ashi แล้ววิ่งหลบหนีไปในบ้านของคนแถวนั้นด้วยความอาย ในสภาพที่ตนเป็นอยู่ตอนนี้ นางให้บริวารไปตามออกมาพบ แต่ฝ่ายสามีเก่าไม่ยอมออกมา กลับเขียนบทกวีและให้บริวารนำไปมอบให้นางซึ่งนั่งอยู่ในยานพาหนะ เนื้อหาของบทกวีมีใจความดังนี้

²¹ Sarugaku dangi หรือเรียกชื่อเต็มว่า 世子六十以後申楽談義 [Zeshi rokujuu igo sarugaku dangi] คือหนังสือที่รวบรวมบทสนทนาระหว่าง Zeami และบุตรชายคนรองที่ชื่อ 元能 [Motoyoshi] เสร็จสมบูรณ์ในปี.ศ. 1430 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแต่งบทละครโน ศิลปะการแสดง อุปกรณ์ นักแสดง ฯลฯ มีการยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจำนวนมาก

²² Settsu คือพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัด Osaka คาบเกี่ยวกับทางตะวันออกของจังหวัด Hyogo ในปัจจุบัน

君なくて悪しかりけりと思ふにもいとど難波の
浦ぞ住み憂き²³。

[Kimi nakute ashikarikeri to omou ni mo itodo naniwa no ura zo
sumiuki]

คิดคำนึงไร้เจ้าเกล้าเคียงคู่   ตัวพื่ออยู่ตัดกกอ้อทุกซ่มหันต์
ชีวิตที่นะนิวะทุกซ่อนันต์   แทบอาสัณสุดล่ำเค็ญคุณทวี

เมื่อภรรยาได้อ่านบทกวีก็รู้สึกเสียใจ ร้องไห้ และแต่งบทกวีตอบกลับ แต่ไม่รู้ว่าเนื้อหาของบทกวีเป็นอย่างไร นางนำบทกวีที่แต่งใส่ลงในเสื้อแล้วมอบให้สามีเก่า หลังจากนั้นก็เดินทางกลับเมืองหลวง เหตุการณ์ต่อจากนั้นไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร

เนื้อหาใน Yamato monogatari มีเพียงเท่านั้น ไม่ทราบเนื้อหาของบทกวีที่ฝ่ายหญิงแต่ง แต่เชื่อกันว่าเวลาต่อมามีผู้แต่งบทกวีเพิ่มเติมขึ้นและเขียนไว้ในตอนท้ายสุดของเรื่อง เนื้อหาของบทกวีมีดังนี้

悪しからじとてこそ人の別れけめなにか難波の
浦も住み憂き²⁴。

[Ashikaraji tote koso hito no wakarekeme nani ka Naniwa no ura mo
sumiuki]

ยามจรจากครานั้นทั้งเราสอง   ต่างเห็นพ้องเพื่อภรรยาที่สุซสันต์
มิให้การณียิ่งยุ้งยากพัลวัน   ยังชีวันนะนิวะไยล่ำเค็ญ

เนื้อเรื่องของสามีภรรยาที่แยกทางกันและได้กลับมาพบกันอีกที่อ่าว Naniwa นั้น นอกเหนือจากปรากฏให้เห็นในวรรณคดี Yamato monogatari แล้วยังมีปรากฏในวรรณคดีอื่นด้วย ใน *今昔物語集*²⁵ [Konjaku monogatari shuu] เล่มที่ 30 กล่าวถึงชายหญิงคู่หนึ่งในเมือง

²³ Miyake Akiko, *Zeami wa tensai de aru* (Tokyo: Soushisha, 1995), p.142.

²⁴ Ibid.

²⁵ Konjaku monogatari shuu คือวรรณคดีที่รวบรวมขึ้นราวครึ่งแรกของศตวรรษที่ 12 ไม่ทราบชื่อผู้รวบรวม มีทั้งหมด 31 เล่ม แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 28 เล่มแบ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของอินเดีย 5 เล่ม จีน 5 เล่มและญี่ปุ่น 21 เล่ม มีทั้งสิ้น 1059 เรื่อง เนื้อเรื่องมีทั้งส่วนที่เป็นตำนานพุทธศาสนาและส่วนที่เกี่ยวกับโลกีย์วิสัยของมนุษย์ เนื้อเรื่องบางส่วนหลังนี้มีมากกว่า 1 ใน 3 ของทั้งหมด

หลวง ชายเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถอะไรเลย ตรงข้ามกับฝ่ายหญิงซึ่งนอกจากจะงดงามแล้วยังมีความสามารถด้านบทกวีเป็นเลิศอีกด้วย หญิงนี้เป็นที่ต้องตามาก ในที่สุดได้เป็นภรรยาของชายอีกผู้หนึ่ง สามีเก่าไม่สามารถทนอยู่ในเมืองหลวงต่อไปได้จึงเดินทางไปประกอบอาชีพตัด ashi ที่อ่าว Naniwa ต่อมาไม่นาน ชายผู้เป็นสามีใหม่ได้ตำแหน่งไปเป็นผู้ดูแลพื้นที่แถบแคว้น Settsu ฝ่ายหญิงจึงเดินทางพร้อมสามีใหม่ออกจากเมืองหลวง ระหว่างทางผ่านอ่าว Naniwa หญิงได้พบกับสามีเก่าจึงแต่งบทกวีมีใจความดังนี้

悪しからじと思ひてこそは別れしかなどか難波
の浦にしも住む²⁶。

[Ashi kara ji to omoi te koso wa wakare shika nadoka naniwa no ura ni shimo sumu]

ยามจรจากครานั้นต่างตรงถึง   คิดคำนึงถึงภรรยาที่สุขสันต์
มีต้นสายปลายเหตุอย่างไรกัน   ยังชีวิตนั้นจะด้วยเหตุใด

เมื่อสามีเก่าได้อ่านบทกวีแล้วก็ตอบกลับด้วยบทกวีเช่นกัน หลังจากนั้นก็นิหทัยไป ทางฝ่ายหญิงไม่ได้เล่าเรื่องนี้ให้ใครอื่นทราบเลย เนื้อหาของบทกวีที่สามีเก่าใช้ตอบเป็นบทกวีเดียวกับที่ปรากฏในวรรณคดี Yamato monogatari มีใจความดังนี้

คิดคำนึงไร้เจ้าเกล้าเคียงคู่   ตัวพื่ออยู่ตัดดอกช่อทุกซ่มหันต์
ชีวิตที่นิระนิระทุกซ่อหันต์   แทบอาสัญสุดล้าเค็ญคุณทวี

เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาลกล่าวถึงแหล่งที่มาของบทละครโนเรื่อง Ashikari ไว้ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทเรื่อง Intertextuality in the ' Yamato monogatari Plays ' of the No Theater²⁷ ว่าวรรณคดี Yamato monogatari ไม่น่าจะเป็นแหล่งที่มาของบทละครโนเรื่องนี้ ใน Yamato monogatari ตอนที่ 148 ยังมีบทกวีอีกบทหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏในวรรณคดีอื่นๆเลย มีเนื้อหาแสดงความรู้สึกของฝ่ายภรรยาที่จากสามีคนเดิมมานาน แต่บทกวีบทนี้ไม่ได้นำไปอ้างอิงในบทละครโน แก่นเรื่อง ตอนที่ 148 คือความระทมทุกข์และกลัดกลุ้มอันเกิดจากการแยกจากกันของสามีภรรยาโดยเน้นที่ฝ่ายภรรยาเป็นหลัก ความระทมทุกข์และกลัดกลุ้มของฝ่ายภรรยายัง

²⁶ Miyake Akiko, *Zeami wa tensai dearu*, p.143.

²⁷ Saowalak Suriyawongpaisal, " Intertextuality in the ' Yamato monogatari Plays ' of the No Theater " (Doctoral dissertation, Department of East Asian Languages and Civilizations, Harvard University, 1995), pp.121-126.

สาเหตุอื่นอีกเนื่องจากนางแต่งงานใหม่แต่ไม่เคยลืมอดีตสามีเลย แก่นเรื่องของตอนที่ 148 นี้ น่าจะเป็นแหล่งที่มาได้ดีสำหรับบทละครโนประเภทที่ 3 ที่มี shite เป็นผู้หญิงมากกว่า ขณะที่แก่นเรื่องของบทละครโนเรื่อง Ashikari คือการที่บทกวีมีบทบาทสำคัญทำให้สามีภรรยาที่จากกันไปกลับมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง นอกจากวรรณคดี Yamato monogatari แล้วยังมีวรรณคดีอื่นๆ ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็แหล่งที่มาของบทละครโนเรื่องนี้เช่น 神道集²⁸ [Shintoushuu], Konjaku monogatari shuu, 宝物集²⁹ [Houbutsushuu] แต่ไม่ว่าเรื่องใดต่างก็มีเหตุที่น่าสงสัยว่าอาจจะไม่ใช่แหล่งที่มาของบทละครโนเรื่อง Ashikari ทั้งสิ้น

2.2.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครโนเรื่อง Ashikari³⁰

บทละครโนเรื่อง Ashikari จัดอยู่ในประเภท yonbanme mono มีบทละครโนเรื่องนี้ในทั้ง 5 สำนัก ฉากของเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น Settsu ในเดือน 3 ฤดูใบไม้ผลิ

ตัวละคร

tsure	ภรรยาของ 日下左衛門 [Kusaka Saemon]
waki	ผู้ร่วมเดินทางไปกับ tsure
waki zure	ผู้ร่วมเดินทางอีก 2 คน
kyougen	ชาวบ้านที่ Kusaka
shite	Kusaka Saemon

²⁸ Shintoushuu คือหนังสือเกี่ยวกับลัทธิ 神道 [Shintou] มี 10 เล่ม สันนิษฐานว่าเสร็จสมบูรณ์ในสมัย南北朝 [Nanbokuchou] (ค.ศ.1336-1392) มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อวรรณกรรมในช่วงหลังสมัย Muromachi

²⁹ Houbutsushuu คือหนังสือรวมตำนานเกี่ยวกับพุทธศาสนาในช่วงต้นสมัย 鎌倉 [Kamakura] (ค.ศ. 1192-1333) มีตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึง 7 ผู้รวบรวมคือ 平康頼 [Taira no Yasuyori]

³⁰ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 41-63

องก์ที่หนึ่ง ประกอบด้วย 6 ตอน

ตอนที่หนึ่ง tsure, waki และ waki zure ปรากฏตัวขึ้นพร้อมกัน waki และ waki zure บอกจุดหมายการเดินทางว่าจะไปที่อ่าว Naniwa หลังจากนั้น waki แนะนำตัวว่าเป็นบริวารของขุนนางท่านหนึ่งในเมืองหลวง ขณะนี้ร่วมเดินทางกับ tsure ผู้เป็นพี่เลี้ยงบุตรของขุนนางไปที่ Kusaka แคว้น Settsu ซึ่งเป็นบ้านเกิดของพี่เลี้ยง เมื่อเดินทางถึง Kusaka แล้ว waki ถาม kyougen ซึ่งเป็นชาวบ้านว่าละแวกนี้มีคนชื่อ Kusaka Saemon หรือไม่ ได้รับคำตอบว่าเคยอยู่ที่นี้แต่ด้วยความขัดสนอย่างสาหัส ตอนนี้อยู่ที่อื่นแล้ว หลังจาก tsure ทราบความนี้จาก waki ก็รู้สึกเสียใจและตั้งใจว่าจะอยู่ต่อไปอีกสักระยะเพื่อสืบหาที่อยู่ใหม่ของ Kusaka Saemon ผู้เป็นสามีเพราะก่อนหน้านี้เคยให้คำมั่นสัญญากันไว้ ต่อมา waki สนทนากับ kyougen ถึงสิ่งที่น่าสนใจของที่นี่ kyougen บอกว่ามีสถานที่ซื้อขายสินค้าแห่งหนึ่ง มีชายหนุ่มคนหนึ่งตัด ashi จากอ่าว Naniwa มาขาย ashi เป็นพืชที่มีชื่อเสียงของที่นี่และจะเรียกชายคนนั้นมาพบ

ตอนที่สอง shite ปรากฏตัว พรรณนาชื่นชมความงามของอ่าว Naniwa ว่าด้านอ่าวมีอากาศแจ่มใสผิดกับด้านภูเขาที่ปกคลุมไปด้วยหมอก และหวนคิดถึงภรรยาแต่ใช้คำพูดด้วยความเศร้าว่าตนอยู่ในสภาพแบบนี้ไม่ควรไปนึกถึงภรรยา ำพียงถึงเรื่องชีวิตที่เกิดมาบนความยากจน เป็นเพราะชาติก่อนไม่ได้ฝึกปฏิบัติตัวตามครรลองแห่งพุทธศาสนา แม้ในชาตินี้ก็ไม่ได้ปฏิบัติเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหน วันนี้อยู่หรือพรุ่งนี้ ชีวิตก็ยังเลื่อนลอย ว่างเปล่าเหมือนน้ำค้างบนใบหญ้า ปัจจุบันเป็นคนตัด ashi จากอ่าว Naniwa ไปขาย ต้องเดินทางระหว่างอ่าว Naniwa และ Kusaka บ้านเกิดด้วยความเหน็ดเหนื่อย เป็นอาชีพที่ไม่เคยคิดว่าจะทำมาก่อน

ตอนที่สาม waki และ shite สนทนากัน shite บอกว่าภรรยาของตนตอนนี้อยู่ที่เมืองหลวง สภาพของตนตอนนี้เหมือน ashi ที่เหยี่ยวเฉา waki ถาม shite ว่า yoshi และ ashi เป็นพืชชนิดเดียวกันหรือไม่ shite อธิบายว่าใช่และยังมีชื่ออื่นอีก คนที่ 伊勢³¹ [Ise] เรียกพืชชนิดนี้ว่า 濱荻 [hamaogi] คนที่ Naniwa เรียกว่า ashi ต่อมา shite ตัดบทด้วยการถ่อมตัวว่าตนเป็นเพียงชาวประมงผู้ต่ำต้อยไม่มีความรู้อะไรมากนัก หาเลี้ยงชีพด้วยการตัด ashi มาขายในเมือง แล้วก็ชักชวนให้ waki ซื้อสินค้าของตน

ตอนที่สี่ waki ยังไม่ซื้อสินค้าแต่คงชวน shite คุยต่อไป waki ถามว่าชายหาด Mitsu no hama อยู่ที่ไหน shite ตอบโดยใช้คำยกย่องชายหาด waki สงสัยว่าทำไมต้องใช้คำยกย่อง shite

³¹ Ise คือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด 三重 [Mie] ในปัจจุบัน

จึงอธิบายว่าอ่าว Naniwa เป็นสถานที่ที่จักรพรรดิ Nintoku โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้น หลังจากนั้น shite พรรณนาความรุ่มเย็นในรัชสมัยนั้น

ตอนที่ห้า shite บรรยายความงดงามในฤดูใบไม้ผลิของอ่าว Naniwa ว่ามีชื่อเสียง ต้นบ๊วย ผลิดอกบานส่งกลิ่นหอม

ตอนที่หก tsure สั่งให้ waki ชื้อ ashi จาก shite ขณะที่ยังไม่ทราบว่า shite คือ Kusaka Saemon เมื่อ shite นำ ashi มาให้ waki เพื่อส่งให้ tsure ซึ่งรออยู่ในยานพาหนะ waki ไม่รับและบอกให้ shite เป็นคนมอบให้เอง หลังจาก shite เห็นหน้า tsure แล้วก็รีบผละหนีไป waki รู้สึกแปลกใจที่เห็นกริยาของ shite เป็นเช่นนั้น tsure ไม่ปิดบังอีกต่อไป บอก waki ว่า shite คือสามีของตน waki อาสาจะไปพาตัว shite มาพบแต่ tsure ปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าถ้าทำเช่นนั้น shite ก็จะไปตามด้วยตัวเอง พูดเสร็จ tsure ไปยืนอยู่หน้าสถานที่หลบซ่อนตัวของ shite และพูดถึงสัญญาที่มีต่อกันในอดีต tsure อธิบายให้ shite ฟังว่าบัดนี้ตนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วจึงมารับ shite ไปอยู่ด้วย แต่ shite ไม่ยอมออกมาจากที่หลบซ่อน tsure จึงตัดพ้อว่า shite คงเอาใจออกห่าง มีภรรยาใหม่ไปแล้ว shite ยืนยันว่าไม่ได้มีหญิงใหม่และแต่งบทกวีมีเนื้อหาดังนี้

君なくてあしかりけりと思ふにぞ。いとど難波
の。浦は住み憂き³²。

[Kimi nakute ashi kari keru to omou ni zo. Itodo Naniwa no. Ura wa sumi uki]

คณึงคิดไร้เจ้าเกล้าเคียงคู่   ตัวพื่ออยู่ตัดกกอ้อทุกซมหันต์
ชีวิตที่นะนิวะทุกซอ้นันต์   แทบอาสาสูญสุดลำเค็ญคุณทวิ

tsure ได้ยิน shite แต่งบทกวีดังนั้นก็ตอบกลับด้วยบทกวีเช่นกัน บทกวีที่ใช้ตอบกลับมีเนื้อหาดังนี้

悪しからじ。善からんとてぞ別れにし。何か難
波の。浦は住み憂き³³。

[Ashi kara ji. Yokaran tote zo wakare ni shi. Nanika Naniwa no. Ura wa sumi uki]

³² Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 1 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1991), p.57.

³³ Ibid.

จำจรรจากด้วยเหตุสุดวิสัย
หมายมามีสิ่งดีกล้ากรายมา

หวังมิให้การณ์กลับยิ่งหนักหนา
สิ่งใดนาพาทุกข้ออยู่นะนิวะ

เมื่อ shite ได้ฟังดังนั้นก็เข้าใจและเห็นถึงคุณค่าของบทกวีว่าสามารถทำให้สามภรรยาเข้าใจกันได้ ในที่สุดก็ยอมออกจากที่ซ่อนมาพบกับภรรยาซึ่งจากกันมานาน 3 ปี และชักชวนให้ tsure ไปนั่งพูดคุยถึงเรื่องราวในอดีตได้ร่มไม้

องค์ที่สอง ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่เจ็ด nochi shite พรรณนาว่าความรักอันสามภรรยาอันสูงส่งดุจขุนเขา ลึกซึ้งดังมหาสมุทร ยามซาวยลถึงเรื่องราวในอดีต ยามหญิงชุ่นเคืองใจ บทกวีทำให้จิตใจเบิกบานขึ้นได้ สำหรับตัวเขาเองนั้น ที่ได้พบกับภรรยาและเข้าใจกันก็ด้วยอำนาจของบทกวีนั่นเอง nochi shite ยกบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama ขึ้นมาและบอกว่าทั้ง 2 บทนี้เป็นบทกวีแรกสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา อำนาจของบทกวีทำให้จิตใจของภฤตวิญญานที่มองไม่เห็นสงบลง คลายความทุกข์โศกของนักรบผู้มีจิตใจกล้าแกร่ง ทำให้สามภรรยาเข้าใจจิตใจซึ่งกันและกัน

ตอนที่แปด

nochi shite ร่ายรำแสดงความยินดี สัมเรื่องทุกข์ยากในอดีต จิตใจเบิกบานราวกับฤดูใบไม้ผลิที่ผ่านฤดูหนาวอันเยือกเย็น เดินทางไปเมืองหลวงพร้อมกับภรรยาด้วยความปิติยินดี

2.3 บทละครในเรื่อง 「梅」 [Ume]

2.3.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Ume โดยสังเขป

ume แปลว่าบ๊วย ต้นบ๊วยจะผลิดอกในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ ความสวยงามและกลิ่นหอมของดอกบ๊วยเป็นที่ชื่นชอบและได้รับการยกย่องจากผู้คนตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว คำว่า ume มีปรากฏในบทกวีจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่สมัย Heian เป็นต้นมา

บทละครในเรื่อง Ume เป็นบทละครใหม่ที่ตั้งขึ้นในสมัย Edo (ค.ศ.1600-1868) คำว่าบทละครใหม่หมายถึงบทละครใหม่ที่แต่งขึ้นหลังศตวรรษที่ 16 ไม่ใช่บทละครในยุคที่

Zeami ยังมีชีวิตอยู่ บทละครในเรื่อง Ume เป็นงานประพันธ์ของ 観世大夫元章³⁴ [Kanze dayuu Motoakira] แต่งขึ้นในรัชสมัย 明和 [Meiwa] (ค.ศ.1764 - 1772) มีการแสดงเรื่องนี้บ่อยครั้ง Motoakira ได้รับการศึกษาอบรมตั้งแต่ครั้งเยาว์วัยจาก 田安宗武 [Tayasu Munetake] (ค.ศ.1715-1771) ผู้เป็นกวีและศึกษาแนวคิด วัฒนธรรมของญี่ปุ่นสมัยโบราณ Munetake ชื่นชมยกย่องดอกบ๊วยมาก Motoakira ได้รับอิทธิพลทางความคิดที่ค้ำประกันถึงเรื่องสมัยโบราณและเป็นแรงจูงใจให้แต่งบทละครในเรื่อง Ume

2.3.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Ume ³⁵

บทละครในเรื่อง Ume จัดอยู่ในประเภท sanbanme mono มีบทละครในเรื่องนี้เฉพาะในสำนัก Kanze ryuu เท่านั้น เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 องก์ ฉากของเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น Settsu ในเดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ

ตัวละคร

waki	บุคคลหนึ่งของตระกูล 藤原 [Fujiwara]
waki zure	ผู้ติดตาม (2 คน)
shite	ผู้หญิงคนหนึ่ง (ร่างแปลงของวิญญาณของดอกบ๊วย)
kyougen	ชาวบ้าน
nochi shite	วิญญาณของดอกบ๊วย

³⁴ Kanze dayuu Motoakira (ค.ศ.1722-1774) เป็น 観世大夫 [Kanze dayuu] (หัวหน้าสำนัก Kanze ryuu) รุ่นที่ 15 ได้แสดงละครโนบนเวทีครั้งแรกในปีค.ศ.1732 ขณะอายุ 10 ปีที่ 江戸城 [Edo jou] (ปราสาทที่สร้างขึ้นเมื่อปีค.ศ.1457 สำหรับเป็นที่อยู่ของ 将軍 [shogun] ตระกูล 徳川 [Tokugawa] แต่นับจากต้นรัชสมัย 明治 [Meiji] (ค.ศ.1868-1912) ตราบถึงปัจจุบันกลายเป็นพระราชวังที่ประทับของจักรพรรดิ) Motoakira ได้ศึกษาดำรงของ Zeami ซึ่งสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากบิดาคือ 清親 [Kiyochika] ผู้เป็น Kanze dayuu รุ่นที่ 14 Motoakira คัดลอกตำราของ Zeami และเขียนอธิบายเพิ่มเติม

³⁵ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 423-434

องค์ที่หนึ่ง ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki ปรากฏตัวและแนะนำตัวว่าเป็นบุคคลหนึ่งของตระกูล Fujiwara อาศัยอยู่ละแวก 五條³⁶ [Gojou] วันนี้จะเดินทางไปอ่าว Naniwa เพราะยังไม่เคยเห็นมาก่อน อยากชมทัศนียภาพในฤดูใบไม้ผลิ เริ่มออกเดินทางจากเมืองหลวงที่สงบรวมรื่น ระหว่างทางได้ผ่านพื้นที่ 山崎³⁷ [Yamazaki] ผ่านแม่น้ำ 芥川³⁸ [Akutagawa] และในที่สุดก็ถึงอ่าว Naniwa การที่ได้พบสภาพทิวทัศน์ที่ดี ดอกไม้บานอย่างงดงาม เห็นหมอกปกคลุมขุนเขา ฟองคลื่นสีขาวตัดกับสีของน้ำทะเล ทำให้ waki หวนระลึกถึงบทกวีของ 大伴家持³⁹ [Ootomo no Yakamochi] ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับดอก sakura ว่าผลิบานขณะจักรพรรดิทอดพระเนตรจากพระราชวังที่ Naniwa (บทกวีที่ 4361 ใน Man'youshuu)

ตอนที่สอง shite ปรากฏตัวและบอกว่าบทกวีที่ waki กล่าวมานั้นไม่ตรงกับความเป็นจริง shite อธิบายยกเหตุผลชี้แจงให้ waki เข้าใจ waki ชื่นชมในความรอบรู้ของ shite และถามว่า shite เป็นใคร แต่ไม่ได้รับคำตอบ shite สนทนาต่อไปถึงคำว่า 梅 [ume] (แปลว่าดอกบ๊วย) กับ 花 [hana] (แปลว่าดอกไม้) ที่ waki ใช้ในความหมายของดอก sakura หลังจากนั้น shite บอกว่าถึงแม้จะนับเม็ดทรายบนชายหาดได้หมดแต่บทกวีมีจำนวนมากมายมหาศาล ขนาดที่นับเท่าไรก็ไม่มีวันหมด waki เสริมว่าบทกวีนั้นแต่งออกมาจากรากฐานแห่งจิตใจมนุษย์จึงสามารถแต่งได้ไม่รู้จบ shite ขยายความต่อว่าบทกวีคือสิ่งที่สืบทอดมาจากสมัยโบราณ การแต่งบทกวีไม่ได้เกิดจากการบังคับขัดฝืน เป็นการแสดงความรู้สึกของกวีอย่างเที่ยงตรงจึงมีอนุภาพให้จิตใจที่ห้าวแกร่งอ่อนโยนลงได้

ตอนที่สาม waki ชมเชย shite ว่าเป็นผู้รอบรู้ด้านบทกวีอย่างลึกซึ้ง แต่ shite ถ่อมตัวว่าไม่ได้รู้อะไรมากนัก waki รบเร้าให้ shite พูดเรื่องบทกวีอีก shite จึงบอกให้ waki พักผ่อนรออยู่ใต้ต้นไม้ เมื่อดวงจันทร์ทอแสงยามราตรี จะปรากฏตัวอีกครั้งหนึ่ง พูดเสร็จแล้วก็เดินเข้าไปได้ร่วมเงาต้นไม้และเลือนหายไป

³⁶ Gojou คือชื่อถนนสายหนึ่ง วิ่งจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก อยู่ช่วงกลางของพระนคร Heiankyou

³⁷ Yamazaki คือชื่อพื้นที่สมัยโบราณ ปัจจุบันคือพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัด Kyouto และจังหวัด Osaka

³⁸ Akutagawa คือชื่อแม่น้ำสายหนึ่งที่ไหลผ่านแคว้น Settsu

³⁹ Ootomo no Yakamochi (ค.ศ.717?-785) เป็นขุนนางและกวีสมัย Nara สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผู้นำในการรวบรวมประชุมบทกวี Man'youshuu

องค์ที่สอง ประกอบด้วย 4 ตอน

ตอนที่สี่ waki เฝ้ารอท้องฟ้าสลัวให้แสงจันทร์ยามค่ำคืนในฤดูใบไม้ผลิปรากฏด้วยความกระวนกระวาย ใช้แขนเสื้อต่างหมอนหนุนนอนได้ตื่นบ๊วย ได้กลิ่นหอมของดอกบ๊วยที่ไซยามาติดแขนเสื้อ

ตอนที่ห้า nochi shite ปรากฏตัว พรรณนาว่าความมดงามของบรรยากาศที่เห็นได้จากแสงจันทร์เหนือท้องทะเล Naniwa ยามค่ำคืน ทำให้จิตใจสงบและเป็นสุข ท้องฟ้าปลอดโปร่งแสงจันทร์ส่องสว่างราวกับกลางวัน ทำให้มองเห็นดอกไม้ได้อย่างชัดเจน nochi shite ขอร้อง waki ไม่ให้เล่าเรื่องราวของตนแก่ผู้อื่นฟัง waki ประหลาดใจที่เห็น nochi shite ปรากฏตัวในร่างที่งดงามกว่าตอนกลางวัน ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นบุคคลเดียวกัน nochi shite จึงไขข้อข้องใจโดยบอกว่าเนื่องจากตนคือวิญญาณของดอกบ๊วย จึงสามารถปรากฏกายได้หลายลักษณะ และวันนี้จะรำรำสร้างความสำราญบานใจจึงปรากฏกายในลักษณะที่เห็นนี้ แต่ waki ก็ยังไม่หมดข้อสงสัยที่ว่าละแวกนี้ไม่มีคนอื่นเลย แล้วใครจะเป็นผู้ตัดพิน เปาขลุ่ย ตีกลอง nochi shite อธิบายว่าเสียงกึ่งสนกึ่งเล็กนั่นคือเสียงพิน เสียงของต้น ashi (พืชจำพวกอ้อหรือกก) ตามชายหาดคือเสียงขลุ่ย เสียงของคลื่นกระทบฝั่งเป็นเสียงของ 覆槽⁴⁰ [uke] เหล่านี้เป็นเสียงดนตรีจากธรรมชาติ

ตอนที่หก nochi shite กล่าวว่าตามธรรมเนียมสมัยโบราณแล้ว จะเหยียดหยามต้นหญ้าว่าต่ำต้อยและยกย่องต้นไม้ว่าสูงศักดิ์ และในบรรดาพันธุ์ไม้ต่างๆ ไม่มีดอกไม้ใดจะมีรูปร่าง สีและกลิ่นทัดเทียมดอกบ๊วยได้ นอกจากต้นบ๊วยจะมีดอกไม้ที่งดงามแล้ว ยังมีเมล็ดที่มีสรรพคุณทางยา ผิวไม้ที่สวยงามและอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นจึงเรียกว่า うめ [ume] ซึ่งมีเสียงใกล้เคียงกับคำว่า うま [uma] (uma เป็นคำที่ใช้แสดงการชมเชยว่าดีเลิศ) กิ่งและดอกของ ume ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและงานพระราชพิธีต่างๆ เช่น 大嘗⁴¹ [ooname] ผู้คนจะนำดอกบ๊วยทัดไว้ที่ 巾子⁴² [koji] ของ 冠⁴³ [kanmuri] และรำรำถวายพระพร nochi shite บอกว่าวันนี้จะเลียนท่ารำรำนั้นแสดงให้ waki ชม

⁴⁰ Uke คือแท่นกลองสำหรับผู้รำรำขึ้นไปยืนแล้วโยกให้เกิดเสียง

⁴¹ Ooname คือพิธีที่จักรพรรดิเสวยข้าวที่เป็นผลผลิตใหม่เพื่อเป็นการถวายแด่เทพเจ้าในเดือน 11 ของปีแรกที่เสด็จขึ้นครองราชย์ หรือเรียกว่าพิธี 大嘗祭 [daijousai] หรือ 大嘗祭 [ooname matsuri] แต่หากเป็นพิธีที่จัดขึ้นในเดือน 11 ของทุกปีที่ไม่ใช่ปีแรกของการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิจะเรียกว่า 新嘗祭 [nii'namesai หรือ shinjousai] หรือ 新嘗 [nii'name]

⁴² koji คือส่วนที่ตั้งสูงอยู่ทางซีกหลังของ 冠 [kanmuri]

ตอนที่เจ็ด nochi shite ร่ายรำและสรรเสริญพระบารมีแห่งองค์จักรพรรดิ พระเมตตาแผ่ไพศาลทั่วทุกหัวระแหง พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ไพร่ฟ้าอยู่เย็นเป็นสุข ขณะนั้นใกล้รุ่งสางเห็นท้องฟ้าด้านปลายเขาทางตะวันออกเป็นสีขาว หมอกยังคงปกคลุม ท้องฟ้าเริ่มเปลี่ยนเป็นสีฟ้าเมฆขาวทอดตัวเรียงกันเสมือนหนึ่งเหล่าเทพธิดา nochi shite อธิษฐานให้ความรุ่งเรืองของรัชสมัยคงอยู่ตลอดกาลคู่กับสวรรค์และพื้นพิภพ

2.4 บทละครในเรื่อง 「雲林院」 [Unrin'in]

2.4.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Unrin'in โดยสังเขป

Unrin'in หรือ Urin'in หรือ Uji⁴⁴ เป็นชื่อวัดทางพุทธศาสนานิกาย 天台⁴⁵ [Tendai] ตั้งอยู่ในพระนคร Heiankyou (ปัจจุบันคือจังหวัด Kyoto) เดิมเคยเป็นสถานที่แปรพระราชฐานของจักรพรรดิ 淳和⁴⁶ [Junna] ต่อมาในปีค.ศ.869 (รัชสมัย Jougan ที่ 11 ในจักรพรรดิ Seiwa) จึงเปลี่ยนสถานภาพเป็นวัด คำว่า 雲 [un] แปลว่าเมฆและคำนี้สามารถใช้เปรียบเทียบกับวัตถุที่มองจากที่ไกลๆแล้วดูเหมือนเมฆได้ เช่น ทัศนียภาพของดอก sakura หรือดอก 藤⁴⁷ [fuji] คำว่า 林 [rin] แปลว่าป่า คำว่า 院 [in] แปลว่าวัด รวมแล้ว Unrin'in แปลว่าวัดแห่งป่าเมฆ วัดแห่งนี้มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือในความงามของดอก sakura จึงได้ชื่อว่าวัด Unrin'in

⁴³ kanmuri คือที่สวมหรือครอบศีรษะเมื่อแต่งเครื่องแบบที่เป็นทางการ

⁴⁴ ในพจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten ระบุว่าเสียงอ่านของ 雲林院 มีทั้ง Unrin'in, Urin'in และ Uji

⁴⁵ Tendai คือชื่อนิกายหนึ่งของศาสนาพุทธ มีต้นกำเนิดที่ประเทศจีน พระชาวจีนผู้มีนามว่า 鑑真 [Ganjin] เป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่ในญี่ปุ่นเป็นคนแรก

⁴⁶ จักรพรรดิ Junna (ค.ศ.786-840) เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 53 ของญี่ปุ่น ขึ้นครองราชย์ระหว่างปีค.ศ.823-833 รัชสมัย 天長 [Tenchou] เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 7 ในจักรพรรดิ 桓武 [Kanmu] (จักรพรรดิองค์ที่ 50 ของญี่ปุ่น)

⁴⁷ fuji เป็นชื่อพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นสูงกว่า 10 เมตร ผลิดอกในฤดูใบไม้ผลิประมาณเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนตามปฏิทินสุริยคติ มีทั้งดอกสีขาวและสีม่วงอ่อน ลักษณะดอกคล้ายผีเสื้อเป็นช่อยาว

บทละครในเรื่อง Unrin'in มีที่มาจากวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari บทละครในเรื่อง Unrin'in มี 2 ฉบับคือฉบับเดิมและฉบับปัจจุบัน ฉบับเดิมหมายถึงฉบับคัดลอกที่เป็นลายมือของ Zeami ฉบับนี้ถูกค้นพบเมื่อปีค.ศ. 1941 รายละเอียดเกี่ยวกับผู้แต่งบทละครในเรื่อง Unrin'in มีกล่าวไว้หลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1 ไม่ทราบผู้แต่งแน่ชัดแต่ใน Sarugaku dangi ระบุว่ามีการแสดงเรื่องนี้ จึงนับได้ว่าเป็นบทละครที่เก่าแก่เรื่องหนึ่ง⁴⁸

2 มีการสันนิษฐานถึงผู้แก้ไขบทละครฉบับเดิมมาเป็นฉบับปัจจุบันว่าเป็น Konparu Zenchiku เนื่องจากมีตัวละครเอกหรือ shite คือ Ariwara no Narihira เหมือนกันและมีรูปแบบการดำเนินเรื่องคล้ายกันกับบทละครในเรื่อง 「小塩」 [Oshio] ซึ่ง Zenchiku เป็นผู้แต่ง⁴⁹

บทละครในเรื่อง Unrin'in ทั้งฉบับเดิมและฉบับปัจจุบันมีเนื้อหาขององก์ที่หนึ่งคล้ายกัน แต่รายละเอียดบางอย่างและลำดับข้อความมีสลับกันบ้าง เนื้อหาขององก์ที่หนึ่งทั้งในฉบับเดิมและฉบับปัจจุบันกล่าวถึงการเดินทางของ waki จากบ้านเกิดไปยังวัด Unrin'in ต่อมา waki หักกิ่งต้น sakura และ shite เห็นเข้าจึงต่อว่า waki และตอนท้ายขององก์ที่หนึ่ง shite ให้ waki นอนพักใต้ต้นไม้ ในฉบับเดิม waki เล่ารายละเอียดความฝันตั้งแต่ต้นเรื่องหลังจากแนะนำตัวเอง ส่วนในฉบับปัจจุบัน มีรายละเอียดของความฝันในตอนปลายขององก์ที่หนึ่งคือหลังจาก shite และ waki พุดจาได้ต่อกันเรื่องการหักกิ่งต้น sakura แล้ว shite ถาม waki ว่าเดินทางมาจากที่ใด waki จึงตอบและเล่าความฝันของ waki ว่าได้เจอชายหญิงคู่หนึ่ง และได้ทราบจากคนแกลวนั้นว่าชายผู้นั้นคือ Ariwara no Narihira และหญิงคือ Nijou no Kisasi

องก์ที่สองของฉบับเดิมและฉบับปัจจุบันมีส่วนที่เหมือนกัน คือการปรากฏตัวในความฝันของ waki เพื่อเปิดเผยความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari แต่ nochi shite ผู้ที่ปรากฏตัวมาแล้วเรื่องราวเป็นคนละคนกัน nochi shite ของฉบับเดิมคือวิญญาณของ Fujiwara no Mototsune พี่ชายของ Nijou no Kisasi และมีวิญญาณของ Nijou no Kisasi เป็น tsure ส่วน nochi shite ของฉบับปัจจุบันคือ Ariwara no Narihira

เนื้อหาขององก์ที่สองในฉบับเดิมได้เค้าโครงเรื่องส่วนหนึ่งมาจากตอนที่ 6 ของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

⁴⁸ Yokomichi Mario, *Youkyokushuu jou: nihon koten bungaku taikai* 40, 10th ed. (Tokyo: Iwanami shoten, 1969), p.147.

⁴⁹ Sato Rokuro, *Youkyoku hyakusen (jou)* (Tokyo: Kasama shoin, 1979), p.88.

ชายคนหนึ่งไปหลงรักหญิงสาวคนหนึ่ง (หญิงสาวหมายถึง Nijou no Kisaki) และลักลอบพานางหนีไป ระหว่างทางเกิดฝนตกหนัก จึงให้นางหลบในกระท่อม ส่วนตัวเองยืนเฝ้าอยู่ด้านหน้า ระหว่างที่รอให้ถึงเวลารุ่งสาง มียักษ์ตนหนึ่งจับนางกลืนเข้าไปในคำเดียวโดยที่ชายคนนั้นไม่ได้ยินเสียงร้องของนาง พอรุ่งสางชายคนนั้นเข้าไปดูนางแต่ก็ไม่พบนางเสียแล้ว

เนื้อหาขององก์ที่สองในฉบับเดิมเริ่มด้วยการปรากฏตัวของ tsure ในความฝันของ waki ทั้งคู่สนทนากันถึงความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ต่อมา nochi shite ก็ปรากฏตัวและแนะนำตัวว่าเป็น Mototsune เป็นพี่ชายของ Nijou no Kisaki มาร่วมเล่าเรื่องราวความลับต่างๆ และบอกว่ายักษ์ที่กลืนร่างหญิงสาวเข้าไปในคำเดียวก็คือ Mototsune เอง หลังจากนั้น nochi shite และ tsure พูดถึงความรักระหว่าง Ariwara no Narihira และ Nijou no Kisaki ในตอนท้ายสุดของเรื่อง waki ก็ตื่นขึ้นจากความฝัน

เนื้อหาขององก์ที่สองในฉบับปัจจุบันได้เค้าโครงเรื่องส่วนหนึ่งมาจากตอนที่ 4 และ 5 ของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari เนื้อหาของตอนที่ 4 มีดังนี้

ชายคนหนึ่งแอบรักหญิงสาวคนหนึ่ง และเดินทางไปเยี่ยมนาง แต่วันหนึ่งนางได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น เป็นสถานที่ที่คนทั่วไปไม่อาจเข้าไปได้ ชายคนนี้ได้แต่คิดถึงนาง และต่อมาอีกหนึ่งในเดือน 1 ช่วงดอกบ๊วยผลิบาน ชายคนนี้ก็กลับมาที่ห้องของนางอีกครั้ง และร้องให้คิดถึงเรื่องราวในอดีต

เนื้อเรื่องตอนที่ 5 ของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari มีดังนี้

ชายคนหนึ่งแอบไปพบหญิงสาวซึ่งอาศัยอยู่ใกล้ๆกับตำหนักทางทิศตะวันออก บนถนนสายที่ 5 อย่างลับๆ เขาไม่ได้เข้าออกทางประตู แต่ผ่านเข้าออกทางกำแพงซึ่งเก่าผู้พัง แม้จะไม่ได้ใช้เส้นทางนี้บ่อยนักแต่เจ้าของบ้านก็รู้เข้าจนได้ จึงมาเฝ้ายาม ทำให้ชายคนนี้ได้พบกับหญิงสาว ฝ่ายหญิงสาวรู้สึก เศร้าโศกมากจนในที่สุดเจ้าของบ้านก็ยอมผ่อนปรนให้ (มีข้อความอธิบายเพิ่มเติมว่าเมื่อเรื่องที่มีชายคนหนึ่งแอบไปพบ Nijou no Kisaki แพร่สะพัดออกไป พี่ชายของ Nijou no Kisaki ได้จัดเวรยามเฝ้านางไว้)

เนื้อหาขององก์ที่สองในฉบับปัจจุบันมี nochi shite คือ Ariwara no Narihira ปรากฏตัวขึ้นในฝันของ waki และเปิดเผยความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ว่าเป็นเรื่องราวของ

Ariwara no Narihira ที่ไปหลงรักหญิงคนหนึ่งที่อยู่ในตำแหน่งของพระราชวัง เมื่อเล่าเรื่องต่างๆ แล้ว nochi shite ก็รำยรำ และในตอนท้ายสุดของเรื่อง waki ก็ตื่นขึ้นจากความฝัน

บทกวี Naniwazu มีปรากฏในองก์ที่หนึ่งของบทละครในเรื่อง Unrin'in ทั้งฉบับเดิมและฉบับปัจจุบันแต่งงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาความหมายของบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครในเรื่อง Unrin'in ฉบับปัจจุบันเท่านั้นโดยมีเหตุผล 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ผู้วิจัยเห็นพ้องกับแนวคิดของ Satoi Rokuro⁵⁰ ที่ว่าฉบับปัจจุบันมีเนื้อหาองก์ที่หนึ่งและสองต่อเนื่องกันมากกว่าฉบับเดิม shite ในองก์ที่หนึ่งคือชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของ Ariwara no Narihira การที่ฉบับเดิมมี shite ในองก์ที่สองเป็นวิญญาณของ Mototsune และไม่มี Ariwara no Narihira ปรากฏตัวออกมา ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเนื้อหาบางส่วนขาดหายไป และเหตุผลประการที่สองคือ เนื้อเรื่องขององก์ที่สองในฉบับปัจจุบันกล่าวถึงการเดินทางหลบหนีของชายหญิงคู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ มีความสอดคล้องกับบทกวี Naniwazu คือเป็นเหตุการณ์ในฤดูใบไม้ผลิเหมือนกัน

2.4.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Unrin'in⁵¹

บทละครในเรื่อง Unrin'in จัดอยู่ในประเภท yonbanme mono มีบทละครเรื่องนี้ใน 4 สำนักคือ Kanze ryuu, Houshou ryuu, Kongou ryuu และ Kita ryuu เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 องก์ฉากของเรื่องอยู่ที่วัด Unrin'in พระนคร Heiankyou ในเดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ

ตัวละคร

waki 公光 [Kinmitsu]

waki zure ผู้ติดตาม (2 คน)

shite ชายชรา

kyougen ชาวบ้าน

nochi shite Ariwara no Narihira

⁵⁰ Ibid. ,pp.88-93.

⁵¹ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 1 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 457-470

องค์ที่หนึ่ง ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki และ waki zure ปรากฏตัวขึ้นบอกว่าดอก fuji บานมีสีม่วงเหมือนกับสีของเมฆ และจะเดินทางไปที่วัด Unrin'in หลังจากนั้น waki แนะนำตัวว่าชื่อ Kinmitsu อาศัยอยู่ที่บ้านเกิดคือ 蘆屋⁵² [Ashiya] แคว้น Settsu มีความคุ้นเคยกับวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari มาตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก อยู่มาวันหนึ่ง waki ผันประหลาด จึงจะเดินทางไปเมืองหลวง ระหว่างทาง waki บรรยายสภาพแวดล้อมที่สวยงามของฤดูใบไม้ผลิ waki เดินทางผ่านอ่าว Naniwa และในที่สุดก็ถึงจุดหมายปลายทางคือวัด Unrin'in

ตอนที่สอง waki ใช้มือหักกิ่ง sakura ต่อมา shite ก็ปรากฏตัวในร่างชายชรา กล่าวว่าใครกันที่ทำให้กิ่ง sakura หัก เป็นเพราะลมที่พัดแรงหรือก็เปล่า เมื่อ shite เห็น waki จึงรู้ว่า waki คือผู้หักกิ่ง sakura และบอกให้ waki ถอยออกไปให้ห่างจากต้น sakura ฝ่าย waki กล่าวว่าที่ทำไปนั้นด้วยมีจิตใจที่ชื่นชมในดอกไม้ และถึงอย่างไรดอกไม้ก็ต้องร่วงอยู่แล้ว จะเสียดายไปทำไม shite บอกว่าสิ่งที่น่ากลัวสำหรับดอกไม้คือลมที่พัดแรงเพราะจะทำให้ดอกไม้ร่วง แต่ waki น่ากลัวมากกว่าเสียอีกเนื่องจากไปหักกิ่งไม้ลงมา waki จึงยกบทกวีของ 素性⁵³ [Sosei] มีใจความว่า

見てのみや人に語らん桜花。手毎に折りて家づ
とにせん⁵⁴。

[Mite no miya hito ni kataran sakurabana. Tegoto ni orite iezuto ni sen.]

พินิตพิศชะกระพริไลพริ้ง	พริ้มพรายยิ่งยากสรรวจีขยาย
ดลเด็ดดั่งดอกด้วยหมายติดกาย	จำนงจ่ายกำนัลคนอยู่เรือน

เมื่อได้ยินดังนั้น shite จึงอ้างบทกวีของ 藤原好風 [Fujiwara no Yoshikaze] ที่มีใจความว่า

春風は花のあたりをよぎて吹け。心づからやう
つろふと見ん⁵⁵。

⁵² Ashiya อยู่ระหว่างจังหวัด Osaka และ Koube ในเขตพื้นที่จังหวัด 兵庫 [Hyogo]

⁵³ Sosei คือกวีในช่วงต้นของสมัย Heian เคยเป็นข้าราชการรับใช้จักรพรรดิ Seiwa บิดาของ Sosei คือ 遍昭 [Henjou] (Henjou เป็นนักบวชและเป็น 1 ใน 6 ของยอดกวีสมัย Heian ช่วงต้น) Sosei ออกบวชเป็นพระ และอาศัยอยู่ที่วัด Unrin'in

⁵⁴ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan* (dai 1 kan), p.461.

[Harukaze wa hana no atari o yogite fuke. Kokorozukara ya utsurou to
min.]

วายุวารีไบไม้ผลิเจ้าเอ๋ย   จงพัดเลยพาดผ่านพันบุปผา
ใครรู้หากวายุไม้พัดพา   หมู่บุปผาจะโรยราเองหรือไร

ทั้ง waki และ shite ต่างฝ่ายก็แสดงความคิดเห็น ในที่สุดสรุปได้ว่าการถกเถียงของทั้งคู่
เปรียบเสมือนการประชันสีของดอก sakura และต้นหลิวในฤดูใบไม้ผลิในเมืองหลวง และเป็น
ทัศนียภาพที่งามราวผ้าปักดอก

ตอนที่สาม shite ถาม waki ว่าเดินทางมาจากที่ไหน waki จึงแนะนำตัวและบอกว่าคืน
หนึ่งได้หลับและฝันไปว่าได้พบกับผู้หญิงคนหนึ่งแต่งชุดสีแดงกับผู้ชายอีกคนหนึ่งถือวรรณคดีเรื่อง
Ise monogatari หลังจากได้ถามคนชราแถวนั้นจึงทราบว่าชายผู้นั้นคือ Ariwara no Narihira ส่วน
ผู้หญิงคือ Nijou no Kisaki สถานที่คือวัด Unrin'in แล้วก็ตื่นขึ้นจากฝัน waki คิดว่าเป็นความฝันที่
ประหลาดจึงเดินทางมาที่วัด Unrin'in นี้

shite บอกให้ waki นอนพักได้ต้นไม้เพื่อจะได้เห็นภาพในฝันต่อไป waki ยินดีปฏิบัติตาม
ต่อมา waki ถามว่า shite เป็นใคร เหตุใดจึงรู้เรื่องราวโดยละเอียด shite ไม่ได้ตอบโดยตรงว่าตน
เป็นใคร แต่ waki คาดว่า shite คือ Ariwara no Narihira หลังจากนั้น shite พุดย้าต่อ waki อีกครั้ง
ให้นอนหลับแล้ว shite ก็เลือนหายไป

องค์ที่สอง ประกอบด้วย 4 ตอน

ตอนที่สี่ waki กล่าวว่าจะนอนใต้ต้นไม้ที่มีแสงจันทร์ส่องลงมา หลังจากนั้นได้นำแขนเสื้อ
ที่มีดอกไม้ร่วงหล่นลงมาปูนอน

ตอนที่ห้า nochi shite (Ariwara no Narihira) ปรากฏตัวขึ้นในความฝันของ waki และ
พูดคุยกันถึงวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari โดย waki ขอร้องให้ nochi shite เล่าความลับของ
วรรณคดีเรื่องนี้

ตอนที่หก nochi shite เปิดเผยว่าตำนานนี้เป็นเรื่องราวของ Ariwara no Narihira ซึ่งไป
หลงรักหญิงคนหนึ่ง นางอยู่ที่ตำหนักในพระราชวัง ทั้งคู่พากันหลบหนีออกจากพระราชวังในราว

⁵⁵ Ibid.

เดือน 2 สถานที่ที่มีชื่อเสียงที่ถูกเอ่ยอ้างในวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari แท้จริงก็หมายถึงในเขตพระราชวังนั่นเอง

ตอนที่เจ็ด nochi shite ร่ายรำและบอกว่าตำนานนี้จะให้เล่าอย่างไรก็ไม่มีวันจบสิ้นได้ สุดท้าย waki ก็ตื่นขึ้นจากความฝัน

2.5 บทละครในเรื่อง 「桜川」 [Sakuragawa]

2.5.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Sakuragawa โดยสังเขป

Sakuragawa คือชื่อแม่น้ำที่ใช้เป็นฉากในองก์ที่สองของบทละครในเรื่องนี้ แม่น้ำสายนี้อยู่ที่แคว้น 常陸⁵⁶ [Hitachi] Omote Akira กล่าวไว้ในหนังสือ Nougakushishinkou (1) ว่าบทละครในเรื่อง Sakuragawa นี้อยู่ในบทละครประเภทที่มีความเป็นไปได้สูงมากว่าเป็นผลงานการประพันธ์ของ Zeami และมีชื่อบทละครในเรื่องนี้ปรากฏใน Sarugaku dangi ด้วย

บทละครในเรื่อง Sakuragawa จัดอยู่ในประเภท 狂女物 [kyoujo mono] คือบทละครที่มีตัวละครเอกเป็นหญิงวิกลจริต เรื่อง Sakuragawa มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการตามหาลูก 権藤芳一 [Gondou Yoshikazu] กล่าวไว้ในหนังสือ 能楽手帖⁵⁷ [Nougakutechou] ว่าถึงแม้เนื้อหาของเรื่อง Sakuragawa จะมีความรู้สึกเศร้าโศก แต่บรรยากาศโดยรวมของเรื่องกลับร่าเริงเบิกบาน และบทละครที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการตามหาลูกนี้ ยังมีเรื่องอื่นอีกเช่น

「三井寺」 [Miidera] แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเรื่อง Sakuragawa ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในฤดูใบไม้ผลิกับเรื่อง Miidera ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในฤดูใบไม้ร่วงแล้ว เรื่อง Sakuragawa มีบรรยากาศที่สดชื่นกว่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁶ Hitachi คือพื้นที่ส่วนใหญ่ของบริเวณจังหวัด 茨城 [Ibaraki] ในปัจจุบัน

⁵⁷ Gondou Yoshikazu, Nougakutechou, p123.

2.5.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครโนเรื่อง Sakuragawa⁵⁸

บทละครโนเรื่อง Sakuragawa จัดอยู่ในประเภท yonbanme mono มีบทละครโนเรื่องนี้ในทั้ง 5 สำนัก เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 องก์ ฉากขององก์แรกอยู่ที่ 桜の馬場⁵⁹ [Sakura no baba] แคว้น日向⁶⁰ [Hyuuga] ฉากขององก์ที่สองอยู่ที่แม่น้ำ Sakuragawa แคว้น Hitachi ในเดือน 3 ฤดูใบไม้ผลิ

ตัวละคร

waki zure	ชายประกอบอาชีพค้าขายคน
shite	แม่ของ 桜子 [Sakurago]
kokata	Sakurago
waki	พระแห่งวัด 磯辺 [Isobe]
waki zure	พระ
waki zure	ชาวบ้าน
nochi shite	หญิงวิกลจริต (แม่ของ Sakurago)

องก์ที่หนึ่ง ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki zure ปรากฏตัว แนะนำว่าเป็นชาวเมืองทางดินแดนตะวันออก ประกอบอาชีพค้าขายคน เดินทางมาถึงแคว้น Hyuuga ที่ 筑紫⁶¹ [Tsukushi] แห่งนี้ เมื่อวานได้ซื้อเด็กไว้คนหนึ่งชื่อ Sakurago เด็กนั้นขอร้องให้นำจดหมายและเงินค่าตัวของเขาไปมอบให้แม่ซึ่งอาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของ Sakura no baba

ตอนที่สอง waki zure เดินทางถึงบ้านของ shite (แม่ของ Sakurago) และทำตามคำขอของ Sakurago เมื่อ shite อ่านข้อความในจดหมายว่า ‘ Sakurago ทุกข์โศกที่เห็นสภาพความเป็น

⁵⁸ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 2 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 1223-1240

⁵⁹ Sakura no baba เป็นชื่อสถานที่ที่ไม่มีอยู่จริง แต่ผู้ประพันธ์บทละครโนเรื่องนี้กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับคำว่า sakura ซึ่งเป็นคำสำคัญของบทละครโนเรื่องนี้

⁶⁰ Hyuuga คือพื้นที่บริเวณจังหวัด 宮崎 [Miyazaki] บนเกาะ九州 [Kyuushuu] ในปัจจุบัน

⁶¹ Tsukushi คือชื่อเดิมของเกาะ Kyuushuu

อยู่ของแม่ จึงขายตัวเองให้กับพ่อค้าและเดินทางไปทางทิศตะวันออก ' shite รู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง และ shite ไม่ทราบว่ตอนนี้ waki zure ไปที่ไหนเสียแล้ว shite อ่านจดหมายต่อไป ' ครั้งนี้เป็นโอกาสดีที่จะได้ออกบวช ขอให้แม่ออกบวชเถิด ' ยิ่งอ่าน shite ก็ยิ่งทวีความเศร้าโศก พราะว่าแม่ทุกข์ยากแต่เมื่อได้เห็นหน้าลูกก็คลายลงได้ จึงชวนให้เทพเจ้า 木華開耶姫⁶² [Konohana Sakuya Hime] ช่วยบันดาลให้ Sakurago กลับคืนมา shite บอกว่า Sakurago เป็นบุตรของเทพเจ้าองค์นี้ ต่อมา shite คิดว่าอยู่ที่นี้ต่อไปก็เปล่าประโยชน์ ตัดสินใจออกเดินทางตามหา Sakurago ด้วยสภาพที่น้ำตาเอ่อล้น

องค์ที่สอง ประกอบด้วย 9 ตอน

ตอนที่สาม waki, waki zure (พระ) และ kokata ปราบกฏตัวขึ้นพร้อมกัน waki บอกว่า บัดนี้ถึงเวลาที่รอคอยแล้ว เป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการชมดอก sakura และกล่าวชักชวนให้ไปชมบรรยากาศฤดูใบไม้ผลิบริเวณทิวเขา หลังจากนั้น waki แนะนำตัวว่าเป็นพระแห่งวัด Isobe แคว้น Hitachi ส่วนเด็กที่อยู่ข้างๆ (หมายถึง kokata) ไม่ทราบว่าเป็นคนจากเมืองใด แต่ได้มาเป็นลูกศิษย์ waki กำลังจะพาเด็กคนนั้นไปยังแม่น้ำ Sakuragawa เพื่อชื่นชมดอกไม้ที่บ้านสะพรั่ง Sakuragawa เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านความงดงามของดอกไม้ waki กล่าวชื่นชมบรรยากาศว่า ไม่ว่าจะมองไปทางใดก็เห็นดอก sakura ดาษดื่นราวกับเป็นป่าแห่งเมฆ สีของท้องฟ้าเปลี่ยนเป็นสีของดอกไม้ ใบของต้นสนสดชื่นสมกับอยู่ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ดอกไม้ที่ร่วงหล่นเพราะต้องลมดูเหมือนเกลียวคลื่น

ตอนที่สี่ waki เดินทางถึงแม่น้ำ Sakuragawa ได้พบกับ waki zure (ชาวบ้าน) สนทนากันเรื่องดอกไม้ที่บ้านสะพรั่งทั่วบริเวณนั้น waki zure (ชาวบ้าน) เล่าให้ waki ฟังว่ามีหญิงวิกลจริต

⁶² ตามตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้าใน 古事記 [Kojiki] (หนังสือประวัติศาสตร์เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน เสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 712) กล่าวว่า Konohana Sakuya Hime เป็นธิดาของเทพเจ้า 大山祇神 [Ooyama tsumi no kami] เมื่อครั้งเทพเจ้า 天孫 [Ninigi no mikoto] ได้รับคำสั่งให้ลงมาที่โลกมนุษย์ Ninigi no mikoto ได้มาที่แคว้น Hyuuga และได้พบกับ Konohana Sakuya Hime เนื่องจาก Konohana Sakuya Hime มีรูปโฉมที่งดงาม Ninigi no mikoto จึงขอแต่งงานกับ Konohana Sakuya Hime ซึ่งเป็นผู้บันดาลให้ดอกไม้ผลิบานในฤดูใบไม้ผลิ ต่อมาในยุคหลัง Konohana Sakuya Hime ได้รับการขนานนามว่าเป็นเทพเจ้าประจำภูเขาไฟ 富士 [Fuji] และมีการถวายเครื่องบูชาที่ศาลเจ้า 浅間 [Asama] (ศาลเจ้า Asama อยู่ที่จังหวัด 静岡 [Shizuoka])

คนหนึ่งถือสวิงสวยงามซ้อนดอกไม้ที่ไหลตามกระแสแม่น้ำ Sakuragawa และร้ายรำด้วยท่วงท่า คนวิกิลจิริต waki จึงให้ตามหญิงนั้นมาพบ

ตอนที่ห้า nochi shite (หญิงวิกิลจิริต) ปรากฏตัว และถามว่ามีดอกไม้ร่วงหล่นที่แม่น้ำ Sakuragawa หรือเปล่า หลังจากนั้นก็พูดต่อไปว่า โอ..ช่างน่าเสียดาย ดอกไม้บานมากเกินไปแล้ว สายน้ำพัดพาดอกไม้ไปด้วย ต้องรีบไปชมดอก sakura ที่ดูราวกับหิมะ ร่องรอยของดอก sakura ที่ปลิวร่วงยามต้องสายลมเหมือนเกิดเกลียวคลื่นบนท้องฟ้า ดอก sakura ที่ร่วงหล่นทับถมบนพื้นดิน ราวกับหิมะนั้นั้นเสมือนเรื่องที่ยอดสุดแสนในใจตน ดอกไม้ที่ไหลระรินตามกระแสแม่น้ำเสมือนน้ำตาที่ไหลพรากด้วยความทุกข์โศก หลังจากนั้น nochi shite บอกว่าบ้านเกิดของตนอยู่ที่แคว้น Hyuuga เกาะ Tsukushi พลาดพรากจากลูก ไม่รู้ว่าลูกอยู่ ณ แห่งใด จึงออกเดินทางตามหาข้ามทะเลข้าม ภูเขากระทั่งมาถึงแคว้น Hitachi หากไม่ใช่ด้วยความรักผูกพันฉันแม่ลูกแล้ว คงไม่สามารถเดินทางไกลขนาดนี้ได้ เหตุที่มาอยู่บริเวณแม่น้ำ Sakuragawa เพราะสถานที่แห่งนี้มีชื่อเสียงด้านดอกไม้ และชื่อของสถานที่แห่งนี้พ้องกันกับชื่อของลูกคือ Sakurago ต่อมา nochi shite จำพียงว่าแม่ลูก แยกจากกัน ไม่รู้ว่าลูกอยู่ที่ไหน ถ้าได้พบกันจะจำหน้าตากันได้หรือเปล่า

ตอนที่หก waki เข้าไปใกล้ๆ nochi shite และถามไถ่ถึงบ้านเกิดและสาเหตุที่ทำให้ วิกิลจิริต ได้รับคำตอบว่าเป็นคน Tsukushi พลาดพรากจากลูกซึ่งมีเพียงคนเดียว ลูกเป็นเหมือน สมบัติล้ำค่าแทนตัวสามีที่เสียชีวิตไป ทำให้กลายเป็นคนวิกิลจิริต waki ถามต่อว่าทำไม nochi shite จึงมาซ้อนดอกไม้อยู่ที่นี้ nochi shite ตอบว่าเทพเจ้าประจำบ้านเกิดคือ Konohana Sakuya Hime ซึ่งคือต้น sakura ลูกที่พลาดพรากจากกันไปชื่อ Sakurago และสถานที่แห่งนี้มีชื่อว่า Sakuragawa ตนจึงมาซ้อนดอกไม้คิดถึงเรื่องราวต่างๆอยู่ที่นี้ ฝ่าย waki ได้ยินเรื่องราวทั้งหมด แล้วก็บอกว่านี่คงเป็นชะตาลิขิตไว้แต่ชาติปางก่อน ทำให้ต้องเดินทางไกล nochi shite กล่าวว่าจะไกลแต่แม่น้ำสายนี้ก็ชื่อเสียงมาก แม้แต่ Ki no Tsurayuki ก็เคยแต่งบทกวีที่กล่าวถึงความงดงามของดอก sakura ที่แม่น้ำ Sakuragawa นี่คือนบทกวีที่มีเนื้อหาวว่า

常よりも 春辺になれば 櫻川 波の花こそ 間な
く 寄すらめ⁶³。

[Tsune yori mo, harube ni nareba, Sakuragawa, nami no hana koso,
ma naku yosu rame.]

⁶³ Tanaka Makoto et al., *Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu* (Tokyo: Kasama, 1976), p.22.

ชะงูระงวะแมกยั้งแดนไหน
บุปผาชาติโรยเกลื่อนเหนือธารา

ครั้นใบไม้ลิคราคำบุหงา
คลื่นมาลาระรินเคลื่อนมิเว้นวาง

ตอนที่เจ็ด waki ถาม waki zure (ชาวบ้าน) ว่าที่บอกว่าหญิงวิกลจริตผู้นี้จะร้ายจำนั้น เหตุใดวันนี้จึงไม่ร้ายจำ waki zure (ชาวบ้าน) บอกว่ามีวิธีการทำได้ หลังจากนั้น waki zure (ชาวบ้าน) บอก nochi shite ว่ามีดอกไม้ร่วงลงบนแม่น้ำ Sakuragawa ต่อมา waki กับ nochi shite สนทนากันถึงเรื่องดอกไม้ที่ร่วงหล่นเหนือผิวน้ำมองเห็นเป็นสีขาว สภาพของดอกไม้ที่ปลิวร่วงหล่นลงมาเพราะสายลมดูราวกับเมฆ nochi shite ร้ายจำและบอกว่าจะซ็อนดอกไม้ที่ไหลตามกระแสน้ำ

ตอนที่แปด nochi shite เพลินไปกับการซ็อนดอกไม้ เปรยว่าหากได้พบกับ Sakurago ที่นี้ ก็คงเป็นด้วยชะตาลิขิตไว้แต่ชาติปางก่อน ดอกไม้ไม่มีความจริง เมื่อร่วงโรยก็กลายเป็นสิ่งไร้ค่า ความจริงมนุษย์เราก็เช่นกัน ชีวิตเป็นเหมือนความฝัน ไม่สามารถคงอยู่ได้ตลอดกาล แต่มนุษย์ กลับเฝ้าคิดว่าดอกไม้เท่านั้นเป็นสิ่งไม่จริง

ตอนที่เก้า nochi shite ยังคงร้ายจำและบอกว่สิ่งซ็อนมาได้จากกระแสน้ำนั้นมีทั้งดอก sakura และดอกไม้อื่น แต่ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้ชนิดใด ต่างก็เป็นดอกไม้ที่ร่วงหล่นมาจากต้นไม้นั้น สิ่งที่ nochi shite ต้องการอย่างแท้จริงคือ Sakurago ลูกที่กำลังตามหาอยู่

ตอนที่สิบ waki สนทนากับ nochi shite และบอกว่าเด็กคนที่ waki พามาด้วยนั้นคือ Sakurago ลูกที่นางตามหา nochi shite ได้ยินดังนั้นก็ดีใจ คิดว่าเป็นเพียงความฝัน จ้องมองหน้า Sakurago จนแน่ใจว่าเป็นลูกของตนที่จากกันมานาน 3 ปีแล้วก็น้ำตาไหลด้วยความปิติ

ตอนที่สิบเอ็ด เมื่อแม่ลูกได้พบกันแล้ว Sakurago ก็ให้แม่ปลงผมบวชเสริมชะตาชีวิตและเพื่อความผาสุกทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.6 บทละครในเรื่อง 「関寺小町」 [Sekidera Komachi]

2.6.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi โดยสังเขป

คำว่า Sekidera เป็นชื่อวัดแห่งหนึ่งที่แคว้น 近江⁶⁴ [Oumi] ได้รับการปฏิสังขรณ์ราวต้นศตวรรษที่ 11 โดย 源信⁶⁵ [Minamoto no Makoto] ส่วน Komachi เป็นชื่อของกวีสตรีคือ 小野小町 [Ono no Komachi] มีชีวิตในสมัย Heian ช่วงต้น รูปโฉมงดงาม มีความสามารถในการแต่งบทกวี ผลงานส่วนใหญ่เป็นบทกวีเกี่ยวกับความรัก เป็น 1 ใน 6 ของยอดกวีในสมัย Heian ที่เรียกว่า 六歌仙⁶⁶ [rokkasen]

ผู้ประพันธ์บทละครในเรื่อง Sekidera Komachi นั้น Omote Akira กล่าวไว้ในหนังสือ Nougakushishinkou (1) ว่าบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi นี้จัดอยู่ในบทละครประเภทที่มีความเป็นไปได้สูงมากว่าเป็นผลงานการประพันธ์ของ Zeami แหล่งที่มาของบทละครในเรื่องนี้มาจากตำนานที่กล่าวว่าชีวิตในบั้นปลายของ Ono no Komachi ทุกข์ยากและมาใช้ชีวิตอยู่ที่วัด Sekidera แคว้น Oumi บทละครในเรื่อง Sekidera Komachi เป็น 1 ใน 3 ของบทละครที่เรียกว่า 三老女 [sanroujo] หมายถึงบทละคร 3 เรื่องที่มี shite เป็นหญิงชรา ส่วนอีก 2 เรื่องได้แก่ 「桧垣」 [Higaki] และ 「姨捨」 [Obasute] แต่หากจัดประเภทโดยยึดบทละครที่เป็น 現在能⁶⁷ [genzai nou] แล้ว sanroujo จะประกอบด้วยเรื่อง Sekidera

⁶⁴ Oumi คือจังหวัด 滋賀 [Shiga] ในปัจจุบัน

⁶⁵ Minamoto no Makoto (ค.ศ.810-868) เป็นขุนนางในสมัย Heian ช่วงต้น เป็นพระราชโอรสในจักรพรรดิ 嵯峨 [Saga] (จักรพรรดิองค์ที่ 52 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.809-823 รัชสมัย 弘仁 [Kounin])

⁶⁶ ยอดกวี 6 คนในสมัย Heian ช่วงต้น ได้แก่ 在原業平 [Ariwara no Narihira], 僧正遍昭 [Soujou Henjou], 喜撰法師 [Kisen houshi], 大伴黒主 [Ootomo no Kuronushi], 文屋康秀 [Fun'ya no Yasuhide] และ 小野小町 [Ono no Komachi] มีคำวิจารณ์บทกวีของทั้ง 6 คนใน kanajo ของ Kokinwakashuu

⁶⁷ genzai nou คือบทละครที่ shite เป็นบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นเหตุการณ์ในโลกมนุษย์ ไม่มีวิญญาณหรือเทพเจ้าออกมาปรากฏตัว ตรงกันข้ามกับ 夢幻能 [mugen nou] คือบทละครที่ shite เป็นปีศาจ วิญญาณหรือเทพเจ้า ไม่ใช่บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ มาปรากฏตัวเล่าเรื่องราวในอดีตให้ waki ฟัง

Komachi, 「鸚武鳥小町」 [Oumu Komachi] และ 「卒塔婆小町」 [Sotoba Komachi]

บทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดการแสดงจากรุ่นสู่รุ่นเฉพาะคนในสายเลือดเดียวกันหรือผู้ที่มีความสามารถทางการแสดงอย่างสูงส่งเท่านั้น มีการแสดงเรื่องนี้บ่อยครั้งมาก

2.6.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi⁶⁸

บทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi จัดอยู่ในประเภท sanbanme mono มีบทละครโนเรื่องนี้ในทั้ง 5 สำนัก เนื้อเรื่องมี 1 องก์ ฉากของเรื่องอยู่ที่แคว้น Oumi เป็นเหตุการณ์ในวันที่ 7 เดือน 7 เทศกาล 七夕⁶⁹ [tanabata]

ตัวละคร

kokata	เด็ก
waki	พระแห่งวัด Sekidera
waki zure	พระผู้ติดตาม (2 รูป)
shite	Ono no Komachi

เนื้อเรื่องมี 1 องก์ ประกอบด้วย 7 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki และ waki zure ปรากฏตัวและบอกว่าวันนี้คือวันที่ 7 เดือน 7 ถึงวัน tanabata ที่รอคอยแล้ว เป็นวันที่ดวงดาวทั้งสองจะโคจรมาพบกัน และจะรีบไปงานเทศกาล tanabata หลังจากนั้น waki แนะนำตัวว่าเป็นพระแห่งวัด Sekidera แคว้น Oumi วันนี้มีเทศกาล tanabata จะพาพวกเด็กๆไปที่เชิงเขาเพื่อพบกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งมีความรอบรู้ด้านบทกวี เมื่อเดินทางถึงที่พักของหญิงสาว waki ให้เด็กๆคอยอยู่หน้าที่พัก

⁶⁸ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 3 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 1609-1623

⁶⁹ เทศกาล tanabata คือเทศกาลในคืนวันที่ 7 เดือน 7 เป็นวันที่ดาวชายเลี้ยงวัวและดาวหญิงทอผ้าซึ่งอยู่คนฝั่งของทางช้างเผือกโคจรมาพบกันปีละ 1 ครั้ง เป็นตำนานที่มีต้นกำเนิดจากประเทศจีน

ตอนที่สอง shite ปราบภูตผีและรำพึงถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ขัดสน พุดถึงเรื่องวันเวลาที่ผ่านพ้นไปแล้วไม่สามารถย้อนคืนกลับมาได้ มนุษย์ไม่สามารถคงความเป็นหนุ่มสาวได้ตลอดกาล คิดถึงอดีตที่ล่วงเลยมาแล้ว

ตอนที่สาม waki กล่าวแนะนำตัวกับ shite และบอกว่าได้พาเด็กๆที่วัดซึ่งกำลังศึกษาเรื่องบทกวีมาเพื่อให้ shite สอนวิธีการแต่งบทกวีและให้เด็กๆได้สอบถามเรื่องราวต่างๆจาก shite

shite กล่าวว่าตนคือคนที่ไม่มีใครรู้จัก เปรียบได้กับไม้ที่เก่าผุพัง ไม่สมควรปรากฏตัวออกมา (หมายถึงไม่ควรออกนอกบ้านไปพบพวก waki) อย่างไรก็ตาม การที่พวกเขาให้ความสนใจต่อบทกวีเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ waki สนทนากับ shite เรื่องแม่บทสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาคือบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama shite บอกว่าบทกวีนั้นใครๆก็สามารถศึกษาได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงศักดิ์หรือคนธรรมดา ชาวเมืองหรือชาวชนบท และบทกวีมีจำนวนมาก ถึงแม้จะนับเม็ดทรายบนชายหาดได้หมดแต่บทกวีมีจำนวนมหาศาล นับเท่าไรก็ไม่วันหมด บทกวีก็เกิดจากจิตใจ แม้กาลเวลาจะผ่านล่วงเลยไป หากถ้อยคำแห่งบทกวียังเหลืออยู่ บทกวีก็ไม่มีวันสูญสิ้น

ตอนที่สี่ waki กล่าวยกย่อง shite ว่าเป็นสตรีผู้รอบรู้เรื่องบทกวีซึ่งหาได้ยากยิ่ง และกล่าวบทกวีขึ้นมาบทหนึ่งถาม shite ว่าเป็นของกวีสตรีใช่หรือไม่ shite ตอบว่าเป็นของ 衣通姫⁷⁰ [Sotoori hime] ซึ่งเป็นพระสนมในจักรพรรดิ 允恭⁷¹ [Ingyou] หลังจากนั้น waki กล่าวบทกวีขึ้นมาอีกบทหนึ่ง มีเนื้อหาดังนี้

わびぬれば身を浮草の根を終えて。誘ふ水あら
ばいなむとぞ思ふ⁷²。

[Wabinureba mi o ukikusa no ne o tae te. Sasou mizu ara ba inan tozo omou.]

ด้วยทุกข์ยากอย่าแย่งยวดหนา   ดูกดงหญ้าไร้รากล่องลอยไหว
มาตรว่ามีธรรพาเคลื่อนไป   จะเลื่อนไหลระรินคล้อยคลอลสายธาร

⁷⁰ พระสนม Sotoori มีพระนามเดิมว่า 弟姫 [Otohime] Sotoori แปลว่า ผ่านเสื้อผ้า เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะพระสนมมีสิริโฉมงดงามมาก ความงามของผิวพรรณพระสนมส่องแสงจ้าทะลุผ่านเสื้อผ้าออกมาได้

⁷¹ จักรพรรดิ Ingyou คือจักรพรรดิองค์ที่ 19 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่างค.ศ.412-453 เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 4 ในจักรพรรดิ Nintoku (จักรพรรดิองค์ที่ 16 ของญี่ปุ่น)

⁷² Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 3 kan)* (Tokyo: Meiji shoin, 1991), p.1616.

waki ถามว่าเป็นของ Ono no Komachi ใช่หรือไม่ shite ตอบว่าตนแต่งบทกวีนั้นขึ้นตอนที่ 大江の惟章 [Ooe no Koreakira] มีใจเป็นอื่น เหตุการณ์นั้นผ่านมานานจนลืมไปแล้ว ตอนนี้อมาได้ยินบทกวีนั้นอีกครั้งหนึ่งทำให้รู้สึกเศร้าใจ ถึงตอนนี้ waki มั่นใจว่าแท้จริงแล้ว shite ก็คือ Ono no Komachi ทั้งจากคำพูดของ shite และการคาดคะเนอายุว่าหาก Ono no Komachi ยังมีชีวิตอยู่ คงมีอายุราว 100 ปีเศษได้ แต่ shite อายุที่จะยอมรับ

ตอนที่ห้า shite ยกบทกวีขึ้นมาหลายบท ย้อนระลึกถึงเรื่องราวในอดีต ชีวิตในอดีตนั้นแม้แต่ที่พริกค้างแรมเพียงคืนเดียวก็จะประดับประดาอย่างวิจิตรสวยงามเช่น มีดอกไม้ที่ทำจากทองคำประดับตามรั้ว มีลูกแก้วประดับตามประตู เป็นต้น ผิดกับสภาพปัจจุบันที่ต้องอยู่ในที่อยู่แคบๆ ปัจจุบันสภาพของตนเหมือนกับดอกไม้ที่เหี่ยวแห้ง ได้ยินเสียงระฆังของวัด Sekidera ที่บอกถึงความอนิจจังของสรรพสิ่ง บัดนี้ตนอยู่ในวัยชราแล้ว

ตอนที่หก waki ชักชวนให้ shite ไปร่วมเทศกาล tanabata ที่วัด Sekidera ครั้งแรก shite ปฏิเสธ แต่ waki คะยั้นคะยอจนในที่สุด shite ยอมไปร่วมงาน ในงานเทศกาลนี้ พวกเด็กๆออกมารำรำ

ตอนที่เจ็ด เมื่อ shite เห็นพวกเด็กๆรำรำก็รู้สึกครีครื้นและร่วมรำรำไปด้วย หลังจากรำรำแล้ว shite คิดถึงอดีตที่ไม่มีทางย้อนกลับมาได้ จวบจนได้ยินเสียงระฆังแห่งวัด Sekidera เสียงนกร้องบอกยามรุ่งอรุณ shite ก็กลับไปยังที่พัก

2.7 บทละครในเรื่อง 「難波」 [Naniwa]

2.7.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Naniwa โดยสังเขป

ในหนังสือ Youkyoku taikan (dai 4 kan)⁷³ ของ Sanari Kentarou กล่าวว่าบทละครในเรื่อง Naniwa มีอีกชื่อหนึ่งว่า 難波梅 [Naniwa no ume] แต่ในหนังสือ 謡曲百番⁷⁴ [Youkyoku hyakuban] ของ 西野春雄 [Nishino Haruo] และหนังสือ 能謡 100 問

⁷³Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 4 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1931), p.2325.

⁷⁴Nishino Haruo, Youkyoku hyakuban (Tokyo: Iwanami shoten, 1998), p.94.

100 答⁷⁵ [Nou utai 100 mon 100 tou] ของ 藤城継夫 [Fujishiro Tsugio] กล่าวว่า Naniwa no ume คือชื่อเดิมของบทละครในเรื่อง Naniwa ส่วนผู้แต่งนั้น Omote Akira กล่าวไว้ในหนังสือ Nougakushishinkou (1) ว่าบทละครในเรื่อง Naniwa อยู่ในบทละครประเภทที่มีความเป็นไปได้สูงว่าเป็นผลงานการประพันธ์ของ Zeami

นับตั้งแต่ช่วงต้นของสมัย Edo บทละครในเรื่อง Naniwa เป็นตัวแทนของบทละครประเภท shobanme mono (บทละครประเภทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีกรรม การบูชาเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสงบสุขของแผ่นดิน) เมื่อกล่าวถึงบทละครประเภท shobanme mono ก็จะมีถึงเรื่อง Naniwa บทละครเรื่องนี้มีความสอดคล้องกับบทกวี Naniwazu มาก สถานที่คืออ่าว Naniwa ดอกไม้หมายถึงดอกบัว และมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของรัชสมัย บทละครในเรื่อง Naniwa ยังคงรักษาความมีชีวิตชีวาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

Tanaka Makoto กล่าวไว้ในหนังสือ Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu ในบทที่ชื่อ Youkyoku to waka (บทละครกับบทกวี) ว่าบทละครในเรื่อง Naniwa แต่งขึ้นโดยได้รับแรงจูงใจจากบทกวี Naniwazu⁷⁶

2.7.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Naniwa⁷⁷

บทละครในเรื่อง Naniwa นี้มีในทั้ง 5 สำนัก เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 องก์ ฉากของเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น Settsu ในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ

ตัวละคร

waki ชุมนางในรัชสมัยหนึ่ง

waki zure ผู้ติดตาม (2 คน)

shite ชายชรา (วิญญาณของ Wani)

⁷⁵ Fujishiro Tsugio, Nou utai 100 mon 100 tou, 4th ed (Tokyo: Taiyou, 1996), p.79.

⁷⁶ Tanaka Makoto et al., Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu (Tokyo: Kasama, 1976), p.24.

⁷⁷ แปลสรุปจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai 4 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า 2325-2340

mae zure	ชาย (วิญญาณของต้นบ๊วยซึ่งเป็นร่างแปลงของ Konohana Sakuya Hime)
kyougen	วิญญาณของต้นบ๊วย ปรากฏตัวคั่นระหว่างองก์ที่หนึ่งและสอง ออกมาพูดถึงที่มาของบทกวี Naniwazu โดยย่อ และเล่าเรื่องของ waki ที่ได้พบกับ shite สุดท้ายได้ไปขลุ่ย ร่ายรำและกลับเข้าไปหลังม่าน
nochi shite	Wani
nochi zure	Konohana Sakuya Hime

องก์ที่หนึ่ง ประกอบด้วย 5 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki และ waki zure ปรากฏตัว ขับร้องบทที่ชื่นชมธรรมชาติที่สงบในฤดูใบไม้ผลิ waki แนะนำตัวว่าเป็นขุนนางในรัชสมัยของจักรพรรดิองค์ปัจจุบันและเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในศาลเจ้า 三熊野⁷⁸ [Mikumano] เดินทางไปนมัสการเป็นประจำทุกปี และปีนี้ได้เสร็จสิ้นการนมัสการ ประกอบกับขลุ่ยฤดูใบไม้ผลิแล้วจึงเดินทางกลับเมืองหลวง ระหว่างทางได้เดินทางถึง Naniwa

ตอนที่สอง shite และ mae zure ปรากฏตัว กล่าวถึงความรุ่งเรืองอันยาวนานในรัชสมัยนี้ และดอกบ๊วยที่ผลิบานเมื่อเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ shite บรรยายความสงบร่มเย็นที่มีมาเนิ่นนานตั้งแต่สมัยโบราณและแผ่ไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ทั้ง shite และ mae zure กล่าวว่าไพร่ฟ้าทั้งแผ่นดินต่างจงรักภักดี ถวายพระพรแด่จักรพรรดิให้มีพระชนม์มียืนยาว

ตอนที่สาม ขณะที่ shite และ mae zure พูดไปก็ทำความสะอาดบริเวณใต้ต้นบ๊วยไปด้วย waki มาพบเข้าจึงถาม shite ว่าทำไมทำความสะอาดใต้ต้นบ๊วย ทั้งๆที่มีต้นไม้อื่นอยู่อีกมากมาย หรือว่าต้นบ๊วยนั้นคือต้นไม้ที่มีชื่อเสียง shite ตอบกลับไปว่าการที่ waki ถวายเช่นนั้นไม่สุนทรีย์เลย หลังจากนั้น mae zure เสริมว่าดอกบ๊วยได้ชื่อว่าเป็นผีเพราะเป็นดอกไม้ที่บานก่อนดอกไม้อื่นในฤดูใบไม้ผลิ shite กล่าวต่อว่าสถานที่ที่ชื่อชื่อเรื่องดอกบ๊วยมีหลายแห่งในประเทศ แต่มีบทกวี

⁷⁸ Mikumano หรือเรียกว่า 熊野三社 [Kumano sansha] เป็นชื่อเรียกรวมของศาลเจ้าชินโต 3 แห่งคือ ศาลเจ้า 熊野座神社 [Kumano nimasu jinja], ศาลเจ้า 熊野速玉神社 [Kumano hayatama jinja] และศาลเจ้า 熊野那智神社 [Kumano nachi jinja] Mikumano อยู่ที่ 紀伊 [Ki'i] (พื้นที่ส่วนใหญ่ของ Ki'i คือบริเวณจังหวัด 和歌山 [Wakayama] และมีบางส่วนที่เป็นของจังหวัด 三重 [Mie] ในปัจจุบัน)

เกี่ยวกับดอกบ๊วยที่อำเภอ Naniwa ปรากฏใน kanojo ของ Kokinwakashuu ต่อมา waki จึงเข้าใจ
อย่างไรก็ตาม waki สงสัยว่าทำไมมี 2 ฤดูกาลในบทกวี Naniwazu ดังนั้น shite จึงให้คำตอบว่า
บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีที่ถ่ายทอดความรู้สึกโดยเปรียบพระราชโอรส Oosasagi เป็น
ดอกบ๊วย และในช่วงที่พระราชโอรสยังไม่ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดินั้น เทียบได้กับดอกบ๊วยที่
หลบซ่อนตัวในฤดูหนาว ส่วนเวลาที่ขึ้นครองราชย์ ปกครองแผ่นดินเปรียบได้กับดอกบ๊วยที่ผลิบาน
ในฤดูใบไม้ผลิ

ตอนที่สี่ shite กล่าวสรรเสริญพระบารมีแห่งองค์จักรพรรดิที่ปกครองไพร่ฟ้าให้มีความ
สงบสุขถ้วนหน้า มีความเจริญรุ่งเรืองทุกพื้นที่ ดอกบ๊วยที่อำเภอ Naniwa ก็ผลิบานส่งกลิ่นหอมไปทั่ว
ทุกสารทิศ แสดงถึงบรรยากาศฤดูใบไม้ผลิที่สงบร่มรื่น

ตอนที่ห้า waki กล่าวชมว่าเรื่องราวของดอกบ๊วยที่อำเภอ Naniwa น่าสนใจมาก ขณะนั้น
shite ได้ยินเสียงร้องของนก 鶯⁷⁹ [uguisu] จึงเสนอว่าจะร่ายรำชุด 春鶯囀⁸⁰
[Shun'nouden] ให้ดู waki ประหลาดใจว่าทำไมไม่สามารถแสดงการร่ายรำที่สูงส่งเช่นนั้นได้ จึง
ถามไปว่า shite และ mae zure เป็นใคร mae zure บอกว่าตนคือวิญญาณของดอกบ๊วยที่ผลิบาน
ในฤดูใบไม้ผลิทุกปี และ shite เปิดเผยว่าตนคือ Wani ชาว Kudara (ชื่อในสมัยโบราณของ
ดินแดนส่วนหนึ่งที่เป็นประเทศเกาหลีได้ในปัจจุบัน) เป็นผู้แต่งบทกวี Naniwazu จะมาร่ายรำชุด
Shun'nouden แต่ตอนนี้ให้ waki นอนพักที่ได้ตื่นบ๊วยก่อน

⁷⁹ นกในตระกูลเดียวกับนกกระจอก ขนาดเล็กเท่าๆกับนกกระจอก ขนด้านหลังสีเขียวเข้ม ผิวดำท้องสีขาว อาศัย
อยู่ตามต้นไม้เตี้ยๆทั้งบนภูเขาสูงและไม่สูงนัก ในฤดูหนาวจะอพยพลงมาอยู่บนพื้นที่ราบ ตอนต้นฤดูใบไม้ผลิ
จะส่งเสียงร้องอย่างไร้เพราะ นก uguisu เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของฤดูใบไม้ผลิ เป็นที่ชื่นชอบของผู้คนตั้งแต่
สมัยโบราณ

⁸⁰ Shun'nouden มีชื่อเต็มว่า 梅花春鶯囀 [Baika shun'nouden] คือชื่อชุดหนึ่งของการแสดง 雅楽
[Gagaku] มีผู้ร่ายรำ 4 คน แต่งขึ้นขณะได้ยินเสียงร้องของนก uguisu (Gagaku คือการแสดงแบบโบราณ
อย่างหนึ่งของญี่ปุ่น เป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีและอาจมีการขับร้อง การร่ายรำประกอบด้วย เดิมทีหมายถึง
การแสดงดนตรีและการร่ายรำที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ต่อมาหมายถึงการแสดงดนตรีและการร่ายรำ
ในราชสำนักเมื่อมีงานเลี้ยงสังสรรค์ด้วย Gagaku มี 3 ประเภทคือ 国風歌舞 [Kuniburi no Utamai]
หมายถึงการแสดงการขับร้องและการร่ายรำประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าหรือพระราชวัง , 外来楽舞
[Gairai Gakubu] หมายถึงการแสดงดนตรีและการร่ายรำในงานเลี้ยงสังสรรค์ของราชสำนักโดยยึดตาม
แบบแผนที่ถ่ายทอดกันมาถึงช่วงต้นของสมัย Heian และ 歌物 [Uta Mono] หมายถึงการขับร้องใน
งานเลี้ยงสังสรรค์ที่เกิดขึ้นราวกลางสมัย Heian)

องค์ที่สอง ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่หก waki และ waki zure กล่าวว่าวันนี้ได้ชมดอกไม้มาทั้งวัน เมื่อนอนพักได้ตื่นไม่
ยามคำคืน สิ่งที่มีมองเห็นมีเพียงแสงจันทร์ เป็นบรรยากาศที่เงียบสงบ ได้ยินเสียงดนตรีอยู่ที่ดอกไม้
ช่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

ตอนที่เจ็ด nochi shite (Wani), nochi zure (Konohana Sakuya Hime) ปรากฏตัวใน
ความฝันของ waki ฝ่าย nochi shite กล่าวกับ waki ว่าอย่าเพิ่งตื่นจากความฝันและจะรำรำ
ในรูปแบบ 舞楽⁸¹ [Bugaku] แสดงให้ waki ชม ส่วน nochi zure แนะนำตัวว่าเป็นเทพเจ้า
Konohana Sakuya Hime อยู่ชื่อว่า Naniwa มาเป็นเวลานานแล้ว หลังจากนั้น nochi shite
แนะนำตัวว่าชื่อ Wani เดินทางจาก Kudara มาที่ญี่ปุ่น และตั้งแต่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้น
ครองราชย์ บ้านเมืองก็มีความรุ่งเรือง ดอกบ๊วยผลิบานส่งกลิ่นหอม ต่อมา nochi shite และ nochi
zure รำรำด้วยความยินดี

ตอนที่แปด waki กล่าวว่าเสียงดนตรีของการรำรำชุด Shun'nouden นั้นช่างน่าสนใจ
จริงๆ เป็นดนตรีที่เข้ากับฤดูกาลได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้น nochi shite รำรำชุดอื่นๆต่อไปอีก
เช่น 秋風楽⁸² [Shuufuuraku], 萬歳楽⁸³ [Banzairaku] เป็นต้น waki ถามเป็นระยะ
เรื่องเสียงกลองว่าการตีกลองของการรำรำแต่ละอย่างเป็นเช่นไร nochi shite อธิบายความ
แตกต่างจนครบ แต่ในท้ายที่สุด nochi shite บอกว่าเสียงของการตีกลอง taiko (กลองที่ตีด้วยไม้
2 อัน) ที่ได้ยินนั้นแท้จริงเป็นเสียงของคลื่นที่ซัดกระทบฝั่งและไหลกลับสู่ทะเลอย่างไม่มีความสิ้นสุด
เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงนำมาใช้เป็นเสียงดนตรีเพื่อประกอบการรำรำ และการที่มีนักปราชญ์ปรากฏตัว
ขึ้นในรัชสมัยนี้ บ้านเมืองสงบสุข สามารถแสดงการรำรำชุด Banzairaku ได้ นับเป็นเรื่องน่ายินดี

⁸¹ Bugaku คือรูปแบบการแสดง Gagaku ประเภทหนึ่งจากทั้งหมด 3 ประเภท Bugaku เป็นการแสดงการรำรำ
ประกอบเสียงดนตรี ส่วนรูปแบบการแสดงอีก 2 ประเภทได้แก่ 管絃 [Kangen] (การบรรเลงเครื่องดนตรี
แบบเป่า แบบเคาะและเครื่องสาย) และ 歌謡 [Kayou] (การขับร้องและบรรเลงเครื่องดนตรี)

⁸² Shuufuuraku คือชื่อชุดหนึ่งของการแสดง Gagaku มีผู้รำรำ 4 คน ใช้เครื่องแต่งกายตามปกติของ Gagaku
แต่ไม่สวมเครื่องแต่งกายช่วงบนจากเอวขึ้นไป

⁸³ Banzairaku หรือออกเสียงว่า Manzairaku คือชื่อชุดหนึ่งของการแสดง Gagaku มีผู้รำรำ 4 หรือ 6 คน ใช้
แสดงในวโรกาสจักรพรรดิขึ้นครองราชย์หรือในงานมงคล

2.8 บทละครในเรื่อง 「弱法師」 [Yoroboshi]

2.8.1 แนะนำบทละครในเรื่อง Yoroboshi โดยสังเขป

ชื่อของบทละครในเรื่อง 弱法師 [Yoroboshi] มีเสียงอ่านสองแบบคือ ในหนังสือ Youkyokushuu 2: Nihon koten bungaku zenshuu 59 ของ Koyama Hiroshi และ Satou Ken'ichirou สำนักพิมพ์ Shougakukan ให้เสียงอ่านว่า yoroboshi ขณะที่ในหนังสือ Youkyoku taikan (dai 5 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin ให้เสียงอ่านว่า yoroboushi ในงานวิจัยฉบับนี้ให้เสียงอ่านว่า yoroboshi คำว่า yoroboshi หมายถึงพระหรือพระที่คอยรับบริจาคทานซึ่งเดินเตาะแตะ ไช้เซหรือเดินสะดุดเท้า

ผู้แต่งบทละครในเรื่อง Yoroboshi นั้นใน 五音 [Go on] ซึ่งเป็นงานเขียนของ Zeami ระบุว่าบทละครในเรื่อง Yoroboshi เป็นผลงานของ Motomasa ใน Go on นั้น เนื้อหาส่วนที่เป็น サシ⁸⁴ [sashi] เมื่อ shite ปรากฏตัวเป็นครั้งแรก Zeami ระบุว่าส่วนนี้เป็นผลงานของ Motomasa อย่างไรก็ตาม クリ⁸⁵、サシ、クセ [kuri, sashi, kuse] ที่ปรากฏในช่วงต่อมา Zeami ไม่ได้ระบุว่าเป็นผลงานของ Motomasa การที่ Zeami ไม่ระบุชื่อผู้แต่งกำกับไว้ แสดงว่าส่วนนี้น่าจะเป็นผลงานของ Zeami เอง⁸⁶ และ Omote Akira กล่าวไว้ในหนังสือ Nougakushishinkou (1) ว่าส่วนที่เป็น kuse ของบทละครในเรื่อง Yoroboshi มีความเป็นไปได้สูงมากว่าเป็นผลงานการประพันธ์ของ Zeami

บทละครในเรื่อง Yoroboshi มี 2 ฉบับคือฉบับลายมือของ Zeami (จากนี้ไปเรียกว่าฉบับเดิม) และฉบับปัจจุบัน โครงสร้างบทละครของทั้ง 2 ฉบับส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้าง เช่น การปรากฏตัวของ shite ในฉบับเดิมจะปรากฏตัวพร้อม tsure ผู้เป็นภรรยา ส่วนฉบับปัจจุบัน shite ปรากฏตัวตามลำพัง นอกจากนี้การกำหนดตัวละครของฉบับเดิมและ

⁸⁴ sashi คือการขับร้องกึ่งพูด เริ่มต้นด้วยเสียงสูงและจบลงด้วยเสียงต่ำ อาจขับร้องโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน หากเป็น sashi ของ jirutai (ผู้ร้องประสาน) แล้วจะอยู่ก่อน kuse

⁸⁵ kuri คือการขับร้องด้วยเสียงสูง มีขนาดสั้น ขับร้องโดย jirutai (ผู้ร้องประสาน) หรือตัวละครเอกสลับกับ jirutai และจะตามด้วย sashi

⁸⁶ Koyama Hiroshi and Satou Kenichirou, *Youkyokushuu 2: Nihon koten bungaku zenshuu 59*, 2nd ed. (Tokyo: Shougakukan, 1999), p.137.

ฉบับปัจจุบันแตกต่างกัน ในฉบับเดิม waki คือพระแห่งวัด 天王寺⁸⁷ [Tennai'ji] ทำหน้าที่เป็นผู้บริจาคทาน และ waki zure คือ Michitoshi (พ่อผู้ขับไล่ลูกออกจากบ้าน) ขณะที่ฉบับปัจจุบัน waki คือ Michitoshi เป็นผู้บริจาคทาน ฉบับเดิมมีตัวละครปรากฏมากกว่าช่วยเน้นบรรยากาศความครึกครื้นของช่วง 彼岸⁸⁸ [higan] ในวัด Tennai'ji ได้ดีกว่าฉบับปัจจุบัน⁸⁹ อย่างไรก็ตามการที่ฉบับปัจจุบันตัดตัวละคร tsure ออกช่วยเน้นภาพความมีจิตใจที่แข็งแกร่งของ shite ได้ชัดเจนกว่าฉบับเดิม⁹⁰

ตำนานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกบวชเป็นพระและกลายเป็นผู้พิการทางตานั้น มีปรากฏหลายแห่ง ในหนังสือ 能百番を歩く⁹¹ [Nou hyakuban o aruku] ของ 杉田博明 [Sugita Hiroaki] กล่าวถึงแหล่งที่มาของบทละครในเรื่อง Yoroboshi ว่าน่าจะมาจากวรรณคดี Konjaku monogatari shuu เล่มที่ 4 ตอนที่ 4 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับมกุฏราชกุมาร 拘拿羅 [Tonara]

⁸⁷ Tennai'ji เป็นชื่อย่อของวัด 四天王寺 [Shitennai'ji] หรือเรียกว่าวัด 難波寺 [Naniwadera] มีชื่อเดิมว่าวัด 荒陵寺 [Arahakadera] สร้างขึ้นตามพระดำรัสของมกุฏราชกุมาร 聖徳太子 [Shoutoku taishi] เสร็จสมบูรณ์ก่อนปีค.ศ.623 วัด Tennai'ji เป็นวัดทางพุทธศาสนานิกาย Tendai แห่งแรกในประเทศญี่ปุ่น ผู้คนสมัย Heian เชื่อกันว่าวัดนี้คือประตูทางทิศตะวันออกของสวรรค์ เป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ต่อมาเมื่อกิจกรรมทางสังคมหลายอย่างเกิดขึ้นที่นี่ เช่น เป็นสถานที่บำบัดโรคของผู้เจ็บป่วยที่ยากไร้ เป็นสถานที่ที่ผู้พิการทาง ร่างกายเดินทางมาแสดงศิลปะเพื่อแลกกับการรับบริจาคทาน

⁸⁸ higan คือช่วง 1 สัปดาห์ก่อนหรือหลังวันซึ่งกลางวันกับกลางคืนมีความยาวเท่ากัน ปีหนึ่งมี 2 ครั้งคือ ในเดือน 2 (ฤดูใบไม้ผลิ) และเดือน 8 (ฤดูใบไม้ร่วง) ตามปฏิทินจันทรคติ higan ในฤดูใบไม้ผลิเป็นสัญญาณบอกให้รู้ว่าเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ความหนาวเย็นของฤดูหนาวจะหมดไป ส่วน higan ในฤดูใบไม้ร่วงเป็นจุดสิ้นสุดของฤดูร้อน

⁸⁹ Koyama Hiroshi and Satou Kenichirou, *Youkyokushuu* (Tokyo: Shougakukan, 1979), p.93.

⁹⁰ Koyama Hiroshi and Satou Kenichirou, *Youkyokushuu 2: Nihon koten bungaku zenshuu* 59, 2nd ed. , p.137.

⁹¹ Sugita Hiroaki and Mitsuru'ura Kousuke, *Nou hyakuban o aruku*, 3rd ed. (Kyoto: Kyoto shinbunsha, 1990), p.341.

2.8.2 เนื้อเรื่องย่อของบทละครในเรื่อง Yoroboshi ⁹²

บทละครในเรื่อง Yoroboshi จัดอยู่ในประเภท *yonbanme mono* มีบทละครในเรื่องนี้ใน
ทั้ง 5 สำนัก เนื้อเรื่องมี 1 องก์ ฉากของเรื่องอยู่ที่วัดTennou'ji แคว้น Settsu ในเดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ
ตัวละคร

waki	Michitoshi แห่ง Takayasu
kyougen	ผู้ติดตาม
shite	Shuntokumar

เนื้อเรื่องมี 1 องก์ ประกอบด้วย 7 ตอน

ตอนที่หนึ่ง waki ปรากฏตัวและแนะนำตัวว่าชื่อ 左衛門の尉道俊 [Saemon no
Jou Michitoshi] บ้านเกิดอยู่ที่ 高安 [Takayasu] แคว้น 河内⁹³ [Kawachi] มีบุตรหนึ่งคน
แต่เนื่องจากหลงเชื่อคำใส่ร้ายของผู้อื่นจึงขับไล่บุตรของตัวเองออกจากบ้านไป บัดนี้รู้สึกสงสาร
บุตร จึงมาบริจาคตานที่วัด Tennou'ji เป็นเวลา 7 วัน เพื่อความผาสุกทั้งในโลกนี้และโลกหน้าของ
บุตร เมื่อแนะนำตัวเสร็จแล้วก็สั่งให้ kyougen ประกาศให้ผู้คนมารับบริจาคตาน

ตอนที่สอง shite ปรากฏตัว พรรณนาว่าตนตาบอด ไม่สามารถแบ่งแยกเวลากลางวันและ
กลางคืนได้ ไม่มีใครเข้าใจความรู้สึกที่ขมขื่นภายใต้จิตใจลึกๆของตนซึ่งเปรียบได้กับความลึกของ
ทะเล Naniwa และกล่าวถึงความทุกข์ยากที่เกิดเป็นมนุษย์ ต้องผ่านวันคืนที่ลำบาก ไม่รู้ว่าชาติ
ก่อนสร้างบาปใดไว้ ชาตินี้จึงถูกใส่ร้ายป้ายสี เสียใจร้องไห้จนตาพร่ามัว บัดนี้กลายเป็นคนตาบอด

ตอนที่สาม waki กล่าวว่าวันนี้เป็นวันที่อยู่ระหว่างกลางของช่วง higan ของเดือน 2
บรรยากาศสงบ จะบริจาคตานให้แก่ทุกคน shite กล่าวขอขอบคุณในความเมตตาของ waki และ
waki ทัก shite ว่านี่หรือคือ Yoroboshi ฝ่าย shite จึงอธิบายว่าเพราะตนตาบอดและขาไม่แข็งแรง
เวลาเดินจึงโซเซไปมา ใครๆจึงเรียกว่า Yoroboshi ต่อมาขณะที่รับบริจาคตาน shite ได้กลิ่นหอม
ของดอกไม้ waki บอกว่ามีดอกไม้ร่วงลงบนแขนเสื้อของ shite เมื่อได้ยินดังนั้น shite พุดว่า
ให้ใช้คำว่า 'ดอกไม้' ไม่ใช่คำว่า 'ดอกไม้ร่วง' เพราะในบทกวี Naniwazu ก็กล่าวเพียงคำว่า 'ดอกไม้'

⁹² แปลสรุปจากหนังสือ *Youkyoku taikan* (dai 5 kan) ของ Sanari Kentarou สำนักพิมพ์ Meiji shoin หน้า
3315-3329

⁹³ Kawachi คือพื้นที่แถบตะวันออกของจังหวัด Osaka ในปัจจุบัน

เท่านั้น waki บอกว่าดอกไม้นั้นก็รวมเป็นของบริจาคให้ shite ด้วย ทั้งคู่สนทนากันต่อระยะหนึ่ง shite บอกว่าได้รับของบริจาคมามากมาย และได้กลิ่นหอมของดอกบัว ตอนนี้นำเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว เมตตารธรรมแห่งพุทธศาสนาแผ่ไปทั่วสรรพสิ่ง ไม่เว้นแม้แต่ shite ผู้ตบอดและเข้าถึงธรรมะแห่งพุทธศาสนาได้ยาก ความสงบร่มนั้นของฤดูใบไม้ผลิ ดอกไม้ผลิบานก็ด้วยเมตตารธรรมแห่งพุทธศาสนา ณ วัด Tennou'ji

ตอนที่สี่ shite เล่าถึงประวัติของวัดแห่งนี้ว่าสร้างขึ้นตามพระดำรัสของมกุฎราชกุมาร 聖徳太子⁹⁴ [Shoutoku taishi] เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนสมัยนั้น มีพระและแม่ชีขึ้นเป็นครั้งแรกในญี่ปุ่น อดีตชาติของ Shoutoku taishi คือพระชาวจีนมีนามว่า 慧思⁹⁵ [Eshi]

ตอนที่ห้า waki เริ่มรู้ว่าที่แท้แล้ว shite คือบุตรที่ตนขับไล่ออกจากบ้าน ต้องกลายเป็นคนตบอด waki รู้สึกสงสารขึ้นมาจับใจ แต่ตอนนี้เป็นเวลากลางวัน ยังมีผู้คนสังเกตเห็นได้ ตั้งใจจะรอให้ค่ำเสียก่อน จึงจะบอกให้ shite รู้ว่าตนคือใครและจะพากลับไปที่ Takayasu ต่อมา waki เตือน shite ว่าถึงเวลาทำ jis'soukan แล้ว (การหันหน้ามองพระอาทิตย์ที่กำลังลับขอบฟ้าและระลึกถึงสวรรค์ เพื่อให้ตนไปถึงแดนสุขาวดีหลังจากเสียชีวิตแล้ว) shite จึงหันหน้าไปทิศที่คิดว่าพระอาทิตย์จะลับขอบฟ้า และบอกว่าจะมุ่งไปที่ประตูทางทิศตะวันออกพร้อมสวดคำว่า 南無阿彌陀⁹⁶[namuamida] waki แย้งว่าหันหน้าผิดทางแล้ว นั่นคือประตูทางทิศตะวันตกของวัด Tennou'ji ต่างหาก แต่ shite ให้เหตุผลว่าเมื่อออกจากประตูทางทิศตะวันตกของวัด Tennou'ji ไปก็คือประตูทางทิศตะวันออกของแดนสุขาวดี ดินแดนของพระอมิตพุทธ

ตอนที่หก shite ย้อนระลึกถึงบรรยากาศบริเวณอ่าว Naniwa ครั้งยังมีดวงตาดีว่าเป็นสถานที่ที่มีแสงจันทร์ส่องสว่าง ลมพัดต้นสน แม้บัดนี้ตบอดแล้วทำ jis'soukan แต่ยังคงเห็น

⁹⁴ Shoutoku taishi (ค.ศ.574 – 622) เป็นพระราชโอรสในจักรพรรดิ 用明 [Youmei] และพระนาง 穴穂部間人 [Anahobe no Hashihito] Shoutoku taishi มีพระนามจริงว่า 厩戸 [Umayado] ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นมกุฎราชกุมารเมื่อคราวจักรพรรดินี 推古 [Suiko] ขึ้นครองราชย์และดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน มกุฎราชกุมาร Shoutoku taishi เป็นผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนา มีพระดำรัสให้สร้างวัดขึ้นหลายแห่ง

⁹⁵ Eshi คือพระชาวจีนซึ่งมีชีวิตระหว่างค.ศ.515-577 เป็นผู้นำของพุทธศาสนานิกาย Tendai รุ่นที่ 2 ที่ประเทศจีน

⁹⁶ namuamida เป็นคำสวดมนต์ของผู้เลื่อมใสในพระอมิตพุทธ เชื่อว่าเมื่อสวดมนต์นี้แล้วจะได้ไปแดนสุขาวดีหลังจากเสียชีวิต

พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าได้ด้วยใจ เห็นอย่างชัดเจนปราศจากเมฆหมอกมาบัง เห็นทิวทัศน์ที่สวยงาม บริเวณอ่าว Naniwa อย่างไรก็ตามเมื่อนึกถึงสภาพของตัวเองในปัจจุบันแล้วน่าจะอาย ตาบอดเดินชนผู้คน ตัวเองหกล้ม เดินโซเซ ผู้คนหัวเราะ สวมกับที่ใครๆเขาเรียกว่า Yoroboshi แต่บัดนี้ไม่วิกลจริตแล้ว จากนี้ไปจะไม่วิกลจริตแล้ว (วิกลจริต หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงเช่น การพลัดพรากจากคนที่รักทำให้สูญเสียสติสัมปชัญญะ แต่อาจไม่ได้มีสติฟื้นเพื่อนตลอดเวลา จะเป็นเฉพาะเวลาที่คิดถึงเหตุแห่งความทุกข์นั้น สำหรับเรื่องนี้ shite ได้รับความสะเทือนใจ กลายเป็นคนตาบอด ออกบวชเป็นพระแต่บัดนี้ shite มีพระอมิตพุทธเป็นที่พึ่งทางใจแล้ว จะไม่หมกมุ่นกับเหตุการณ์เลวร้ายอีก)

ตอนที่เจ็ด พอตกติก บรรยายภาคเจียบสงบ ปราศจากผู้คน waki ถาม shite ว่าชื่ออะไร มีความเป็นมาอย่างไร shite แปลกใจจึงถามกลับไปว่า waki เป็นใคร ทำไมจึงถามเรื่องราวในอดีต และบอกว่าตนชื่อ Shuntokumaru บ้านเกิดอยู่ที่ Takayasu เมื่อ waki ได้ยินคำตอบก็ดีใจมากและบอกว่าตนคือ Michitoshi บิดาของ shite ฝ่าย shite ตื่นเต้นจนทำอะไรไม่ถูก คิดว่าเป็นเพียงความฝัน และหลบหนีด้วยความอาย waki ไล่ตามไป คำว่ามือ shite ไขว่ไขว่ เสียงระฆังของวัด Tennou'ji บอกให้รู้ว่าเป็นเวลากลางคืน ความมืดเข้าปกคลุม ทั้ง waki และ shite เดินทางกลับบ้านเกิดที่ Takayasu พร้อมกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

บทกวี Naniwazu ในบทละครโน

ในบทนี้จะศึกษาความหมายของบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครโนโดยแยกศึกษาบทละครโนทีละเรื่อง เริ่มตั้งแต่เรื่อง Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi ตามลำดับ วิธีการศึกษาคือ นำข้อความที่ปรากฏบทกวี Naniwazu ในบทละครโนแต่ละเรื่องมาพิจารณาว่า ณ ตำแหน่งนั้นบทกวี Naniwazu แสดงความหมายอย่างไร และตอนท้ายของแต่ละเรื่องจะกล่าวถึงภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนเรื่องนั้นๆ

3.1 บทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Ashikari

บทละครโนเรื่อง Ashikari มีเนื้อหาเกี่ยวกับสามีภรรยาที่แยกจากกันด้วยเหตุผลของความยากจน ต่อมาได้กลับมาพบกันใหม่และได้อยู่ร่วมกันอีกครั้งอย่างมีความสุขด้วยอำนาจของบทกวี บทละครโนเรื่อง Ashikari มีบทกวี Naniwazu ปรากฏ 3 แห่งคือ แห่งแรกอยู่ในองก์ที่หนึ่ง ตอนที่หก เนื้อเรื่องกล่าวถึง tsure (ภรรยา) ที่ได้พบกับ shite (สามี) แล้ว ครั้งแรก shite ไม่ยอมพบหน้า กลับหนีเข้าไปหลบในบ้าน ต่อมาเมื่อได้พูดคุยกันโดยทั้งคู่ต่างใช้บทกวีเพื่ออธิบายความในใจ ทำให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจซึ่งกันและกัน shite ซาบซึ้งในอำนาจของบทกวี ในตอนที่หกนี้ ปรากฏข้อความว่า Naniwazu Asakayama no michi ไม่มีเนื้อหาของบทกวี เป็นข้อความของ shite หลังจากได้ฟังบทกวีของ tsure ที่ใช้ตอบกลับบทกวีของ shite แล้ว shite ก็เข้าใจและยอมออกมาจากที่ซ่อน มีข้อความดังนี้

1

げにや難波津浅香山の。道は夫婦の媒なれば¹。

[Geni ya Naniwazu Asakayama no. Michi wa fuufu no nakadachi nareba.]

เส้นทางแห่งบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama เป็นสิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาจริงๆ

---

¹ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 1 kan)* (Tokyo: Meiji shoin, 1991), p.58.

ข้อความว่า Naniwazu Asakayama ใน # 1 นั้นหากแปลตามตัวอักษรแล้ว ไม่ได้แปลว่า บทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama เพราะโดยทั่วไปแล้วบทกวีไม่มีชื่อ แต่ใน Waka daijiten ของสำนักพิมพ์ Meiji shoin ซึ่งเป็นพจนานุกรมบทกวี กล่าวถึง 難波津の歌 [Naniwazu no uta] (บทกวี Naniwazu) และ 安積山の歌 [Asakayama no uta] (บทกวี Asakayama) ว่าเป็น 歌学用語 [kagaku yougo] คือคำศัพท์เฉพาะด้านสำหรับการศึกษบทกวี และจากบริบทของเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าบทกวีมีอนุภาพเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาได้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าข้อความ Naniwazu Asakayama no michi ใน # 1 แปลว่า เส้นทางแห่ง Naniwazu และ Asakayama โดย Naniwazu และ Asakayama เป็นชื่อของบทกวี

อักษร kanji ของ Asaka นั้นในพจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten ระบุว่า มี 2 แบบคือ 安積 และ 浅香 เป็นชื่อพื้นที่ในแคว้น Iwashiro (ปัจจุบันคือพื้นที่ตอนกลางและตะวันตกของจังหวัด Fukushima) แต่ในพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นโบราณ Kogo jiten ของสำนักพิมพ์ Oubunsha ระบุว่า 安積山 [Asakayama] คือชื่อภูเขาในพื้นที่จังหวัด Fukushima ส่วน 浅香山 [asakayama] เป็น makura kotoba (คำประดับ) ของ 浅し [asashi] (แปลว่า ตื้น)

nakadachi เป็นคำนามหมายถึงการผูกหรือรวมคนสองคนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างชายและหญิง

ชื่อของบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama ใน # 1 ไม่ได้มีความหมายเฉพาะเจาะจงที่บทกวี 2 บทนี้เท่านั้น shite ใช้ชื่อบทกวีทั้งสองเป็นตัวแทนของบทกวีญี่ปุ่นอื่นๆทั้งหมด การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในแห่งแรกของบทละครในเรื่อง Ashikari นี้ไม่ได้ใช้ความหมายของบทกวีแต่อย่างใด ไม่ว่าจะมีความหมายที่แสดงธรรมชาติของดอกบ๊วยในฤดูใบไม้ผลิและความหมายของการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku เหตุที่ยกชื่อบทกวี Naniwazu ขึ้นมาเพราะตามข้อความอธิบายใน kanajo ของ Kokinwakashuu กล่าวว่าบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama เป็นต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา ใน # 1 จึงใช้ชื่อบทกวีทั้ง 2 นี้เป็นตัวแทนของบทกวีญี่ปุ่น

ข้อความ # 1 นำไปสู่การแสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในเนื้อเรื่ององก์ที่สอง ตอนที่เจ็ด เป็นการขยายความเรื่องอนุภาพของบทกวี ตอนที่เจ็ดนี้อ้างอิงบทกวีหลายบทรวมทั้งบทกวี Naniwazu ด้วย การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่สองนี้ ยกมาทั้งบท ข้อความที่ปรากฏบทกวี

Naniwazu เป็นข้อความของ jūtai (ผู้ขับร้องบรรยายเรื่องและพูดแทนตัวละคร) ที่ขับร้องแทน nochi shite ข้อความมีดังนี้

2

難波津に。咲くやこの花冬籠り。今は春べと咲くや。この花と栄え給ひける。仁徳天皇と。聞えさせ給ひしは難波の御子の御事²、

[Naniwazu ni. Saku ya ko no hana fuyugomori. Ima wa harube to saku ya. Ko no hana to sakae tamai keru. Nintoku tennou to. Kikoe sase tamai shi wa Naniwa no miko no onkoto,]

บทกวีนี้เป็นเรื่องราวการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ซึ่งก็คือพระราชโอรสแห่ง Naniwa

ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบุปผา
หลังฤดูคู้ในหมันต์อันยาวไกล

ช่อผลกาฬิบานสะพรั่งไสว
สู่ฤดูใบไม้ผลิยามนี้แล

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ใน # 2 นี้เป็นตัวอย่างหนึ่งเพื่อแสดงให้เห็นว่าบทกวีสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของมนุษย์ได้ บทกวี Naniwazu ถ่ายทอดความรู้สึกของ Wani หลังจากเฝ้ารอการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku มานาน 3 ปี คำว่า fuyugomori หมายถึงระยะเวลาก่อนการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ส่วน ima wa harube to หมายถึงเวลาที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ซึ่งเป็นฤดูใบไม้ผลิ และ Wani เปรียบเทียบจักรพรรดิ Nintoku กับดอกบ๊วย saku ya ko no hana นอกจากจะหมายถึงดอกบ๊วยผลิบานแล้วยังหมายถึงการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ด้วย การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ใน # 2 นี้สอดคล้องกับแก่นของบทละครในเรื่อง Ashikari ที่กล่าวถึงบทกวีว่าสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ได้

แห่งสุดท้ายที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu อยู่ในองก์ที่สอง ตอนที่แปด การอ้างอิงแห่งที่สามนี้แตกต่างจากแห่งที่สองคือเป็นการนำข้อความเพียงบางส่วนของบทกวี Naniwazu มาเท่านั้น เฉพาะข้อความที่ว่า fuyugomori ima wa harube to ปรากฏในตอนท้ายของเรื่อง หลังจาก nochi shite ร่ายรำและจะเดินทางไปเมืองหลวงพร้อมกับ tsure เป็นข้อความของ jūtai ที่ขับร้องแทน nochi shite ข้อความมีดังนี้

² Ibid. , p.60.

3

月も残り。花も盛りに津の国の。こやの住居の
冬ごもり。今は春べと都の空に。伴ひ行くや³。

[Tsuki mo nokori. Hana mo sakari ni Tsu no kuni no. Koya no sumai no
fuyugomori. Ima wa harube to miyako no sora ni. Tomonai yuku ya.]

พระจันทร์ยังคงสดใส นุปผาชาติบานสะพรั่ง เรือนที่อ่าว Naniwa ได้ผ่านฤดู
หนาว ก้าวเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ข้าพเจ้าจะเดินทางไปเมืองหลวงด้วย

fuyugomori แปลว่าการหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว ima wa harube to แปลว่าบัดนี้เข้าสู่ฤดู
ใบไม้ผลิแล้ว ตามความหมายที่ปรากฏในบทกวี Naniwazu หมายถึงช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ ดอกบ๊วย
ผลิบานหลังซ่อนตัวในฤดูหนาว และอีกความหมายหนึ่งคือช่วงที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
หลังจากเวลาที่พระองค์และพระอนุชาต่างต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งขึ้นครองราชย์ แต่ความหมาย
ของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏเพียงบางส่วนใน # 3 นี้ ไม่ได้หมายถึงช่วงเวลาการขึ้นครองราชย์
ของจักรพรรดิ Nintoku เพราะเนื้อเรื่องช่วงนี้ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องของจักรพรรดิ
Nintoku เลย

fuyugomori ima wa harube to แสดงความหมาย 2 ประการคือประการแรก แสดงระยะ
เวลาที่ดอกไม้บานสะพรั่งดังปรากฏใน # 3 ว่าเป็นดอกไม้ที่ซ่อนตัวในฤดูหนาวและเพิ่งผลิบานเมื่อ
เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ดอกไม้ในที่นี้หมายถึงดอกบ๊วย เพราะเนื้อหาก่อนหน้านี้คือตอนที่ทำได้กล่าวไว้
แล้วว่าอ่าว Naniwa เป็นสถานที่เลื่องชื่อด้านความงดงามของดอกบ๊วย และ # 3 ได้อ้างอิงบทกวี
Naniwazu ซึ่งดอกไม้ในบทกวีหมายถึงดอกบ๊วย ส่วนความหมายประการที่สอง fuyugomori
แสดงถึงระยะเวลาของ nochi shite ว่าในช่วงที่ผ่านมาหลังจากแยกกับภรรยาแล้ว ต้องทนทุกข์กับ
ความยากแค้น ประกอบอาชีพด้วยการตัด ashi มาขาย เป็นเวลาแห่งความขมขื่นของ nochi shite
เปรียบได้กับฤดูหนาวที่มีอากาศหนาวเย็น ส่วน ima wa harube to แสดงความหมายว่าตอนนี้
nochi shite ผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความยากแค้นมาแล้ว เมื่อ nochi shite ได้พบกับ tsure ผู้เป็น
ภรรยาอีกครั้งหนึ่ง ภรรยามีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของ nochi shite กำลังจะ
เปลี่ยนไป nochi shite จะเดินทางไปใช้ชีวิตร่วมกันกับ tsure ที่เมืองหลวง เปรียบได้กับการก้าวเข้า
สู่ฤดูใบไม้ผลิที่อบอุ่น

³ Ibid. , p.62.

ใน # 3 ไม่ปรากฏข้อความ Naniwazu ni และ saku ya ko no hana จากบทกวี Naniwazu แต่สามารถสื่อความหมายของทั้ง 2 ข้อความได้ด้วย โดยข้อความ Naniwazu ni แสดงความหมายตรงตามบทกวีคือ ที่อำเภอ Naniwa ส่วน saku ya ko no hana หมายถึงดอกบ๊วยผลิบาน เนื่องจากใน # 3 กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่อำเภอ Naniwa ว่าดอกไม้กำลังผลิบานสะพรั่ง การที่สามารถสื่อความหมายของข้อความที่ไม่ปรากฏในบทละครโนได้เนื่องจากบทกวี Naniwazu เป็นบทกวีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ชมละครโน ผู้ชมละครโนเป็นผู้มีความรู้เรื่องบทกวีอยู่แล้ว แม้จะอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี ก็สามารถสื่อความหมายของบทกวีทั้งบทได้ และผู้วิจัยได้ศึกษาบทกวี Naniwazu และศึกษาบทละครโนที่อ้างอิงบทกวีนี้โดยละเอียด จึงเห็นว่าสามารถมีความหมายดังกล่าวข้างต้นได้

ความหมายของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนเรื่อง Ashikari ทั้งหมดแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Ashikari

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครโนเรื่อง Ashikari
Naniwazu ni	ที่อำเภอ Naniwa
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ 3 ระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมาน หลังจากสามีภรรยาต้องแยกจากกัน
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ 3 เวลาแห่งความสุข เมื่อสามีภรรยาได้พบกันและเข้าใจกัน
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

จากตารางแสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ashikari ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพิจารณาความหมายของของบทกวีในบทละครโน จำเป็นต้องศึกษาบทกวีนั้น อย่างละเอียด เพราะการอ้างอิงบทกวีบางแห่ง ปรากฏเพียงข้อความบางส่วนของบทกวีเท่านั้น แต่สามารถสื่อความหมายของบทกวีทั้งบทได้ และความหมายของบทกวีที่ปรากฏในบทละครโนอาจ แตกต่างไปจากบทกวีดั้งเดิมได้โดยขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละเรื่องเช่น fuyugomori และ ima wa harube to ในเรื่อง Ashikari นี้ นอกจากจะแสดงความหมายตรงตามบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏ ใน Kokinwakashuu แล้ว fuyugomori ยังหมายถึงระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมานในช่วงที่สามี่ ภรรยาแยกจากกัน ima wa harube to ยังหมายถึงเวลาแห่งความสุขที่กลับมาพบกันและเข้าใจกันได้ อีกด้วย ความหมายที่แตกต่างไปจากบทกวีดั้งเดิมนี้เป็นความหมายในระดับลึก หมายถึง ความหมายที่แฝงอยู่ในคำหรือข้อความ ซึ่งการตีความนั้นต้องอาศัยความรู้เรื่องบทกวีนั้นและพิจารณา ร่วมกับบริบทจึงจะสามารถเข้าใจได้

ความหมายของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง Ashikari มีมากมายและความหมายเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการตีความของผู้วิจัย ความหมายเหล่านี้อาจแตกต่างไปจากความหมายที่ผู้แต่งบทละครโนต้องการสื่อได้ แต่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสิทธิของผู้อ่านบทละครโนที่สามารถพิจารณาความหมายของบทกวี และนึกเห็นหรือสร้างจินตนาการในจิตใจเกี่ยวกับบทละครโนได้ การพิจารณาความหมายก่อให้เกิดความนึกเห็นในจิตใจ ซึ่งความนึกเห็นในจิตใจนี้เป็นนิยามของคำว่าภาพพจน์ ตามที่เปลื้อง ณ นครกล่าวไว้ว่า ‘คำว่าภาพพจน์ที่ใช้กันในปัจจุบันหมายถึง ความนึกเห็นที่เกิดในใจ’⁴ หลังจากผู้วิจัยได้พิจารณาความหมายของบทกวี Naniwazu ในเรื่อง Ashikari แล้วเกิดความนึกเห็นใจจิตใจหรือภาพพจน์ 3 ประการดังต่อไปนี้

- 1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน
- 2 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
- 3 ภาพพจน์ของความยินดี สังกัดได้จากข้อความที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu เป็นข้อความในบทละครโนหลังจาก shite (สามี่) และ tsure (ภรรยา) เข้าใจกันดีแล้ว shite จึงรู้สึกยินดีมีความสุข แต่เมื่อเปรียบเทียบความรู้สึกขึ้นชมยินดีของทั้ง 3 แห่งแล้วพบว่าแห่งสุดท้ายแสดงความรู้สึกยินดีที่ได้พบกันมากที่สุด การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งแรกปรากฏเฉพาะชื่อบทกวีแสดงความรู้สึกยินดีที่ทั้ง shite และ tsure เข้าใจกันมากกว่าที่จะเป็นความยินดีที่ได้พบกัน เพราะ

⁴ ประจักษ์ ประภาพิตยาร, ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525), หน้า 184.

เนื้อเรื่องของบทละครโนในช่วงนี้ความรู้สึกของ shite ที่ได้พบ tsure คือกระดากอายจนต้องเข้าไปหลบซ่อนตัวอยู่ ต่อมากระทั่ง tsure อธิบายจนเข้าใจ shite จึงยอมออกมาจากที่ซ่อนตัว การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่สอง ปรากฏข้อความของบทกวีทั้งบท แสดงความรู้สึกยินดีที่บทกวีสามารถสื่อความรู้สึกได้ ทำให้ nochi shite และ tsure เข้าใจกันได้ ส่วนการอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่สาม แม้จะปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวีแต่แสดงความรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งของ nochi shite ที่ได้พบกับ tsure

3.2 บทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Ume

บทละครโนเรื่อง Ume มีความสัมพันธ์กับดอกบ๊วยมาก เริ่มตั้งแต่ชื่อของบทละครโนคือ Ume แปลว่าบ๊วย shite คือหญิงในร่างแปลงของวิญญาณของดอกบ๊วย nochi shite คือวิญญาณของดอกบ๊วย สถานที่ในเรื่องคืออ่าว Naniwa ซึ่งมีชื่อเสียงเลื่องลือด้านความงดงามของดอกบ๊วย

บทละครโนเรื่อง Ume เป็นเรื่องราวของ waki (บุคคลหนึ่งของตระกูล Fujiwara) ที่เดินทางไปที่อ่าว Naniwa และได้กล่าวบทกวีขึ้นมาบทหนึ่ง เป็นบทกวีของ Yakamochi จากประชุมบทกวี Man'youshuu บทที่ 4361⁵ แต่ shite (ผู้หญิงในร่างแปลงของวิญญาณของดอกบ๊วย) เห็นว่าเนื้อหาของบทกวีที่ waki กล่าวนั้นไม่ถูกต้อง shite จึงอธิบายให้ waki รู้ถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างความเป็นจริงในอดีตกับเนื้อหาของบทกวีที่ waki กล่าวถึง ต่อมา shite ร่ายรำประสาทพรให้รัชสมัยมีความรุ่งเรืองตลอดไป

เนื้อหาของบทกวีของ Yakamochi จากประชุมบทกวี Man'youshuu บทที่ 4361 ซึ่ง waki กล่าวขึ้นเมื่อเห็นภาพทิวทัศน์ของอ่าว Naniwa ปรากฏในตอนท้ายขององก์ที่หนึ่งตอนที่หนึ่ง ดังนี้

1

櫻花 今盛りなり 難波の海。おしてる宮に 聞
こしめすなへ⁶。

[Sakurabana, ima sakari nari, naniwa no umi. Oshiteru miya ni,
kikoshimesu nae]

⁵ เลขที่ของบทกวีนี้ มาจากหนังสือ Man'youshuu (4) – Nihon koten bungaku zenshuu 5 ของ Kojima Noriyuki, et al. หน้า 394

⁶ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan* (dai 1 kan), p.426.

ชะกุระเพริศแพรวเปลานี้
ทอดพระเนตรจากถิ่นที่พลับพลา

ชูช่อมีดาศดั้นดอกคกหนา
พระมหามนเทียร นะนิวะ

Oshiteru miya หมายถึงพระราชวัง Takatsu อยู่ที่อำเภอ Naniwa เป็นที่ประทับของจักรพรรดิ Nintoku

kikoshimesu nae เป็นกริยาในรูปยกย่อง หมายถึงการดูหรือมอง ประธานผู้กระทำกริยานี้คือจักรพรรดิ Nintoku การดูหรือมองในที่นี้หมายถึงจักรพรรดิ Nintoku ดูแลปกครองไพร่ฟ้า

เมื่อ shite ได้ยินดังนั้นก็แย้งขึ้นว่าทำไมจึงไม่กล่าวให้ถูกต้องกับสภาพความเป็นจริง ในความคิดเห็นของ shite นั้น เขาเชื่อว่าดอกไม้ที่ผลิบานในช่วงที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์คือดอกบ๊วย ไม่ใช่ดอก sakura ส่วน waki ก็ยืนยันว่าบทกวีที่ตนกล่าวขึ้นมานั้นตรงตามที่ปรากฏใน Man'youshuu แล้ว shite อธิบายว่าถึงแม้ใน Man'youshuu จะระบุเช่นนั้นแต่ความเป็นจริง Yakamochi แต่งบทกวีขึ้นเมื่อวันที่ 13 เดือน 2 รัชสมัย 天平勝宝 [Tenpyou shouhou] ที่ 7 (ค.ศ.755) ขณะเดินทางมาปฏิบัติราชการที่ Naniwa ในตอนนั้นดอกบ๊วยได้ผลิบานแล้ว และ Yakamochi แต่งบทกวีอีกบทหนึ่งคือบทที่ 4435⁷ จากประชุมบทกวี Man'youshuu เมื่อวันที่ 3 เดือน 3 รัชสมัยเดียวกัน มีเนื้อหาดังนี้

2

ふふめりし 花のはじめに 来しわれや。散りな
ん後に 都へ行かん⁸。

[Fufume rishi, hana no hajime ni, koshi ware ya. Chiri nan nochi ni, miyako e yukan]

ครั้นยาดราถึงถิ่นแดนดินนี้   มีทันที่บุษบันบานสวนฐาน
คราคืนราชธานีศรีสะคราญ   คงได้กาลโรยราแห่งบุษบัน

คำว่า hana ที่ปรากฏในบทกวี # 2 หมายถึงดอก sakura เพราะดอกบ๊วยได้ผลิบานไปตั้งแต่เดือน 2 แล้ว บทกวี # 2 แสดงความหมายว่าขณะที่ Yakamochi เดินทางมาถึงอำเภอ Naniwa ดอก sakura ยังตูมอยู่และถัดมาอีกประมาณ 3 สัปดาห์ เมื่อถึงเวลากลับเมืองหลวงก็เป็นเวลาที่

⁷ เลขที่ของบทกวีนี้ มาจากหนังสือ Man'youshuu (4) – Nihon koten bungaku zenshuu 5 ของ Kojima Noriyuki, et al. หน้า 419

⁸ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan* (dai 1 kan), p.426.

ดอก sakura จะร่วงโรย shite จึงมีความเห็นว่าบทกวี # 1 ผิดพลาด กล่าวคือชื่อดอกไม้ที่ใช้ใน # 1 น่าจะเป็นดอกบ๊วยมากกว่าดอก sakura และอีกเหตุผลหนึ่งที่ shite ใช้ยืนยันว่าควรจะเป็นดอกบ๊วยคือข้อความของ shite ที่ว่า

3

その上 おしてる宮に聞こし召すなへとは。お
おさざきの天皇の。御位に即かせ給ひしことなれば。
かたがたいかで櫻の歌なるべき⁹。

[Sono ue, oshiteru miya ni kikoshimesu nae towa. Oosazaki no
sumerogi no. Mikurai ni tsukase tamaishi koto nareba. Katagata ikade sakura
no uta narubeki]

ยิ่งกว่านั้น oshiteru miya ni kikoshimesu nae หมายถึงเหตุการณ์หลังจาก
พระราชโอรส Oosazaki (จักรพรรดิ Nintoku) ขึ้นครองราชย์แล้ว ดังนั้นจึงไม่น่าจะ
หมายถึงดอก sakura

ข้อความ # 3 กล่าวถึงครั้งเมื่อจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ ไม่ปรากฏข้อความจาก
บทกวี Naniwazu แต่บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีที่ Wani แต่งขึ้นขณะที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้น
ครองราชย์ เนื้อหาของบทกวี Naniwazu มีความหมายเปรียบเทียบการขึ้นครองราชย์ของ
จักรพรรดิ Nintoku ว่าเหมือนดอกไม้ที่ผลิบานสะพรั่งในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ ณ บริเวณอ่าว Naniwa
คำว่า hana (ดอกไม้) ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วย บทกวีนี้เป็นบทกวีที่มีชื่อเสียง
บทละครในเรื่องนี้จึงสามารถสื่อความหมายของบทกวีนี้ได้โดยไม่ต้องแสดงข้อความจากบทกวีเลย
มีเพียงข้อความจาก # 3 ที่ว่า Oosazaki no sumerogi no. Mikurai ni tsukase tamaishi koto
nareba (เหตุการณ์หลังจากจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์)

บทละครในเรื่อง Ume เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าการเข้าใจความหมายของบทกวี
มีส่วนทำให้เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทละครนี้ได้ลึกซึ้งขึ้น เพราะหากไม่เข้าใจความหมาย
ของบทกวี Naniwazu แล้ว เมื่อชมละครโนหรืออ่านบทละครในเรื่อง Ume และปรากฏข้อความ
3 อาจไม่ทราบว่าการกล่าวถึงการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku เป็นเหตุผลในการปฏิเสธ
ว่าดอกไม้ไม่ได้หมายถึงดอก sakura ได้อย่างไร

⁹ Ibid. , p.427.

บทละครในเรื่อง Ume ไม่ปรากฏข้อความจากบทกวี Naniwazu แต่สามารถสื่อความหมายของบทกวีนี้ได้ โดยความหมายของบทกวี Naniwazu ในเรื่อง Ume แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ume

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครในเรื่อง Ume
Naniwazu ni	ที่อำเภอ Naniwa
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

เรื่องการนำความหมายของบทกวี Naniwazu มาใช้ในบทละครในเรื่อง Ume นี้ มีข้อความในเอกสารหลายแหล่งที่กล่าวถึงเรื่องนี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1 Matsuda Tamotsu กล่าวไว้ในหนังสือ Waka to youkyoku kou เรื่อง 万葉集と謡曲 [Man'youshuu to youkyoku] (ประชุมบทกวี Man'youshuu กับบทละครโน) ตอน 江戸の新作「梅」 [Edo no shinsaku ' Ume '] (บทละครโนใหม่ในสมัย Edo เรื่อง Ume) ว่าบทละครในเรื่อง Ume ได้อ้างอิงบทกวี 2 บทที่แต่งโดย Ootomo no Yakamochi จากประชุมบทกวี Man'youshuu แต่คำว่าดอกไม้ที่ปรากฏในบทกวีทั้ง 2 บทนี้ ไม่ได้หมายถึงดอก sakura แต่หมายถึงดอกบ๊วย เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ช่วงที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์และในช่วงนั้น Wani ได้แต่งบทกวี Naniwazu ซึ่งดอกไม้ในบทกวีนี้หมายถึงดอกบ๊วย

2 Kiyota Keiko กล่าวไว้ในวารสาร Kanze เรื่อง Sakuhin kenkyuu ' Ume ' (งานวิจัยบทประพันธ์เรื่อง Ume) ว่าคำว่า 木の花 [ko no hana] ที่ปรากฏในบทกวี Naniwazu ซึ่งแต่งขึ้นตอนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์นั้นหมายถึงดอกบ๊วย ดังนั้นดอกไม้ที่ปรากฏในบทกวีของ Ootomo no Yakamochi ที่กล่าวถึงของจักรพรรดิ Nintoku ก็ต้องเป็นดอกบ๊วยด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ Matsuda Tamotsu และ Kiyota Keiko ว่าดอกไม้ที่ปรากฏในบทกวีของ Ootomo no Yakamochi ในบทละครในเรื่อง Ume หมายถึงดอกบ๊วย ซึ่งการที่มีความหมายเช่นนี้ได้เพราะมีการอ้างอิงความหมายจากบทกวี Naniwazu และผู้วิจัยคิดว่าเรื่อง Ume มีความสัมพันธ์กับบทกวี Naniwazu มาก สถานที่คืออ่าว Naniwa เหมือนกัน เนื้อหากล่าวถึงดอกบ๊วยที่ผลิตบานขณะจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์เหมือนกัน เป็นต้น การอ้างอิงความหมายจากบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Ume แสดงภาพพจน์ 2 ประการได้แก่

1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิตบาน

2 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

ในเรื่องนี้สามารถสื่อความหมายของบทกวี Naniwazu ได้ทั้งบท ทั้งที่ไม่ปรากฏข้อความจากบทกวีเลย shite ใช้ความหมายของบทกวีที่ว่าการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku อยู่ในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ เป็นช่วงที่ดอกบ๊วยผลิตบานสะพรั่งมาเป็นเหตุผลหนึ่งในการอธิบายให้เห็นว่าบทกวีที่ waki กล่าวนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริง

3.3 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in

บทละครในเรื่อง Unrin'in เป็นเรื่องราวของ waki (Kinmitsu) ผู้หลงใหลซึ่งชอบวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ตั้งแต่เป็นเด็ก และคืนหนึ่งฝันประหลาดจึงเดินทางไปเมืองหลวง ภาพของบทละครในเรื่อง Unrin'in องค์ที่หนึ่งเป็นภาพแห่งความคลุมเครือ เริ่มตั้งแต่ waki ขึ้นชอบวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ซึ่งเป็นวรรณคดีที่ไม่ทราบชื่อผู้แต่งแน่ชัด ตัวละครเอกของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ไม่ระบุชื่อไว้ชัดเจน ส่วนใหญ่เริ่มต้นว่า 昔をどこありけり [Mukashi otoko arikeri] แปลว่า กาลครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่ง ไม่ทราบว่าหมายถึงผู้ใด มีเพียงข้อสันนิษฐานว่าหมายถึง Ariwara no Narihira และภาพแห่งความคลุมเครือของบทละครในเรื่องนี้ถูกเสริมยิ่งขึ้นอีกด้วยจากบรรยายการเดินทางของ waki เริ่มต้นด้วยการออกเดินทางตอนกลางคืนในฤดูใบไม้ผลิ (แสงจันทร์ยามค่ำคืนของฤดูใบไม้ผลิค่อนข้างสลัว ไม่ชัดเจน ¹⁰) ระหว่างทางมองเห็นดอกไม้แต่เมื่อมองใกล้ๆแล้วไม่ชัดเจน แยกไม่ออกว่าเป็นดอก sakura หรือว่าเมฆ เมื่อ waki เดินทางถึงวัด Unrin'in ได้เด็ดกิ่ง sakura และเมื่อ shite (ชายชรา) มาพบเข้าก็ต่อว่า waki ว่า

¹⁰ พจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten ให้นิยาม 春の月 [haru no tsuki] ว่าหมายถึงพระจันทร์ในฤดูใบไม้ผลิค่อนข้างสลัว ดูอ่อนโยน

ไม่ควรกระทำ ทั้ง shite และ waki ต่างอ้างอิงบทกวีเพื่อสนับสนุนความคิดของตัวเอง แต่ท้ายที่สุดก็สรุปอย่างชัดเจนไม่ได้ว่าควรเด็ดกิ่ง sakura ที่งามลงมาหรือควรปล่อยให้อยู่บนต้นเช่นนั้น ต่อมา waki แนะนำตัวกับ shite และเล่าความฝันให้ฟัง แต่เรื่องราวในความฝันนั้นก็คลุมเครืออีก เพียงได้พบ Ariwara no Narihira และ Nijou no Kisaki ที่วัด Unrin'in หลังจากนั้น waki ก็ตื่นขึ้นจากความฝัน เป็นเหตุให้ waki ต้องการเดินทางมาที่วัด Unrin'in เมื่อเข้าสู่องก์ที่สอง เนื้อเรื่องเป็นการเปิดเผยตัวของ nochi shite และเล่าเรื่องความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ว่าเรื่อง Ise monogatari เป็นเรื่องราวของ Ariwara no Narihira ซึ่งไปหลงรักหญิงคนหนึ่ง (หมายถึง Nijou no Kisaki) นางอยู่ที่ตำหนักในพระราชวัง ทั้งคู่พากันหลบหนีออกจากพระราชวังราวเดือน 2 สถานที่ที่มีชื่อเสียงที่ถูกเอ่ยอ้างในวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari แท้จริงก็หมายถึงเขตพระราชวังนั่นเอง

เหตุการณ์ของบทละครในเรื่อง Unrin'in อยู่ในฤดูใบไม้ผลิ มีการกล่าวถึงดอก fuji ตั้งแต่ช่วงแรกของบทละคร ดอก fuji เป็นดอกไม้ที่ผลิบานประมาณเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนในฤดูใบไม้ผลิ ข้อความที่กล่าวถึงดอก fuji มีดังนี้

1

藤咲く松も紫の。藤咲く松も紫の。雲の林を尋ねん¹¹。

[Fuji saku matsu mo murasaki no. Fuji saku matsu mo murasaki no. Kumo no hayashi o tazunen.]

ดอก fuji ผลิบานบนกิ่งสน จะไปเยือนป่าแห่งเมฆสีม่วง ณ หุ่น Murasaki no (หมายถึงวัด Unrin'in)

เหตุที่กล่าวถึงดอก fuji เนื่องจากดอก fuji มีสีม่วงอ่อน มีความสัมพันธ์กับ 紫の雲の林 [murasaki no kumo no hayashi] ที่แปลว่าป่าแห่งเมฆสีม่วง ณ หุ่น Murasaki no ดอก fuji เมื่อมองไกลๆ แล้วคล้ายเมฆ murasaki no kumo แปลว่าเมฆสีม่วง เมฆแห่งความชื่นชมยินดี หรือเมฆที่พระอมิตพุทธใช้เสด็จมารับผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนาเมื่อสิ้นลมหายใจแล้ว¹² ป่าแห่งเมฆสีม่วงในที่นี้หมายถึงวัด Unrin'in

¹¹ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan* (dai 1 kan), p.458.

¹² ความหมายจากพจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten

ข้อความถัดมาเป็นการแนะนำตัวและบอกจุดหมายการเดินทางของ waki ต่อมาเป็นการบรรยายบรรยากาศยามเย็นของฤดูใบไม้ผลิที่งดงาม มองเห็นดอกไม้และเห็นนก uguisu บินกลับรัง waki เริ่มออกเดินทาง ระหว่างทางได้ผ่านสถานที่หลายแห่งและหนึ่งในนั้นคือบริเวณอ่าว Naniwa ซึ่งเป็นช่วงที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu และเป็นการอ้างอิงเพียงแห่งเดียวในบทละครเรื่องนี้ เป็นบทร้องร่วมระหว่าง waki และ waki zure ความว่า

2

.....あたりを問へば難波津に。咲くやこの花冬
ごもり。今は現に都路の。遠かりし。程は桜にまぎ
れある雲の林に着きにけり雲の林に着きにけり¹³。

[.....Atari o toeba Naniwazu ni. Saku ya ko no hana fuyugomori. Ima wa utsutsu ni miyakoji no. Tookari shi. Hodo wa sakura ni magire aru kumo no hayashi ni tsuki ni keru kumo no hayashi ni tsuki ni keru.]

ถามไปว่าบริเวณนี้คือที่ใด ได้คำตอบว่าเป็นอ่าว Naniwa ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีการแต่งบทกวีไว้ว่า ‘ ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบุปผา ซ่อผลกาผลิบานสะพรั่งไสว หลังคุดคู้ในหมันต์อันยาวไกล จากนั้นไป ’ ที่เห็นอยู่นี้เป็นดอกไม้ระหว่างเส้นทางนำไปสู่เมืองหลวง เมื่อมองไกลๆแล้วแยกไม่ออกว่าเป็นดอก sakura หรือว่าเมฆกันแน่ และแล้วก็เดินทางถึงป่าแห่งเมฆ (หมายถึงวัด Unrin'in)

เนื้อหาของบทกวี Naniwazu แสดงถึงสภาพแวดล้อมบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิ ดังนั้นการอ้างอิงบทกวี Naniwazu นี้จึงช่วยเสริมภาพพจน์ความสวยงามของฤดูใบไม้ผลิในบทละครในเรื่องนี้ การอ้างอิงนี้ปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวี Naniwazu เท่านั้น แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้ชมละครโนในสมัยโบราณที่รู้จักบทกวีนี้เป็นอย่างดีจะสามารถเข้าใจความหมายได้ บทกวีที่ปรากฏใน Kokinwakashuu นั้นหลังจาก fuyugomori, ima wa จะเป็น harube to, saku ya ko no hana ความหมายของ ima wa harube to คือบัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว แต่ในบทละครในเรื่อง Unrin'in เปลี่ยนเป็น ima wa utsutsu ni miyakoji no หมายถึงสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่บนเส้นทางไปเมืองหลวงนี้ ผู้วิจัยคิดว่าคำว่า fuyugomori ในที่นี้แสดงความหมายของระยะเวลาแห่งการรอคอย เป็นการรอคอยของ waki ที่จะได้ไปเมืองหลวง แม้ในที่นี้จะไม่ปรากฏข้อความว่า harube to จากบทกวี Naniwazu แต่ก็สามารถสื่อความหมายนี้ได้ด้วย โดย ima wa harube to หมายถึงเวลาที่

¹³ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 1 kan)*, p.459.

waki ได้ไปเมืองหลวง นอกจากนี้ผู้วิจัยคิดว่าในบริบทนี้ fuyugomori ยังแสดงความหมายของการปิดซ่อนอะไรบางอย่างไว้ ระยะเวลาในฤดูหนาวเปรียบได้กับระยะเวลาที่ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ยังถูกเก็บเอาไว้ ส่วนฤดูใบไม้ผลิเป็นช่วงเวลาที่นำความลับมาเปิดเผย สาเหตุที่เห็นว่าฤดูใบไม้ผลิมีความหมายถึงช่วงเวลาที่เปิดเผยความลับเพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบทละครในเรื่อง Unrin'in เป็นเหตุการณ์ในเดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ เนื้อหาขององค์ที่สองเป็นการเปิดเผยความลับ และความลับที่ถูกเปิดเผยก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือน 2 เช่นกันคือตอนที่ Ariwara no Narihira พาหญิงคนรักหนีออกจากพระราชวังเป็นกลางคืนเดือน 2 ในฤดูใบไม้ผลิ

saku ya ko no hana ในบทกวี Naniwazu มี 2 แห่ง แต่ข้อความที่ปรากฏในบทละครในเรื่องนี้มีเพียงแห่งเดียวซึ่งหมายถึงดอกไม้ที่ผลิบาน ณ อำเภอ Naniwa ส่วน saku ya ko no hana ที่ไม่ได้ปรากฏในบทละครนั้น ผู้วิจัยคิดว่าสามารถสื่อความหมายถึงความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ได้ด้วย สาเหตุที่เห็นว่าหมายถึงความลับคือความหมายหนึ่งของ fuyugomori ในบทละครในเรื่องนี้หมายถึงระยะเวลาที่ความลับถูกเก็บครอบงำไว้ ดังนั้น harube to, saku ya ko no hana ซึ่งแม้จะไม่ปรากฏข้อความนี้ในบทละคร แต่สื่อความหมายถึงการเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ความลับจะถูกเปิดเผย ความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครในเรื่อง Unrin'in
Naniwazu ni	ที่อำเภอ Naniwa
saku ya ko no hana	1 ดอกไม้ผลิบาน 2 ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาที่เฝ้ารอจะได้ไปเมืองหลวง 3 ระยะเวลาที่ความลับถูกเก็บครอบงำเอาไว้
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 เวลาที่ได้เดินทางไปเมืองหลวง 3 เวลาที่ความลับถูกเปิดเผย
saku ya ko no hana	1 ดอกไม้ผลิบาน 2 ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari

ความหมายของดอกไม้ที่ผลิบาน ณ อ่าว Naniwa ตามที่ปรากฏในข้อความ # 2 สามารถพิจารณาได้ 2 กรณีดังนี้

1 การเปลี่ยนช่วงท้ายของบทกวี Naniwazu หลัง ima wa จาก harube to, saku ya ko no hana เป็น utsutsu ni miyakoji no ทำให้ได้ภาพพจน์ความสวยงามของฤดูใบไม้ผลิโดยไม่เน้นว่าเป็นช่วงต้นฤดู กล่าวคือหากใช้ข้อความว่า ima wa harube to, saku ya ko no hana เหมือนบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏใน Kokinwakashuu แล้วจะได้ความรู้สึกเหมือนเพิ่งเปลี่ยนจากฤดูหนาวมาเป็นฤดูใบไม้ผลิ ยังอยู่ในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิอยู่เพราะความหมายของ ko no hana ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วยซึ่งเป็นดอกไม้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพี ผลิดอกบานก่อนดอกไม้ชนิดอื่น เหตุการณ์ในช่วงนี้ของบทละครในเรื่อง Unrin'in ไม่ต้องการเน้นความหมายเช่นนั้น เห็นได้จากช่วงแรกของบทละครว่ากล่าวถึงดอก fuji ซึ่งเป็นดอกไม้ที่ผลิบานในฤดูใบไม้ผลิแต่ไม่ได้เน้นความเป็นช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ เพราะดอก fuji บานราวเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนตามปฏิทินสุริยคติ และข้อความที่อยู่ถัดมาจาก ima wa utsutsu ni miyakoji no ใน # 2 คือ tookari shi, hodo wa sakura ni magire aru, kumo แปลโดยรวมว่า ที่เห็นอยู่นี้เป็นดอกไม้ระหว่างเส้นทางไปสู่เมืองหลวง เมื่อมองจากไกลๆแล้ว แยกไม่ออกว่าเป็นดอก sakura หรือว่าเมฆกันแน่ แสดงว่าดอกไม้ที่เห็นอยู่นี้หมายถึงดอกไม้บริเวณอ่าว Naniwa สรุปว่าการแปลความหมายของ # 2 ในกรณีแรกนี้ไม่นำความหมายของ ima wa harube to, saku ya ko no hana มาพิจารณาด้วยจึงตีความหมายของดอกไม้ที่ผลิบาน ณ บริเวณอ่าว Naniwa ว่าไม่ใช่ดอกบ๊วยแต่เป็นดอก sakura

2 แม้ใน # 2 จะนำบทกวี Naniwazu มาเพียงบางส่วนโดยตัดข้อความที่ว่า harube to, saku ya ko no hana ออกแต่ก็นำความหมายของส่วนที่ตัดทิ้งไปมาร่วมพิจารณาด้วย กรณีนี้จะถือว่า ima wa เป็น 掛詞¹⁴ [kake kotoba] (คำพ้องเสียง) กล่าวคือจะแปลความหมายของ ima wa 2 ครั้ง ครั้งแรกจะเป็นความหมายของ ima wa harube to, saku ya ko no hana ตามที่ปรากฏในบทกวี Naniwazu และครั้งที่สองเป็นความหมายของ ima wa utsutsu ni miyakoji no,

¹⁴ ยอดสุวรรณค์ อิกุจิ, 'แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองใน อิเซะ โมะโนะงะตะริ' (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 37. ให้คำจำกัดความ kake kotoba ชนิด 連鎖型 (rensagata) ว่าหมายถึงคำที่มีรูปแบบของการเชื่อมโยงกัน ลักษณะของคำพ้องเสียงชนิดนี้จะเป็นการเชื่อมโยงแนวความคิดถึงกันระหว่างความหมายทั้งสองของคำ โดยอาศัยการออกเสียงที่พ้องกันแต่ให้ความหมายแตกต่างกัน ความหมายแรกของคำพ้องเสียงชนิดนี้จะทำให้เกิดความคิดเชื่อมโยงไปถึงอีกความหมายหนึ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของบทกวี ทำให้เกิดการเชื่อมต่อของสองความหมาย และนำไปสู่การขยายความหมายของสารบทกวีโดยรวม

tookari shi, hodo wa sakura ni magire aru, kumo ความหมายที่ได้ในการแปลครั้งแรกจะได้ ความหมายตรงตามที่ปรากฏใน Kokinwakashuu คือตีความหมายของ hana ว่าหมายถึง ดอกบ๊วย ส่วนการแปลครั้งที่สอง ดอกไม้ที่เห็นระหว่างเส้นทางไปสู่เมืองหลวง ไม่ได้หมายถึง ดอกไม้บริเวณอ่าว Naniwa แต่เป็นดอก sakura ที่บานในสถานที่ระหว่างอ่าว Naniwa และ เมืองหลวงแต่เมื่อมองใกล้ๆแล้ว แยกไม่ออกว่าเป็นดอก sakura หรือว่าเมฆ สรุปว่าการแปล ความหมายของ # 2 ในกรณีที่สองนี้ ได้นำความหมายของ ima wa harube to, saku ya ko no hana มาพิจารณาด้วยจึงตีความหมายของดอกไม้ที่ผลิบาน ณ บริเวณอ่าว Naniwa ว่าเป็น ดอกบ๊วย

สรุปแล้วบทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์ในบทละครในเรื่อง Unrin'in 2 ประการดังนี้

- 1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกไม้ผลิบาน
- 2 ภาพพจน์ของความยินดี สมองที่ได้เดินทางไปเมืองหลวง

3.4 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa

บทละครในเรื่อง Sakuragawa มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับแม่และลูกที่พลัดพรากจากกันเพราะลูกชายตัวเองให้กับพ่อค้าผู้ประกอบอาชีพค้าขายคน ฝ่ายแม่เศร้าโศกเสียใจจนกลายเป็นคนวิกลจริต แม่ออกเดินทางตามหาลูกจนในที่สุดเวลาผ่านไป 3 ปีจึงได้พบกันที่แม่น้ำ Sakuragawa ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu 1 แห่ง อยู่ในช่วงท้ายขององก์ที่สอง ตอนที่ห้า nochi shite (หญิงวิกลจริต) ปรากฏตัวเป็นครั้งแรก บรรยายที่มาแห่งความเศร้าโศก นางคร่ำครวญว่าพลัดพรากจากลูกมานาน หากได้พบแต่จำหน้าตากันไม่ได้จะทำเช่นไร ข้อความที่ปรากฏบทกวี Naniwazu เป็นข้อความของ jūtai ที่ขับร้องแทน nochi shite มีเนื้อหาดังนี้

1

冬ごもりして見えずとも。今は春べなるものを
わが子の花はなど咲かぬわが子の花はなど咲かぬ¹⁵。

[Fuyugomori shite mie zu tomo. Ima wa harube naru mono o wa ga ko
no hana wa nado sakanu wa ga ko no hana wa nado saka nu.]

¹⁵ Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 2 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1930), p.1231.

ถึงแม้ดอกไม้จะหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว แต่พอเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิก็ยังบาน แต่ลูก
ซึ่งมีคำว่า sakura อยู่ในชื่อด้วยทำไมจึงไม่ปรากฏตัว (ลูกชื่อ Sakurago)

fuyugomori แปลว่าการหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าในข้อความ # 1 นอกจาก
จะหมายถึงระยะเวลาที่ดอกไม้หลบซ่อนตัวในฤดูหนาว ไม่ยอมผลิบานแล้วยังน่าจะสื่อความหมาย
ในระดับลึก โดยหมายถึงระยะเวลาที่ nochi shite ไม่ได้พบหน้า Sakurago ด้วย เป็นระยะเวลาที่
ยาวนาน เป็นเวลาแห่งความทรมาน

ima wa harube แปลว่าในไม่ช้านี้จะเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ข้อความนี้มาจากบทกวี
Naniwazu แต่แตกต่างจากข้อความเดิมในบทกวีคือ ในบทกวีมีคำว่า to แต่ใน # 1 ไม่มีคำว่า to
คำว่า to เป็น joshi (คำช่วย) ใช้แสดงผลของการเปลี่ยนแปลง harube to หมายถึงการ
เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว เมื่อไม่มีคำว่า to ในข้อความที่อ้างอิง ทำให้สามารถแปลความ
หมายของ ima เป็นอย่างอื่นได้อีกนอกเหนือจากแปลว่า บัดนี้ ขณะนี้ คือแปลว่า ในไม่ช้า¹⁶ แสดง
ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นความแตกต่างระหว่าง ima wa harube to และ ima wa
harube คือ ima wa harube to มีความหมายเป็นปัจจุบัน ส่วน ima wa harube มีความหมาย
เป็นอนาคต สำหรับ ima wa harube ในเรื่อง Sakuragawa มีความหมายทั้ง 2 ประการคือหนึ่ง ใช้
ในความหมายปัจจุบัน เนื่องจากเป็นข้อความที่อ้างอิงจากบทกวี Naniwazu หมายถึงบัดนี้เข้าสู่ฤดู
ใบไม้ผลิแล้ว เป็นเวลาที่ดอก sakura ผลิบานแล้ว และสอง ใช้ในความหมายอนาคต หมายถึง
ในไม่ช้านี้จะเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งฤดูใบไม้ผลิแสดงถึงเวลาที่ nochi shite จะได้พบลูก ในที่นี้คือการ
บอกเป็นนัยว่า nochi shite จะได้พบลูก

saka nu ในข้อความ # 1 ตามตัวอักษรหมายถึง ไม่บาน แต่ในที่นี้นำมาใช้กับลูก หมายถึง
การที่ Sakurago ยังไม่ปรากฏตัวหรือการที่ nochi shite ยังหา Sakurago ไม่พบ

อักษร kanji ของ ko no hana ใน # 1 แตกต่างจากอักษร kanji ของ ko no hana ในบทกวี
Naniwazu ที่มีหลายแบบตามที่ปรากฏในแหล่งต่างๆ เช่น 此の花 [kono hana], 木の花
[ko no hana] หรือที่เป็นอักษร manyougana คือ 己乃波奈 [ko no ha na] สำหรับอักษร
kanji ของ ko no hana ในข้อความ # 1 คือ 子の花 นอกจากหนังสือ Youkyoku taikan (dai
2 kan) ของ Sanari Kentarou ที่เป็นต้นฉบับในการแปลเนื้อเรื่องย่อของงานวิจัยฉบับนี้แล้ว ใน

¹⁶ พจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten นิยามความหมายของ 今 [ima] ไว้
หลายอย่างเช่น ขณะนี้ อดีตที่ผ่านมาไม่นานนี้ อนาคตอันใกล้นี้ เป็นต้น

หนังสือ 謡曲集¹⁷ [Youkyoku shuu] เล่ม 中 [chuu] ของ 伊藤正義 [Itou Masayoshi] ก็ใช้อักษร kanji ว่า 子の花 เช่นกัน ความหมายของ ko no hana ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วย ส่วน ko no hana ในข้อความ # 1 หมายถึงดอก sakura ซึ่งจะอธิบายต่อไป และ wa ga ko no hana หมายถึงลูกของข้าซึ่งมีชื่อเหมือนดอกไม้ (ลูกชื่อ Sakurago) การที่ ko no hana มีความหมายซ้อนกันอยู่ได้ เพราะบทกวี Naniwazu เป็นที่รู้จักดี แม้จะปรากฏข้อความเพียงบางส่วนก็สามารถสื่อความหมายของส่วนอื่นของบทกวีได้ การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในข้อความ # 1 สื่อความหมายของบทกวีเกือบทั้งหมด ยกเว้นความหมายของ Naniwazu ni เนื่องจากเรื่อง Sakuragawa ไม่ได้มีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa และไม่มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่อ่าว Naniwa เลย

เหตุที่กล่าวว่า ko no hana ในข้อความ # 1 หมายถึงดอก sakura ซึ่งต่างจากความหมายในบทกวี Naniwazu ที่หมายถึงดอกบ๊วยเพราะบทละครในเรื่อง Sakuragawa มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับดอก sakura มาก เริ่มตั้งแต่ฉากของเรื่องในองก์ที่หนึ่งคือ Sakura no baba ซึ่งเป็นชื่อที่ผู้แต่งบทละครในเรื่องนี้กำหนดขึ้นมา ไม่มีชื่อสถานที่จริง โดยมีวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของบทละครโดยรวมที่กล่าวถึงดอก sakura¹⁸ ฉากในองก์ที่สองคือแม่น้ำ Sakuragawa ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านดอก sakura ว่ามีจำนวนมากและร่วงหล่นเกลื่อนผิวน้ำ ดังบทกวีที่เป็นแก่นของบทละครในเรื่องนี้คือ¹⁹

2

常よりも 春辺になれば 櫻川 波の花こそ 間な
く 寄すらめ²⁰。

¹⁷ Itou Masayoshi, *Youkyoku shuu (chuu)*: Shinko Nihon koten shuusei (dai 73 kai), 2 nd ed. (Tokyo: Shinkosha, 1989), p. 98.

¹⁸ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 2 kan)*, p.1225.

¹⁹ หนังสือ Nou to koten bungaku ของ Matsuda Tamotsu หน้า 44 ระบุว่าบทกวีที่เป็นแก่นของบทละครในเรื่อง Sakuragawa คือบทกวีที่มีเนื้อหาว่า Tsune yori mo, harube ni nareba, Sakuragawa, nami no hana koso, ma naku yosu rame.

²⁰ Tanaka Makoto et al., *Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu* (Tokyo: Kasama, 1976), p.22.

[Tsune yori mo, harube ni nareba, Sakuragawa, nami no hana koso,
ma naku yosu rame.]

ชะกุงระวะวะแมกยั้งแดนไหน   ครั้นใบไม้ผลิคราคร่ำบุหงา
บุปผาชาติโรยเกลื่อนเหนือธารา   คลื่นมาลาระรินเคลื่อนมิเว้นวาว

นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับดอก sakura ได้แก่ ลูกของ shite ที่พลัดพรากจากกันชื่อ Sakurago ซึ่งเป็นชื่อที่ผู้ประพันธ์บทละครในเรื่องนี้แต่งขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของบทละครโดยรวมที่กล่าวถึงดอก sakura เช่นกัน²¹ เทพเจ้าประจำบ้านเกิดคือ Konohana Sakuya Hime ซึ่งคือต้น sakura²²

ความสัมพันธ์ระหว่างดอก sakura กับบทละครในเรื่อง Sakuragawa นี้มีกล่าวไว้ในหนังสือ Nou no doramatsurugii²³ ของ Watanabe Tamotsu ว่าฉากของบทละครในเรื่องนี้อยู่ในโลกแห่งจินตนาการ ทุกอย่างล้วนเกี่ยวข้องกับดอก sakura ทั้งสิ้น แต่ Watanabe Tamotsu ไม่ได้วิเคราะห์แจกแจงรายละเอียด

บทละครในเรื่องนี้มีคำว่า sakura และ hana จำนวนมาก มีคำว่า 櫻 (อักษร kanji แบบเดิมของ 桜 [sakura]) และ 花 [hana] ปรากฏทั้งสิ้น 12 และ 52 แห่งตามลำดับ ทุกแห่งอยู่ในเนื้อหาของทั้งสองคือเหตุการณ์ 3 ปีให้หลัง นับจาก nochi shite เริ่มออกเดินทางตามหาลูก คำว่า hana ในเรื่อง Sakuragawa แทบทั้งหมดหมายถึงดอก sakura ยกเว้น 5 แห่งคือ 3 แห่งใช้หมายถึง Sakurago และอีก 2 แห่งคือคำว่า 花衣²⁴ [hanagoromo] ในองก์ที่สอง ตอนที่ห้า และ 花の顔²⁵ [hana no kao] ในองก์ที่สอง ตอนที่สิบ hanagoromo หมายถึงเสื้อผ้าของฤดูใบไม้ผลิ เสื้อผ้าที่ใส่ซ้อนกันหลายชั้น ชั้นนอกสีขาว ชั้นในสีแดงม่วงเข้ม หรือเสื้อผ้าตัวเก่งที่ใส่ไปชมดอก sakura เสื้อผ้าที่มีสีสันสดใส และเสื้อผ้าที่มีดอก sakura ร่วงหล่นลงมา ส่วน hana no kao หมายถึงใบหน้าหรือสิ่งที้งดงามราวกับดอกไม้ และลักษณะของดอกไม้ จำนวนครั้งที่ปรากฏคำว่า hana และ sakura ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa แสดงในตารางต่อไปนี้

²¹ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 2 kan)*, p.1225.

²² Sagara Tooru, *Zeami no uchuu* (Tokyo: Perikansha, 1990), p.176.

²³ Watanabe Tamotsu, *Nou no doramatsurugii* (Tokyo: Kadogawa shoten, 1996), pp.59-64.

²⁴ Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan (dai 2 kan)*, p.1231.

²⁵ Ibid. , p.1240.

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนครั้งที่ปรากฏคำว่า hana และ sakura ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa

คำว่า hana (52 ครั้ง)				คำว่า sakura (12 ครั้ง)			
ในข้อความของ nochi shite (38 ครั้ง)		ในข้อความของ waki (14 ครั้ง)		ในข้อความของ nochi shite (10 ครั้ง)		ในข้อความของ waki (2 ครั้ง)	
ความ หมาย A	ความ หมาย B	ความ หมาย A	ความ หมาย B	ความ หมาย A	ความ หมาย B	ความ หมาย A	ความ หมาย B
23 ครั้ง	15 ครั้ง	6 ครั้ง	8 ครั้ง	5 ครั้ง	5 ครั้ง	-	2 ครั้ง

- หมายเหตุ :
- 1 ข้อความของ nochi shite หมายความว่าถึงความถึงข้อความของ jiutai ที่ขับร้องแทน nochi shite ด้วย
  - 2 ข้อความของ waki (พระแห่งวัด Isobe) หมายความว่าถึงความถึงข้อความของ waki, waki zure (พระหรือชาวบ้าน) และ jiutai ที่ขับร้องแทน waki, waki zure ด้วย
  - 3 ความหมาย A คือหมายถึงดอก sakura ที่ร่วงหล่นหรือไหลไปตามกระแสน้ำ
  - 4 ความหมาย B คือความหมายอื่นที่ไม่ได้หมายถึงดอก sakura ที่ร่วงหล่นหรือไหลไปตามกระแสน้ำเช่น ต้น sakura หรือการผลิบานของดอก sakura เป็นต้น

คำว่า hana ในข้อความของ nochi shite มีทั้งหมด 38 ครั้งเป็นการแสดงความหมายของดอก sakura ที่ร่วงหล่นหรือไหลไปตามกระแสน้ำ 23 ครั้ง ส่วนอีก 15 ครั้งมีความหมายอย่างอื่นคือหมายถึงดอก sakura ผลิบาน 11 ครั้ง หมายถึง Sakurago 2 ครั้ง หมายถึงเสื้อผ้าที่มีสีสันสดใส 1 ครั้งและหมายถึงใบหน้าซึ่งงดงามราวกับดอกไม้ 1 ครั้ง ส่วนคำว่า sakura ในข้อความของ nochi shite จำนวน 10 ครั้งมีความหมายของดอก sakura ที่ร่วงหล่น 5 ครั้งเท่ากับที่ใช้ในความหมายอื่น ในจำนวน 5 ครั้งที่ใช้ในความหมายอื่นนี้มี 1 ครั้งที่หมายถึงต้น sakura ส่วนอีก 4 ครั้งหมายถึงการผลิบานของดอก sakura ดังนั้นคำว่า hana และ sakura ในข้อความของ nochi shite ส่วนใหญ่หมายถึงดอก sakura ที่ร่วงหล่นหรือไหลไปตามกระแสน้ำและ nochi shite ใช้สรวงซ็อนดอก sakura ขึ้นมา

คำว่า hana ในข้อความของ waki มีทั้งหมด 14 ครั้ง ในจำนวนนี้มี 6 ครั้งที่หมายถึงการร่วงหล่นของดอก sakura เป็นการร่วงหล่นด้วยแรงลม 1 ครั้ง ส่วนอีก 5 ครั้งหมายถึงดอกไม้ที่ร่วงหล่นและ nochi shite ใช้สรวงซ็อนขึ้นมา คำว่า hana 8 ครั้งที่ไม่ได้หมายถึงการร่วงหล่นหรือ

ไหลไปตามกระแสน้ำนั้นมี 1 ครั้งที่หมายถึง Sakurago ส่วนอีก 7 ครั้งหมายถึงการผลิบานของดอก sakura ส่วนคำว่า sakura ในข้อความของ waki ทั้ง 2 ครั้งหมายถึงดอก sakura ผลิบาน ดังนั้น คำว่า hana และ sakura ในข้อความของ waki ส่วนใหญ่ใช้แสดงบรรยากาศของฤดูใบไม้ผลิที่มีดอก sakura ผลิบานสะพรั่ง

คำว่า hana และ sakura ในบทละครในเรื่องนี้รวมทั้งสิ้น 64 ครั้งนั้น มีเพียงครั้งเดียวที่ปรากฏในข้อความหลังจากที่ nochi shite ได้พบกับ Sakurago แล้ว ส่วนอีก 63 ครั้งปรากฏในข้อความขณะ nochi shite ตามหาลูก และมากกว่าครึ่งหนึ่งของการใช้คำว่า hana และ sakura หมายถึงดอก sakura ที่ร่วงหล่นหรือไหลไปตามกระแสน้ำ และ nochi shite ใช้สวิตซ์ขึ้นมานอกจากนี้ การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในเรื่อง Sakuragawa นี้ แม้จะไม่ปรากฏข้อความว่า saku ya ko no hana ในบทละครนี้ แต่จากบริบททำให้ผู้วิจัยเห็นว่าความหมายในระดับลึกของข้อความนี้คือ การปรากฏตัวของ Sakurago (หมายถึง nochi shite จะได้พบลูก) ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าคำว่า hana และ sakura ในบทละครในเรื่องนี้หมายถึงลูกที่ nochi shite ออกตามหา

ความหมายของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครในเรื่อง Sakuragawa มีทั้งที่เหมือนและแตกต่างจากความหมายของบทกวี Naniwazu ใน Kokinwakashuu โดยความหมายทั้งหมดแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครในเรื่อง Sakuragawa
Naniwazu ni	-
saku ya ko no hana	1 ดอก sakura ผลิบาน 2 Sakurago
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาแห่งความทรمانที่แม่และลูกแยกจากกัน
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ในไม่ช้านี้จะเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ (เป็นเวลาแห่งความหวังของแม่ที่จะได้พบลูก)
saku ya ko no hana	1 ดอก sakura ผลิบาน 2 Sakurago

จากการวิเคราะห์คำว่า hana และ sakura ตลอดจนความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sakuragawa ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กับดอก sakura มากและบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครในเรื่องนี้แสดงภาพพจน์ของความยินดี เป็นความยินดีของแม่ที่มีความหวังว่าจะได้พบกับลูก

3.5 บทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi

บทละครในเรื่อง Sekidera Komachi เป็นเพียงเรื่องเดียวในงานวิจัยฉบับนี้ที่เหตุการณ์ไม่ได้เกิดขึ้นในฤดูใบไม้ผลิ แต่เป็นฤดูใบไม้ร่วง ดังนั้นจึงไม่มีข้อความบรรยายถึงสภาพแวดล้อมที่งดงามท่ามกลางดอกไม้เหมือนบทละครในเรื่องอื่นอีก 6 เรื่องในงานวิจัยนี้ คำว่า hana ที่ปรากฏในเรื่อง Sekidera Komachi ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้แสดงความสดชื่น แต่เป็นดอกไม้ที่เหี่ยวเฉาบ้าง ดอกไม้ที่ร่วงโรยบ้างหรือดอกไม้ที่สีจืดจางลงด้วยสายฝน ซึ่งความรู้สึกที่ไม่เบิกบานนี้สอดคล้องกับความรู้สึกของ shite (Ono no Komachi) ผู้มีอายุเข้าสู่วัยชราแล้ว เนื้อเรื่องแสดงถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ชีวิตของมนุษย์ที่เจริญรุ่งเรืองก็สามารถตกต่ำได้ เวลาที่ผ่านไปแล้วไม่สามารถเรียกคืนกลับมาได้ เมื่อ shite กล่าวถึงเรื่องราวในอดีตของตนมักจะกล่าวถึงความสุข ความรุ่งโรจน์ ยกเว้นข้อความในช่วงที่กล่าวถึง Ooe no Koreakira คนรักที่มีใจเป็นอื่น ณ ปัจจุบัน shite กลายเป็นหญิงชราผู้มีความเป็นอยู่แร้นแค้น บางครั้งไม่มีอาหารรับประทาน ไม่มีเครื่องนุ่งห่มอย่างเพียงพอ shite เปรียบตัวเองเป็นไม้ที่เก่าผุพัง แต่ถึงแม้จะอยู่ในสภาพนี้ shite ก็ยังสามารถใช้ฟูกันเขียนบทกวีได้ shite เป็นผู้ชื่นชอบในบทกวีและมีความเห็นว่า ไม่ว่าใครก็ตาม หากมีจิตใจชื่นชอบในบทกวีแล้ว แม้แต่ตัวเองที่มีสภาพเช่นนี้ก็ยังสามารถแต่งบทกวีได้ shite เห็นว่าบทกวีเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้นานตราบเท่าที่ตัวอักษรของบทกวียังคงอยู่ และเมื่อ waki (พระแห่งวัด Sekidera) เดินทางมาพบ shite เพื่อขอร้องให้สอนการแต่งบทกวีแก่เด็กๆ ทั้ง waki และ shite ได้สนทนากันเรื่องบทกวีซึ่งในข้อความของการสนทนานั้นมีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu บทละครในเรื่องนี้มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu 3 แห่ง ไม่แสดงรายละเอียดของบทกวีทั้ง 3 แห่ง แห่งแรกเป็นคำพูดของ waki หลังจากแนะนำตัวและบอกเจตนาแล้ว shite ถ่อมตัวในเบื้องต้นว่าไม่ใช่คนมีชื่อเสียงแต่ waki ใช้คำพูดต่อไปนี้เป็นทางเปิดทางให้ shite ขยายความและแสดงความรู้ด้านบทกวี

1

まづまづ普く人の遊び候は。難波津の歌を以て。
手習ふ人の始めにもすべき由聞え候よなう²⁶。

[Mazumazu amaneku hito no moteasobi sourou wa. Naniwazu no uta o motte. Tenarou hito no hajime ni mo subeki yoshi kikoe sourou yo nou]

อันดับแรกที่จะกล่าวถึงคือบทกวีที่เป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป นั่นคือบทกวี
Naniwazu และได้ยืนยันว่าควรเป็นบทแรกสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา

แม้ว่า shite จะกล่าวถ่อมตัวว่าเป็นเพียงหญิงชราคนหนึ่งที่ไม่มีความรู้สัก แต่หลังจากได้ยิน waki กล่าวข้อความ # 1 แล้ว shite ก็กล่าวแสดงข้อคิดเห็นของตนต่อบทกวี Naniwazu ซึ่งเป็นแห่งที่สองที่ปรากฏชื่อบทกวี Naniwazu มีเนื้อหาดังนี้

2

それ歌は神代より生まれども。文字の数定まらずして。事の心分き難かりけらし。今人の代となりて。めでたかりし世継を詠み治めし詠歌なればとて。難波津の歌を遊び候²⁷。

[Sore uta wa kamiyo yori hajimare domo. Moji no kazu sadamara zu shite. Koto no kokoro waki gatakari kerashi. Ima hito no yo to narite. Medetakari shi yotsugi o yomi osame shi eika nareba tote. Naniwazu no uta o moteasobi sourou]

ก่อนอื่น บทกวีเริ่มมีมาตั้งแต่ยุคเทพเจ้าแล้ว แต่ไม่ได้กำหนดจำนวนของถ้อยคำ และเข้าใจได้ยาก ต่อมาเมื่อถึงยุคของผู้คน เนื่องจากกล่าวกันว่าเป็นบทกวีที่แสดงความยินดีที่เสด็จขึ้นครองราชย์ (หมายถึงจักรพรรดิ Nintoku) บทกวี Naniwazu จึงเป็นที่ชื่นชอบ

²⁶ Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 3 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1991), p.1614.

²⁷ Ibid.

นอกจากข้อความที่ปรากฏที่บทรกวี Naniwazu 2 แห่งข้างต้นแล้วยังมีบทสนทนาระหว่าง shite และ waki อีกแห่งหนึ่งที่อ้างอิงบทรกวี Naniwazu ซึ่งเป็นข้อความอธิบายบทรกวี Naniwazu และบทรกวี Asakayama มีเนื้อหาดังนี้

3

シテ：げによく心得給ひたり。この二歌を父母として。

ワキ：手習ふ人の始めとなりて²⁸、

[shite : Geni yoku kokoroe tamai tari. Kono futauta o chichihawa toshite.

waki : Tenarou hito no hajime to narite.]

shite : เข้าใจดีแล้ว บทรกวีทั้งสองนี้เป็นพอบทและแม่บท (หมายถึงบทรกวี Naniwazu และบทรกวี Asakayama)

waki : สำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา

ข้อความ # 3 มีเนื้อหาคล้ายกับข้อความ # 1 คือกล่าวถึงความเป็นบทรกวีต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา แต่ข้อความ # 1 ระบุเฉพาะบทรกวี Naniwazu เท่านั้นและ waki ซึ่งเป็นผู้กล่าวข้อความได้แสดงความไม่มั่นใจโดยใช้ข้อความว่า subeki yoshi kikoe sourou แปลว่า ‘ ได้ยินว่าควรเป็น... ’ ขณะที่ข้อความ # 3 หมายถึงบทรกวี Naniwazu และบทรกวี Asakayama ด้วยข้อความ # 3 ในคำพูดของ shite เป็นการย้ำให้ waki แน่ใจว่าบทรกวี Naniwazu เป็นบทรกวีต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษา shite ใช้ข้อความว่า chichihawa toshite แปลว่า ‘ เป็นพอบทและแม่บท ’

บทรกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Sekidera Komachi นี้แสดงภาพพจน์ความยินดีสังเกตได้จากความหมายในข้อความ # 1 ที่ว่าบทรกวี Naniwazu เป็นบทรกวีที่ผู้คนชื่นชอบ และในข้อความ # 2 ที่ว่าบทรกวี Naniwazu เป็นบทรกวีที่แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ ความรู้สึกยินดีนี้ช่วยเสริมภาพพจน์ความยินดีในบทละครเรื่องนี้ เป็นความยินดีของตัวละครทุกตัว บทละครเรื่องนี้มีตัวละครทั้งหมดดังนี้คือ shite, waki, waki zure (พระ 2 รูป) และ kokata สำหรับ shite นั้นเมื่อเห็นเด็กๆ ร่ายรำในงานฉลองเทศกาล tanabata ที่วัด Sekidera shite ก็ร่วมร่ายรำด้วยความยินดี ส่วนความยินดีของ waki, waki zure และ kokata เป็นความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อถึงวันที่ 7 เดือน 7 ซึ่งเป็นวัน tanabata มาถึง วัน tanabata เป็นเพียงวันเดียวในรอบปีที่ดาวชายเลี้ยงวัวและดาวหญิงทอผ้าซึ่งอยู่คนละฝั่งของทางช้างเผือกโคจรมาพบกัน ผู้คนจะ

²⁸ Ibid.

จัดงานเฉลิมฉลองและเขียนคำอธิษฐานนำไปแขวนที่ต้นไผ่ ผู้วิจัยคิดว่าคำว่า ko no hana ในเรื่องนี้ น่าจะแสดงความหมายในระดับลึกโดยหมายถึงวัน tanabata ส่วน fuyugomori หมายถึงระยะเวลาที่เฝ้ารอมา และ ima wa harube to หมายถึงเวลาที่รอคอยมาถึงแล้ว คำว่า harube แปลว่า ฤดูใบไม้ผลิ เป็นฤดูแรกสุดใน 4 ฤดูของญี่ปุ่น แสดงความหมายของสิ่งที่เฝ้ารอ เพราะฤดูใบไม้ผลิ อยู่ถัดจากฤดูหนาว ฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวเย็น ผู้คนจะเฝ้ารอฤดูใบไม้ผลิที่อากาศอบอุ่นขึ้น มีดอกไม้สีสดใสสวยงามผลิบานและเป็นฤดูแห่งการเพาะปลูก ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าข้อความ ima wa harube to ในเรื่องนี้ น่าจะสื่อความหมายถึงเวลาที่รอคอยมาถึงแล้ว และสิ่งที่รอคอยในเรื่อง Sekidera Komachi คือวัน tanabata ตรงกับวันที่ 7 เดือน 7 เป็นฤดูใบไม้ร่วง คำว่า harube to ในเรื่องนี้จึงมีความเป็นไปได้ว่าจะสื่อความหมายของฤดูใบไม้ร่วงได้ด้วย

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่องนี้ ใช้ความหมายของคำและข้อความส่วนใหญ่ของบทกวี ยกเว้นความหมายของ Naniwazu ni ซึ่งแปลว่า ที่อ่าว Naniwa เนื่องจากฉากดำเนินเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ที่อ่าว Naniwa

ข้อความที่แสดงให้เห็นถึงการรอคอยวัน tanabata ปรากฏในข้อความแรกของบทละครในเรื่องนี้ เป็นข้อความของ waki และ waki zure มีเนื้อหาดังนี้

4

待ち得て今ぞ秋に逢ふ。待ち得て今ぞ秋に逢ふ
星の祭を急がん²⁹。

[Machi ete ima zo aki ni ou. Machi ete ima zo aki ni ou hoshi no matsuri
o isogan.]

วันที่รอคอยมาถึงแล้ว วันที่ดวงดาวจะได้มาพบกันในฤดูใบไม้ร่วงมาถึงแล้ว
(หมายถึงวัน tanabata) รีบมาฉลองกันเถอะ

อีกข้อความหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกยินดีในวันเทศกาล tanabata คือข้อความของ jiu tai ที่ซึบร่องขณะ kokata จะร่ายรำหลังเดินทางกลับจากที่พักของ shite มาถึงวัด Sekidera มีเนื้อหาดังนี้

5

幾久しさぞ。萬歳樂³⁰。

²⁹ Ibid. , p.1611.

[Ikuhisashisa zo. Manzairaku.]

ร่ายรำชุด Manzairaku³¹ ที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองตลอดกาล

ความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi มีทั้งที่เหมือนและแตกต่างจากความหมายที่ปรากฏใน Kokinwakashuu โดยความหมายทั้งหมดแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi
Naniwazu ni	-
saku ya ko no hana	วัน tanabata มาถึงแล้ว
fuyugomori	1 ระยะเวลาที่เฝ้ารอวัน tanabata 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
ima wa harube to	1 บัดนี้ถึงวัน tanabata แล้ว (ฤดูใบไม้ร่วง) 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
saku ya ko no hana	วัน tanabata มาถึงแล้ว

จากความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Sekidera Komachi ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าภาพพจน์ของบทกวีนี้ในเรื่อง Sekidera Komachi มี 2 ประการได้แก่

- 1 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
- 2 ภาพพจน์ของความยินดีที่วัน tanabana มาถึง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ Ibid. , p.1621.

³¹ Manzairaku คือชื่อชุดหนึ่งของการแสดง Gagaku เป็นการร่ายรำแสดงความยินดี ใช้แสดงในวโรกาสที่จักรพรรดิขึ้นครองราชย์หรือในงานมงคล เฉลิมฉลองแสดงความยินดี

3.6 บทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Naniwa

บทละครโนเรื่อง Naniwa เป็นเพียงเรื่องเดียวในงานวิจัยนี้ที่จัดอยู่ในบทละครโนประเภท shobanme mono มีแก่นเรื่องแสดงความสงบสุขของแผ่นดิน เนื้อหาของเรื่อง Naniwa กล่าวถึงสภาพความสงบร่มรื่นและความอุดมสมบูรณ์ในรัชสมัยของจักรพรรดิองค์ปัจจุบัน กล่าวเปรียบเทียบว่าเหมือนกันกับความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขในรัชสมัยของจักรพรรดิ Nintoku เมื่อในอดีต ข้อความที่ปรากฏในเรื่องนี้มีทั้งที่กล่าวโดยตรงว่ารัชสมัยขององค์จักรพรรดิมีความร่มเย็นและทั้งที่ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อแสดงความสงบร่มรื่น ข้อความที่ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อ เช่น 2 ข้อความต่อไปนี้

1

山も霞みて浦の春。山も霞みて浦の春。波風静
かなりけり³²。

[Yama mo kasumi te ura no haru. Yama mo kasumi te ura no haru.
Namikaze shizuka narikeri.]

หมอกปกคลุมขุนเขา ชายหาดในฤดูใบไม้ผลิเงียบสงบ ปราศจากคลื่นลม

2

吹けども梅の風。枝を鳴らさぬ御代とかや。げ
にや津の国の。なにはの事に至るまで。豊かなる世
の例こそ。げに道廣き、治めなれげに道廣き治めな
れ³³。

[Fuke domo ume no kaze. Eda o narasanu miyo tokaya. Geni ya tsu no
kuni no. Naniwa no koto ni itaru made. Yutaka naru yo no tameshi koso. Geni
michi hiroki, osame nare geni michi hiroki osame nare.]

แม้กระแสดลมจะพัดต้องต้นบ๊วย แต่กิ่งก็ไม่ไหวโคลน (กิ่งไม้ไม่ไหวโคลนเป็น
สัญลักษณ์ของความสงบสุข) ทุกสิ่งในรัชสมัยที่ Naniwa เป็นเมืองหลวงนั้นช่างสมบูรณ์
มั่งคั่ง เป็นตัวอย่างที่ดีในภายภาคหน้า ทว่าทั้งแผ่นดินมีแต่ความสงบสุข

³² Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 4 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1931), p.2329.

³³ Ibid. , p.2332.

คำว่า Namikaze ใน # 1 มีความหมายเชิงเปรียบเทียบได้กับปัญหา ข้อขัดข้อง ความไม่ราบรื่น³⁴ ข้อความว่า ‘ปราศจากคลื่นลม’ จึงหมายถึงการไม่มีปัญหา ความสงบสุข และในบทละครโนมัทสึใช้ข้อความว่า ‘ปราศจากคลื่นลม’ แสดงความร่มเย็นของรัชสมัย

เนื้อหาขององก์ที่หนึ่งกล่าวถึงการเดินทางกลับเมืองหลวงของ waki หลังจากเสร็จสิ้นการนมัสการศาลเจ้า Mikumano เรียบร้อยแล้ว เมื่อ waki เดินทางถึงบริเวณอ่าว Naniwa ได้พบกับ shite และ mae zure ทั้ง 3 คนสนทนากันเรื่องดอกบ๊วยที่อ่าว Naniwa และมีข้อความอธิบายบทกวี Naniwazu เช่น บทกวีนี้เปรียบเทียบกับพระราชโอรส Oosasagi ว่าเป็นดอกบ๊วย ระยะเวลาที่พระราชโอรสยังไม่ขึ้นครองราชย์เปรียบได้กับช่วงที่ดอกบ๊วยซ่อนตัวในฤดูหนาว การขึ้นครองราชย์เปรียบเหมือนดอกบ๊วยที่ผลิบานในฤดูใบไม้ผลิ เนื้อหาขององก์ที่สองเป็นการรำรำของ nochi shite และ nochi zure โดยมีเสียงของธรรมชาติเป็นเสียงของเครื่องดนตรี

บทละครในเรื่อง Naniwa มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu หลายแห่ง ทั้งที่ปรากฏข้อความทั้งบทและเพียงบางส่วน รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง ทุกแห่งอยู่ในองก์ที่หนึ่งทั้งหมด การปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวีในเรื่องนี้ สื่อความหมายของบทกวีทั้งบท เนื่องจากฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa และกล่าวถึงดอกบ๊วยที่ซ่อนตัวในฤดูหนาว ผลิบานในฤดูใบไม้ผลิ การอ้างอิงแห่งแรกปรากฏในองก์ที่หนึ่ง ตอนที่สอง เป็นข้อความของ mae zure และ shite ข้อความมีดังนี้

3

雪にも梅の冬籠り。今は春への。気色かな³⁵。

[Yuki nimo mume no fuyugomori. Ima wa harube no. Keshiki kana]

ดอกบ๊วยที่ซ่อนตัวท่ามกลางหิมะในฤดูหนาว บัดนี้เป็นฤดูใบไม้ผลิ ดอกบ๊วยผลิ

บานแล้ว

ข้อความ # 3 เป็นข้อความแรกของบทละครในเรื่อง Naniwa ที่กล่าวถึงดอกบ๊วย และปรากฏข้อความบางส่วนของบทกวี Naniwazu คือ fuyugomori, ima wa harube และเนื่องจาก no เป็นคำช่วย แสดงคุณลักษณะหรือสภาพ keshiki เป็นคำนาม แปลว่าสภาพหรือบรรยากาศ kana เป็นคำช่วย แสดงความรู้สึกประทับใจหรือสะเทือนอารมณ์ ดังนั้น ima wa harube no keshiki kana จึงแปลตามตัวอักษรได้ว่า บัดนี้เป็นบรรยากาศของฤดูใบไม้ผลิแล้ว แสดงสภาพใน

³⁴ ความหมายจากพจนานุกรม Koujien (dai go han) ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten

³⁵ Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 4 kan), p.2328.

ปัจจุบันว่าเป็นฤดูใบไม้ผลิ แต่เนื่องจากข้อความที่อยู่ด้านหน้า fuyugomori กล่าวถึงดอกบ๊วย ดังนั้นบรรยากาศของฤดูใบไม้ผลิ ในที่นี้จึงหมายถึงบรรยากาศที่มีดอกบ๊วยผลิบาน ima wa harube no keshiki kana จึงหมายถึง บัดนี้เป็นฤดูใบไม้ผลิ ดอกบ๊วยผลิบานแล้ว

ทั้ง fuyugomori และ ima wa harube ในข้อความ # 3 นี้มีความหมายตรงกับความหมายในบทกวี Naniwazu ที่กล่าวถึงลักษณะทางธรรมชาติของดอกบ๊วยที่ชอนตัวในฤดูหนาว และผลิบานเมื่อเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ นับตั้งแต่เริ่มบทละครในเรื่องนี้จนถึงข้อความ # 3 มีการใช้คำว่าฤดูใบไม้ผลิหลายครั้งแต่ทุกครั้งแสดงถึงความสงบร่มรื่นของฤดูใบไม้ผลิ ไม่ได้กล่าวถึงทิวทัศน์ของดอกไม้แต่อย่างใด ข้อความ # 3 บอกถึงธรรมชาติของดอกบ๊วย และแสดงภาพของบริเวณอ่าว Naniwa ในขณะที่นั้นว่านอกจากจะมีความสงบแล้วยังมีความงดงามของดอกบ๊วยที่ผลิบานด้วย ข้อความ # 3 เป็นการปูพื้นให้ทราบว่าดอกบ๊วยเป็นดอกไม้ที่บานในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ และเป็น การเปิดทางนำไปสู่การสนทนาระหว่าง waki, shite และ mae zure ถึงความมีชื่อเสียงของ ดอกบ๊วยที่อ่าว Naniwa ในระหว่างการสนทนานั้นมีข้อความของ mae zure ที่ระบุอย่างชัดเจนว่า ดอกบ๊วยเป็นดอกไม้ที่ผลิบานก่อนดอกไม้อื่น มีเนื้อหาดังนี้

4

それ大方の春の花。木々の盛りは多けれども。
花の中にも始めなれば。梅花を花の兄ともいへり³⁶。

[Sore ookata no haru no hana. Kigi no sakari wa oo keredomo. Hana no naka nimo hajime nareba. Baika o hana no ani tomo ieri.]

บรรดาดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิ และไม้ที่ผลิดอกสะพรั่งมีมากมาย แต่เนื่องจาก เป็นดอกไม้ที่ช่อบานเป็นอันดับแรก จึงเรียกดอกบ๊วยว่าเป็นพี่

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 2 ปรากฏในองก์ที่หนึ่ง ตอนที่สาม ขณะที่ shite และ mae zure กำลังอธิบายให้ waki ฟังเกี่ยวกับต้นบ๊วยที่อ่าว Naniwa เป็นข้อความขับร้องร่วมกัน ระหว่าง shite และ mae zure มีเนื้อหาดังนี้

³⁶ Ibid. , p.2330.

5

とにもかくにも津の国の。こや都路の難波津に。
名を得て咲くやこの花を。名木かとのお尋ねは。事
あたらしきごじょうかな³⁷。

[Tonimokakunimo Tsu no kuni no. Koya miyakoji no Naniwazu ni. Na o
ete saku ya ko no hana o. Meiboku ka to no otazune wa. Kotoatarashiki gojou
kana.]

อย่างไรก็ตาม การถามว่าดอกของต้นไม้ (หมายถึงต้นบ๊วย) ที่ผลิบานที่อ่าว
Naniwa แคว้น Settsu ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า เป็นต้นไม้ที่มีชื่อเสียงหรือ เป็นคำถามที่ไม่
เหมาะสมเลย

ข้อความ # 5 มีข้อความของบทกวี Naniwazu ปรากฏเพียงบางส่วนคือ saku ya ko no
hana แปลว่าดอกไม้ผลิบาน ในที่นี้เป็นการเน้นให้เห็นว่าที่อ่าว Naniwa มีดอกบ๊วยผลิบานอยู่มาก
เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียง ข้อความ # 5 นี้ทำให้ waki รู้สึกว่าคำถามของตนที่ว่าต้นบ๊วยที่อ่าว
Naniwa เป็นต้นไม้ที่มีชื่อเสียงหรือ เป็นคำถามที่ไม่ฉลาดเลย และข้อความ # 5 นี้นำไปสู่การ
อ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 3 ของบทละครโนเรื่อง Naniwa ซึ่งปรากฏข้อความของบทกวี
Naniwazu ทั้งบทดังนี้

6

.....難波津に。咲くやこの花冬籠り。今は春べ
と咲くやこの。花の春冬かけて読める。歌の心はい
かなるぞ³⁸。

[.....Naniwazu ni. Saku ya ko no hana fuyugomori. Ima wa harube to
saku ya ko no. Hana no haru fuyu kakete yomeru. Uta no kokoro wa ikanaru
zo.]

ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบ๊วยผลิบาน
หลังคุดคู้ในหมันต์อันยาวไกล
บทกวีนี้มีทั้งคำว่าฤดูใบไม้ผลิและฤดูหนาว มีความหมายอย่างไร

ข้อผูกคามผลิบานสะพรั่งไสว
สู่ฤดูใบไม้ผลิยามนี้แล

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

ข้อความ # 6 นี้ปรากฏในตอนที่สามโดย waki กล่าวขึ้นหลังจากได้สนทนากับ shite และ mae zure ถึงกิตติศัพท์ของดอกบ๊วย แต่ waki สงสัยว่าทำไมจึงมีทั้งคำว่าฤดูใบไม้ผลิและฤดูหนาวในบทกวี ข้อความ # 6 เป็นแห่งเดียวในบทละครในเรื่อง Naniwa ที่ปรากฏข้อความของบทกวี Naniwazu ทั้งบทโดยไม่สลับลำดับตำแหน่งข้อความในบทกวีเลย ข้อความ # 6 เป็นการเปิดทางนำไปสู่การอธิบายความหมายของบทกวี Naniwazu ในข้อความอธิบายนั้นมีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu อีกซึ่งนับเป็นแห่งที่ 4 ของบทละครในเรื่อง Naniwa ข้อความมีดังนี้

7

ワキ : 天下の春を知ろしめせば

シテ : 今は春べと咲くやこの

ワキ : 花の盛りはおほささぎの

シテ : 帝を花にそへ歌の

ワキ : 風も収まり

シテ : 立つ波も³⁹

[waki : Tenga no haru o shiroshimese ba

shite : Ima wa harube to saku ya ko no

waki : Hana no sakari wa Oosasagi no

shite : Mikado o hana ni soe uta no

waki : Kaze mo osamari

shite : Tatsu nami mo]

waki : เนื่องจากขึ้นครองราชย์ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ

shite : บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ดอกไม้ผลิบาน

waki : ดอกไม้ผลิบานสะพรั่งนั้น เปรียบได้กับพระราชโอรส Oosasagi

shite : เป็นบทกวีที่เปรียบเทียบพระราชโอรสว่าเหมือนกับดอกไม้

waki : ตั้งแต่นั้นมาลมก็สงบ

shite : คลื่นก็สงบ

ข้อความ # 7 ปรากฏข้อความของบทกวี Naniwazu เพียงบางส่วนคือ ima wa harube to แปลว่าบัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว หมายถึงช่วงเวลาที่พระราชโอรส Oosasagi (จักรพรรดิ

³⁹ Ibid. , p.2331.

Nintoku) ขึ้นครองราชย์และ saku ya ko no hana แปลว่าดอกไม้ผลิบาน ใช้เปรียบเทียบกับพระราชโอรส Oosasagi (จักรพรรดิ Nintoku)

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 5 อยู่ช่วงท้ายของตอนที่สาม เป็นข้อความที่อยู่ถัดจากข้อความ # 7 การอ้างอิงในแห่งที่ 5 นี้มีการสลับลำดับ ซ้ำบางส่วน เป็นข้อความของ juitai ที่กล่าวแทน shite มีข้อความดังนี้

8

難波津に。咲くやこの花冬ごもり。咲くやこの花冬ごもり。今は春べに匂ひ来て⁴⁰。

[Naniwazu ni. Saku ya ko no hana fuyugomori. Saku ya ko no hana fuyugomori. Ima wa harube ni nioi kite.]

ที่อ่าน Naniwa ดอกไม้ผลิบาน หลังหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว บัดนี้คือฤดูใบไม้ผลิ ดอกบัวส่งกลิ่นหอม

ข้อความ # 8 เป็นบทขับร้อง 上歌⁴¹ [ageuta] ซึ่งกำหนดจำนวนพยางค์ไว้ว่าเป็น 5, 7-5, 7-5,..., 7-5 ในขณะที่บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีประเภท tanka ซึ่งมีจำนวนพยางค์คือ 5-7-5-7-7 จึงมีการสลับและซ้ำข้อความบางส่วนของบทกวี Naniwazu โดยซ้ำข้อความในวรรคที่ 2 และ 3 ของบทกวี Naniwazu อีกครั้งหนึ่งคือ saku ya ko no hana และ fuyugomori หลังจากนั้นจึงเป็นข้อความในวรรคที่ 4 ของบทกวีคือ ima wa harube to แต่เปลี่ยนจาก to เป็น ni

การซ้ำข้อความ saku ya ko no hana, fuyugomori ให้ความรู้สึกชื่นชมในพระราชโอรส Oosasagi การซ้ำ saku ya ko no hana ได้ภาพพจน์ของความยินดีที่พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์แล้ว เปรียบเทียบกับดอกไม้ที่ผลิบานแล้ว การซ้ำ fuyugomori เสริมความหมายของดอกบัวให้โดดเด่นขึ้น เน้นว่าดอกบัวที่มีความงดงามแต่กลับซ่อนตัวไว้ในฤดูหนาว ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำบรรดาดอกไม้พันธุ์ต่างๆที่ผลิบานในฤดูใบไม้ผลิตามที่ปรากฏใน # 4 ดังนั้นการเปรียบเทียบพระราชโอรส Oosasagi เป็นดอกบัวเท่ากับยกย่องว่าพระราชโอรสเป็นผู้มี

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ ageuta คือบทขับร้องด้วยเสียงสูง กำหนดจังหวะไว้ตายตัวและส่วนใหญ่แล้วมีจำนวนพยางค์เป็น 5, 7-5, 7-5, ..., 7-5

ความสามารถสมควรที่จะได้รับการสถาปนาเป็นจักรพรรดิ และเมื่อพระราชโอรส Oosasagi ได้ขึ้นครองราชย์แล้วบ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ ไพเราะฟ้าอยู่กันอย่างมีความสุข

ข้อความ ima wa harube แตกต่างจากข้อความในบทกวี Naniwazu ที่คำช่วยซึ่งอยู่ท้ายข้อความคือ ในบทกวี Naniwazu ใช้คำช่วย to ซึ่งแสดงผลของการเปลี่ยนแปลง หมายถึงเปลี่ยนจากฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว แต่ใน # 8 ใช้ ni ซึ่งเป็น 助動詞 [jodoushi] (คำกริยาช่วย) แปลว่า ‘ เป็น ’ และข้อความที่อยู่ถัดจาก ni คือ nioi kite ซึ่งแปลว่า ส่งกลิ่นหอม ดังนั้นเฉพาะข้อความ ima wa harube ni nioi kite จึงแปลตามตัวอักษรได้ว่า บัดนี้เป็นฤดูใบไม้ผลิ ส่งกลิ่นหอม แต่เนื่องจาก ko no hana หมายถึงดอกบ๊วย ima wa harube ni nioi kite จึงหมายถึง บัดนี้เป็นฤดูใบไม้ผลิ ดอกบ๊วยส่งกลิ่นหอม เน้นความหมายในปัจจุบันว่าเป็นฤดูใบไม้ผลิ ดอกบ๊วยจึงผลิบานและส่งกลิ่นหอม ซึ่งกลิ่นหอมในข้อความ # 8 นั้นนอกจากจะหมายถึงกลิ่นหอมตามธรรมชาติของดอกบ๊วยแล้ว ยังใช้เป็นการเปรียบเทียบถึงความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขที่แผ่ไปถึงพื้นที่ต่างๆอีกด้วย เนื่องจากคำว่ากลิ่นหอมในบทละครในเรื่อง Naniwa ใช้เปรียบเทียบถึงความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความ # 9 ซึ่งบรรยายช่วงรัชสมัยนั้นไว้ดังนี้

9

...津の国の。難波の梅の名にし負ふ。匂ひも四方に普く一花開くれば天下皆。春なれや⁴²...

[...Tsu no kuni no. Naniwa no mume no na ni shi ou. Nioi mo yomo ni amaneku ikke hirakureba tenka mina. Haru nareya...]

ดอกบ๊วยที่มีชื่อเสียงแห่ง Naniwa แคว้น Settsu จะส่งกลิ่นหอมขจรไปทั่วทั้ง 4 ทิศ และทั่วทุกพื้นที่จะเป็นฤดูใบไม้ผลิ (หมายถึงทุกแห่งจะมีความสุขเหมือนความสงบของฤดูใบไม้ผลิ)

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 6 ซึ่งเป็นแห่งสุดท้ายในบทละครในเรื่อง Naniwa อยู่ในองก์ที่หนึ่งตอนที่ห้า ปรากฏเพียงข้อความบางส่วนของบทกวี Naniwazu ข้อความมีดังนี้

10

シテ : 今ぞ顕わす難波津に

⁴² Sanari Kentarou, *Youkyoku taikan* (dai 4 kan), p.2333.

地 : 咲くやこの花と詠じつつ位をすすめ
申せし百済国の王仁なれや⁴³。

[shite : Ima zo arawasu Naniwazu ni

ji : Saku ya ko no hana to eiji tsutsu kurai o susume mouse

shi Hakusai koku no Ou'nin nareya.]

ถึงตอนนี้แล้วจะปิดบังไปทำไม ข้าพเจ้าคือ *Ou'nin* (หมายถึง *Wani*) มาจาก
ประเทศ *Hakusai* (หมายถึง *Kudara*) เป็นผู้แต่งบทกวี ' ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบุปผา ช่อ
ผกาผลิบานสะพรั่งไสว ' เมื่อครั้งจักรพรรดิขึ้นครองราชย์ (หมายถึงจักรพรรดิ *Nintoku*)

บทละครในเรื่อง *Naniwa* และบทกวี *Naniwazu* มีความสอดคล้องกันหลายประการเช่น
สถานที่เป็นที่เดียวกันคืออ่าว *Naniwa* ดอกไม้ที่ผลิบานหมายถึงดอกบิวียเหมือนกัน เป็นเหตุการณ์
ขณะเปลี่ยนจากฤดูหนาวไปเป็นฤดูใบไม้ผลิเหมือนกัน ข้อความแรกที่แสดงให้เห็นว่าเปลี่ยนเข้าสู่
ฤดูใบไม้ผลิในบทละครในเรื่องนี้คือข้อความของ *waki* ที่แนะนำตัวและบอกว่าได้เดินทางไป
นมัสการศาลเจ้า *Mikumano* ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

11

われ三熊野を信じ。毎年年籠り仕り候⁴⁴。

[Ware *Mikumano o shinji*. *Mainen toshigomori tsukamatsuri sourou*.]

ข้าพเจ้าศรัทธาในศาลเจ้า *Mikumano* และไปนมัสการทุกปี

คำวำนมัสการ เป็นคำแปลของ *toshigomori* หมายถึงการไปสวดมนต์ภาวนาเพื่อส่งท้าย
ปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ในคืนวันสิ้นปี เมื่อเข้าสู่ปีใหม่ก็จะเปลี่ยนจากฤดูหนาวกลายเป็นฤดู
ใบไม้ผลิ ความหมายของ *toshigomori* ในพจนานุกรม *Koujien* (*dai go han*) ของสำนักพิมพ์
Iwanami shoten หมายถึงการไปที่วัดหรือศาลเจ้าในคืนวัน *大晦日* [*oomisoka*] (วันสิ้นปี)
เพื่อส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ และในพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นโบราณ *Kogo jiten* ของ
สำนักพิมพ์ *Oubunsha* ให้นิยาม *toshigomori* ว่าหมายถึงการไปสวดมนต์ภาวนาที่วัดหรือ
ศาลเจ้าในวัน *oomisoka* เพื่อต้อนรับปีใหม่

⁴³ Ibid. , p.2334.

⁴⁴ Ibid. , p.2327.

เนื่องจากบทละครในเรื่อง Naniwa มีความสอดคล้องกับบทกวี Naniwazu หลายประการ และมีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu มากถึง 6 แห่ง ผู้วิจัยจึงคิดว่าสิ่งนี้เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้หนังสือกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทละครในเรื่อง Naniwa และบทกวี Naniwazu เช่นหนังสือ Nougakuzensho⁴⁵ ของ Nogami Toyochirou ในบทที่ชื่อ Youkyoku to waka ระบุว่าบทกวี Naniwazu เป็นแก่นเรื่องของเรื่อง Naniwa เป็นต้น

บทกวี Naniwazu เป็นแก่นเรื่องของบทละครในเรื่อง Naniwa ความหมายของบทกวีที่ปรากฏในเรื่อง Naniwa เป็นความหมายเดียวกันกับที่ปรากฏใน Kokinwakashuu ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Naniwa

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครในเรื่อง Naniwa
Naniwazu ni	ที่อ่าว Naniwa
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
saku ya ko no hana	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

จากความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Naniwa ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีนี้แสดงภาพพจน์ 3 ประการในเรื่อง Naniwa ได้แก่

- 1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน
- 2 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
- 3 ภาพพจน์ความยินดีในความสงบร่มเย็นในรัชสมัยของจักรพรรดิองค์ปัจจุบัน

⁴⁵ Nogami Toyochirou et al., *Nougakuzensho (dai 3 kan)* (Tokyo: Tokyo sogensha, 1995), p.116.

3.7 บทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Yoroboshi

บทละครโนเรื่อง Yoroboshi มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพลัดพรากและได้กลับมาพบกันอีกครั้งหนึ่งของพ่อและลูก สาเหตุของความพลัดพรากเป็นเพราะฝ่ายพ่อหลงเชื่อในคำใส่ร้ายของผู้ฉ้อเนรเทศลูกของตัวเองออกจากบ้านไป ฝ่ายลูกกลายเป็นคนตาบอด วิกลจริต เป็นพระคอยรับบริจาคทานเพื่อประทังชีวิต แต่ในท้ายที่สุดก็ได้พบกัน บทละครโนเรื่องนี้มีฉากน่าสนใจหลายฉาก ซึ่งระบุไว้ในที่ต่างๆ เช่น หนังสือ Youkyoku hyakusen (ge) ของ Sato Rokuro ระบุว่าฉากที่น่าสนใจของเรื่อง Yoroboshi มี 3 ฉากคือฉากที่ shite (Shuntokumaru ลูกผู้ถูกพ่อขับไล่ออกจากบ้าน) ถัดไม่เท่าเดินเข้าสู่เวทีและขับร้องบทพรรณนาความทุกข์โศกของคนและเมตตากรุณาของพระพุทธศาสนา ฉากต่อมาคือฉากที่ shite ทำ jis'soukan (การหันหน้ามองพระอาทิตย์ที่กำลังลับขอบฟ้าและระลึกถึงสวรรค์ เพื่อให้ตนไปถึงแดนสุขาวิดีหลังจากเสียชีวิตแล้ว) และฉากที่ 3 คือฉากที่ shite แสดงท่าทางที่เดินชนผู้คนแล้วหกล้ม หนังสือ Nou hyakuban o aruku ของ Sugita Hiroaki ระบุว่าฉากที่ shite ทำ jis'soukan เป็นจุดสุดยอดของเรื่อง (climax) สำหรับผู้วิจัยแล้ว เห็นว่าฉากที่น่าสนใจอีกฉากหนึ่งของเรื่อง Yoroboshi คือฉากการพบกันครั้งแรกระหว่าง shite และ waki (Michitoshi พ่อผู้ขับไล่ลูกออกจากบ้าน) นับตั้งแต่ shite ถูก waki ไล่ออกจากบ้านมาเป็นเหตุการณ์ตอนที่ shite รับบริจาคทานจาก waki เพราะฉากนี้สร้างความรู้สึกยินดีให้แก่ผู้ชมถึงแม้ว่าเนื้อเรื่องในตอนนั้น shite และ waki ต่างยังไม่ทราบความจริงว่าเป็นพ่อลูกกัน แต่ผู้ชมเริ่มมีความหวังว่าทั้งคู่จะทราบความจริง ฉากการพบกันครั้งแรกนี้มีข้อความจากบทกวี Naniwazu ปรางกอยู่ เป็นข้อความเดียวของเรื่องนี้ที่มีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu เป็นการสนทนาระหว่าง shite และ waki ขณะบริจาคทาน ข้อความเป็นดังนี้

1

シテ：あらありがたや候。や。花の香の聞え候。
いかさまこの花散りがたになり候な。

ワキ：おうこれなるまがきの梅の花が。弱法師
が袖に散りかかるぞとよ。

シテ：うたてやな難波津の春ならば。ただこの
花とこそ仰せあるべきに。今は春邊も半ばぞかし。
梅花を折つて頭に押しはさまざれども。二月の雪は
衣に落つ。あら面白の花の匂ひやな。

ワキ：げにこの花を袖に受くれば。花もさながら旅行ぞとよ⁴⁶。

[shite : Ara arigataya zourou. Ya. Hana no ka no kikoe sourou. Ikasama ko no hana chirigata ni nari sourou na.

waki : Ou korenaru magaki no mume no hana ga. Yoroboshi ga sode ni chiri kakaru zo toyo.

shite : Utate yana Naniwazu no haru naraba. Tada ko no hana to koso oose aru beki ni. Ima wa harube mo nakaba zo kashi. Baika o otte koube ni sashisama zare domo. Jigetsu no yuki wa koromo ni otsu. Ara omoshiro no hana no nioi ya na.

waki : Geni ko no hana o sode ni uku reba, hana mo sanagara segyou zo toyo.]

shite : ขอขอบคุณ เอ๊ะ ได้กลิ่นหอมของดอกไม้โชยมา คงถึงเวลาที่ดอกไม้จะร่วงโรยแล้ว

waki : โอ้ ดอกบัวจากรั้วนั้นร่วงหล่นลงบนแขนเสื้อของ Yoroboshi

shite : ช่างน่าละอายจริง หากเป็นฤดูใบไม้ผลิที่อ่าว Naniwa แล้วละก็ ควรพูดคำว่า 'ดอกไม้' เท่านั้น ตอนนี้อยู่ในระหว่างฤดูใบไม้ผลิ ไม่ได้จะเด็ดดอกบัวมาทัดผม แต่หิมะในเดือน 2 (หมายถึงดอกบัว) ร่วงหล่นลงบนเสื้อผ้า กลิ่นของดอกไม้ช่างหอมเสียจริง

waki : จริงด้วยสิ ดอกไม้ร่วงลงบนแขนเสื้อ ดังนั้นดอกไม้ก็ถือเป็นของบริจาคด้วย

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่องนี้ปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวี คือนำเฉพาะ ko no hana และ ima wa harube มาเท่านั้น ko no hana ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบัว การที่ไม่นำ saku ya มาอ้างอิงในบทละครในเรื่องนี้ด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพราะ saku ya แปลว่าผลิบาน หากนำมาอ้างอิงด้วยจะขัดแย้งกับบรรยากาศในขณะนั้นของบทละครในกล่าวคือ ตอน shite รับบริจาคจาก waki นั้น ดอกบัวกำลังร่วงหล่นลงมา เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

⁴⁶ Sanari Kentarou, Youkyoku taikan (dai 5 kan) (Tokyo: Meiji shoin, 1931), p.3320.

บริเวณอ่าว Naniwa ดังนั้น ko no hana ใน # 1 จึงน่าจะหมายถึงดอกบ๊วยที่ร่วงหล่น แสดงภาพพจน์ความสวยงามของบริเวณอ่าว Naniwa

ข้อความ ima wa harube แตกต่างจากข้อความในบทกวี Naniwazu คือในบทละครในเรื่องนี้เปลี่ยนจากคำช่วย to เป็น mo และหลังจากนั้นเป็นคำว่า nakaba โดยที่คำว่า mo แปลว่า ' ก็ ' หรือ ' ด้วย ' nakaba แปลว่า ' อยู่ในระหว่าง ' ดังนั้น ima wa harube mo nakaba จึงหมายถึง ตอนนี้อยู่ในระหว่างฤดูใบไม้ผลิ นอกจากความหมายนี้แล้ว ผู้วิจัยคิดว่า ima wa harube น่าจะมีความหมายในระดับลึก หมายถึงระยะเวลาที่ shite เปลี่ยนแปลงจากการเศร้าโศกมาเป็นระยะแห่งการมีความหวังด้วย เพราะจากบริบทของเรื่องนี้ ณ จุดปัจจุบันซึ่งอยู่ในระหว่างฤดูใบไม้ผลิ เป็นเวลาที่ shite มีพระอมิตพุทธเป็นที่พึ่งทางใจ จะไม่หมกมุ่นกับเหตุการณ์เลวร้ายอีกต่อไปแล้ว ส่วนช่วงระยะเวลาที่ shite ยังทุกข์โศกอยู่นั้นน่าจะเปรียบได้กับคำว่า fuyugomori ในบทกวี Naniwazu ซึ่งถึงแม้จะไม่ปรากฏคำว่า fuyugomori ในบทละครในเรื่องนี้ แต่สามารถสื่อความหมายได้ด้วย

บทละครในเรื่อง Yoroboshi ใช้ดอกบ๊วยเป็นจุดเปลี่ยนบรรยากาศของเรื่อง กล่าวคือเนื้อหาข้อความของ shite ก่อนได้กลิ่นหอมของดอกบ๊วยเป็นเรื่องความทุกข์โศก shite พรรณนาชะตากรรมส่วนหนึ่งของตนตั้งแต่ประโยคแรกที่ปรากฏตัว เปรียบเทียบความลึกของทะเล Naniwa ว่าดูความรู้สึกทุกข์ยากที่ยังลึกในจิตใจตน พุดถึงความเศร้าที่ต้องแยกจากกัน ผลกรรมที่ทำให้แต่ชาติปางก่อน ความทุกข์ที่มีอยู่ในใจทุกคน เป็นความสิ้นหวังอย่างรุนแรงภายในใจของ shite แต่หลังจาก shite ได้กลิ่นหอมของดอกบ๊วยแล้ว บรรยากาศของเรื่องที่ดูหมองมัว ห่อเหี่ยวก็เปลี่ยนไปในทางที่ดี เป็นชีวิตที่ยังมีความหวังของ shite เช่น ได้กล่าวถึงทะเล Naniwa ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เปรียบเทียบกับอาณาเขตของพุทธศาสนาที่แผ่เมตตาแก่สรรพสิ่ง ต่างกับก่อนหน้านี้ที่เทียบความทุกข์ในใจตนกับความลึกของทะเล Naniwa ชีวิตของ shite มีความหวัง เห็นได้จาก shite ทำ jis'soukan โดยหวังว่าหลังเสียชีวิตไปแล้วจะได้ไปสู่ดินแดนสุชาวดี ข้อความที่ shite กล่าวถึงทะเล Naniwa ก่อนและหลังได้กลิ่นดอกบ๊วยเป็นดังนี้

2 (ก่อนได้กลิ่นดอกบ๊วย)

出入の。月を見ざれば明暮の。夜の境を。えぞ
知らぬ。難波の海の低ひなく。深き思ひを。人や知
る⁴⁷。

⁴⁷ Ibid. , p.3318.

[Ide'iri no. Tsuki o mi zare ba akekure no. Yoru no sakai o. E zo shiranu.
Naniwa no umi no sokoi naku. Fukaki omoi o. Hito ya shiru.]

เนื่องจากมองไม่เห็นดวงจันทร์ขึ้นหรือลับไปแล้ว จึงไม่รู้ว่าเป็นกลางวันหรือกลางคืน ความลึกของทะเล Naniwa ที่ลึกมาก เหมือนความทุกข์ที่อยู่ในใจลึกๆ ไม่มีใครล่วงรู้

3 (หลังได้กลิ่นดอกบ๊วย)

..... なにはの事か法ならぬ。遊び戯れ舞ひ謡ふ。
誓ひの網には洩るまじき。難波の海ぞ頼もしき⁴⁸。

[Nani wa no koto ka nori nara nu. Asobi tawamure mai utau. Chikai no ami niwa moru majiki. Naniwa no umi zo tanomoshiki.]

เรื่องใดก็ตาม ไม่มีเรื่องใดที่ไม่สอดคล้องกับพระธรรมคำสอน พุทธศาสนาช่วยให้สรรพสิ่งหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่เว้นแม้คนที่ซบถ้องร้ายอย่างพวกข้าพเจ้า (หมายถึงคนที่ไม่แสดงศิลปะเพื่อแลกกับเงินประทังชีวิตที่วัด Tennou'ji) ความเมตตาของพระอมิตพุทธที่ลึกซึ้งนั้นราวกับทะเล Naniwa เป็นสิ่งที่น่าศรัทธายิ่งถือ

ความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Yoroboshi ทั้งหมดแสดงในตารางต่อไป

ตารางที่ 9 แสดงความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Yoroboshi

ข้อความในบทกวี Naniwazu	ความหมายในบทละครในเรื่อง Yoroboshi
Naniwazu ni	ที่อ่าว Naniwa
saku ya ko no hana	ดอกบ๊วยร่วงหล่น
fuyugomori	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมาน (พ่อและลูกต้องแยกจากกัน)
ima wa harube to	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 เวลาแห่งความหวัง (การมีหวังในการดำเนินชีวิตต่อไป)
saku ya ko no hana	ดอกบ๊วยร่วงหล่น

⁴⁸ Ibid. , p.3321.

จากความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Yoroboshi ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีนี้ แสดงภาพพจน์ 2 ประการได้แก่

- 1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน
- 2 ภาพพจน์ความยินดี ชีวิตมีความหวังของ shite ไม่ใช่ความยินดีเนื่องจากพ่อและลูกได้พบกัน เพราะเรื่อง Yoroboshi นี้ไม่ได้จบลงอย่างมีความสุขถึงแม้พ่อและลูกจะได้พบกันแล้ว ดังที่ Watanabe Tamotsu กล่าวไว้ในหนังสือ Nou no doramatsurugii ว่าตอนจบของบทละครโนเรื่องนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตของลูกผู้ถูกพ่อไล่ออกจากบ้าน ลูกได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง ลูกไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมปกติเหมือนคนอื่นได้ และอีกสาเหตุหนึ่งที่ภาพพจน์ความยินดีในเรื่องนี้ไม่ใช่ความยินดีจากการได้พบกันคือ การได้พบกันนี้เป็นความบังเอิญของพ่อซึ่งไปบริจาคทานที่วัด Tennou'ji แล้วได้พบกับลูก ไม่ใช่ความตั้งใจของพ่อที่ออกเดินทางตามหาลูก ความยินดีในเรื่องนี้จึงแตกต่างจากบทละครโนเรื่องอื่นๆอีก 2 เรื่องในงานวิจัยนี้ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพลัดพรากและได้กลับมาพบกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง 2 เรื่องนั้นได้แก่ Ashikari และ Sakuragawa ซึ่งตัวละครเอกของทั้ง 2 เรื่องออกเดินทางตามหาอีกฝ่ายหนึ่งจนกระทั่งได้พบกัน เรื่อง Ashikari แสดงภาพพจน์ความยินดีที่ได้พบกัน และเรื่อง Sakuragawa แสดงภาพพจน์ของความยินดี มีความหวังที่จะได้พบกับลูก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

เปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโน

ในบทนี้จะศึกษาเปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโน 7 เรื่อง ได้แก่ Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi วิธีการศึกษาคือ พิจารณาความหมายของคำหรือข้อความเดียวกันจากบทกวี Naniwazu ในบทละครโน เรื่องต่างๆ และเปรียบเทียบภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่องต่างๆ

ก่อนอื่นขอสรุปลักษณะการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโนทั้ง 7 เรื่องดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 แสดงข้อความของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโนเรื่องต่างๆ

ชื่อบทละครโน	ข้อความของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในบทละครโน
1 Ashikari	- แห่งที่ 1 ปรากฏเฉพาะชื่อบทกวี - แห่งที่ 2 ปรากฏข้อความของบทกวีทั้งบท - แห่งที่ 3 ปรากฏข้อความ fuyugomori, ima wa harube to
2 Ume	- ไม่ปรากฏข้อความของบทกวี
3 Unrin'in	- ปรากฏข้อความ Naniwazu ni, saku ya ko no hana, fuyugomori, ima wa
4 Sakuragawa	- ปรากฏข้อความ fuyugomori, ima wa harube
5 Sekidera Komachi	- ปรากฏเฉพาะชื่อบทกวี 2 แห่งและข้อความแสดงให้รู้ว่าเป็นบทกวีนี้ 1 แห่ง (kono futauta หมายถึงบทกวี Naniwazu และ Asakayama)
6 Naniwa	- แห่งที่ 1 ปรากฏข้อความ fuyugomori, ima wa harube - แห่งที่ 2 ปรากฏข้อความ saku ya ko no hana - แห่งที่ 3 ปรากฏข้อความของบทกวีทั้งบท - แห่งที่ 4 ปรากฏข้อความ ima wa harube to, saku ya ko no hana - แห่งที่ 5 ปรากฏข้อความ Naniwazu ni, saku ya ko no hana, fuyugomori, saku ya ko no hana, fuyugomori, ima wa harube - แห่งที่ 6 ปรากฏข้อความ Naniwazu ni, saku ya ko no hana
7 Yoroboshi	- ปรากฏข้อความ ko no hana, ima wa harube

จากตารางที่ 10 พบว่าการอ้างอิงบทกวี Naniwazu มี 4 ประเภทได้แก่การอ้างอิงทั้งบท อ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี อ้างอิงเฉพาะชื่อของบทกวี และอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี โดยการอ้างอิงแต่ละประเภทมีความหมายดังนี้

1 การอ้างอิงบทกวีทั้งบท หมายถึง ในตำแหน่งที่มีการอ้างอิงนั้นปรากฏข้อความของบทกวี Naniwazu ทั้งบท ในงานวิจัยนี้มี 2 เรื่องได้แก่ Ashikari และ Naniwa แสดงความหมายตรงตามบทกวี Naniwazu จาก kanajo ของ Kokinwakashuu ทั้ง 2 เรื่อง

2 การอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี หมายถึง ในตำแหน่งที่มีการอ้างอิงนั้นปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวี Naniwazu ในงานวิจัยนี้มี 5 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Naniwa และ Yoroboshi การอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวีนี้ ส่วนใหญ่สามารถสื่อความหมายของบทกวีทั้งบทได้ ยกเว้นเรื่อง Sakuragawa เพียงเรื่องเดียวที่อ้างอิงเพียงบางส่วน แต่ไม่ได้สื่อความหมายของบทกวีทั้งบท

3 การอ้างอิงเฉพาะชื่อของบทกวี หมายถึง ในตำแหน่งที่มีการอ้างอิงนั้นปรากฏเฉพาะชื่อของบทกวี Naniwazu โดยทั่วไปแล้วบทกวีญี่ปุ่นไม่มีชื่อ แต่เนื่องจาก Naniwazu no uta (บทกวี Naniwazu) เป็นคำศัพท์เฉพาะด้านสำหรับการศึกษาบทกวี จึงอาจกล่าวได้ว่า Naniwazu เป็นชื่อของบทกวี อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏคำว่า Naniwazu ในบทละครโน ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นชื่อของบทกวีเสมอไป เพราะ Naniwazu มีความหมายอย่างอื่นด้วยคืออ่าว Naniwa ในงานวิจัยนี้มีบทละครโนที่อ้างอิงเฉพาะชื่อของบทกวี Naniwazu 2 เรื่องได้แก่ Ashikari และ Sekidera Komachi สำหรับเรื่อง Sekidera Komachi นั้นมีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu 3 แห่ง โดย 2 ใน 3 แห่งปรากฏข้อความว่า Naniwazu no uta ซึ่งตรงกับคำศัพท์เฉพาะด้านสำหรับการศึกษาบทกวี และอีก 1 แห่งปรากฏข้อความว่า kono futauta o chichihawa toshite (บทกวีทั้งสองบทนี้เป็นพอบทและแม่บท) หมายถึงบทกวี Naniwazu และบทกวี Asakayama ส่วนเรื่อง Ashikari การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 1 มีข้อความที่ปรากฏในบทละครโนคือ Geni ya Naniwazu Asakayama no. Michi wa fuufu no nakadachi nareba. (เส้นทางแห่ง Naniwazu และ Asakayama เป็นสิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาจริงๆ) และจากบริบทของเรื่องนี้ที่แสดงถึงอาณาภาพของบทกวีที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ผู้วิจัยจึงคิดว่าคำว่า Naniwazu และ Asakayama น่าจะหมายถึงชื่อของบทกวี การอ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวีของทั้ง 2 เรื่องนี้เหมือนกันที่ใช้ชื่อบทกวี Naniwazu เป็นตัวแทนบทกวีอื่นๆ แต่ต่างกันที่เรื่อง Ashikari ใช้เป็นตัวแทนในฐานะที่บทกวีมีอาณาภาพต่างๆรวมทั้งหมดทำให้สามีภรรยาเข้าใจกันได้ ขณะที่เรื่อง Sekidera Komachi ใช้เป็นตัวแทนแสดงให้เห็นว่าบทกวีสามารถดำรงอยู่ได้นาน

4 การอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี หมายถึง บทละครโนที่ไม่ปรากฏข้อความของบทกวี Naniwazu แต่นำความหมายของบทกวีทั้งบทมาใช้ มี 1 เรื่องได้แก่ Ume

การอ้างอิงบทกวีทั้งบท (ประเภทที่ 1) และการอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี (ประเภทที่ 2) เป็นลักษณะที่พบได้มากในการอ้างอิงบทกวีในบทละครโนเรื่องอื่นๆด้วย ขณะที่การอ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวี (ประเภทที่ 3) เป็นลักษณะที่พบน้อยเนื่องจากปกติแล้วบทกวีญี่ปุ่นไม่มีชื่อส่วนการอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี (ประเภทที่ 4) ผู้วิจัยไม่พบในหนังสือหรืองานวิจัยฉบับใดเลย

บทกวี Naniwazu ประกอบด้วย 5 วรรคได้แก่ Naniwazu ni / saku ya ko no hana / fuyugomori / ima wa harube to / saku ya ko no hana จากตารางที่ 10 พบว่าจำนวนครั้งของการนำแต่ละวรรคไปอ้างอิงเป็นดังนี้ 5 / 7 / 8 / 9 / 4 ครั้งตามลำดับ วรรคที่มีการนำไปอ้างอิงเพียงบางส่วนก็นับรวมในจำนวนนี้ด้วย เช่น การอ้างอิงวรรคที่ 2 ของเรื่อง Yoroboshi อ้างอิงเพียง ko no hana และการอ้างอิงวรรคที่ 4 ของเรื่อง Unrin'in อ้างอิงเพียง ima wa เป็นต้น

วรรคที่ 2 และวรรคที่ 5 ของบทกวีเป็นข้อความเดียวกัน ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงถือว่าข้อความของบทกวี Naniwazu มี 4 ช่วงคือ Naniwazu ni / saku ya ko no hana / fuyugomori / ima wa harube to และจะอธิบายเปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวี Naniwazu 4 ช่วงนี้ในบทละครโนเรื่องต่างๆ และการอธิบายนี้บางแห่งอ้างถึงกาลเวลาและฉากดำเนินเรื่องของบทละครโน จึงขอเสนอตารางแสดงกาลเวลาและฉากดำเนินเรื่องของบทละครโน 7 เรื่องดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงกาลเวลาและฉากดำเนินเรื่อง จำแนกตามชื่อบทละครโน

ชื่อบทละครโน	กาลเวลา	ฉากดำเนินเรื่อง
1 Ashikari	เดือน 3 ฤดูใบไม้ผลิ	อ่าว Naniwa แคว้น Settsu
2 Ume	เดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ	อ่าว Naniwa แคว้น Settsu
3 Unrin'in	เดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ	วัด Unrin'in พระนคร Heiankyou
4 Sakuragawa	เดือน 3 ฤดูใบไม้ผลิ	องก์ที่หนึ่ง Sakura no baba แคว้น Hyuuga องก์ที่สอง Sakuragawa แคว้น Hitachi
5 Sekidera Komachi	เดือน 7 ฤดูใบไม้ร่วง	แคว้น Oumi
6 Naniwa	เดือน 1 ฤดูใบไม้ผลิ	อ่าว Naniwa แคว้น Settsu
7 Yoroboshi	เดือน 2 ฤดูใบไม้ผลิ	วัด Tennou'ji แคว้น Settsu

4.1 การอ้างอิง ‘ Naniwazu ni ’ ในบทละครโน

Naniwazu ni เป็นข้อความแรกของบทกวี Naniwazu แปลว่า ‘ ที่อ่าว Naniwa ’ มีการนำความหมายของข้อความนี้ไปใช้ในบทละครโน 5 เรื่องจากทั้งหมด 7 เรื่องในงานวิจัยฉบับนี้ ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ Naniwazu ni ในบทละครโน 7 เรื่อง

ชื่อบทละครโน	ปรากฏข้อความ Naniwazu ni	ความหมายของ Naniwazu ni
1 Ashikari	○	ที่อ่าว Naniwa
2 Ume		ที่อ่าว Naniwa
3 Unrin'in	○	ที่อ่าว Naniwa
4 Sakuragawa		-
5 Sekidera Komachi		-
6 Naniwa	○	ที่อ่าว Naniwa
7 Yoroboshi		ที่อ่าว Naniwa

ข้อความ Naniwazu ni ปรากฏในบทละครโน 3 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in และ Naniwa รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง เรื่อง Unrin'in เป็นเพียงเรื่องเดียวจาก 3 เรื่องซึ่งฉากดำเนินเรื่องไม่ได้อยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น Settsu ฉากของเรื่อง Unrin'in อยู่ที่วัด Unrin'in พระนคร Heiankyou (ปัจจุบันคือจังหวัด Kyouto) แต่ข้อความที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu นั้นเป็นตอนที่ waki (Kinmitsu) อยู่ระหว่างการเดินทางไปที่วัด Unrin'in และระหว่างทางได้ผ่านอ่าว Naniwa

จากบทละครโนจำนวนทั้งหมด 7 เรื่องในงานวิจัยฉบับนี้ มีบทละครโน 2 เรื่องที่ไม่ปรากฏข้อความ Naniwazu ni แต่นำความหมายมาใช้ด้วยคือเรื่อง Ume และ Yoroboshi สำหรับเรื่อง Ume นั้นไม่ปรากฏข้อความของบทกวี Naniwazu เลยแต่มีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa ส่วนเรื่อง Yoroboshi มีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่วัด Tennou'ji แคว้น Settsu แต่ข้อความที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu นั้นเป็นของ shite (Shuntokumaru ลูกผู้ถูกพ่อขับไล่ออกจากบ้าน) ขณะรับบริจาคทานและมีดอกบ๊วยหล่นมาที่แขนเสื้อ เมื่อ waki (Michitoshi ผู้เป็นพ่อ) เห็นดังนั้นจึงบอก shite ว่ามีดอกบ๊วยหล่นลงมา shite กล่าวว่า เป็นดอกบ๊วยที่อ่าว Naniwa จึงควรใช้คำว่า ดอกไม้ (ดังที่

ปรากฏในบทกวี Naniwazu) จากข้อความของ shite นี้แสดงให้เห็นว่าวัด Tennou'ji อยู่ใกล้กับ
 อ่าว Naniwa

ส่วนบทละครในเรื่อง Sakuragawa และ Sekidera Komachi ไม่ได้มีฉากดำเนินเรื่องและ
 เหตุการณ์เกี่ยวข้องกับอ่าว Naniwa เลย ดังนั้นจึงไม่ได้นำความหมายของ Naniwazu ni จาก
 บทกวีมาใช้

จากการอธิบายข้างต้น สรุปได้ว่าไม่มีการนำข้อความ Naniwazu ni ไปใช้ในความหมาย
 อื่นนอกเหนือจาก ' ที่อ่าว Naniwa ' และการอ้างอิงบทกวี Naniwazu โดยไม่ปรากฏข้อความ
 Naniwazu ni ก็สามารถสื่อความหมายว่า ' ที่อ่าว Naniwa ' ได้ หากบทละครในเรื่องนั้นมีฉาก
 ดำเนินเรื่องหรือเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับอ่าว Naniwa

4.2 การอ้างอิง ' saku ya ko no hana ' ในบทละครโน

คำว่า hana มีความผูกพันกับคนญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว hana เป็นคำนามมี
 หลากหลายความหมายเช่นหนึ่ง ดอกไม้ อาจหมายถึงดอกบ๊วยหรือดอก sakura สอง สิ่งซึ่งดงาม
 สาม ความเจริญรุ่งเรืองและอื่นๆ ผู้แต่งบทกวีนิยมนำคำว่า hana มาใช้ในบทกวีดังปรากฏใน
 ประชุมบทกวีญี่ปุ่นนับตั้งแต่สมัยโบราณ

สำหรับละครโนแล้ว hana เป็นคำที่ Zeami ใช้เปรียบเทียบว่าหมายถึงความสด ความ
 แปลกใหม่ของการแสดงเพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้ชม มีทั้ง hana ชั่วคราวและ hana ถาวร
 hana ชั่วคราวได้แก่สิ่งที่อยู่ได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็หมดไป เช่น เสียงของนักแสดงในวัยหนุ่ม ส่วน
 hana ถาวรได้แก่สิ่งที่ไม่สูญหายไปแม้กาลเวลาจะผ่านไปแล้ว เช่น ศิลปะการแสดงของนักแสดง
 อาวุโสที่บรรลุขั้นสุดยอดแล้ว¹

เนื่องจาก hana มีความหมายหลากหลาย เมื่อพบคำว่า hana จึงสามารถตีความได้มาก
 สำหรับคำว่า hana ในข้อความ saku ya ko no hana ของบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วย
 และ saku ya ko no hana แปลว่า ดอกไม้ผลิบาน มีความหมาย 2 ประการคือหนึ่ง ดอกบ๊วย
 ผลิบาน และสอง เปรียบเทียบกับการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku การพิจารณา
 ความหมายของ saku ya ko no hana ขึ้นอยู่กับบริบท เมื่อบริบทเปลี่ยนไป saku ya ko no hana

¹ เศอะมิ, ฟุฉิกะเด็น ทฤษฎีการละครญี่ปุ่นของเศอะมิ, เขียนและแปลโดย เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล
 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาสน์, 2533), หน้า 19-20.

จะแสดงความหมายเปลี่ยนไปตามบริบทนั้น saku ya ko no hana เป็นข้อความที่ปรากฏในบทละครโน 7 เรื่องมากที่สุดเมื่อเทียบกับคำหรือข้อความอื่นของบทกวี Naniwazu คือ 11 ครั้ง มีบทละครโน 4 เรื่องที่ปรากฏข้อความนี้ได้แก่เรื่อง Ashikari, Unrin'in, Naniwa และ Yoroboshi ส่วนบทละครโนอีก 3 เรื่องในงานวิจัยฉบับนี้ แม้จะไม่ปรากฏข้อความ saku ya ko no hana แต่ความหมายของข้อความนี้ก็ปรากฏในบทละครโนเรื่องนั้นๆด้วย ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ saku ya ko no hana ในบทละครโน 7 เรื่อง

ชื่อบทละครโน	ปรากฏข้อความ saku ya ko no hana	ความหมายของ saku ya ko no hana
1 Ashikari	○	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
2 Ume		1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
3 Unrin'in	○	1 ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari 2 ดอกไม้ผลิบาน (ดอกบ๊วยหรือดอก sakura)
4 Sakuragawa		1 ดอก sakura ที่ผลิบาน 2 Sakurago
5 Sekidera Komachi		วัน tanabata มาถึงแล้ว
6 Naniwa	○	1 ดอกบ๊วยผลิบาน 2 การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku
7 Yoroboshi	○	ดอกบ๊วยที่ร่วงหล่น

การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในเรื่อง Ashikari แห่งที่ 2 และในเรื่อง Naniwa นั้น saku ya ko no hana หมายถึงดอกบ๊วยผลิบานและการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ส่วนการอ้างอิงบทกวี Naniwazu แห่งที่ 3 ในเรื่อง Ashikari ไม่ปรากฏข้อความ saku ya ko no hana แต่เนื้อเรื่องในขณะนั้น nochi shite (Kusaka Saemon สามีผู้ได้พบกับภรรยาที่จากกันมานานแล้ว) รู้สึกดีใจมากและจะเดินทางไปเมืองหลวงพร้อมกับภรรยา juitai (ชับร้องแทน shite) ได้บรรยาย

สภาพแวดล้อมที่ชื่อว่า Naniwa ว่ามีดอกไม้ผลิบานสะพรั่ง ทำให้พิจารณาได้ว่ามีการนำความหมายของ saku ya ko no hana จากบทกวี Naniwazu มาใช้โดยหมายถึงดอกบ๊วยผลิบานสะพรั่ง

ความหมายของ saku ya ko no hana ในเรื่อง Unrin'in มี 2 ประการคือความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ที่จะถูกเปิดเผย และดอกไม้ผลิบาน คำว่าดอกไม้ในที่นี้หมายถึงดอกบ๊วยหรือดอก sakura ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณา กล่าวคือในบทกวี Naniwazu มีข้อความ saku ya ko no hana 2 วรรคคือวรรคที่ 2 และ 5 แต่เรื่อง Unrin'in ปรากฏเพียงวรรคที่ 2 วรรคเดียว หากนำวรรคที่ 5 ซึ่งอยู่ถัดจากข้อความ ima wa harube to มาร่วมพิจารณาด้วย ดอกไม้จะหมายถึงดอกบ๊วย หากไม่นำมาร่วมพิจารณาด้วย ดอกไม้จะหมายถึงดอก sakura ส่วนความหมายของความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari นั้น ที่สามารถแสดงความหมายนี้ได้ เพราะเนื้อหาของเรื่อง Unrin'in ในองก์ที่สองเป็นการเปิดเผยความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ว่าเป็นเรื่องราวของ Ariwara no Narihira ซึ่งไปหลงรักหญิงคนหนึ่ง (หมายถึง Nijou no Kisaki) ทั้งคู่พากันหลบหนีออกจากพระราชวังประมาณเดือน 2 สถานที่ที่มีชื่อเสียงที่ถูกเอ่ยอ้างในวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari หมายถึงในเขตพระราชวัง แต่การอ้างอิงบทกวี Naniwazu อยู่ในองก์ที่หนึ่งซึ่งมีภาพพจน์ที่คลุมเครือหลายประการดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3 ข้อความว่า saku ya ko no hana ในบทกวี Naniwazu หมายถึงดอกบ๊วยผลิบานและการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku แสดงภาพพจน์ของความยินดีที่สิ่งที่รอคอยมาถึงแล้ว เมื่อมีการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครในเรื่อง Unrin'in ภาพพจน์ของความยินดีจึงปรากฏในเรื่องนี้ด้วย เป็นความยินดีในสิ่งที่ waki (Kinmitsu) รอคอยได้มาถึงแล้ว นั่นคือการได้ไปเมืองหลวงเพื่อจะได้รู้เรื่องราวตามที่ตนได้ฝันประหลาด และเรื่องราวที่รับรู้หลังจากไปถึงเมืองหลวงแล้วคือความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari การที่บทละครในเรื่อง Unrin'in ปรากฏข้อความเพียงบางส่วนของบทกวี Naniwazu ผู้วิจัยคิดว่าเป็นเพราะผู้แต่งบทละครในต้องการใช้บทกวีนี้เสริมภาพที่คลุมเครือ ต้องการบอกเป็นนัยว่าจะเปิดเผยความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari

ข้อความ saku ya ko no hana ของบทกวี Naniwazu ที่ปรากฏในเรื่อง Yoroboshi ปรากฏเฉพาะ ko no hana เท่านั้น หมายถึงดอกบ๊วยที่ร่วงหล่น ซึ่งแตกต่างจากความหมายในบทกวี Naniwazu ที่หมายถึงดอกบ๊วยผลิบาน

นอกจากบทละครใน 4 เรื่องข้างต้นนี้ บทละครในเรื่อง Ume, Sakuragawa และ Sekidera Komachi ได้นำความหมายของ saku ya ko no hana จากบทกวี Naniwazu มาใช้ด้วยโดยทั้ง 3 เรื่องไม่ปรากฏข้อความนี้ เรื่อง Ume ใช้ความหมายของ saku ya ko no hana ตามบทกวี Naniwazu คือหมายถึงดอกบ๊วยผลิบาน และจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ ส่วนเรื่อง

Sakuragawa ใช้หมายถึงดอก sakura ผลิตาน และหมายถึง Sakurago เพราะจากเนื้อหาตอนที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu ทำให้พิจารณาได้ว่า 子の花 [ko no hana] มีความหมายซ้อนกับ 木の花 [ko no hana] เป็นการบอกเป็นนัยว่า nochi shite จะได้พบลูก และเรื่อง Sekidera Komachi ใช้ความหมายของ saku ya ko no hana ว่าวัน tanabata ได้มาถึงแล้ว

จากการอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่าการนำความหมายของข้อความ saku ya ko no hana ไปใช้ในบทละครโนทั้ง 7 เรื่องในงานวิจัยฉบับนี้ มีทั้งบทละครโนที่ปรากฏและไม่ปรากฏข้อความนี้ ความหมายของข้อความนี้มีหลากหลายนอกเหนือจากความหมายในบทกวี Naniwazu โดยความหมายทั้งหมดมี 6 อย่างดังนี้ ดอกบ๊วยผลิตาน ดอก sakura ผลิตาน จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ Sakurago ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari และวัน tanabata มาถึงแล้ว

การที่สามารถพิจารณาความหมายของ saku ya ko no hana ได้มากถึง 6 อย่าง ผู้วิจัยคิดว่า การเข้าใจบทกวี Naniwazu อย่างลึกซึ้งเป็นพื้นฐานที่สำคัญมากประการหนึ่ง เมื่อมีความรู้เรื่องบทกวี Naniwazu แล้วได้ศึกษาบทละครโนที่อ้างอิงบทกวีนี้ ทำให้เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ปรากฏในบทละครโนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4.3 การอ้างอิง ‘ fuyugomori ’ และ ‘ ima wa harube to ’ ในบทละครโน

เนื่องจากคำว่า fuyugomori และข้อความว่า ima wa harube to ส่วนใหญ่จะปรากฏพร้อมกันเสมอ ยกเว้นบางแห่งของเรื่อง Naniwa และเรื่อง Yoroboshi ดังนั้นจะขออธิบายการอ้างอิงไปพร้อมๆกัน คำว่า fuyugomori แปลว่าการหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว ima wa harube to แปลว่าบัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ความหมายในบทกวี Naniwazu มี 2 ประการคือหมายถึงระยะเวลาที่ดอกบ๊วยหลบซ่อนตัวในฤดูหนาวและผลิตานเมื่อเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ และหมายถึงระยะเวลา ก่อนและหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ ส่วนความหมายของคำว่า fuyugomori และข้อความว่า ima wa harube to ในบทละครโน 7 เรื่องมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของบทละครโนแต่ละเรื่อง ดังแสดงการปรากฏข้อความและความหมายในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ fuyugomori ในบทละครโน 7 เรื่อง

ชื่อบทละครโน	ปรากฏข้อความ fuyugomori	ความหมายของ fuyugomori
1 Ashikari	○	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ 3 ระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมาน (สามีภรรยาต้องแยกจากกัน)
2 Ume		1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
3 Unrin'in	○	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาที่ใฝ่ฝันจะได้ไปเมืองหลวง 3 ระยะเวลาที่ความลับถูกเก็บครอบงำเอาไว้ (ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari)
4 Sakuragawa	○	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมาน (แม่และลูกต้องแยกจากกัน)
5 Sekidera Komachi		1 ระยะเวลาที่ใฝ่ฝันวัน tanabata 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
6 Naniwa	○	1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาก่อนจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
7 Yoroboshi		1 การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว 2 ระยะเวลาแห่งความทุกข์ทรมาน (พ่อและลูกต้องแยกจากกัน)

ตารางที่ 15 แสดงการปรากฏข้อความและความหมายของ ima wa harube to ในบทละครโน
7 เรื่อง

ชื่อบทละครโน	ปรากฏข้อความ ima wa harube to	ความหมายของ ima wa harube to
1 Ashikari	○	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ 3 เวลาแห่งความสุข (สามีภรรยาได้พบกันและเข้าใจกัน)
2 Ume		1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
3 Unrin'in	○	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 เวลาที่ได้เดินทางไปเมืองหลวง 3 เวลาที่ความลับถูกเปิดเผย (ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari)
4 Sakuragawa	○	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ในไม่ช้านี้จะเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ (เป็นเวลาแห่งความหวังของแม่ที่จะได้พบลูก)
5 Sekidera Komachi		1 บัดนี้ถึงวัน tanabata แล้ว (ฤดูใบไม้ร่วง) 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
6 Naniwa	○	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 ระยะเวลาหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์
7 Yoroboshi	○	1 บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว 2 เวลาแห่งความหวัง (การมีหวังในการดำเนินชีวิตต่อไป)

บทละครโนที่ปรากฏคำว่า fuyugomori มีทั้งหมด 4 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa และ Naniwa ส่วนบทละครโนที่ปรากฏข้อความว่า ima wa harube to มีทั้งหมด 5 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Naniwa และ Yoroboshi โดยเรื่อง Unrin'in, Sakuragawa, บางแห่งของเรื่อง Naniwa และเรื่อง Yoroboshi ไม่ได้ปรากฏข้อความ ima wa harube to ทั้งข้อความ บางแห่งปรากฏเพียง ima wa บางแห่งปรากฏเพียง ima wa harube การที่เรื่อง Unrin'in ปรากฏเพียง ima wa ส่งผลต่อการพิจารณาความหมายของคำว่า ko no hana ด้วย ดังแสดงแล้วใน 4.2 การอ้างอิง ' saku ya ko no hana ' ในบทละครโน ส่วนข้อความ ima wa harube (ไม่มีคำว่า to) ส่งผลต่อการพิจารณาความหมายในบทละครโนด้วย ดังจะอธิบายต่อไป

บทละครโนทั้ง 7 เรื่องในงานวิจัยนี้ แม้ว่าบางเรื่องจะไม่ปรากฏคำว่า fuyugomori และข้อความว่า ima wa harube to แต่ก็นำความหมายมาใช้ด้วยโดยเรื่อง Ume ใช้ความหมายทั้ง 2 ประการตามบทกวี Naniwazu ส่วนเรื่อง Sekidera Komachi ใช้ความหมายของคำว่า fuyugomori คือระยะเวลาที่ รอคอยให้วัน tanabata มาถึงและความหมายของ ima wa harube to คือบัดนี้ถึงวัน tanabata แล้ว (ฤดูใบไม้ร่วง)

fuyugomori และ ima wa harube to ในบทละครโน 7 เรื่องแสดงความหมายตรงกับบทกวี Naniwazu คือการหลบซ่อนตัวในฤดูหนาวและผลิบานในฤดูใบไม้ผลิ 6 เรื่อง (คือยกเว้นเรื่อง Sekidera komachi) ส่วนความหมายของระยะเวลาที่ก่อนและหลังจักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ ปรากฏใน 4 เรื่องคือเรื่อง Ume, Sekidera Komachi, การอ้างอิงแห่งที่ 2 ของเรื่อง Ashikari และการอ้างอิงแห่งที่ 4 และ 5 ของเรื่อง Naniwa เท่านั้น นอกจากความหมายที่ตรงกับความหมายในบทกวี Naniwazu แล้ว fuyugomori และ ima wa harube to ยังแสดงความหมายอื่นด้วย คำว่า fuyugomori ในเรื่อง Unrin'in แสดงความหมายของระยะเวลาที่ waki ฝ่ารอจะเข้าไปเมืองหลวงและระยะเวลาที่ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ถูกเก็บเอาไว้อยู่ ส่วน ima wa harube to นั้น เรื่อง Unrin'in ปรากฏเฉพาะ ima wa แต่ก็นำความหมายของ harube to มาใช้ด้วย ima wa harube to ในเรื่องนี้หมายถึง บัดนี้ถึงเวลาที่ waki ได้เดินทางไปเมืองหลวงแล้ว และอีกความหมายหนึ่งคือบัดนี้ถึงเวลาเปิดเผยความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari แล้ว

fuyugomori และ ima wa harube to ในบทละครโนที่มีเนื้อหาแสดงการพลัดพรากและได้กลับมาพบกันใหม่อีก แสดงความหมายอื่นซึ่งแตกต่างไปจากที่กล่าวมาข้างต้นด้วย บทละครโนที่มีเนื้อหาแสดงการพลัดพรากและได้กลับมาพบกันใหม่อีกมี 3 เรื่องคือ Ashikari, Sakuragawa

และ Yoroboshi โดยเรื่อง Ashikari เป็นการพลัดพรากระหว่างสามีและภรรยา เรื่อง Sakuragawa และ Yoroboshi เป็นเรื่องราวระหว่างบุพการีและบุตร²

เรื่อง Yoroboshi ไม่ปรากฏคำว่า fuyugomori แต่นำความหมายมาใช้ด้วย ความหมายของ fuyugomori ในเรื่อง Ashikari, Sakuragawa และ Yoroboshi คือระยะเวลาแห่งความทุกข์ เป็นเวลาแห่งความเศร้าโศกของ shite ในช่วงที่แยกจากกันกับคนรัก

ima wa harube to ในเรื่อง Ashikari แสดงถึงเวลาที่ nochi shite ได้พบกับภรรยาแล้ว เป็นเวลาแห่งความสุข ส่วนเรื่อง Sakuragawa และ Yoroboshi ปรากฏเพียง ima wa harube (ไม่มีคำว่า to) ima wa harube แปลว่า ในไม่ช้านี้จะเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ข้อความในบทละครในเรื่อง Sakuragawa และ Yoroboshi ที่ปรากฏข้อความว่า ima wa harube ไม่ใช่ข้อความในเนื้อเรื่องตอนที่แสดงความสุขจากการได้กลับมาพบกัน เรื่อง Sakuragawa เป็นตอนที่อยู่ระหว่างการเดินทางตามหาลูก ส่วนเรื่อง Yoroboshi เป็นตอนที่พ่อและลูกได้พบกันแล้วแต่ต่างฝ่ายต่างยังไม่ทราบว่าเป็นพ่อลูกกัน ดังนั้น ima wa harube ในเรื่อง Sakuragawa และ Yoroboshi จึงแสดง ความหมายของเวลาแห่งความหวังในอนาคต ความหวังในเรื่อง Sakuragawa คือความหวังที่จะได้พบลูก ขณะที่เรื่อง Yoroboshi เป็นความหวังในการดำเนินชีวิตต่อไปของ shite

จากการอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่ามีการนำความหมายของคำว่า fuyugomori และข้อความ ima wa harube to ไปใช้ในบทละครในทั้ง 7 เรื่องในงานวิจัยฉบับนี้ มีทั้งบทละครในที่ปรากฏและไม่ปรากฏคำและข้อความนี้ ความหมายของคำและข้อความนี้มีหลากหลายนอกเหนือจากความหมายในบทกวี Naniwazu โดยความหมายของ fuyugomori มีทั้งหมด 6 อย่างดังนี้ การหลบซ่อนตัวในฤดูหนาว ระยะเวลาที่จักรพรรดิ Nintoku ยังไม่ขึ้นครองราชย์ ระยะเวลาที่เผ่ารอให้ถึงวัน tanabata ระยะเวลาการเผ่ารอวันที่จะไปเมืองหลวง ระยะเวลาที่ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise

² บทละครโนที่มีเนื้อหาของการได้พบกันอีกครั้งของบุพการีและบุตรนั้น 片岡徳雄 [Kataoka Tokuo] กล่าวไว้ในหนังสือ 日本人の親子像—古典大衆芸能にみる [Nihonjin no oyakozou – Koten taishuu geinou ni miru] ว่าแบ่งได้เป็น 5 แบบคือหนึ่ง 出家 [shukke] คือบุพการีหรือบุตรออกบวชทำให้ต้องแยกจากกัน สอง 誘拐 [yuukai] คือบุตรหายไปโดยไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน (ส่วนมากมีสาเหตุมาจากผู้ประกอบอาชีพค้าขายคน) สาม 追放 [tsuihou] คือบุตรถูกบุพการีขับไล่ไปเนื่องจากสาเหตุบางประการ สี่ 悲運 [hiun] คือบุพการีและบุตรต้องแยกจากกันด้วยเคราะห์กรรม และสุดท้าย 別離 [betsurei] คือสาเหตุอื่น ๆ นอกเหนือจาก 4 แบบแรก บทละครโนเรื่อง Sakuragawa จัดอยู่ในแบบ yuukai บทละครโนเรื่อง Yoroboshi จัดอยู่ในแบบ tsuihou

monogatari ถูกเก็บเอาไว้ และระยะเวลาแห่งความทุกข์ที่แยกจากกัน ส่วน ima wa harube to มีความหมายทั้งหมด 7 อย่างดังนี้ ระยะเวลาที่ดอกไม้ผลิบานในตอนต้นฤดูใบไม้ผลิ ระยะเวลาที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์ บัดนี้ถึงวัน tanabata แล้ว (ฤดูใบไม้ร่วง) เวลาที่ได้เดินทางไปเมืองหลวง เวลาที่ความลับของวรรณคดีเรื่อง Ise monogatari ถูกเปิดเผย เวลาที่ได้พบกันหลังแยกจากกันมานาน และเวลาแห่งความสุขอันเกิดจากความมีหวังในการดำเนินชีวิต

4.4 การเปรียบเทียบภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่องต่างๆ

บริเวณอ่าว Naniwa มีชื่อเสียงด้านความงดงามของดอกบ๊วยซึ่งผลิบานในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิและเป็นสถานที่ที่พระราชโอรส Oosasagi ประทับอยู่ ต่อมาเมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิ Nintoku แล้วทรงสถาปนา Naniwa ขึ้นเป็นเมืองหลวงและมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้สร้างพระราชวัง Takatsu ขึ้นที่นี่ บทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์ 2 ประการคือหนึ่ง ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน และสอง ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku การนำบทกวีนี้ไปอ้างอิงในบทละครโน แสดงภาพพจน์ที่หลากหลาย ทั้งที่เหมือนและแตกต่างจากภาพพจน์ 2 ประการดังต่อไปนี้

4.4.1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน

ในบทละครโน 7 เรื่องนั้น เรื่องที่มีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa เมือง Settsu และเป็นเหตุการณ์ในฤดูใบไม้ผลิมี 3 เรื่องคือ Ashikari, Ume และ Naniwa การอ้างอิงบทกวี Naniwazu ใน 3 เรื่องนี้แสดงภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน และมีอีก 2 เรื่องที่การอ้างอิงบทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์ความสวยงามนี้คือเรื่อง Unrin'in และเรื่อง Yoroboshi เหตุการณ์ของทั้ง 2 เรื่องนี้อยู่ในฤดูใบไม้ผลิแต่ฉากดำเนินเรื่องของ Unrin'in อยู่ที่วัด Unrin'in พระนคร Heiankyou ส่วนของเรื่อง Yoroboshi อยู่ที่วัด Tennou'ji แคว้น Settsu การที่ 2 เรื่องนี้แสดงภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ด้วยเพราะเรื่อง Unrin'in มีเหตุการณ์ตอนหนึ่งของเรื่องที่กล่าวถึงอ่าว Naniwa เป็นสถานที่ที่อยู่ระหว่างการเดินทางจาก Ashiya แคว้น Settsu ไปเมืองหลวง ส่วนเรื่อง Yoroboshi มีการกล่าวถึงสภาพแวดล้อมของอ่าว Naniwa

ดังนั้นสรุปได้ว่าบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครโนจะแสดงภาพพจน์ความสวยงาม บริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกไม้บานก็ต่อเมื่อกาลเวลาของบทละครโนเรื่องนั้น คือ ฤดูใบไม้ผลิ และมีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa หรือมีเหตุการณ์ ข้อความกล่าวถึงสภาพแวดล้อมของอ่าว Naniwa

4.4.2 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

ในบทละครโน 7 เรื่องที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu มี 4 เรื่องที่บทกวีนี้แสดงภาพพจน์แสดง ความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ได้แก่เรื่อง Ashikari, Ume, Sekidera Komachi และ Naniwa ภาพพจน์ของความยินดีนี้เกิดจากความหมายที่ Wani ผู้แต่งบทกวีใช้ เปรียบเทียบถึงการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku หากพิจารณาเฉพาะความหมายของ ตัวอักษรในบทกวีแล้วจะไม่ทราบความหมายที่ใช้เปรียบเทียบนี้เลย บทละครโนทั้ง 4 เรื่องที่บทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์ความยินดีนี้ มีข้อความระบุให้ทราบว่าบทกวีนี้มีความหมายเกี่ยวกับการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

ดังนั้นสรุปได้ว่าบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครโนจะแสดงภาพพจน์แสดง ความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ก็ต่อเมื่อมีข้อความระบุให้ทราบว่าบทกวี Naniwazu มีความหมายเกี่ยวกับการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku

4.4.3 ภาพพจน์อื่นๆ

การที่บทกวี Naniwazu สามารถแสดงภาพพจน์ที่หลากหลายได้ เนื่องจากการพิจารณา ความหมายของบทกวีได้มากมายโดยขึ้นอยู่กับบริบทของบทละครโน ในบทละครโน 7 เรื่องที่ ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้มีเรื่องเดียวคือ Ume ที่บทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์ตรงตามบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu เท่านั้น ที่เหลืออีก 6 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi แสดงภาพพจน์อื่นๆด้วย ภาพพจน์ หนึ่งที่ทั้ง 6 เรื่องนี้เหมือนกันคือภาพพจน์แห่งความยินดี ซึ่งความยินดีในงานวิจัยนี้สามารถแบ่ง ออกได้เป็น 2 ประเภทคือความยินดีในเรื่องปัจจุบัน และความยินดีในเรื่องอนาคต

ความยินดีในเรื่องปัจจุบันคือความยินดีที่เกิดจากการเฝ้ารอบบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งใด สิ่งหนึ่งและเมื่อสมหวังในสิ่งนั้นแล้วจึงเกิดความยินดี หรือความยินดีในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ได้แก่เรื่อง Ashikari, Unrin'in, Sekidera Komachi และ Naniwa โดยเรื่อง Ashikari เป็นความ
 ยินดีที่สามีภรรยาได้กลับมาพบกัน เข้าใจกันและได้อยู่ด้วยกันอีกครั้งโดยอาศัยบทกวีเป็นสื่อ เรื่อง
 Unrin'in เป็นความยินดีที่ได้เดินทางไปเมืองหลวงเพื่อคลี่คลายปมในความฝัน เรื่อง Sekidera
 Komachi เป็นความยินดีที่วัน tanabata ที่เฝ้ารอมาถึงแล้ว และเรื่อง Naniwa เป็นความยินดีใน
 สภาพความสงบร่มรื่นในรัชสมัยของจักรพรรดิองค์ปัจจุบัน

ความยินดีในเรื่องอนาคตคือความยินดีต่อเหตุการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่เรื่อง
 Sakuragawa และเรื่อง Yoroboshi โดยเรื่อง Sakuragawa เป็นความยินดีในความหวังที่จะได้พบ
 กับลูก และเรื่อง Yoroboshi เป็นความยินดีในความหวังที่ชีวิตภายภาคหน้าจะมีความสุข

ดังนั้นสรุปได้ว่าบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครโนจะแสดงภาพพจน์อื่นๆได้โดยไม่
 จำกัว่าต้องเป็นบทละครโนที่มีฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่อ่าว Naniwa หรือมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในฤดู
 ใบไม้ผลิ หรือเป็นการอ้างอิงบทกวีทั้งบท อ้างอิงเพียงบางส่วนหรืออ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวี

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป

บทกวี Naniwazu แต่งโดย Wani รวบรวมศตวรรษที่ 3-4 และเท่าที่มีหลักฐานอยู่ในปัจจุบัน บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีต้นแบบสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาตัวอักษรญี่ปุ่นในราวปลายศตวรรษที่ 7 และมีบทกวีนี้ปรากฏในวรรณกรรมต่างๆของญี่ปุ่น รวมทั้งมีข้อความอธิบายบทกวีบทนี้ใน kanajo ของประชุมบทกวี Kokinwakashuu ซึ่งเป็นประชุมบทกวีที่รวบรวมเสร็จราวค.ศ.905 เนื้อหาของบทกวีมีดังนี้

なにはづにさくやこの花冬ごもりいまははるべ
とさくやこのはな¹

[Naniwazu ni saku ya ko no hana fuyugomori ima wa harube to saku ya

ko no hana]

ณ อ่าวนะนิวะนี้มีบุปผา

ช่อผลกาผลิบานสะพรั่งไสว

หลังฤดูใบไม้ผลิอันยาวไกล

สู่ฤดูใบไม้ผลิยามนี้แล

บทกวี Naniwazu มีความหมาย 2 ประการคือ หนึ่ง กล่าวถึงดอกบ๊วย ณ อ่าว Naniwa ที่ซ่อนตัวในฤดูหนาวและผลิบานในตอนต้นของฤดูใบไม้ผลิ และสองแสดงความหมายของการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku หลังจากเกี่ยวกับพระอนุชามาเป็นเวลา 3 ปีซึ่งการขึ้นครองราชย์นี้ตรงกับตอนต้นของฤดูใบไม้ผลิ ภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu คือภาพพจน์ของความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบานและภาพพจน์แห่งความยินดีที่จักรพรรดิ Nintoku ขึ้นครองราชย์

บทกวี Naniwazu เป็นบทกวีที่มีชื่อเสียงและมีความเป็นมายาวนาน แต่จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโนทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น พบว่ามีงานวิจัยภาษาไทย 1 ฉบับของสุนิศา ธรรมาวินวัฒน์ ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตเรื่อง การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มีที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะสะตะริ ที่อธิบายความหมายของบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง Unrin'in ฉบับปัจจุบันแต่ไม่มีฉบับใดเลยที่อธิบายว่าบทกวี Naniwazu แสดงภาพพจน์อย่างไรในบทละครโน จึงอาจกล่าวได้ว่างาน

---

¹ Yamagishi Tokuhei, Hachidaishuu zenchuu, 13th ed. (Tokyo: Yuuseidou, 1985), p.12.

วิจัยนี้เป็นฉบับแรกในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นที่ศึกษาความหมายของบทกวี Naniwazu และเปรียบเทียบการอ้างอิงบทกวีนี้ในบทละครในเรื่องต่างๆ

จากการศึกษาและรวบรวมรายชื่อบทละครที่นำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิงพบว่าเท่าที่ผ่านมา มีหนังสือและพจนานุกรมบทกวีซึ่งแสดงรายชื่อบทละครที่อ้างอิงบทกวี Naniwazu บางเล่มระบุว่า มี 2 เรื่อง บางเล่มระบุว่า มี 5 เรื่อง² แต่งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาบทละครทั้งหมด 7 เรื่อง ครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

บทละคร 7 เรื่องที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ได้แก่ Ashikari, Ume, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi ในจำนวน 7 เรื่องนี้มีทั้งบทละครที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง ฉากดำเนินเรื่องอยู่ที่แคว้น Settsu และที่อื่นๆ (พระนคร Heiankyou, แคว้น Hyuuga, แคว้น Hitachi, แคว้น Oumi) จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้บทกวี Naniwazu จะมีความหมายเกี่ยวข้องกับฤดูใบไม้ผลิและฤดูหนาว โดยมีสถานที่อยู่ที่อ่าว Naniwa แคว้น Settsu แต่ก็มีอ้างอิงบทกวีนี้ในบทละครที่เกี่ยวข้องกับฤดูกาลอื่นและสถานที่อื่นด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาการอ้างอิงบทกวี Naniwazu พบว่าการนำบทกวีนี้ไปอ้างอิงในบทละคร 7 เรื่อง มีลักษณะการอ้างอิงทั้งหมด 4 แบบคือแบบอ้างอิงทั้งบทกวี อ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี อ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวี และอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี ซึ่งการอ้างอิงแบบทั้งบทกวี อ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวีและอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวีนั้น สามารถสื่อความหมายของบทกวีได้ทั้งบท กล่าวคือ สามารถสื่อความหมายของข้อความของบทกวีที่ไม่ได้ปรากฏในบทละครโดย ยกเว้นเรื่อง Sakuragawa เพียงเรื่องเดียวที่ปรากฏข้อความบางส่วนของบทกวี และสื่อความหมายเพียงบางส่วนของบทกวี คือไม่สื่อความหมายของข้อความ Naniwazu ni ส่วนการอ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวีนั้น เรื่อง Ashikari ใช้บทกวี Naniwazu เป็นตัวแทนบทกวีอื่น แสดงให้เห็นว่าบทกวีสามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ได้ แต่ไม่ใช้ความหมายของบทกวี ขณะที่เรื่อง Sekidera Komachi อ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวีเช่นกัน แต่ใช้ความหมายของบทกวีด้วย โดยใช้ความหมายของ fuyugomori, ima wa harube to, saku ya ko no hana

การพิจารณาความหมายของบทกวีที่อ้างอิงในบทละครขึ้นอยู่กับบริบท การอ้างอิงบางแห่งมีความหมายตรงตามความหมายของบทกวี Naniwazu จาก kanajo ของ

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อหนังสือ ชื่อพจนานุกรมและชื่อบทละครได้ในหัวข้อ 1.4 ขอบเขตของการวิจัย (บทที่ 1 หน้า 5)

Kokinwakashuu บางแห่งมีความหมายแตกต่างไป จากการศึกษพบว่าความหมายของบทกวี Naniwazu ที่อ้างอิงในบทละครโนสรุปได้ดังนี้

1 กรณีอ้างอิงบทกวีทั้งบทและอ้างอิงเฉพาะความหมายของบทกวี จะแสดงความหมายตรงตามบทกวี Naniwazu

2 กรณีอ้างอิงเพียงบางส่วนของบทกวี จะแสดงทั้งความหมายตรงตามบทกวี Naniwazu และความหมายอื่นด้วย ยกเว้นการอ้างอิงบทกวีในเรื่อง Naniwa เท่านั้นที่แสดงเฉพาะความหมายตรงตามบทกวี Naniwazu

3 กรณีอ้างอิงเฉพาะชื่อบทกวี มีทั้งไม่ใช้ความหมายของบทกวีและแสดงความหมายที่แตกต่างไปจากบทกวี Naniwazu

ดังนั้นสรุปได้ว่าผลการศึกษตรงตามสมมติฐานของงานวิจัยนี้ที่ตั้งไว้ในข้อ 1 ว่าบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ที่อ้างอิงในบทละครโนมีการนำไปใช้หลากหลายความหมาย นอกเหนือจากความหมายตามที่ปรากฏใน Kokinwakashuu ส่วนสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่าบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ที่ปรากฏในบทละครโนต่างเรื่องกันแสดงภาพที่ไม่เหมือนกันนั้น ถูกต้องเพียงบางส่วน เนื่องจากภาพพจน์ของบทกวี Naniwazu ที่แสดงในบทละครโน 7 เรื่องนั้น ส่วนใหญ่มีมากกว่า 1 ภาพพจน์ซึ่งบางภาพพจน์ซ้ำกับบทละครโนเรื่องอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1 ภาพพจน์ความสวยงามบริเวณอ่าว Naniwa ในฤดูใบไม้ผลิที่มีดอกบ๊วยผลิบาน ปรากฏในการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโน 5 เรื่องได้แก่ Ashikari, Ume, Unrin'in, Naniwa และ Yoroboshi

2 ภาพพจน์แสดงความยินดีต่อการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ Nintoku ปรากฏในการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโน 4 เรื่องได้แก่ Ashikari, Ume, Sekidera Komachi และ Naniwa

3 ภาพพจน์ของความรู้สึกยินดี ปรากฏในการอ้างอิงบทกวี Naniwazu ในบทละครโนเรื่อง 6 เรื่องได้แก่ Ashikari, Unrin'in, Sakuragawa, Sekidera Komachi, Naniwa และ Yoroboshi

ผลการศึกษาเรื่องการนำบทกวี Naniwazu ไปอ้างอิงในบทละครโนโดยมีหลากหลายความหมายนั้นมีข้อแตกต่างจากผลการศึกษาของสุนิศา ธรรมาวีวัฒน์ ในวิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตเรื่อง การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มีที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะงะตะริ³ คือ

³ สุนิศา ธรรมาวีวัฒน์, "การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่มีที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะงะตะริ" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสาขาวชิราวุฒศึกษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544)

สุนิศา ธรรมาวินิจฉัยสรุปว่าการอ้างอิงบทกวีเพียงบางส่วนนั้น บางกรณีทำให้อารมณ์ ความรู้สึก และความหมายของบทกวีแตกต่างไปจากต้นฉบับเดิม แต่กลมกลืนไปกับบริบทใหม่ในบทละครโนซึ่งใช้ได้กับบทละครโนเรื่อง Unrin'in ฉบับปัจจุบันเท่านั้น กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่าดอกไม้ในบทกวี Naniwazu จากเดิมหมายถึงดอกบ๊วยเป็นดอก sakura ในขณะที่การศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่แล้วการอ้างอิงบทกวีเพียงบางส่วนแสดงทั้งความหมายตรงตามบทกวีเดิมและความหมายอื่นด้วย (ยกเว้นเรื่อง Naniwa ที่แสดงเฉพาะความหมายตรงตามบทกวีเดิม) โดยการอ้างอิงบทกวีเพียงบางส่วนในเรื่อง Unrin'in นั้น คำว่าดอกไม้ในบทกวี Naniwazu สามารถพิจารณาความหมายได้ทั้งดอกบ๊วยและดอก sakura ขึ้นอยู่กับว่าได้นำข้อความของบทกวีส่วนที่ไม่ได้ปรากฏในบทละครโนมาร่วมพิจารณาด้วยหรือไม่

การพิจารณาความหมายของข้อความส่วนที่ไม่ได้ปรากฏในบทละครโน มีปรากฏในงานวิจัยของเสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทเรื่อง Intertextuality in the ' Yamato monogatari Plays ' of the No Theater⁴ ซึ่งส่วนหนึ่งของงานวิจัยได้ศึกษาการอ้างอิงบทกวีในบทละครโน ทั้งการอ้างอิงทั้งบท อ้างอิงเพียงบางส่วน ตรงตามตัวอักษร หรือมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยพิจารณาว่าเหตุใดจึงมีการอ้างอิงเช่นนั้นและพิจารณาความหมายของบทกวีในบทละครโน ผลการวิจัยส่วนนี้ของเสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาลสรุปว่าการอ้างอิงบทกวีในบทละครโน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหมายของส่วนที่ไม่ปรากฏในบทละครโน มีส่วนในการขยายความและเพิ่มคุณค่าให้กับบทละครโน

จากผลสรุปที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยเรื่องบทกวี Naniwazu จาก Kokinwakashuu ในบทละครโนฉบับนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการอ้างอิงบทกวีในบทละครโน เห็นความเหมือนและความแตกต่างของการใช้บทกวีบทเดียวกันในบทละครโนต่างเรื่องกัน ทำให้เข้าใจบทกวีของญี่ปุ่นมากขึ้นว่าแม้บทกวีของญี่ปุ่นจะมีจำนวนน้อยพียงค์ แต่สามารถนำไปใช้ได้ ในหลายสถานการณ์ ผลของการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางศึกษาการอ้างอิงบทกวีบทนี้ในวรรณกรรมประเภทอื่นๆ และการอ้างอิงบทกวีอื่นๆในบทละครโนได้ สุดท้ายทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องของบทละครโนที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง เป็นประโยชน์ต่อการอ่านบทละครโนและชมละครโนให้ได้รับความเพลิดเพลินยิ่งขึ้น

---

⁴ Saowalak Suriyawongpaisal, " Intertextuality in the ' Yamato monogatari Plays ' of the No Theater " (Doctoral dissertation, Department of East Asian Languages and Civilizations, Harvard University, 1995)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร. ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525.
- ยอดสวรรค์ อิกุจิ. แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองใน อิเซะ โมะโนะงะตะอิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาวรรณคดีและวรรณกรรมญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สุนิศา ธรรมาวิวัฒน์. การอ้างอิงวรรณคดีในบทละครโนที่สี่ที่มาจากเรื่องอิเซะ โมะโนะงะตะอิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาวรรณคดีและวรรณกรรมญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เสะอะมิ. ฟูเอะเคะเด็น ทฤษฎีการละครญี่ปุ่นของเสะอะมิ. เขียนและแปลโดย เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, 2533.

ภาษาญี่ปุ่น

- Baba Akiko. Nou to uta---nijyuuyon: Ashikari. Kanze (March 2001): 52-55.
- Doi Hiroko. Koshuu no uta to kokoro --- Sekidera komachi no shite o megutte. Kikan Nihon Shisou Shi. No.24 65-76.
- Fujishiro Tsugio. Nou utai 100 mon 100 tou. 4th ed. Tokyo: Taiyou, 1996.
- Gondou Yoshikazu. Nougakutechou. Tokyo: Shinshindou shuppan, 1979.
- Hotaka Mitsuharu. Sekidera Komachi zakkan. Kanze (June 1986): 20-31.
- Ito Masayoshi. Youkyoku shuu chuu: Shinko Nihon koten shuusei (dai 73 kai). 2nd ed. Tokyo: Shinkosha, 1989.
- Kataoka Tokuo. Nihonjin no oyakozou – Koten taishuu geinou ni miru. Tokyo: Touyoukan shuppansha, 1989.
- Kiyoshi Inukai et al., Waka daijiten. Tokyo: Meiji shoin, 1989.
- Kiyota Keiko. Sakuhin kenkyuu ‘ Ume ’. Kanze (January 1989): 38-49.
- Kojima Noriyuki, Kinoshita Masatoshi, Satake Akihiro. Man'youshuu 4: Nihon koten bungaku zenshuu 5. Tokyo: Shougakukan, 1979.

- Koyama Hiroshi. , and Satou Ken'ichirou. Youkyokushuu. Tokyo: Shougakukan, 1979.
- Koyama Hiroshi. ,and Satou Ken'ichirou. Youkyokushuu 1: Nihon koten bungaku zenshuu 58. 2nd ed. Tokyo: Shougakukan, 1999.
- Koyama Hiroshi. ,and Satou Ken'ichirou. Youkyokushuu 2: Nihon koten bungaku zenshuu 59. 2nd ed. Tokyo: Shougakukan, 1999.
- Koyama Hiroshi, et al. Nou kanshou annai: Iwanami kouza Nou-Kyougen VI, 3rd ed. Tokyo: Iwanami shoten, 1999.
- Masuda Shouzou. Nou hyakuban (ge). 2nd ed. Tokyo: Heibonsha, 1983.
- Matsuda Tamotsu. Nou to koten bungaku. Tokyo: Kouronsha, 1981.
- Matsuda Tamotsu. Waka to youkyoku kou. Tokyo: Oufuusha, 1987.
- Miyake Akiko. Zeami wa tensai dearu. Tokyo: Soushisha, 1995.
- Nakamura Kaoru. Meika jiten. Tokyo: Higashi shuppan, 1995.
- Nihon daijiten kankoukai. Nihon kokugo daijiten (dai 16 kan). Tokyo: Shougakukan, 1976.
- Nishino Haruo. Youkyoku hyakuban. Tokyo: Iwanami shoten, 1998.
- Nogami Toyochirou et al., Nougakuzensho (dai 3 kan). Tokyo: Tokyo sogensha, 1995.
- Nonomura Kaizou. Youkyoku nihyakugojuubanshuu. Kyouto: Akaoshou bundou, 1978.
- Omote Akira. Nougakushishinkou (1). Tokyo: Wanya shoin, 1979.
- Sagara Tooru. Zeami no uchuu. Tokyo: Perikansha, 1990.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (shukan). Tokyo: Meiji shoin, 1954.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 1 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1930.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 1 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1991.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 2 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1930.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 3 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1991.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 4 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1931.
- Sanari Kentarou. Youkyoku taikan (dai 5 kan). Tokyo: Meiji shoin, 1931.
- Satoi Rikuro. Youkyoku hyakusen (ge). Tokyo: Kasama shoin, 1982.
- Satoi Rikuro. Youkyoku hyakusen (jou). Tokyo: Kasama shoin, 1979.
- Shinmura Izuru. Koujien (dai go han). Tokyo: Iwanami shoten, 1998.

Shintani Hideo. Naniwazu no uta no seisei: Kokinshuu Kanajo kochuu o meguru ichi danshou. Nihon bungei kenkyuu 51 no.2: 25-42.

Sugita Hiroaki., and Mitsu'ura Kousuke. Nou hyakuban o aruku. 3rd ed. Kyouto: Kyouto shinbunsha, 1990.

Tanaka Makoto et al., Kasama sensho 52 waka bungaku no sekai dai 4 shuu. Tokyo: Kasama, 1976.

Watanabe Tamotsu. Nou no dramatsurugij. Tokyo: Kadogawa shoten, 1996.

Yamagishi Tokuhei. Hachidaishuu zenchuu. 13th ed. Tokyo: Yuuseidou, 1985.

Yokomichi Mario. Youkyokushuu jou: nihon koten bungaku taikei 40. 10th ed. Tokyo: Iwanami shoten, 1969.

ภาษาอังกฤษ

Saowalak Suriyawongpaisal. Intertextuality in the ' Yamato monogatari Plays ' of the No Theater. Doctoral dissertation, Department of East Asian Languages and Civilizations, Harvard University, 1995.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา ประสพเนตร. วิวัฒนาการวรรณคดีญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ภาษาญี่ปุ่น

- Doumoto Masaki. Zeami no nou (Shinchou sensho). Tokyo: Shinchousha, 1997.
- Kaneko Naoki. Nougaku kanshou hyaku ichiban. Kyouto: Tankousha, 2001.
- Kasai Sei. Tokushuu – Sakuragawa: sakuhin kenkyuu. Kanze (March 1965): 22-27.
- Kiyota Hiroshi. Utaikata kouza 59: Ume. Kanze (March 1994): 41-44.
- Kondou Yoshikazu. Nougaku techou. Tokyo: Shinshindou shuppan, 1979.
- Mikata Ken. Nou no rinen to sakuhin. Oosaka: Izumi shoin, 1999.
- Nakamori Shouzou. Nou no midokoro. Tokyo: Tamagawa daigaku, 1976.
- Nishino Haruo. , and Haneda Nobu. Nou-kyougen jiten. 4th ed. Tokyo: Heibonsha, 1991.
- Oda Sachiko. Tokushuu – Ashikari: sakuhin kenkyuu. Kanze (April 1988): 20-29.
- Okabe Itsuko. Nou no hana ni : shira ume - Yoroboshi. Kanze (February 1998): 38-41.
- Ooki Takako, et al. Manyoushuu (5). Tokyo: Shinkousha, 1984.
- Saitou Kiyoe. Youkyoku to nou. Tokyo: Natsumesha, 1957.
- Toita Michizou. Nougaku hando bukku. Tokyo: Sanseidou, 1995.
- Yamazaki Yuuichirou. Shousho Nou o miru 47: Sekidera Komachi - Semimaru. Kanze
(February 2000): 46-47.
- Yokomichi Mario. Nou geki shouyou. Tokyo: Chikuma shobou, 1984.

ภาษาอังกฤษ

Kunio Konparu. The Noh theater. John Weatherhill, 1983.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Abo Shinnou	อะโอะะ ฉินโน	阿保親王
ageuta	อะเงะอุตะ	上歌
aishou no uta	อะอิโฌ โนะ อุตะ	哀傷歌
aki no uta	อะกิ โนะ อุตะ	秋歌
Akita	อะกิตะ	秋田
Akutagawa	อะคุตะงะวะ	芥川
Anahobe no Hashihito	อะนะโอะเบะ โนะ ฮะชิอิโตะ	穴穂部間人
annai	อันนะอิ	案内
Aomori	อะโอะโมะริ	青森
Arahakadera	อะระสะกะเดะระ	荒陵寺
Ariwara no Narihira	อะริวะระ โนะ นะริฮิระ	在原業平
aruku	อะรุคุ	歩く
Asakayama	อะสะกะยะมะ	安積山
Asama	อะซะมะ	浅間
asashi	อะซะชิ	浅し
Ashikaga Yoshimitsu	อะชิกะงะ โยะชิมิทซุ	足利義満
Ashikari	อะชิกะริ	芦刈
Ashiya	อะชิยะ	蘆屋
ashura dou	อะฌุระ โด	阿修羅道
Awa	อะวะ	阿波

B

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Baba Akiko	บะบะ อะกิโกะ	馬場あき子
Baika shun'nouden	บะอิกะ ฉุนโนเด็น	梅花春鶯囀

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
bakufu	บะกุฟุ	幕府
Banzairaku	บันสะอิระกุ	萬歲樂
Bashou	บะโฌ	芭蕉
betsuri	เบะทึซุริ	別離
Bidatsu	บิเดทึซุ	敏達
Bugaku	บุงะกุ	舞樂
Bunraku	บุนระกุ	文樂

D

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Daigo	ดะอิโงะ	醍醐
dai 5 han	ดะอิโงะฮัน	第 5 版
daijiten	ดะอิจิเต็น	大辞典
daijousai	ดะอิโจซะอิ	大嘗祭
dan	ตัน	段
doramatsurugii	โดะระมะทึซุรุจึ	ドラマツルギー

E

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Ebira	เอะบิระ	箆
Edo	เอะโดะ	江戸
Edo jou	เอะโดะ โจ	江戸城
Eguchi	เอะงุชิ	江口
Eshi	เอะฌิ	慧思

F

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
fue	ฟุเอะ	笛
fuji	ฟูจิ	藤
Fujishiro Tsugio	ฟูจิชิโระ ทซุจิโอะ	藤城継夫
Fujiwara	ฟูจิวะระ	藤原
Fujiwara no Kintou	ฟูจิวะระ โนะ คินโต	藤原公任
Fujiwara no Mototsune	ฟูจิวะระ โนะ โมะโตะทซุเนะ	藤原基経
Fujiwara no Yoshikaze	ฟูจิวะระ โนะ โยะชิคาซะ	藤原好風
Fukushima	ฟุกุชิมะ	福島
Funabenkei	ฟุนะเบ็งเกะอิ	船弁慶
Fun'ya no Yasuhide	ฟุนยะ โนะ ยะสุฮิเดะ	文屋康秀
Fuushikaden	ฟูชิมิเกะเด็น	風姿花伝
fuyugomori	ฟุยุโงะโมะริ	冬ごもり
fuyu no uta	ฟุยุ โนะ อุตะ	冬歌

G

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Gagaku	กะงะกุ	雅楽
Gairai Gakubu	กะอิระอิ ะกุกุ	外来楽舞
Ganjin	กันจิน	鑑真
ga no uta	กะ โนะ อุตะ	賀歌
ge	เกะ	下
Genji	เก็นจิ	源氏
Genji monogatari	เก็นจิ โมะโนะวะซะตะริ	源氏物語
Genpei	เก็มเปะอิ	源平
genzai nou	เก็นซะอิ โน	現在能

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
gobanme mono	โกะบัมเมะ โมะโนะ	五番目物
Gojou	โกะโจ	五條
gojuuonzu	โกะจูอินสุ	五十音凶
Gondou Yoshikazu	กนโด โยะฉิกะสุ	権藤芳一
Go on	โกะ อน	五音
Gosenwakashuu	โกะเซ็งวะกะฉุ	後撰和歌集

H

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Hakuchi	ฮะกุชิ	白雉
hakusai	ฮะกุซะอิ	百濟
hamaogi	ฮะมะโอะงิ	濱荻
hana	ฮะนะ	花
hanagoromo	ฮะนะโงะโระโมะ	花衣
hana no kao	ฮะนะ โนะ คะโอะ	花の顔
harube	ฮะรุเบะ	春べ
haru no tsuki	ฮะรุ โนะ ทัซุกิ	春の月
haru no uta	ฮะรุ โนะ อุตะ	春歌
hayashi	ฮะยะชิ	囃子
hayashikata	ฮะยะฉิกะตะ	囃子方
Heian	เฮะอิอัน	平安
Heike	เฮะอิเกะ	平家
Henjou	เฮ็นโจ	遍昭
Higaki	ฮิงะกิ	桧垣
higan	ฮิงัน	彼岸
Higashi shuppan	ฮิงะฉิ ฉุปปัน	東出版

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
hiragana	ฮิระะนะนะ	平仮名
Hitachi	ฮิตะชิ	常陸
Hiun	ฮิอุน	悲運
Houbutsushuu	โฮบุทซุซุ	宝物集
Houshou ryuu	โฮโชม ริว	宝生流
hyakuban	เฮียะกุบัน	百番
hyakusai	เฮียะกุซะอิ	百濟
Hyougo	เฮียวโงะ	兵庫
Hyuuga	ฮิวงะ	日向

I

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
ichidanshou	อิชิตันโฌ	一断章
Ichijou	อิชิโจ	一条
ima	อิมะ	今
Ingyou	อิงเงียว	允恭
Ise	อิเซะ	伊勢
Ise monogatari	อิเซะ โมะโนะงะตะริ	伊勢物語
Isobe	อิเซะเบะ	磯辺
issei	อิซเซะอิ	一声
Itou Masayoshi	อิโต มะซะโยะฉิ	伊藤正義
Iwai uta	อิวะอิ อุตะ	いはひ歌
Iwaki	อิวะกิ	磐城
Iwashiro	อิวะฉิโระ	岩代
Iwate	อิวะเตะ	岩手
Izutsu	อิสุทซุ	井筒

J

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Jinenkoji	จิเน็งโกะจิ	自然居士
Jinki	จิงกิ	神亀
jis'soukan	จิซโซกัน	日想観
jiutai	จิอุตะอิ	地謡
jodoushi	โจะโดฉิ	助動詞
jo ha kyuu	โจะ ฮะ กิว	序破急
joshi	โจะฉิ	助詞
jou	โจ	上
Jougan	โจงัน	貞観
Joururi	โจรุริ	浄瑠璃
Junna	จุนนะ	淳和

K

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
kagaku yougo	คะงะกุ โยโงะ	歌学用語
kake kotoba	คะเกะ โคะโตะบะ	掛詞
Kakitsubata	คะกัทซุบะตะ	杜若
Kakyou	คะเกียว	花鏡
Kamakura	คะมะคุระ	鎌倉
kami nou	คะมิ โน	神能
kanajo	คะนะโจะ	仮名序
Kan'ami Kiyotsugu	คันอะมิ คิโยะทซุงุ	観阿弥清次
Kangen	คังเง็น	管絃
kanji	คันจิ	漢字
Kanmu	คัมมุ	桓武

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
kanmuri	คัมมูริ	冠
Kanna	คันนะ	寛和
Kan'nami	คันนะมิ	観阿弥
kanshou	คันโฌ	鑑賞
Kanze	คันสะ	観世
Kanze dayuu	คันสะ ดะยู	観世大夫
Kanze dayuu Motoakira	คันสะ ดะยู โมะโตะอะกิระ	観世大夫元章
Kanze Juurou Motomasa	คันสะ จูโร โมะโตะมะซะ	観世十郎元雅
Kanze ryuu	คันสะ ริว	観世流
Kasama sensho	คะซะมะ เซ็นโฌ	笠間選書
Kataoka Tokuo	คะตะโอะกะ โทะกะโอะ	片岡徳雄
Kawachi	คะวะชิ	河内
Kayoi Komachi	คะโยอิ โคะมะชิ	通小町
Kazan	คะซัน	花山
Kazoe uta	คะโซเอะ อุตะ	かぞへ歌
Kazuraki	คะสุระกิ	葛城
kazura mono	คะสุระ โมะโนะ	鬘物
Ki'i	คิอิ	紀伊
Kinmitsu	คิมมิตซุ	公光
Ki no Tomonori	คิ โนะ โทะโมะโนะริ	紀友則
Ki no Tsurayuki	คิ โนะ ทซุระยุกิ	紀貫之
kiri nou	คิริ โน	切能
kiryo no uta	คิเรียว โนะ อุตะ	き旅歌
Kisen houshi	คิเซ็น โฮชิ	喜撰法師
Kita ryuu	คิตะ ริว	喜多流
Kiyochika	คิโยะชิกะ	清親

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Kiyota Keiko	คิโยะตะ เคะอิโกะ	清田啓子
Kiyotsune	คิโยะทงุเนะ	清経
kochuu	โคะชู	古注
Kogo jiten	โคะโงะ จิเต็น	古語辞典
koi no uta	โคะอิ โนะ อุตะ	恋歌
koji	โคะจิ	巾子
Kojiki	โคะจิกิ	古事記
kokata	โคะกะตะ	子方
Kokinshuu	โคะกิงชู	古今集
Kokinwakashuu	โคะกิงวะกะชู	古今和歌集
Kongou ryuu	คนโง่ ริว	金剛流
Konjaku monogatari shuu	คนจะกุ่มะ โมะโนะงะตะริ ฌู	今昔物語集
ko no hana	โคะ โนะ ฮะนะ	木の花
Konohana Sakuya Hime	โคะโนะฮะนะ ชะกุยะ ฮิเมะ	木華開耶姫
Konparu ryuu	คมปะรุ ริว	金春流
Konparu Zenchiku	คมปะรุ เซ็นชิกุ	金春禅竹
Koten taishuu geinou	โคะเต็น ตะอิฌู เกะอิโนะ	古典大衆芸能
kotsuzumi	โคะทงุซุมิ	小鼓
kouchi	โคชิ	高地
Koujien	โคะจิเอ็น	広辞苑
Kounin	โคะนิน	弘仁
Koutoku	โคะโตะกุ	孝徳
kouza	โคะซะ	講座
Kudara	คุดะระ	百濟
Kumano hayatama jinja	คุมะโนะ ฮะยะตะมะะ จินจะ	熊野速玉神社
Kumano nachi jinja	คุมะโนะ นะชิ จินจะ	熊野那智神社

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Kumano nimasu jinja	คุมะโนะ นิมะสุ จินจา	熊野座神社
Kumano sansha	คุมะโนะ ซันฉะ	熊野三社
Kuniburi no Utamai	คุนิบุริ โนะ อุตะมะอิ	国風歌舞
kuri	คุริ	クリ
Kurozuka	คุโระสุกะ	黒塚
Kusaka Saemon	คุซะกะ ซะเอะมอน	日下左衛門
kuse	คุซะ	クセ
Kyogen	เคียวเง็น	狂言
kyoujo mono	เคียวโจะ โมะโนะ	狂女物
Kyouto	เคียวโตะ	京都
Kyuushuu	คิวชู	九州

M

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
mae zure	มะเอะ สุระ	マエヅレ
makura kotoba	มะกุระ โคะโตะปะ	枕詞
Makura no souchi	มะกุระ โนะ โซชิ	枕草子
manajo	มะนะโจะ	真名序
man'yougana	มันโยงะนะ	万葉仮名
Man'youshū	มันโยชู	万葉集
Matsukaze	มะทสุกะซะ	松風
Matsumushi	มะทสุมุชิ	松虫
meguru	เมะกูรุ	めぐる
Meiji	เมะอิจิ	明治
Meika jiten	เมะอิกะะ จิเต็น	名歌辞典
Meiwa	เมะอิวะ	明和

อักษรโรมัน	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Mibu no Tadamine	มิบุ โนะ ทะดะมิเนะ	壬生忠岑
Michinoku	มิชิโนะกุ	陸奥
Michitoshi	มิชิโตะชิ	道俊
Mie	มิเอะ	三重
Miidera	มิอิเดะระ	三井寺
Mikumano	มิคุมะโนะ	三熊野
Minamoto	มินะโมะโตะ	源
Minamoto no Makoto	มินะโมะโตะ โนะ มะโกะโตะ	源信
Minu	มินุ	美努
miru	มิรุ	見る
Mitsuyama	มิทซึยามะ	三山
Miyagi	มิยะงิ	宮城
Miyake Akiko	มิยะเกะ อะกิโกะ	三宅晶子
Miyazaki	มิยะซากิ	宮崎
mono no na	โมะโนะ โนะ นะ	物名
Morihisa	โมะริฮิซะ	盛久
Motoyoshi	โมะโตะโยะชิ	元能
mugen nou	มุเง็น โน	夢幻能
Mukashi otoko arikeri	มุกะชิ โอะโตะโกะ อะริเกะริ	昔をとこありけり
Murakami	มุระกะมิ	村上
murasaki no kumo no hayashi	มุระซะกิ โนะ คุโมะ โนะ ฮะยะชิ	紫の雲の林
Murasaki Shikibu	มุระซะกิ ชิคิบุ	紫式部
Muromachi	มุโระมะชิ	室町
Mutsu	มุทซึ	陸奥

N

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Nakamura Kaoru	นะกะมุระ คะโอะรุ	中村薫
nami	นะมิ	波
nami	นะมิ	奈美
namuamida	นะมุอะมิตะ	南無阿弥陀
Nanbokuchou	นัมโบะกุโช	南北朝
Naniwa	นะนิวะ	難波
Naniwadera	นะนิวะเดะระ	難波寺
Naniwa no ashi	นะนิวะ โนะ อะชิ	難波の芦
Naniwa no ume	นะนิวะ โนะ อุเมะ	難波の梅
Naniwazu	นะนิวะสุ	難波津
nanori	นะโนะริ	名乗り
Nara	นะระ	奈良
natsu no uta	นะทซุ โนะ อุตะ	夏歌
Nazurae uta	นะซุระเอะ อุตะ	なずらへ歌
nibanme mono	นิบันเมะ โมะโนะ	二番目物
Nihonjin	นิฮันจิน	日本人
Nihon koten engeki	นิฮัน โคะเต็น เ็งเงะกิ	日本古典演劇
nihyakugojuubanshuu	นิเฮียะกุโจะจูบันชู	二百五重番集
nii'name	นีนะเมะ	新嘗
nii'namesai	นีนะเมะซะอิ	新嘗祭
Nijou no Kisaki	นิโจ โนะ คิซะกิ	二条の後
nijuuyon	นิจูยอน	二十四
Ninigi no mikoto	นิมิจิ โนะ มิโกะโตะ	ににぎの命
Nintoku	นินโตะกุ	仁徳
Nishino Haruo	นิชิโนะ ฮะรุโอะ	西野春雄

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
nochi shite	โนะชิ ฉีเตะ	ノチシテ
nochi zure	โนะชิ สุระ	ノチヅレ
Nogami Toyoichirou	โนะงะมิ โทะโยะฉิชิโร	野上豊一郎
Nonomura Kaizou	โนะโนะมุระ คะอิไต	野々村戒三
Nou	โน	能
Nougaku	โนงะกุ	能楽
Nougakushishinkou	โนงะกุฉิฉิงโก	能楽史新考
Nougakutechou	โนงะกุเตะไซ	能楽手帖
Nougakuzensho	โนงะกุเซ็นโดะ	能楽全書
Nousakusho	โนชะกุโดะ	能作書
Nouyou	โนโย	能謡

O

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Obasute	โอะบะซุเตะ	姨捨
Oimatsu	โอะอิมะทัง	老松
Okina	โอะกินะ	翁
Omote Akira	โอะโมะเตะ อะกิระ	表章
On'ami	อนอะมิ	音阿弥
Onnade	อนนะเดะ	女手
Ono no Komachi	โอะโนะ โนะ โคมะชิ	小野小町
Ooe no Koreakira	โอะเอะ โนะ โคะวะอะกิระ	大江の惟章
Ookagami	โอะกะงะมิ	大鏡
oomisoka	โอมิโซะกะ	大晦日
ooname	โอะนะเมะ	大嘗
ooname matsuri	โอะนะเมะ มะทังสุริ	大嘗祭

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Oosaka	โอซะกะ	大阪
Oosasagi	โอซะซะงิ	おおささぎ
Oosazaki	โอซะซะกิ	おおさざき
Ooshiko'uchi no Mitsune	โอมิโกะอุชิ โนะ มิทซุเนะ	凡河内躬恒
Ootomo no Kuronushi	โอมโตะโมะ โนะ คุโรนะงุฉิ	大伴黒主
Ootomo no Yakamochi	โอมโตะโมะ โนะ ยะกะโมะชิ	大伴家持
Ootsuzumi	โอมทซุซุมิ	大鼓
oo'utadokoro no oon'uta	โอมุตะโตะโกะโระ โนะ โอะอนอุตะ	大歌所御歌
Ooyama tsumi no kami	โอยะมะ ทซุมิ โนะ คะมิ	大山祇神
Oshio	โอะมิโอะ	小塩
Otohime	โอะโตะฮิเมะ	弟姫
Oubunsha	โอบุนชะ	旺文社
Oujin	โอมจิน	応神
Oumi	โอมิ	近江
Oumu Komachi	โอมุ โคะมะชิ	鸚鵡小町
Ou'nin	โอนิน	王仁
Oushuu	โอมชู	奥州
oyakozou	โอะยะโกะโซ	親子像

R

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
rensagata	เร็นซะงะตะ	連鎖型
ribetsu no uta	ริเบะทซุ โนะ อุตะ	離別歌
Rikuchuu	ริกชู	陸中
Rikuzen	ริกเซ็น	陸前
rokkasen	รกกะเซ็น	六歌仙

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Rongo	รงโงะ	論語

S

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Saemon no Jou Michitoshi	ซะเอะมอน โนะ โจ มิชิโตะฉิ	左衛門の尉道俊
Saga	ซะงะ	嗟峨
sakuhin kenkyuu	ซะกุฮิง เกงกิว	作品研究
sakura	ซะกุระ	桜
Sakuragawa	ซะกุระงะวะ	桜川
Sakurago	ซะกุระโงะ	桜子
Sakura no baba	ซะกุระ โนะ บะบะ	桜の馬場
saku ya ko no hana	ซะกุ ยะ โกะ โนะ ฮะนะ	咲くや木の花
Sanari Kentarou	ซะนะริ เค็นตะโร	佐成謙太郎
sanbanme mono	ซันบันเมะ โมะโนะ	三番目物
Sangaku	ซังซะกุ	散楽
sanroujo	ซันโรโจ	三老女
Sarugaku	ซะรุซะกุ	猿楽
Sarugaku dangi	ซะรุซะกุ ดังจิ	猿楽談議
Sarugaku no nou	ซะรุซะกุ โนะ โน	猿楽の能
sashi	ซะชิ	サシ
Satoi Rokurou	ซะโตะอิ โระกุโร	里井陸郎
seisei	ซะเอะชิซะเอะชิ	生成
Sei Shounagon	ซะเอะชิ โฌนงะงัน	精小納言
Seiwa	ซะเอะอิวะ	清和
Sekidera Komachi	ซะเอะกิเดะวะ โคะมะชิ	関寺小町
Senjimon	เซ็นจิมัน	千字文

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Settsu	เซ็ตท์ซุ	摂津
shamisen	ชะมิเซ็น	三味線
shidai	ฉิดะอิ	次第
Shiga	ฉิงะ	滋賀
shinjousai	ฉินโจชะอิ	新嘗祭
Shinkokinwakashuu	ฉิงโกะกิงวะกะฉู	新古今和歌集
shinsaku	ฉินชะกุ	新作
Shin sarugaku	ฉิน ซะรุงะกุ	新猿楽
Shinsenwakashuu	ฉินเซ็นวะกะฉู	新選和歌集
Shintani Hideo	ฉินตะนิ ฮิเดะโอะ	新谷秀夫
Shintou	ฉินโต	神道
Shintoushuu	ฉินโตฉู	神道集
shite	ฉิเตะ	シテ
Shitennou'ji	ฉิเต็นโนจิ	四天王寺
Shizuoka	ฉิสุโอะกะ	静岡
shobanme mono	โอะซะบัมเมะ โมะโนะ	初番目物
shougun	โอะงุน	将軍
Shouhei	โอะเฮะอิ	承平
Shoumu	โอะมุ	聖武
Shoushi	โอะชิ	彰子
Shoutai	โอะตะอิ	昌泰
Shoutoku taishi	โอะโตะกุ ตะอิฉิ	聖徳太子
shukan	ฉุกัน	首卷
shukke	ฉุกเกะ	出家
shunka	ฉุนกะ	春歌
Shun'nouden	ฉุนโนเด็น	春鶯囀

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Shuntokumaru	ฉุนโตะกุมะรุ	俊徳丸
shura mono	ฉุระ โมะโนะ	修羅物
shura nou	ฉุระ โน	修羅能
Shuufuuraku	ฉุฟูระกุ	秋風楽
Shuu'iwakashuu	ฉุอิวะกะฉุ	拾遺和歌集
Soe uta	โซะเอะ อุตะ	そへ歌
Sosei	โซะเซะอิ	素性
Sotoba Komachi	โซะโตะบะ โคะมะชิ	卒塔婆小町
Sotoori hime	โซะโตริ ฮิเมะ	衣通姫
Soujou Henjou	โซโจ เฮ็นโจ	僧正遍照
Sugita Hiroaki	ซุจิตะ ฮิโระอะกิ	杉田博明
Suiko	ซุอิโกะ	推古
Sumidagawa	ซุมิดะงะวะ	隅田川
Suzaku	ซุสะกุ	朱雀

T

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Tachibana no Moroe	ทะชิบะนะ โนะ โมะโระเอะ	橘諸兄
Tadakoto uta	ทะตะโกะโตะ อุตะ	ただこと歌
Taika	ทะอิกะ	大化
taiko	ทะอิโกะ	太鼓
Taira	ทะอิระ	平
Taira no Yasuyori	ทะอิระ โนะ ยะซุโยะริ	平康頼
Takasago	ทะกะซะงะ	高砂
Takatsu	ทะกะทซุ	高津
Takayasu	ทะกะยะซุ	高安

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Tamura	ทะมูระ	田村
tanabata	ทะนะบะตะ	七夕
Tanaka Makoto	ทะนะกะ มะโกะโตะ	田中允
tanka	ทังกะ	短歌
Tatoe uta	ทะโตะเอะ อูตะ	たとへ歌
Tayasu Munetake	ทะยะสุ มุเนะตะเกะ	田安宗武
Teishi	เทะอิชิ	定子
Tenchou	เท็นโช	天長
Tendai	เท็นดะอิ	天台
Tennou'ji	เท็นโนจิ	天王寺
Tenpyou	เท็มเปียว	天平
Tenpyou shouhou	เท็มเปียว โฉโฮ	天平勝宝
tensai	เท็นซะอิ	天才
Tokugawa	โทะกุงะวะ	徳川
Tokushima	โทะกุชิมะ	徳島
Tonara	โทะนะระ	拘拿羅
Tooru	โทรุ	融
Tosa nikki	โทะซะ นิกกิ	土佐日記
toshigomori	โทะชิโงะโมะริ	年籠り
tsuihou	ท็ซุอิโฮ	追放
Tsukushi	ท็ซุกุชิ	筑紫
tsure	ท็ซุระ	ツレ

U

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Uda	อูตะ	宇多

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
uguisu	อุงุอิซุ	鶯
Uji	อุจิ	雲林院
Uji no Wakiiratsuko	อุจิ โนะ วะกีระทซุโกะ	菟道稚郎子
Uke	อุเกะ	覆槽
Umayado	อุมะยะโดะ	厩戸
Ume	อุเมะ	梅
uneme	อุเนะเมะ	采女
Unrin'in	อุรินอิน	雲林院
Urin'in	อุรินอิน	雲林院
uta	อุตะ	歌
Utai mono	อุตะอิ โมะโนะ	歌謡

W

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
waka	วะกะ	和歌
Waka bungaku no sekai	วะกะ บุงะกุ โนะ เซะกะอิ	和歌文学の世界
Waka murasaki	วะกะ มุระซะกิ	若紫
Wakan roueishuu	วะกัน โรเอะอิฉุ	和漢朗詠集
Wakayama	วะกะยะมะ	和歌山
waki	วะกิ	ワキ
waki nou mono	วะกิ โน โมะโนะ	脇能物
waki zure	วะกิ ซุระ	ワキヅレ
Wani	วะนิ	王仁
Watanabe Tamotsu	วะตะนะเบะ ทะโมะทซุ	渡辺保

Y

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Yamato monogatari	ยะมะโตะ โมะโนะงะตะริ	大和物語
Yamazaki	ยะมะซะกิ	山崎
Yashima	ยะชิมะ	八島
yonbanme mono	ยอนบันเมะ โมะโนะ	四番目物
Yoroboshi	โยะโระโอะชิ	弱法師
Yoroboushi	โยะโระโอะชิ	弱法師
Youkihi	โยกิชิ	楊貴妃
Youkyoku	โยเกียวกุ	謡曲
Youkyoku hyakusen	โยเกียวกุ เฮียะกุเซ็น	謡曲百選
Youkyoku taikan	โยเกียวกุ ทะอิกัน	謡曲大観首卷
Youmei	โยเมะอิ	用明
Yuukai	ยูกะอิ	誘拐
Yuuzaki	ยูซะกิ	結崎

Z

อักษรโรมะจิ	อักษรไทย	อักษรภาษาญี่ปุ่น
Zattei	ซัตเตะอิ	雑体
Zeami Motokiyo	เซะอะมิ โมะโตะกิโยะ	世阿弥元清
Zeami saku nou kou	เซะอะมิ ซะกุ โน โคะ	世阿弥作能考
Zenchiku	เซ็นชิคุ	禅竹
Zeshi rokujuu igo sarugaku dangi	เซะชิ โระกุจู อึโงะ ซะรุงะกุ ดังจิ	世子六十以後 申楽談議
Zou no uta	โซ โนะ อุตะ	雑歌

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายวินัย จามรสूरिया เกิดวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2510 ที่จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จ การศึกษาปริญญาเศรษฐศาสตรบัณฑิต สาขาพัฒนาการ จากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยเมื่อปีพ.ศ.2530 และศึกษาต่อภาษาญี่ปุ่น ได้รับประกาศนียบัตรภาษาญี่ปุ่นชั้นกลาง จาก Asian Student Cultural Association จังหวัดโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อปีพ.ศ.2532 หลังจากนั้นเข้าทำงานในตำแหน่งล่ามที่บริษัท World electric (Thailand) ltd. จังหวัดนครราชสีมา จนถึงพ.ศ.2539 ลาออกจากบริษัทมาประกอบอาชีพอิสระ สอนและแปลภาษาญี่ปุ่น และเริ่ม ศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ สายภาษาอังกฤษทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีพ.ศ.2542 สำเร็จการศึกษาในปีพ.ศ.2544 เข้าศึกษา ต่อในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ในภาคปลาย ปีพ.ศ.2543 ปัจจุบันประกอบอาชีพอิสระ สอนและแปลภาษาญี่ปุ่น และเป็นอาจารย์พิเศษ โปรแกรมวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบัน ราชภัฏนครราชสีมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย